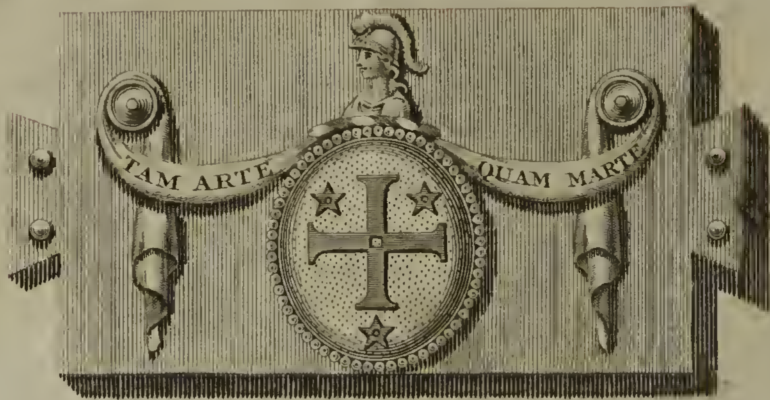

AMICO E STATELLA, Vito Maria

-1741-

HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

SAcram, & Civilem Urbis Catanæ Historiam in præsens usque deductam a P. D. Vito M. a Catana Priore Casinensi elaboratam summa cum animi jucunditate perlegi jussu Reverendissimi P. D. Joseph M. a Papia ejusdem Congreg. Præsidis Generalis. In ea quippe insignem eruditionem ita cum gravitate, veritateque Historica connectit Sapientissimus Author, ut legentium mentes, non solum quid de antiquitate, nostrorumque temporum serie præclarissimæ Urbis Catanæ sine hæsitatione tenere debeant, edoceat; verùm diversis, ac nondum in lucem editis notitiis illam planè, firmiterque informet; quod si aliis Authoribus, qui ea de re scripserunt, evenerit, doctiorum judicium esto. Tanto igitur splendore patriam, tantaque suavitate Vetustatum amatores carere, cum nefas sit, meritò publici juris opus hoc fieri censeo; maxime cum ne vel minimum nævum, quo fides Catholica, aut mores ad Christianam normam exacti deformentur, offenderim. Ita ex animo Deo teste sentio, salva &c. ex hoc Siciliensis Provinciæ Archimonasterio S. Nicolai de Arena XIV. Kal. Octob: Anno MDCCXXXIX.

D. Ludovicus a Syracusis Lector, & Decanus Casinensis.

LIbrum, cui titulus: *Sacra, & Civilis Urbis Catanæ Historia &c.* summa veritatis historicę puritate, in enarrandis rebus dexteritate, Sicularumque rerum sacrarum, ac Civilium eruditione refertum a P. D. Vito M. a Catana in S. Nicolai de Arena Monasterio Priore Claustrali elucubratum de mandato Reverendissimi P. Præsidis nostræ Casinensis Congregationis attentè legi, & introspexi, eumque in qualibet sui parte, ut tacto pectore affirmo, fidei ac moribus consonum inveni. Platiæ in Monas. S. Mariæ Fundronis die XXIX. Augusti MDCCXXXIX.

D. Romualdus M. a Catana Decanus, Lector, & Concionator Casinensis.

D. Joseph M. Papia Abbas Præses Cōgregationis Casinensis.

OPus inscriptum: *Sacra, & Civilis Urbis Catanæ Historia in presens usque deducta*; cum duo ex nostris Theologis de mandato nostro accuratè legerint, nihilque in eo Catholicæ fidei, moribusve dissonum deprehenderint, illud edi posse ad Nos quod attinet, permittimus. Ferrariæ in Ædibus nostris Divi Benedicti pridie Idus Octob: MDCCXXXIX

D. Joseph M. a Papia Abbas Præses.

✠ Loco Sigilli

D. Benedictus Joannes a Mantua Pro-Cancellarius.

DUm ingenii sui lucubrationes Scriptores prelo committunt, æternum sibi nomen apud posteros conquirunt; quotquot autem priscis edendis historicis Monumentis operam suam conferunt, tum veteres, tum posteros demerentur, laudemq: omni ex parte non vulgarem assequūtur. Hanc sane promeruisse P. D. Vitum M. de Amico Priorem Casinensem non ambigo, de Clarissima Urbe Catana a sui fundatione ad annum 1041. libros conscribentem, quos de benignitate Domini D. Joannis Rizzari Generalis Vicarii mihi commissos, atque attente pervolutos publica luce dignos existimavi; sive quia nihil a fide dissonum, nil moribus contrarium animadverti, sive quia historicam sinceritatem, eximiamque eruditionem in iis sum admiratus. Et ita sentiebam ex Conventu S. Mariæ Novæ Lucis Pridie Kal. Januarii 1739.

Frater Eutychius a S. Flavia Augustinensis Excalceatus Provinciæ Messanensis Moderator.

Nil contra Regem, nec contra hujus Regni Pragmaticas. & ita &c.

D. Ludovicus Nava Lector, & Decanus Casinensis.

Stantibus supradictis Approbationibus.

Imp. D. Joannes Rizzari Vicarius Generalis.)(*Impr. D. Ignatius Rizzari pro Ill: de Loredano Pr.*

INDEX

INDEX.

LIBRORUM, & CAPITUM.

CATANÆ ILLUSTRATÆ LIBER PRIMUS.

CATANÆ ILLUSTATÆ LIB. II.

Cap.

CATANÆ ILLUSTRATÆ LIBER III.

CATANÆ ILLUSTRATÆ LIBER IV.

INDEX.

PRÆFATIO.

DIu te in limine, Candide Lector, non immoror, paucisque caussas, quæ ad scribendum impulerint, quam sequar methodum, operisque institutum aperiam. Eruditissimi Octavius Archangelus, Joannes Baptista de Grossis, ac Petrus Carrera, illi quidem Catanenses Cives, Carrera, & si externus Patria, in nostros tamen propensissimus, spartam hanc disertè exornarunt; verùm nonnulla, nec forte pauca, neque obscuriora eorum stylo excidere. His itaque adnotandis, quum, succisivis horis, ac veluti per otium, ab hinc septennium, quodque excurrit, animum adjecissem, integram elucubrandi Patriæ Historiam, privatis studiis profuturam, cupìdo tandem incessit. Quod, ut clarissimus Vir Hiacynthus Paternionius, *dum fata, Deusque sinebant*, mei amantissimus, quocum omnia communicare consueveram, intellexit, suam mihi operam pollicitus, ut serio rem aggrederer, suasit; decusque Patriæ, cujus amore vehementius exardebat, ob oculos ponens, nutantem me, ad opus, quod plurium industriam viresque exigere videbatur, quamcitius absolvendum, consilio pellexit, suppetiasque promittens, ut cœptis insisterem, auctor fuit.

Archangelus enim, (ajebat) cui primas jure deferamus, oportet, civicæ pietatis stimulis actus, ingenti cum laude, Catanæ antiquitatibus laceris, atque dispersis medicas manus admovit, easque, quasi magno naufragio superstites tabulas, in unum congessit; in ejus tamen libris, & si à Valeriano de Franchis Benedictino-Casinensi Monacho, varia rerum accessione, Pontificumque Catanensium serie auctis, bene multa desiderantur; nec pauca sunt, quæ publici juris facta, ætati huic cæterarum omnium emunctissimæ negotium facesserent.

Carrera, noſtris ſiquis alius addictiſſimus, illuſtres Catanæ faſtus, à primæva illius Origine ad Chriſti Domini adventum complexus, quam promiſerat poſt reparatam ſalutem ad ſua tempora Hiſtoriam, variis diſtractus curis conficere, fidemque ſuam liberare non potuit, atque ejus Adverſaria, rei literariæ damno, aut penitus intercidere, aut abſcondita fortaſſe per Dracones theſauris ſuis incubantes, ſeu per invidos manuſcriptorum poſſeſſores inter blatas, tineasq: alicubi deliteſcunt.

Groſſus, denique improbo quidem labore, ſummaque ingenii vi ſcrinia omnia, ac tabularia ſcrutatus, quidquid ad Patriæ decus conducere advertit, vulgavit quidem; at chronologicam ſeriem, modo Pontificum Vitas excipias, minime ſequutus, ad certa quædam capita præcipua revocans Catanę geſta, poſteriorem *Decacordi* partem, nec curis ſecundis recognoſcere, nec typis tradere, neſcio, qua civili laceſſitus invidia, è re ſua duxit. Annalium verò, quos animo conceperat, ſuiſque in libris quam ſæpiſſimè teſtes advocavit, vix primas exaratas lineas, & quidem autographas, penes Eruditiſſimum Innocentium Roccafortium Cathedralis Eccleſiæ Alumnum, (aſſervari) novimus. Laudatos denique Authores in multis à vero aberraſſe, Epiſtoliſque Diodori cujusdam, Orophonis ſcripto, atque id genus aliis uſos, é fontibus hauſiſſe, qui recenſioribus Criticis nullimode probantur. Vindicandus proinde Patriæ honor, ejusque Hiſtoria (ſubdebat) eâ, quâ par eſt, puritate edenda.

Et ſane quum hominis, cui a prima adoleſcentia, arctiſſimo fueram neceſſitudinis vinculo conjunctus, quēque acri judicio præditum probè noveram, conſilio non obſequi lubenter, religioni penè ducerem, imbecillitatis meæ oblitus, pro ingenii viribus, quas ſentio, quam ſint exiguæ, provinciam ſuſcepi, ſummaque contentione, variis licet muníis implicitus, Opus eò tandem deduxi, ut eruditis, deque me optimè meritis civibus offerre

re queam, in spem magnam, & ut confido verissimam, adductus, tenues hosce industriæ meæ conatus, haud omnino aspernaturos, & æqui bonique meis iri consultum studiis, ab iis præsertim, qui non vanis divinationibus, futilibusque conjecturis, sed Vero fidem obstringunt suam.

A primævis igitur Catanæ Incolis, ac Cōditoribus, celebriora ejusdem facinora repetam, rerumque in ea belli, domique gestarum in præsens usque deducta recensione, Populos, Principes, Leges, Instituta, Privilegia, Clarosque Viros, nunquam intermissa temporum serie, persequar. Tum Agri Situm, Soli, Cœliq: Ingenium, Inscriptos Lapides, Numos, cæteraque decora, ac Monumenta singillatim expendens, Patriæ Imaginem pro virili expressam Orbi literario spectandam, proponam. Quæ sanè omnia, ut congruâ methodo disposita, captuque facillima, ac juvandæ memoriæ per quam accommoda evenirent, quasdam selegi Epochas, seu Æras, quas etiam in partes dividere oportuit, ne longiùs protracta oratio molestiam crearet, singulisque facta in earumdem ævum incidentia adsignavi. Quod ab aliis Siculæ Historiæ Scriptoribus *Fazello*, *Invegio*, *Aprile*, & *Carusio* usurpatum. Eamque nactus occasionem, cum Principum, Regumque in Siciliæ Imperio successiones, tum Insulæ totius compendiarios veluti Annales inserui.

Tribus porrò Tomis, Librisque duodecim opus complexus sum. Illorum primus Catanæ Historiam, seù Annales ab ejus Origine ad Saracenos per Northmānos Principes è Sicilia exactos exhibet. Alter ad annū sæculi decurrentis quadragesimum, quo editio hæc adornatur, gestorum seriem producit. Tertius denique, nova, ac vetusta Monumenta, Illustres Viros, atque id genus alia continet; ex his enim complura raptim in Annalibus commemorata, in hoc postremo ex instituto expēduntur.

Jam verò, hæc scribens, in errorem abduci, Patriæ

amore, passum me fuisse nusquam, quod noverim, sanctè profiteor; singulorum caussas procul habui, & quę ab affectu Civium, vel partium studio excogitata, aut ab Antiquis, levi prorsus fundamento, tradita adverti, dissimulare minime veritus, solida, ac veriora, magisq: saltem vero proxima edere statui. Scriptorum verba, Catanæ gesta expendens, mea feci, ac plurium quandoque auctoritatem advocavi, synchronasque historias, &si *latino - barbaro* stylo exaratas, quæ in lucem nondum editæ, penes antiquitatis peritos, aut in publicis tabulis asservantur, transcripsi; Cæterum non is sum, qui mihi assenter, tenuique hoc opusculo ætatis hujus eruditissimæ oculos in me convertendos, plaususque obtenturum, mihi pollicear, quin vereor, ne inconsultus videar, quòd in detegenda clarissimæ Urbis facie haud satis pro dignitate adlaboraverim. Illud profectò affirmo, omnem me operam impendisse, ac quidquid in me fuit industriæ, in id contulisse, ut undequaque, ac suis numeris absolutam Patriæ Historiam exhiberem, illius originem in tanta rerum vetustate anxio conjecturarum studio expiscarer, abjectisque procul mendaciis, atque figmentis, omnia ejusdē lipsana divulgarē. Quod an fuerim assequutus, Sapientes, æquiq: rerum æstimatores viderint. Tu interim sin minus rectè hanc mihi cessisse aleam, præstantissimo, quo polles, ingenio, adverteris, non id voluntati, sed viribus adscribas meis, vulgatumq: illud Poetarum ingeniosissimi dictum tecum ipse repete:

Ut desint Vires, tamen est laudanda voluntas;
Hac, Ego, contentos, suspicor, esse Deos.

AD CATANENSEM HISTORIAM

APPARATUS

I.

CATANÆ ORIGO, EJUSQVE PRISCI CULTORES.

DIfficilem ſanè provinciam ſuſcipit, qui Urbium vetuſtate, ac fama illuſtrium fundationem, nullo Antiqui Scriptoris ſuffragio fultus, expiſcandam aggreditur; in tanta quippe temporum diſtantia, vel ipſæ rationabiles conjecturæ illum deficiant, oportet. At quũ primæ Populorum, Gentiumque origines, ipſo divini Hiſtorici exemplo, qui integrum pene Geneſeos librum illis ediſſerendis congeſſit, omni ferme ævo adeo ſacræ, ac venerabiles ubique ſint habitæ, ut eas ſilentio obvolvere, piaculum adhuc hodie credatur, operis difficultati, ut Patriæ honori obſequar, minimè cedendum duxi, deque Urbis Catanæ Fundatione, ejusque priſcis Incolis, nonnulla, quæ certiora videntur, promere in ejusdem Hiſtoriæ limine, ſtatui.

II. Si ex antiquissimis Siciliæ Urbibus Catanam dicamus, nihil nos facere videbimur, quod evidentibus, firmisque rationibus non innitatur; Græcæ nihilominus originis, recentiorisque ætatis opus complures è Siculis, externiq: pene omnes Historici illam vulgarunt, Thucydidis potissimum testimonio usi, qui *lib. 6. Belli Pelopon.* ex Cluverii interpretatione (a) ait: *Theccles vero, atq: Calcidenses è Naxo profecti, septimo post conditas Syracusas anno, Leontinos, ejectis Siculis, condiderunt, ac dehinc Catanam. Coloniæ autem deductorem sibi constituerant Catanenses Evarchum.* Thucydidi consonat Strabo *lib. 6.* scribens: *Catana à Naxiis condita est.* Designat hujusque Urbis nostræ ortus tempora laudatus Cluverius eodem capite: *Anno* scribens, *post Trojanum Bellum* ccccxxxxviii. *idest Olympiadis* xi. *anno primo, in Siciliam venisse Theoclem cum Chalcidensium Colonia, supra cap. 2. ostensum est; proximo verò anno post, conditę fuere Syracusæ, eodem Thucydide ibidem teste. Octavo igitur anno post adventum in Siciliam Theoclis, idest Olympiadis* xiii. *anno primo, ante natum Jesum* Dccxxviii. *Catana fuerit condita.* Eusebii Chronicon S. Hieronymo interprete in annum ab Orbe condito ccccxlvi. eamdem rejcit, Aesimede quarto jam anno Athenis regnante; quamvis alibi præferat Catanæ exordia Naxo, & Chalcidensium adventui annis ferme DcLxv. ut paulo post demonstrabimus.

(a) Sicil. antiquæ lib. 1. cap. 8.

III. Verum Thucydidis verba longè aliter Laurentius Valla Eruditis notissimus interpretatur. *Insequenti anno Archias ab Hercule oriundus, è Corintho, Syracusas incoluit, expulsis prius ex* (a) *Insula*

(a) *Insulam intelligit hìc Ortygiam, quæ olim parvo freto à continenti separata, mox conjuncta, hodie verò, medio ponte Isthmo unitur.*

ſula Siculis.Verùm Theocles,atque Chalcidenſes è Naxo profecti, ſeptimo poſt inhabitatas Syracuſas anno, Leontinos, ejectis Siculis, incolunt, ac dehinc Catanam, cum ipſi Catanenſes Evarchum feciſſent Coloniæ auctorem. Congruit latinæ Vallenſi interpretationi Italica per Franciſcum de Solido Strozzi adornata, ac Typis Venetis Gabrielis Gioliti MDLXIII. edita, aliaque Hiſpanica è Græco textu ab Didaco Gratiano confecta anno MDLXIV. Salmanticæ excuſa, quarum prima: *E Thucle partendoſi con i Calcideſi di Naſſo l' anno quinto doppo, che fu habitata Siragozza, habitarono la Città di Leontini, avendone cacciato i Siciliani, e doppo queſto habitarono Catania; ma eſſi Catanei fecero Evarco lor primo capo.* Hiſpanica vero: *Un año deſpues dela venida delos Calcidenſes, Archia Corinthio que venia delos deſcendientes de Hercules vino ad habitar a quel lugar, d'onde al preſente es Saragoza, aviendo primeramente alanzado de allì los Sicilianos, que la tenian. Paſſado eſto, ſiete años deſpues, Theocles y los Calcidenſes ſalieron de Naxos, y venieron ad echar los Sicilianos, que moravan en la Ciudad de Leon, y la tomaron; y lo miſmo hizieron en la Ciudad de Catania, d' onde alanzaron a Ebarco.* Et congruentius, ſanè, atque ad Thucydidis mentem accomodatius præ Cluverio, Valla, & alii loquuntur, Græcumque verbum *Oekizo* ab Hiſtorico uſurpatum per *Inhabito*, aut *Incolo*, latinum reddunt, ut Eruditis eſt palam. Clariſſimè Græcus Scriptor aliunde expulſos ab Archia Corinthio ex inſula, ubi nunc Syracuſæ, Siculos, tradit, eosque etiam ab Leontinis Duce Theocle ejectos innuit, ac ſibi Coloniæ Deductorem creaſſe Catanenſes Evarchũ, ſubdit, ut hinc aſſequamur, cultas jampridem per eosdem Siculos Urbes illas, atque in primis Catanam, antequam Græci ſeſe in Siciliam inveherent;

Co-

Colonos quippe deducere ejus, qui loco frequentiam inducit, potissimum est munus.

IV. Illud accedit: Urbes, ut plurimum, quæ extant, condi, aut exædificari, quum augentur, ac reparantur, ab optimæ notæ Authoribus passim dici. Hinc Samuel Bochartus (a) Lilybęum à Carthaginiēsibus conditum, post Motyen à Dionysio Tyranno expugnatam ex Diodoro Siculo adstruens, hæc subdit: *Cui loco frustra opponitur, quod idem Diodorus lib. x. narrat, annis scilicet ante Motyes excidium plus minus quinquaginta, bellum inter Egestanos, & Lilybetanos esse exortum super agro ad Mazaram fluvium sito; unde sequatur Lilybęum multo ante extitisse: nam quæ extat Urbs, condi dicitur, cum augetur, & reparatur. Extabat igitur Lilybæum etiam ante captam Motyen; sed tunc demum evasit celebris novis Colonis additis.* De Catana porro loquens sequenti capite scribit: *Ad Amenani ostium Catana*, Catna *Parvam sonat; nempe Catana erat oppidulum, antequam Naxii illud auxissent Coloniâ eò deductâ Evarcho Duce, quos proinde Græci suo more habuere pro Catanæ conditoribus*. sed hanc Bocharti, quo ad Catanæ Etymon, censionem paulopost expendam, refellamque. Jam vero ex Marcionis Heracleensis textu (b) clarissimè, quod intendebam, evincitur: profectos nempe è Naxo Chalcidenses Urbem nostram incolis frequentasse, minime verò primos condidisse. Habet enim:

Post hæc è Naxo Leontini, &
Quæ ex adverso Rhegii
Ad fretum Siculum sita est,
Zancle, & Catana, & Callipolis accepere Colonias.

Satis profecto constat Zanclam, hodie Messanam, longè primas Græcorum in Sicilia Colonias fundatione

(a) *Geogr. sac. lib. p. cap. 27.*

(b) *In Periegesi, seu descrip. Orbis Terrarum.*

tione sua præcessisse, idque multis ostendunt Scriptores Siculi, probatque Cluverius (a) A Naxiis ergo novi tantùm in eam habitatores invecti; idque etiam de Leontinis, Catana, & Callipoli intelligendum, ut præ cæteris Marius Aretius *de situ Siciliæ num.* 20. Joannes Baptista Carusius *Hist. lib.*2. Aprilis *lib.* 1. *cap.* 6. Petrus Carrera *Mem. Hist.Catan. lib. p. c. p. & 52.* aliique disertissimè ostendunt.

(a) *Lib.p. Sic. Antiq. cap.p.*

V. Cæterùm Thucydidem Græcum hominem patrio more, suis adscripsisse præstantissimarum in Sicilia Urbium origines, quispiam non incongruè dixerit. Josephus Hebræus (b) hac Græcos censura inurit: *Græci sunt hujus rei Auctores, qui posteris temporibus comportati, etiam antiquorum gloriam propriam effecerunt, & gentes nominibus exornarunt.* Et Valerianus Pierius (c) *In nulla re*, ait: *magis Authores diversi abeunt, quam in Urbium originibus; dum Græci sibi omnia adscribunt, Latini sua possidere contendunt.* Ex his itaque, dilucidè satis, crediderim, fieri compertum, quam longè a vero abluserint, quotquot ex Thucydide Catanam Græcis Civitatibus accensere, non dubitarunt; Reliquum nunc est, ut quinam nostræ Urbis, ejusque soli primi Cultores fuerint, paucis subjiciam; quod ut faciliori via assequar, totius Insulæ initia altius repetam.

(b) *Antiq. Judaic. lib. p. cap.* 10.

(c) *Hierog. lib.* 15.

VI. *De Siciliæ priscis incolis* (Bocharti verba mea facio) *mira fabulantur Veteres, quorum pleraque Thucydides lib. 6. in pauca confert.* Fazellus Beroso Anniano plus æquo deferens, fabulas de Saturno, quem Chamum Noe filium credit, nimia facilitate amplectitur, eumdemque Saturnum cum suis primum Siciliæ habitatorem adstruens, Urbis Chamesenæ Auctorem facit (d) Annio fortasse fabulandi occasionem præbuit Diodorus, qui lib III.

(d) *Dec. 2. lib. p. cap. p.*

* Saturni adventum in Siciliam clarissimè innuit, eumque Regnum ea in Insula obtinuisse scribit, atque arces Urbium, & loca editiora tenuisse, quæ *Saturnia* idcirco sunt appellata. Chamesena, quò loci sita fuerit, se nondum in comperto habere, ingenuè Fazellus profitetur; Leonardus tamen Orlandinus Drepanum fuisse contendit, cui Pirrus adheret (a) Cæsar Wolphangus Pighius Leontinos censet; Bonfilius *in sua Messana* Urbem hanc Authorem habuisse Chamum scribit; Eruditissimus denique Carrera Octavii de Archangelo conjecturis potissimum innixus: Chamesenam, ubi nunc Catana, olim fundatam dicit (b) Guarnerius, & Grossus aliique ex nostris ficti Orophonis decepti mendaciis, prope Catanam statuunt, ad Xiphonium promontorium. (c)

(a) *Nat. Eccles. Mazarensis.*

(b) *Mem. Hist. lib. p. cap. p.*

(c) *Zol. Hist. narr. p. Decac. tom. 2. cord. 6. mod. 12.*

VII. Meliori via Marianus Valguarnerius Fazelli opinione rejecta, Elisam Javani ** Filium, Japheti Nepotem cum suis, quos *Æolicos* appellat, Siciliam primo incoluisse, tradit (d) firmatque ex sacris Paginis opinionem, ubi de Elisa, & fratribus dicitur Genesis X. *Ab his divisæ sunt Insulæ Gentium in regionibus suis*. atque ex Eusebii Chronico, Cedreno, aliisque, penes quos illud: *Elisa ex quo Siculi*, perquam frequenter occurrit, ut Invegius, Aprilis, ac noster Carrera etiam advertunt, passimque sacri Interpretes, ac Chronologi referunt. Denique Joannes Baptista Carusius Siculæ Historiæ accuratissimus Scriptor ævo longè inferiori primos in nostram hanc Insulam habitatores inducit, refellitque

(d) *De antiq. Urbis Panor. fol. 161.*

* *Saturnus in Sicilia, & Africa, nec non Italia, uti perhibent, regnavit, imperiumque in occiduis orbis partibus constituit, & ubique præsidiis per arces, & munitiones dispositis, subditos in officio continuit: quo factum est, ut per occidentales Siciliæ partes etiamnum editiora passim loca Cronia, idest Saturnia nominentur.*

** *Javan idem ac Saturnus, cujus meminit Diodorus, juxta Valguarnerium, Gentis Græcæ Author.*

que variis rationibus Valguarnerium; nullique hominum ante Pelasgos * Siciliam pa tuisse, mordicus substinet. Vtut res sit, hæc enim ex instituto exponere, longum esset, id fermè apud omnes inconcussum: Cyclopes, atque Læstrygonas, Phæacos, & Lotophagos, quicumque illi fuerint, initio universam pene Insulam occupasse, Ætnæque montis fines, atque Orientales ejusdem plagas tenuisse; Ex his proinde Catanæ exordia repetenda.

VIII. Non me fugit, exleges illos fuisse, Homero teste in Odyssea, domosque, ac Urbes habuisse nullas, speluncis denique ad vitæ agrestis commoda usos; nec is sum ego, qui cæco Patriæ amore rapi me sinam, ejusque mænia, ac turres per Cyclopes extructas velim; Illud sanè contendo, sub ipsis initiis, ab Insulæ priscis incolis jacta Urbis nostræ fundamenta, unde longo temporis tractu, adeo celebris, atque insignis emersit. Quamvis Gigantum opus Catanam non incongruè dixerim, ac vel levi tentata manu ostenderem, laudati Valguarnerii conjecturis potissimum fretus. Hic enim totus est, ut evincat: primis Siciliæ Cultoribus, seu Gigantibus fuisse Urbes in planis maximè regionibus, seu veriùs, patentes undique terras ortum spectantes eosdem incoluisse. Quidni & nostra, quæ orientem respicit Solem ab ipsis condita? Nec enim, ut ille observat, exædificandi Urbes artem ignorasse, Gigantes, credendum, quorum Parentes in campo Sennaar antè Gentium divisiones Turris Babel

* *Suos Æolicos Valguarnerius Pelasgos etiam appellat; Bis porro Pelasgos deduxisse suorum Colonias, Historici produnt Elisæ & Javani scilicet ævo, atque Abraami ætate; illosque ex Japheto originem traxisse dicunt.*

(a) Lib. 7. Hist. cap. 56.

authores fuerant. Hinc Plinius (a) *Turres, ut ait Aristotiles, invenere Cyclopes*, & Virgilius

. . . . Cyclopum educta caminis
Menia conspicio.

Ad suam porro firmandam sententiã ejusdem Poetæ testimonium profert inter alia Valguarnerius:

Centum alii curva hæc habitant ad littora vulgo
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.

(b) Ad lib. 2. Æneid: circa medium.

Ubi Servius Comm. (b) *Ad littora vulgo. ne tantum in montibus esse viderentur.* Nec nisi de Ætnensi Regione, quæ ad ortum vergit, intelligere potuisse Maronem, ii norunt, qui libri ejusdem tertii Æneidum contextus excurrunt. Mirari profectò subit: Authorem hunc Syracusas, Leontinos, suamque Panormum conditas ab Gigantibus Urbes palam vulgare; Catanam vero sub ipso Ætna monte sitã, suppresso nomine, cum cæteris confundere, quum ex Poetæ verbis una præ aliis posset jure merito, extructis per Gigantes Civitatibus accenseri; quod satis etiam innuere videtur Strabo (c) dum ait: *Æolum adjacentibus Liparæ Insulis imperitasse, vicina itidem loca Ætnæ, & Leontinos Cyclopes, & Læstrigones, immanes quosdam homines tenuisse.*

(c) Libr. p. de Situ Orbis.

XI. Cyclopes excepere Sicani, quorum originem fusius suo loco expendam. Hos planè ad ortum sub Ætna monte sedes locasse ex Diodoro *lib. 6.* assequimur. Quandoquidem scribit: *Sicani olim vicatim habitabant, urbes in collibus, ut quisquis natura munitissimus erat, sibi propter latronum incursus, extruentes; ac primitus quidem universam incolebant Insulam, agros colentes, ex quibus vitæ cibum sumebant. Postmodum Ætna, ignes, qui proximas regiones urebant, eructante, cum plures annos id incendium patriam vastaret, timore acti, omissis orientalibus locis, partes, quæ ad occidentem vergunt, petivere.* Ast

Ca-

Catana, inquies, per oram sese effundit maritimam, Sicanorum urbes in collibus ad latronum impetum coercendum locatæ. Ita sanè: Terra tamen, cujus cultu sibi ad vitam necessaria illi comparabant, quæque incendiis vastabatur, eorumque Patria dicitur, Catanæ finibus conclusa, quos Ætnæ ignes, constat, excessisse numquam. Ea igitur per Sicanos, aut inhabitata, aut culta; nec circa Regionem, ubi nunc Catana, colles desiderantur, quos munire contra noxios poterant.

X. *Post multas ætates*, prosequitur Diodorus, *Siculorum Gens ex Italia cum familiis universis in Siciliā transgressa relictum à* Sicanis *agrum occupavit*. Et paulopost idem de filiis Æoli loquens, subdit: *Hujus regionis agros, qui ad orientem vergunt, coluere* Siculi; *qui ad occasum spectant*, Sicani. *Hi invicem diffidentes, Æoli filiis, tum propter vulgatam Parentis pietatem, tum ob eorum in se curam, ac diligentiam, paruerunt. Imperavit quoque Xuthus* (secundus Æoli filius) *ei parti, quę ad Leontinos vergit, usque ad hæc tempora ab eo Xuthia dicta.* De Siculorum porro in Sicaniam transitu hæc Dionysius Halicarnassensis (a) habet: *At* Siculi, *Pelasgis simul, & Aboriginibus bello impares, liberis, ac conjugibus cum auro, & argento sublatis, totam Regionem* (Latium scilicet) *eis cesserunt, versique per montana ad meridiem, peragrata omni inferiore Italia, cum undique pellerentur, tandem paratis ad fretum navibus, & observato secundo æstu, ex Italia trajecerunt in proximam* Siciliam. E freto igitur Mamertino ad Leontinos usque sese effuderunt, proximasq: Catanæ regiones dubio procul occuparunt. Sed clariùs ad rem nostram Constantinus Prophyrogeneta in Themate Siciliæ: Siculi, ait, *transgressi in Insulam, quæ tunc* Sicania *dicebatur, sedibus circa Ætnam positis*

(a) *Hist. Antiqu. Roman. lib.* 1.

tis,eam incoluerunt, una cum Siculo Rege suo Regnum *illic stabiliente, quæ tunc ab hoc* Siculo *vocata est* Si-*cilia,optimaque ejus loca tenuerunt*. Inter optimas verò orientalis plagæ terras fertilitate præstantem, deliciisque, ac commodis uberem Catanæ agrùm quis non recenseat? De Siculis suo loco.

Sub hæc ipsa tempora Phœnices per insulam passim habitaverunt, eodem Tucydide teste, *occupatis ad mare promontoriis, ac parvis Insulis, negotiandi cum* Siculis *gratia.* At Siculi ab initio nostras tenuere regiones; Phœnices hinc negotiatores in easdem sese effudisse oras, ut illos convenirent, inficiabitur nemo. Illud accedit: Phœnices hosce, non ex Africa tantùm, ut Pausaniæ *in Eliacis*, ipsique etiam Thucydidi arridet, in Siciliam trajecisse, sed ex Asia, ut cum Diodoro *lib. 6.* multis probat Bochartus (*a*) Liquet autem, Tyriis Phœnicibus ex Asia solventibus, quæ ad ortum vergunt littora, ubi Catana, primùm occurrere.

(*a*) *Lib.1 Geogra. cap. 17.*

XI. Jam verò quod spectat clariora, ac felicia Græcorum tempora, id quidem inconcussum: perperam ab Diodoro Siculo illis maritimarum urbium exordia adscribi hisce verbis: *Ultimas in Siciliã Colonias miserunt Græci illustres, à quibus urbes maritimæ sunt conditæ.* Quandoquidem Græcis authoribus nonnullas exordia, quasdam verò civitates, nonnisi incrementa, accepisse, vel ipsomet Diodoro teste, abunde constat. De Orione enim disserens, scribit, (*b*) *Zancloto in* Sicilia *regnante, urbem ab eo dictam Zanclam, quæ nunc Messana est, edificavit*. Herculem deinde libro eodem Insulam universam circumeuntē inducens, Heracleæ conditorem dicit; atque ad Urbem Syracusarum digressum, auditis, quæ de Proserpinę raptu, Cererisq; lachrimis ferebantur, Deabus illis sacrificasse, subdit;

(*b*) *Lib.5.Bib.c.15*

Her-

Hercules porro, & Orion longiſſimo temporis intervallo Græcas colonias præceſſerunt; Meſſana, Heraclea, Syracuſæ Urbes maritimę eorumdem ævo conditę calamo ceſpitaſſe Diodorum, clariſſimè arguunt.

XII. Ab eo etiã tẽpore, quo in Siciliã Græci trajecerunt, *cum Phœnicibus armis perpetuò contenderunt*, inquit Thucydides, *donec eos omni ora maritima, quam antea tenuerant, pellerent*. Maritima igitur ora ab Phœnicibus, ante Grecorum appulſum occupata: Moyten denique Solentum, aliaſque juxta mare extructas Urbes, priuſquam Græci in Siciliam tranſmitterent, id quod dicebamus, conficere, nemo non videt: à Gręcis nempe Colonos accepiſſe Urbes maritimas potius, quam initia, atque in primis Catanam è Naxo profectos Evarcho Duce.

XIII. Quod ſi Euſebii Chronico deferre aliquid velimus, Catanæ Origo Sicanorum ævo reſpõdet; ad annum quippe CIↃCIↃCIↃDCCXCV. Orbis conditi hęc habet: *Cathinia condita eſt, & Siſide in Sicilia.* Quod non è propria penu, ſed ex antiquiore, aut ex Julio Africano excerpſit Euſebius, qui mox ad annum CIↃIↃↃCCCCLX. ſcribens: *Catinia in Sicilia conditur*, poſt illa verba: *Naxus condita in Sicilia, Syracuſæ condita*, de Græcorum coloniis intelligere, evidentiſſimè oſtendit. Porro fundatio illa Siculorum in Siciliam adventum annis CLV. Trojæ verò excidium annis CCXXV. Romæ ortum DCXLVIII. Humanæ denique ſalutis exordia MCCCCIV. annis præceſſit juxta ejuſd: Euſebii computũ, qui Chriſti Domini Nativitatem anno Mundi IↃↃCXCIX. reponit, Ilii caſum CIↃIↃↃXX. Urbiſq: initia CIↃIↃↃCCCCXLIII. ſtatuit. Scio Laurentium Bolanum notiſſimæ famæ virum, deque Patriæ Hiſtoriis, ſi quis alius, optimé

mè meritum in M.S. Opuſculo Catanæ primordia in annum Mundi CIƆCIƆDLIV. rejicere, Inſtaurationem verò in annum CIƆCIƆCIƆCCXCII. Ezechia Judęis imperante, ut refert Groſſus. (*a*) Sed Euſebii Chronico Bolani computum omnino reſpondere, inde colligo, quod Euſebius ſub ejuſdem Ezechiæ Regno Græcorum colonias in Siciliã inducit, quos Catanæ inſtauratores paulò ſuperius vidimus. Bolanus quippe Chriſti Domini Natalem circa Mundi annum CIƆIƆƆ. cum ſaniori Chronologorum cętu conſignat, penes quos tricefimum primum Orbis conditi ſæculum in Quintum, & Quadrageſimũ Euſebii incidit, quo Catanæ Inſtauratio per Græcos ſtatuitur.

(*a*) *Decacor. Cat.*

XIV. Hæc, quæ in medium proferrem, de Catanæ Fundatione, & Origine, ejuſque primis Incolis habui; vetuſtiorem ex his, quæ fabulantur Poetæ, nec citra rationem, alii putaverint; Id tamen, ſubticentibus antiquis Hiſtoricis, conjectare quidem, ſed certocertiùs affirmare non auſim.

CA-

II.

CATANÆ ETYMON.

I. LOcis fermè omnibus, vetustate aliqua, aut quovis etiam levi titulo, ubique gentium celebratis ex Hebraicæ linguæ radice, cui Phœnicius sermo prorsus affinis, nomen obvenisse, multis, firmisque argumentis, ac conjecturis in suo præclaro opere conatur ostendere vir summus, nullique linguarum peritiâ secundus, Samuel Bochartus jam superius laudatus. Nostræ hinc Urbis Etymon pari ratione interpretatur, scribens (a) *Catana*, Catna *Parvam sonat*; *nempe Catana erat Oppidulum, antequam Naxii illud auxissent*. Verùm, & si Naxios auxisse Catanam, nam inficior, è Phœnicia tamen dialecto, ejus fluxisse nomen, facile negaverim; quũ ex eodem fonte reliquas deductas voces Siculas, in dubium revocent Eruditi. Marianus enim Valguarnerius in suo præclaro Opusculo *de Panormi Origine*, ex Græco Æolico eruit, quæ Bochartus ex Hebraico, seu Phœnicio deducit Idiomate. Hinc, ut observat Carusius, (b) verosimile potius, quàm verum uterque Author est consectatus. Opidulum ergo ante Naxiorum Coloniam fuisse Catanam, levi prorsus fundamento asseritur, quin ab exordio frequentia celebrem illam satis arguunt, cum Agri ubertas, Cœli temperies, Situs opportunus, Portusque securitas, tum commoda ad vitam, quibus nostra præ cæteris abundat regio, nisi alia suppeterent, quæ superius prægresso capite enumeravi.

(a) Geogr. sac. lib. p. cap. 28.

(b) Hist. Sicul. lib. p. tom. p.

II. Matthæus Silvagius Catanensis Civis, ab scientia notissimus, in suo *Trium Peregrinorum Colloquio*, hæc de Catana scribit: *Plinius lib.* 4. *cap.*

6. de Arcadia: Opida ejus Panopolis, Mantinea... Catina, Bocalium. Ex hac Catina Arcadiæ nonnulli testantur, quod originem duxit Theocles Coloniæ Ductor Chalcidensium in Siciliam, & ex ejus Patriæ nomine Siculæ Catinæ Civitati, quæ nostra est Patria, nomen indidit, ut etiam testatur Hermolaus. Sed ex Arcadia, ejusque Urbe Catina oriundum Theoclem, uno excepto Silvagio, alius dixit nemo. An id scripserit Hermolaus Barbarus suis in Pliniũ eumdem Commentariis satis celebris, quem consulere non licuit, exploratum non habeo. Sanè Marcianus Heracleensis in sua *Periegesi* seu Orbis descriptione clarissimis eum verbis *Atheniensem* appellat.

Post hæc Græcas
Habuit Urbes, ut ferunt, post bella Trojana,
Quinta decima ætate, Theocle classem
A Chalcidensibus accipiente; Erat autē hic genere
Atheniensis.

Strabo, Theoclem *ab suis Atheniensibus* frustra homines, ut secum in Siciliam trãsmitterent, petiisse, ad Chalcidenses porro conversum, eosdem facile impetrasse, refert (*a*) Marciano autem, ac Straboni Hermolaus longe recentior neutiquam præferendus. Denique Petrus Carrera (*b*) Catinam Arcadiæ accepisse potius ab hac nostra, quam illi dedisse nomen, opinatur.

III. Ab Evarchi Chalcidensis Uxore *Catana* Josephus Carnevalius appellari Urbem Catanã vulgavit; (*c*) Id tamen figmenti unde eruerit, non video. Fazellus a Græcis se accepisse tradit: (*d*) Catanã dici *a Catano* Chalcidensium Duce; Sed Thucycidi Dux Chalcidensiũ Theocles, Coloniæ Catanensis Deductor Evarchus: Christophorus, Scanellus *in Chronico Siciliæ* ex Thucydide, Polibio, Strabo-

(*a*) *De situ Orbis lib. 6.*

(*b*) *Tom.p.lib.p. cap. 52*

(*c*) *Sic.Hist.lib.p.*

(*d*) *Dec.1.lib.3. cap. 1.*

bone, Diodoro, & Ptolomeo Chalcidensibus Hechatæũ fuisse Ducem, ab eoque Catanam Hechatæam nuncupatã dicit; id autẽ in laudatis Authoribus desideratur. Stephani quidem Byzantini *Epitomator* Hechatæi meminit, quem Catanæ conditorem adstruit, sed aliunde Urbis nostræ Etymon deducit, dicens: *Catana Urbs Siciliæ, authore Hechatæo, in Europa, dicta autem ab eo, Quod Theoclis Chalcidensis navis in* (*) *Amelianũ Flumen ascendit. Nam Dorienses reliquorũ Græcorum Nayn sine y dicunt Nan.*

IV. Ex Genticis quidem Scriptoribus laudatus refert Carrera, Catanam quasi *Kat Ætnam*, idest *sub Ætna positam* appellari; Græcis enim *Kata* *Sub* sonat. *Ætnapolis* quoque nomine olim insignitam quamdam Urbis regionem ex Blundo colligit. Catanam sanè Hiero Rex circa Olympiadem LXXVI. Ætnam dictam voluit, ut Diodorus, Straboque testantur; verùm id posterioribus longè sæculis factum, mortuoque Hierone priscum assumpsit Urbs nostra nomen, ut passim tradunt Historici.

V. In eamdem Carreræ sententiam pedibus ultro ire videtur Gervasius Tornaceus (a) Catanæ nomen ab *Kata* & *Ano* idest *Sub Alto* deducens: Urbs enim Catana sub altissimo totius Insulæ, imo & Italiæ monte, sita jacet. Quũ enim à primis Siciliæ Incolis conditã Catanã, satis in superioribus sit demonstratum, sivè Æolici illi fuerint, ut Valguarnerio arridet, sive Pelasgi, ut Carusius tradit, è Græca dialecto ejus fluxisse nomen, evidens omnino erit. Hinc Humbertus Goltzius varias referens

(a) *Præf. ad Hug. Falcan.*

(*) *Amelianum perperam appellat Stephanus Amenanum, qui mediam interfluens Urbem, hodie* Judicello *corruptè, & Amasenus a Catanensibus Scriptoribus dicitur, ut Cluverius optimè observat.*

ferens de Catanæ Etymo opiniones. *Rationem nominis Catanæ*,ait, *nonnulli ad Catanum Coloniæ conditorem referunt; variant tamen alii, qui nominis originem ex vocibus* Kat Ano *confusis sumunt, deducta ex situ Urbis vocabuli caussa, eoquod Catana ab Ætna digredientibus in proclivi planitie sita est. Sunt etqui nomen ejus inde factum opinentur, quod Catana eò loci condita sit, ubi Theocles ad Amenam flumen, quum condendę Urbi sedem quæreret, navem appulisset, quasi* Katà Nan, *hoc est juxta Navem esset condita*. Mitto hìc quorundam opinionem, qui ex Catanó Saturni, & Zanclot fratre, Chami, & Scnæ filio nomen inditum Urbi Catanæ dixerunt cum Orophone; hæc enim prorsus fabulis accensenda.

VI. Cæterum vulgò *Katane* ab iisdem Græcis dicitur, usurpaturque etiam ab Latinis Poetis, ut in Silio:

Tum Catane nimium ardenti vicina Typhœo.

Vitandus hinc Jo:Bap. Guarnerius, (*a*) ex hoc Silii carmine Urbem nostram Tetrapolim adstruens, quasi plurium numero *Catanæ* fuerit à Silio appellata; *Catanæ* enim adjunctum *Vicinæ* responderet, essetque carmen vitio obnoxium, quod Author Sicil. in Prosp. advertit. (*b*) Apud Historicos,& Oratores, Catana dicitur, & Catina, maximè Ciceroni; Cathinia apud Eusebium, unde & Cathinienses Justino, quem malè idcirco sugillat Cluverius. Urbs denique Cataniensis passim in diplomatis, ac ævi medii Scriptoribus audit.

(*a*) Gleb: Hist. nar. p.

(*b*) Tom.2 fol.202.

CA-

III.

CATANÆ SITUS,

AMPLITUDO, CELEBRITAS.

I. AD radices Ætnæ celeberrimi totius Orbis, nedum Siciliæ, Montis, Jonio mari abluta ſedet Catana: *Ad Jonium Mare*, inquit Mela, (*a*) *Illuſtris Catana ſurgit*; quà Inſula hybernum reſpicit ortum, ſub quinto Cœli clymate, ut Silvagius ſcribit (*b*) ad longitudinis gradum nonum atque triceſimum, latitudinis vero triceſimum ſeptimum cum quadraginta pene minutis. Eximia hinc, ac ſingulari gaudet aeris, atque aquarum ſalubritate, frugum abundantia, agrique perenni fœcunditate, ut ne dum Civibus, quos acri ingenio præſtantes gignit, uſque ad delicias, ſed et finitimis, ac toti pene inſulæ, exteriſque etiam, ac remotis vitę commoda largiſſimè ſuppeditet; meritoque ab Alphonſo Rege (*c*) *Ejus Cœlo vix ullum in Sicilia purius, ejus agro nihil uberius, ejus ſitu nil eſſe gratius*, aſſeritur.

(*a*) De Situ.Orbis.

(*b*) Colloq.Trium Peregr.

(*c*) In Diplomate anni 1445.

II. Tetrapolim fuiſſe olim, ideſt Urbes quatuor, ſeu verius Regiones, quarum quælibet par urbi, complexam, cum Petro Blundo *De Admirabilibus Siciliæ* Archangelus, Groſſus, Carrera, aliique ex noſtris adſtruunt, ſingulisque proprium fuiſſe nomen tradunt: *Ætnapolis* ad Aquilonem ſita, quæ potius ſuburbium mœnibus vallatum, pedibuſque ferme xx. à ſecunda regione diſtabat. Huic nomen *Dimitiraja*, ſeu ut accuratius obſervat Author Siciliæ in Proſp. (*d*) *Demeterea*, à Cerere ſic dicta, quam Græci *Demetir* ſeu Terræ Matrem appellant. Templum enim totâ Siciliâ inſigne regioni inſidebat,

(*d*) Tom. 2. f. 203.

bat, quam ad occaſum, & Septentrionem ſeſe extendiſſe ex ejuſdem templi, aliorumque ædificiorum ruderibus eruunt. Tertia ſubſequebatur à foro & Templo *Lunæ* nuncupata, & tandem quarta mari proxima ad Meridiem *Catana* appellata, unde reliquis poſtea nomenclatura. Hactenus illi. Ego ex ruderibus paſſim in recenti Urbis molitione poſt anni MDCXCIII. Terremotum detectis, atque ex Ethnicorum ſepulchris id colligo: Catanam ab auſtro fuiſſe mari conterminam; Naumachiæ enim atque Hippodromi, prope *Urſinam* Arcem, extra *Decimæ* portam, veſtigia, quæ anno MDCLXIX. ignis Ætnæi lapidibus obruta, olim vero patebant, ut poſt Carreram fatetur in Animadverſionibus (a) Cajetanus, id citra dubium omne ſatis evincunt. Extendebatur ad Aquilonem ultra collem, ubi nunc S. Dominici Cœnobium, ad villam uſque deliciarum a *Biſcari* hodie appellatam; quà enim eadem villa occiduum reſpicit Solem, ingentia pene ſpectantur ædificiorũ veſtigia Urbis forte mœnibus ſubſtructa; ad jactum vero lapidis noviſſimè anno MDCCXXX. innumeri cum vaſculis, ac lucernis loculi, ac variæ ſepulchrales inſcriptiones inventæ. Succedunt Saracenorum delubra vulgo *Moſchee* prope Minorum, quos Reformatos appellant, Cœnobium, extra Urbem dubio procul ſita. Cereris denique Templum pomerio concluſum ſtatuo, quamvis apertè Carrera adverſetur, cujus alibi opinionem expendo.

(a) *Tom.2. Ss. Sic. in vita s.Leon. magn, Cat.Ep.*

III. Lapidum congeries anno MDCLXIX. ex Ætnæ viſceribus egeſta, nobis ſanè reliqua eripuit monumentorum rudera, quorum indicio occidentalis lateris fines deſcribere quam facillimum; Ex tot nihilominus, tantiſque dirutis molibus, ſtratis marmoreis opere teſſellato, & columnarum fragmentis, atque aquæductibus in regione *Curſus* olim

Bo-

lani tempore, ut ipſemet apud Carreram teſtatur, detectis, quæque noſtris etiam diebus in *Cypriane* regione, ac viciniis paſſim effodiuntur, id veriſſimum judico: Urbem noſtram fuiſſe hac in ora præ cæteris quondam ſtructuris refertiſſimam, ac magnificentiſſimis inſtructam operibus; Quæ fuſiori ſtylo de Ruderibus differens ſuo loco perſequar.

IV. In area denique novi Valetudinarii, ſeu Acenſis portæ, olim a Steſichori ſepulchro *Steſichoreę* appellatæ Amphitheatrum ſurrexiſſe conſtat, ad jactum verò baliſtæ é conſpectu antiquiſſimæ ædis S. Mariæ de Bethleem, & Carmelitarum Cœnobii, cunctis obvia ſepulchrorum veſtigia, atque inſcripti lapides ſeſe produnt ac loculos etiam in ampla, & regia via, quæ ad ſuburbium ducit, frequentiſſimos offendes, Hinc merito non ultra ex hac parte Urbem productam autumamus. Cum præterea extra Portam *Lanceam* ad Ortum, ac juxta Monialium S. Agathę Clauſtra, proximumque S.Catharinę Senenſis Cœnobiū, & in ipſa Epiſcopalis Palatii area lapides ſepulchrales, loculos plumbeos, vaſa cinerum, urnasque fictiles, ac lucernas efloſſas hac noſtra ætate, ex civibus nemo eſt, qui ignoret, firmiſſime opinamur: partem Urbis, quæ a Principe Templo ad Orientem protenditur, omnino ejusdem ævi opus non eſſe, idque antiquiſſimæ pomerii moles etiam evincunt, nuper hoc ipſo, quo ſcribimus, anno detectæ, dum fundamenta domus Oratii Paternionis S. Juliani Dinaſtæ effoderentur.

V. Hìc porro in deſcribendis Catanæ Situ, atque Amplitudine id veluti inconcuſſum me aſſumpſiſſe, cunctis eſt palam: Sepulchra nempe veterum extra Urbis pomerium, ipſisque ſub mœnibus, ac ſecus vias, quæ ad portas ducebant, fuiſſe

ut

ut plurimùm ſita. *S.* Joan: Chryſoſtomus *de fide, & lege naturæ: Ideo*, ait, *omnis Civitas, omne Caſtellum ante ingreſſum ſepulchra habet, ut contendens intrare in civitatem, quę imperat, & floret divitiis, aliisque dignitatibus, priusquam videat, quid ſecum concipit, videat primum, quid ſit.* Cui Varronis effatum reſpondet: *Secundum viam exponebant, quo prętereuntes moneant, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.* Ovidius verò habet: (*a*)

(*a*) Metham. lib. 13.

Urbs erat & ſeptem poſſes oſtendere portas;
Hę pro nomine erant, & quæ foret illa docebant;
Ante Urbem exequię, tumulique, ignesque, rogiq.

(*b*) Lib. 5. Tuſcul. queſt.

Denique Tullius (*b*) de ſepulchro Archimedis Syracuſis a ſe invento loquens: *Eſſe ad portas Agragianas magna frequentia ſepulchrorum.* Sed enim ſepultos intra mœnia nonnullos legimus, *quos virtus legibus ſolviſſet*, ut idem loquitur Tullius (*c*) quorumdam producens exemplum; communis attamen locus extra Urbem cum Romanis poſt leges x. virales, tum Græcis; modo excipias Lacedęmones, quibus intra Urbem ſecus Deorum ædes ſepelire licebat, ut obſervat Gualterius in *Antiquis Siciliæ Tabulis*, ubi allatis utitur teſtimoniis (*d*) quæ & Orſatus etiam in ſuis Marmor: Erudit: uſurpavit.

(*c*) Lib. 2. de legib.

(*d*) Animad. fog. 98. Edit. Meſſan.

VI. Jam verò ad Catanæ Situm redeo, quem ad Cibalis regionem, atque ad Ulyſſis portum, ſeu Ongiæ ſtationem extendunt ex noſtris bene multi, *Joan: Bapt. Guarnerj* freti conjecturis, qui Catanæ veſtigium ad ficti *Orophonis* mentem; Urbem triplici muro circumdatā exhibentis, exactiſſimè delineavit, ediditque etiam inter alias Siciliæ Civitates Joannes Andreas Maſſa Societatis Jeſu, ſed exibilari meritò hic poſſem, nugas hujusmodi, atque id genus fabulas expendens; complura nihilominus ædificiorum rudera, quæ adhuc ſuperſunt,

ſub-

Suburbiũ aliquod olim haud procul mœnibus, ad portum usque, & ad Aquilonẽ sese extendisse, innuunt.

VII. Alii Urbis medium, ubi olim S. Mariæ de Bethleem Ecclesia, nunc verò Carmelitarum ædes exurgit, constituunt, illudque ad hanc eorum firmandam opinionem, suppetias ferre credunt, quod in S. Leonis Magni Catanensis Pontificis legitur Actis: Heliodorum magicis præstigiis celebrem ab eodem Sancto Episcopo extra Ecclesiæ fores, ubi solemne sacrum peragebat, combustum. Alibi verò in aliis Actis ad Magum concremandum media in Urbe ignem fuisse excitatum, refertur. Constat (subdunt) traditione ab antiquis deducta, Ecclesiam, ubi hæc gesta, eodem in loco constitisse, quem recens S. Mariæ de Annunciata, seu vetus S. Mariæ de Bethleem occupabat. Sed hanc vulgi opinionem eruditissimè confixit Cajetanus in *Animadversionibus*, ubi hæc profert. (a) *Tradunt Menea divum Leonem in Urbe media pyram adornari jussisse, qua* Heliodorus *combustus est, membranæ M. S. Syracusanæ haud procul Ecclesiæ foribus fieri fossam præcepisse, lignorumque struem in eam congestam succensamque*. mox subdit; *Ex his famam corrigas Catanæ in vulgus jactam, quæ Heliodorum ait, in area Virginis Annunciatæ extra Urbem crematum, arguas ut minimè veram; nam contra scriptorum fidem. Sed enim Menæa in Urbe media (et loco nomen Achelles ex Encomiaste Catanensi) Heliodorum combustum affirmant; Codex Syracusanus haud procul ab Ecclesiæ foribus. Igitur ea Basilca D. Mariæ, S. Leonis ævo, in Urbis medio sita erat, neque hæc, idest Catana, ea tempestate ad aream illam protendebatur*. Probandæ rei prompserim duo præcipua argumenta: *alterum est, quod Heroum sepulcra extra Urbem erant, & monumenta sepulchri* Stesichori *adhuc*

(a) *Ad vitam S. Leonis tom. 1. ss. Sic.*

E ex-

extant ad ædem, quam vocant Bethleem, quæ non procul ab area Virginis Annunciatæ. Alterum est: intra Cœnobium B. Virginis Annunciatæ vetus est Ecclesia S. Leonis, quod Oratorium ab eodem S. Leone constructum, fama est apud Catanenses, & conjecturæ neque illæ spernendæ. At membranæ Syracusanæ habent D. Leonem Oratorium non longè à mari extra Urbem extruxisse. Igitur si locus is extra Urbem erat, ævo S. Leonis, & Heliodorus in medio Urbis fuit crematus, cremari in hac area non potuit, in qua S. Leo Oratorium struxit. Hactenus Cajetanus.

VIII. Situm, atque amplitudinem Urbis nostræ omni ferme ævo, æquavit populi frequentia. Hanc ex Colonis ab Hierone Tyranno in eam deductis, quos, teste Diodoro, fuisse non minus, quam millia decem scimus, laudatus Carrera satis appositè colligit; (a) proditque etiam eorumdem Colonorum facta ab civibus post Hieronis obitum expulsio; audaxq. facinus, dirutum nempe ab iisdem Tyranni sepulchrum, ac detrectatum Diomenis filii imperium. Hinc nedum a Sapientia, Opibus, & Equestri militia, verùm a florentis quoque populi frequentia Catanã extollit Pindarus (b) Quin & Tullio parum fuit, Catanenses locupletissimos, Populique Romani amicissimos, Catanã verò locupletem, honestamque vocare, nisi & copiosam itidem prædicaret. Frequentiorem præ Messanensi celebri emporio Catanam vocat Strabo, (c) ex Cluverii interpretatione illis verbis: *Messana satis frequens, frequentior tamen Catana, quæ colonos accepit Romanos, minus utraque frequentatur Tauromenium.* Quamvis autem Guarinus Veronensis hunc Strabonis textum reddat: *Messana frequentiores habet aceolas, quam Catana, nam habitatores admisit Romanos plurimos, pauciores tamen*

(a) Lib. 1. tom. 1. cap. 2.

(b) In nemæis ode 9.

(c) De situ Orbis lib. 1.

quam

quam utraque habet Tauromenium; Cluverii nihilominus lectio ipsi Placido Reinæ (*a*) probatur, & Authoris menti magis videtur congruere. Colonos quippe accepisse Romanos sub Augusto Cæsare Catanam, nunquam verò Messanā exploratа res est, ex Plinio, aliisque, ut quid autem ad majorem Urbis Catanæ frequentiam præ Messanensi adstruendam, illud subderet Strabo: *Quæ Colonos accepit Romanos*, sive ut vertit Veronensis: *Nam habitatores admisit Romanos plurimos*. Ineptè quidem velut argumentum inferioris populi multitudinis, id videretur adjectum.

(a) Not. gisc.mess. lib. 1.

IX. Ceterum, post hujusmodi verba ex Strabone recitata, subinfert Cluverius: (*b*) *Posterioribus quoque temporibus Catanam fuisse maxime celebrem patet ex Ausonii Carmine, quod de nobilioribus Imperii Romani Urbibus composuit, ubi unas duas in Sicilia memorat*: *Catanam & Syracusas*: *Quis Catanam sileat, quis quadruplices Syracusas? Sed eadem celebritas patet ex duobus Itinerariis Romanis; nam in eo, quod Antonini nomini adscribitur, itinera eò terminantur ad Thuscum mare a Thermis, ad Lybicum ab Agrigento: In tabula verò nomen quidem Catanæ interiit, signum tamen illustrioris Urbis extat cum numero* XLIIII. *millium passuum, quæ inde Syracusas usque numerantur. Concludit demū Urbs ipsa Catana inter tres totius insulæ celeberrima censetur: Reliquæ duæ sunt Panormus, & Messana* Hæc, ipsis Cluverii verbis, referre placuit, ut clarior inde, vel externi hominis testimonio, Catanæ gloria fieret. Hinc facile quisque colliget, quā nimio Patriȩ amore ductus Eruditus quidam novissimè scripserit: Catanam magnam olim fuisse Urbem, ac nunc esse, nusquam verò Panormo comparandam. Vel enim, solo Ausonio teste, Urbs

(b) Sicil. Antig. lib. 1 cap. 8.

noſtra adeo celebris, ut una per inſulam universã Syracuſis æquari meruerit. Quis verò, nedum populi multitudine, ac gloria, ſed & aliis præclariſſimis titulis, in toto terrarum Orbe olim vix ulli ſecundas Syracuſas neſciat?

X. Illud non reticendum, Apoſtolorum Principem Catanam adeo ſuſpexiſſe, ut illam, veluti inter primas Siciliæ, Pontificali dignitate donatam, voluerit, unde in proximas terras Evangelium derivaret. Id quippe, ut suo recenſeam loco, cum primis attendiſſe Apoſtolum, in Pontificiis conſtituendis ſedibus, Agiographi obſervant, quatenus majori facilitate in reliquas minoris frequentiæ, obſcurique nominis Urbes Fidei ſeſe lumen effunderet. Neque Eccleſiaſticæ ſolùm, ſed ſæcularis etiã politiæ prerogativâ clariſſimam prodit Catanam longa in ea, ac diuturna Romani Præſidis inhabitatio; Hinc Pirrus (a) Catanam *Romanorum Præſidum Sedem* appellat. Quanam quippe populi frequentia, divitiarum copia, Magiſtratuum amplitudine effloruiſſe opinandum, Vrbem totius Provinciæ Caput ſupremæ Poteſtatis incolatu conſtitutam, ubi univerſæ Inſulæ agi negotia, in quam ex omnibus ferme locis, ad jus efflagitandum, oportuit convenire.

(a) Not. Eccl. Cat

XI. Pulſis poſtrema ætate Saracenis, quos uni amplificandæ Panormo incubuiſſe, conſtat, in priſtinum ſplendorem Catana reſtituta, adeo excrevit, ut ipſismet Panormo, ac Meſſanæ frequentiſſimis profecto, nullique Italiæ Vrbi, ſi unam, aut alteram demas, forte ſecundis, æquari, earumque Socia paſſim, ac *Tertia Regni* Soror meruerit appellari, quod extremis verbis innuit ſuprarelatus Cluverius; dignamque Aragonenſes *Reges* Siciliæ *Principes*, quam ſibi in Regium adſciſcerent Do-

mi-

micilium, putaverint. Quocirca haud immerito, Michaelis de Platia non infimæ notæ Hiſtorici teſtimonio, in perantiquò ms. Chronico, *Siciliæ Caput, atque Regni Sedes* audit. Ejus denique magnificentiæ, nobili ſcientiarum omnium Academia, Alphonſus Rex, cognomenro *Magnanimus*, conſuluit, cujus frequentandæ gratia, ex univerſo confluunt Regno, quotquot lauream aſſequi cupiunt magiſtralem.

XII. Hodie è terræmotus anni MDCXCIII. ruinis, velut e cinere rediviva Phœnix, in ampliſſimã exurgit Civitatem, quadraginta ferme ſtadiorũ ambitu, ſuburbiis exceptis, quibus undequaq; vallatur, ac magnificentiſſimis ædificiorũ molibus ſacris, profanisque, quà publicis, quà privatis, necnon validis ad oram vel maximè maritimam propugnaculis decoratur; præcipuum illi ornamentum regię viæ, ampliſſimæque areæ, ac frequentes, quæ miro inſternuntur ordine, ſuperaddunt, ut jure meritò, fore, ut primas habeat per Siciliam, ominentur, quotquot enaſcentis demirantur exordia.

IV

CATANÆ AGER, EJUSQVE OPIDA, AC FLUMINA.

I. VEtusti Catanensis Agri fines decernere operosa res est; variant enim Scriptores. Pausanias (a) a Meridie ad Megarensem Hyblam extendit, quæ & Gereatis, seu Gelcatin olim, hodie * Myrillæ vulgo dicitur. *Fuere*, ait, *Hyblæ Siciliæ Civitates duæ: cognomine Gereatis una, altera, ut erat, ita etiam vocabatur Major. Retinent hac etiamnum ætate prisca nomina; & earum quidem altera in agro Catanensi plane deserta est; altera Gereatis in iisdem finibus ad vici formam redacta*. Sugillat, nescio, an jure, Pausaniam Cluverius, (b) quod Geleatin inscitè Catanensium vicum sua ætate dixerit, quum Syracusanorum fuerit; quasi non possent pro temporum varietate agri etiam fines variari. Hos porro ad Symethum usque contrahere videtur Thucydides; (c) de Syracusanis quippe, eorumque sociis loquens, qui a Nicia decepti ad invadendam Catanam properabant: *Profecti*, ait, *Catanam versus, castra posuerunt ad Symethum flumen in agro Leontino.* Hinc Tucydidi meridionale Symethi littus Ager Leontinensis occupabat. Idem fortasse terminus ad occiduum hyemale Solstitium, Leontino enim succedebat Palicensis Ager, quum Palica ad Naphtiæ lacum perstaret. Quam porro Tullius cum in actionibus contra Verrem, tum in Philippicis Agri Leontinensis feracitatem celebrat, de patenti undique cam-

(a) In Æliac. P. lib. 5.

(b) Sic. ant. lib. 2. cap. 8.

(c) Belli. Pelop. lib. 6.

Hyblam hanc fuisse Megaram contendunt alii ad Alabi fluminis ripam in patenti regione sitam. Myrillas verò Saracenicum Opidum credunt.

Campo vulgari nōenclatura Catanæ *Piana* appellato intelligi, rectè opinatur Carrera; quamvis non minor profecto esset Agri citra Symethum fœcunditas, qui ad Catanenses spectabat.

II. Hyblam subinde Majorem, velut alii volunt, Secundam, ad occidentem Solem, Inessamque, seu Ætnam Opida non ignobilia Catanæ Ager claudebat. Thomas Fazellus (*a*) quo loco illa steterit, et quæ ejus essent vestigia, incompertum se habere fatetur; *nisi forte*, inquit, *Judica Urbs non procul inde in monte sita, & a Rogerio ævi processu funditus deleta haberi queat*; In regione tamen *Aquæ rubræ*, *& Aquæ ferri* p. m. circiter novem ab urbe Catana prope Paternionis opidum sitam dicit laudatus Carrera (*b*) ubi etiam Inessam, de Monte Ætna scribens, statuerat (*c*) Uerùm Cluverius, ac novissimè Franciscus Honoratus Colūna in suo eruditissimo opere de Paternionis Urbe firmis rationibus, conjecturisque non paucis Agri Catanensis Hyblam eodem loci, ubi nunc Paternio, stetisse ostendunt.

(*a*) Dec. p. lib. 10 cap. 2.

(*b*) His. Cat. lib. 2. cap. 8.

(*c*) lib. p. cap. 2.

III. Major de Inessæ seu Ætnæ opidi situ controversia; Fazellus enim (*d*) Catana XII. fere p.m. ad Orientem dissitam credit, subditque, *quod ad Mascalim, ubi Urbis veteris jacentis plura circū arcem cernuntur monumenta, plerique, sola opinione ac conjectura ducti, fuisse eam referunt*. Alibi verò horum sententiam improbans, (*e*) prope Centuripem, peculiari loco minime indicato, statuit: *Ab ea* id est Centuripe *non procul etiam discedebat Inessa vetustum oppidum, ut ex superioribus Thucydidis verbis inferimus, quibus astipulatur & Strabo, qui eam Invessam appellat, & Diodorus, qui Ætnosiam cognominat, qui simul omnes in iis agris sitam eam fuisse conveniūt; quorum equidem authoritas eorum*

(*d*) Dec. lib. 3. cap. p.

(*e*) lib. 10 cap. 2.

rum opinione, qui ad Mascalim eam fuisse arbitrantur, certior haberi debet: Ut mirari subeat, scripsisse Cluverium, quod a recta via hic aberraverit Fazellus, Inessamque apud Mascalim statuerit. Cluverius ipse Inessæ, seu Ætnæ situm vocari hodie *S. Nicolai de Arenis Cœnobium* contendit, opidumque consequenter sub ipso monte ad meridiem millibus circiter duodecim a Catana dissitum locat. At neque id Cœnobium Centuripæ propinquum, ut Thucydides de Ætna testatur, ac cum eo etiam Strabo, & Diodorus; nec illius campi segetum feraces habentur, uti Inessenses; quin ingenti arenę vi obducti, hybernoque tempore nive rigente, vinetis vix apti, nonnisi colonorum industriæ fructus reddunt. Non inficior ex eo passim ad Ætnæ montis verticem iter Viatoribus patere, quod de Inessa affirmat Diodorus. Sed ex aliis etiam Opidis montem hodie conscendi, apertissima res est.

IV. Carrera *in Memor: Hist:* (a) triginta circiter stadiis ab Opido Paternionis salebroso in loco, Ætnęisque lapidibus repleto, cui vulgari vocabulo nomen *Civita*, Ætnam stetisse opinatur. Verùm Servilis belli tempore, locum hunc tumultuario opere a rebellibus munitum alibi dicam. Pomerium enim e nigro soluto lapide summo quidem labore, nec minori artificio constructum Opidulo vallando omnino impar, vix quatuor patet stadiis; quamvis murus cubitis circiter duodecim latus, altusque ad viginti hodie alicubi videatur; ædium verò vestigia intra vallum, æqualis omnino structuræ, Opidi faciē exhibent nullam. Post Adranum quoque ad Symethi littora opus non absimile undique munitum occurrit, quod Servorum etiam propugnaculum creditur.

(a) Tom. 1. lib. 2. Cap. 8.

V. Jam verò, quum ex Diodoro constet,

Ser-

Servos Ætnenſi opido occupato, diu ſeſe in eo contra Romanos exercitus, velut in arce tutiſſima, defendiſſe, non longè ab hujuſmodi propugnaculis illud ſtatuendum putaverim; & conjecturis agendo, eò loci, ubi S. Mariæ de Licodia ſedet hodie Cœnobium Ætnam ſtetiſſe opinaverim. Moveor primò, quia contra Centuripem, nec longe ab ea, juxta Diodorum, alioſque id opidum ſurgebat, ejuſque campi Hyblenſibus contermini. Hyblam aliunde mediā inter Ætnam, Urbemque Catanam locāt veteres; tum duodecim circiter paſſ. millibus a Catana diſtabat; præruptoque, atque adeo a natura munitiſſimo in loco eſſe oportuit. Quæ ſane omnia Licodiano colli optimè congruunt; quamvis enim hodie XVI. circiter p. m. numerent a Catana Licodiam, recto tamen itinere vix XII. inter ſeſe abſunt. Accedit, quam ſępiſſime ędificiorum rudera foſſoribus, arationemque exercentibus ibidem occurrere, quin & ſepulchra pluribi Ego ipſe per collis declive detexi. Ex hoc denique perquam facilis ad Montis verticem aſcenſus. *Hinc enim Mons incipit in altum ſeſe attollere*, ut de Ætnæ, ſuæ Ineſſæ ſitu Strabo teſtatur lib. VI. De Hybla, Ineſſaque ſeu Ætna, paſſim in Annalibus. Ex earum porro ſitu colligimus: omnem Ætnæ Montis regionem auſtrum ſpectantem Agri Catanenſis partem fuiſſe.

VI. An fuerit olim hæc tot frutetis dives, tantiſque ad vitæ ſubſidium, imo ad delicias, referta commodis, nec non pagis, vicis, ruralibuſque domibus undique occupata, ac veluti exculta, ſatis compertum non habeo. Celebrant Veteres Ætnæ regiones a fœcunditate, vinetis, frugibus, amœnitate, paſcuis, nemoribus, aliiſque id genus dotibus; ſed ingēs hodie huic noſtræ meridiōali

ſcilicet ornamentum accedit a viginti & amplius opidulis, quorum aliquot ædificiis, atque incolarum multitudine non ignobilia: *Acis* hinc ejuſque Pagi ad Orientem velut Agri Catanenſis pars, & *Xiphonia* olim ad ejuſdem nomenclaturæ promontorium ſita, cenſebãtur; Portus ſubinde Vlyſſis, ubi

lib. 14. Bib. Hiſt. Italium caſtellum, cujus meminit Diodorus (*a*) *In Catanæ regione caſtellum erat nomine Italium, quod Barcas Carthaginenſis oppugnatum*... A Caſaubono

(b) Com. in lib.p.Polibii. (*b*) *Longonis* appellatum, quaſi illud idem eſſet, quod ab *Ongia* hodie dicitur, ut obſervat Carrera. Etſi potius *Italium* vetus Acis arcem, *Ongiæ* caſtello celebriorem, fuiſſe putaverim.

(c) Lib.13. VII. Limnam Nonnius in Dionyſiacis (*c*) prope Catanã ſtatuit: *Et qui Catanam apud Limnam Vicinam Sirenibus Vrbem habitabant.*

Sed an locus fuerit ejusdem nominis, aut opidum, prorſus incertum. Apolloniam in Agro Catanenſi, ex cujus reliquiis Apollonia altera, quę nũc Pollina, juxta Cephalædem condita, memorat Maurolycus

(d) Sic. Ant. lib.10 cap. 2. in Catalago Urbium; ſed Cluverio teſte (*d*) nonniſi una Apollonia extitit olim, Aluntio proxima, in hac Siciliæ Inſula. Engium denique Fazellus *an eo in loco, qui prius Ongia, nunc Lognina dicitur,*

* *& a veteribus* Portus *Ulyſſis*, fuerit, ſubdubitat; quãvis prope Leontinenſe emporium *Agniuni* vulgo appellatum rectius ſtatuat. (*e*)

(e) Dec.p. lib. 3.Cap. 2. VIII. Ad Catanæ, ejuſque Agri flumina venio. *Amenanus* mediam Urbem interfluens Amenas Pindaro in Pythiis dicitur; de Hierone enim loquens, qui ut vidimus, novis inductis colonis, Catanam Urbem Ætnam appellari voluit, Ode prima ſcribit:

O *Jupiter effice autem ſemper talem fortunam*
Amenæ ad aquam Civibus, & Regibus,
Ut dijudicent veram famam hominum.

Amenam hinc vocant Goltzius, aliique ex Recentioribus cum Bocharto, qui ex Phœnicio vocabulo *Mana*, quod latinè *coercere* est, & *cohibere*, ejus deducit nomen: *videtur*, ait, *occulta vi per intervalla cohiberi Amenanus*, *quominus fluat*. Subditque: *Græci posteriores ex Amena fecere Doricè Amenanon, quasi a debilitate sic diceretur*; *Quod tamen hujus amnis naturam non exprimit*. Amasenus & Anisenus ab Ovidio (*a*) Amelianus apud Stephanum Bizantinum, vulgo Judicello; ab Archangelo demum & Carrera (*b*) Chamasenus, quasi a Cham Noe filio, & Chamasena urbe nomen sortitus. Fulvius tamen Ursinus a Cluverio laudatus numum profert, ubi *Amenanos* Græcis characteribus legitur. Hinc in Ovidii exēplaria, Stephanique Epitomatorem mendum irrepsisse optimè idem Cluverius advertit (*c*) rectumque nomen *Amenanus* esse tradit. Celebratur autem Amenanus nedum iisdem Pindaro, Stephano, & Ovidio, sed Straboni etiam, Ptolomæo, & Claudiano. Ubi enim hic Naiades enumerat Proserpinæ sodales, Amenani etiam Nymphę meminit, quāvis aliqui aliter legant, ut Joannes Andreas Massa observat. (*d*)

(*a*) *Metam. lib.15. fast. lib.4.*

(*b*) *lib. 2. cap. p.*

(*c*) *Sic. Antiq. lib. p. cap.9.*

(*d*) *Sic. in prof. tom. p.*

IX. Fluminis hujus fontes occulti, ut & cursus etiam, hac nostra ætate; erumpit enim sub ipsis Catanæ mœnibus ad meridiem non longe a littore, quum per meatus, ductusque inferiores Urbis regiones interfluat; superiori autem ævo pleno alveo excurrebat, interdumque evanescens rursus erumpere videbatur, ut mox dicendum. Oritur nihilominus e radicibus Ætnæ Montis, atque ut Archangelo apud Carreram, & Maurolyco arridet, e Gurridæ lacu juxta Randacium. *Gurrida*, inquit hic (*e*) *Fluvius est in agro Randacii*, *qui ibi absor-*

(*e*) *Rerum Sican. lib. p.*

tus in Catanensi Urbe subterlabitur. Postquam enim in ejusdem nominis lacum IX. circiter stadiorum ambitu patentem sese fluvius hic exonerat, æstivo tempore, lacus pene evanescit; quumque ejusdē aquæ ingēti pluviæ copia exuberant, Amenanus ruptis venis exundat, quod novissimè anno MDCCXXXVIII. observatum; quum enim hic e ductibus egressus publica iam compita occupasset, datis ad Randacienses literis, Gurridam solitò majoribus aquis excrevisse, accepi. Fucini lacus exemplo rem confirmat Strabo(*a*) *Ferunt*, ait, *hunc lacum aliquando ad montana usque impleri, rursumque subsidere, ita ut palude obducta, loca rursum detegantur, & cultui apta sint. Sive scaturigines aquarū, quæ sunt in imo, sparsim locis aliis scaturiant, rursumque in unum confluant, sive prorsus deficiant fontes, ac rursum exprimantur; quod Amenano evenire fluvio, perhibent, Catanā perfluenti, qui per aliquot annos destitutis aquis, deinde iterum fluit.* Hinc Ovidius in Metamor. canit.

(*a*) *De situ orbis lib.* 5.

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.

Concinuit Cluverius, ac Fazellus, (*b*) quorum hic: *Oritur autem*, scribit, *ex radicibus Ætnæ mōtis, cujus cum fōns nondum pervestigari potuerit, in media tamen Urbe, longo tractu, pleno fluit alveo. Aliquando verò obturatis venis totus per aliquot annos evanescit, rursusque postmodum subitò erumpens, excurrit. Ita alternis vicibus, perpetuò ignotis naturæ causis, itque, reditque; tantam quandoque Catanæ Urbi calamitatem afferens, ut inundationem, aut cladem inferat; nam cum excurrit, crassior Urbis aer redditur, ac insalubris, & pestilens Catanensibus efficitur*. Verum, ætate mea nunquam omnino, aut totus evanuit, quod adnotare libuit, ne ulla in re le-

(*b*) *Dec. p. lib.* 3. *cap.* 1.

lectori videar imponere. Cæterum ejus aquæ limpidissimæ, ac salutares passim civibus usui sunt, molasque per Urbem, ac prope littus, & bene multas convolvunt, olim vero Thermas, quarum extant rudera in vico S. Pantaleonis, alluebant.

X. *Symethus* longe ab Urbe p. m. ferme decem excurrit, maximusque inter totius Insulæ censetur amnis, cum si aquarum copiam spectes, tum si decursus tractum. Magnus hinc vulgo appellatur, atque a Catana, cujus alluit agrum, nomenclaturam sortitur, sæpiusque a Scapha, qua traiicitur, Siculâ linguâ *Jarretta* nuncupata, eo illum vocabulo dicunt. Symethi Insulæ olim Regis meminit Servius (*a*) cujus filius Acis alteri Catanensis agri flumini nomen dedit. Celebris est *Symethus* apud omnes ferme veteres rerum Sicularum Scriptores, quorum congerit authoritates Cluverius; Poetisque etiam memoratur. Caput habet in media ferme Sicilia ttiplex, *quorum quodlibet ingentem facit Fluvium* ut Fazellus testatur (*b*) Ad montem Capitii opidi primum oritur, fluensque Trahynam, ac Cisarum opidulum sinistrorsum relinquens, Maniacis agros rigat, ubi Broli, & vicinorum collium receptis fluviolis augetur; nec procul, falcato fluxu dilapsus Ætnæ radices alluit, subindeque Rayhalbuti amnem ad dexteram, Adrani aquas ad sinistram excipit, ac denique Paternionis opidi, cujus induit nomen, agrum excurrit, ubi scaphæ usum habens, per Catanensium fines dilabitur. Alterum porro caput supra Assorum est ad Montem Artisinum, quà Orientem respicit; unde dilapsæ aquæ, paulo inferiùs fontis maximi, qui ex Tavi monte & ortum & denominationem habēt, influxu augentur, ac Tavi etiam amnis vocabulum sortiuntur. Hic ergo sub Enna alium excipit flu-

(*a*) *Com. in Virgilii Æned. lib. 9.*

(*b*) *Dec. p. lib. 3. cap. 2.*

fluviolum, amissoque priori nomine, Chrysas a Veteribus, Dictainus hodie appellatur, fluensque longo tractu, Symetho unitur. Jam tertium caput ad montem Aydonis initium sumit; hinc Cannæ hospitium, cujus ibi nomen induit, præterlabitur, Gabellamque hospitium aliud, longo atque obliquo cursu, excurrens, agrum irrigat Catanensem, postque Dictainum in Symethum illabitur.

XI. Sed quem hucusque descripsimus fluvium, Fazellus, Maurolycus, Bonfilius, Philotheus, Aretius, aliique ex Siculis scriptoribus Teriam appellant, fretique Maronis authoritate, qui lib. Æneidos ix. crevisse Arcentem scribit:

Symethia circum.
Flumina, pinguis ubi, ac placabilis ara Palici

Symethum S. Pauli flumen credunt. *Cum Teriam trajeceris ad quatuor p.m. Symethi fluvii ostium occurrit*, inquit Fazellus (a) *Appellatur hodie is a* S. *Paulo. Quinque fontibus non longe a Mena Urbe exurgit. Eorum hæc sunt nomina, Macubus, Pipinus, Ochula, Canalis Calcagnus & Fons Ferratus. Hic idem ille est fluvius apud Authores celeberrimus, quod ad ejus verticem, qui a faucibus p. m. ferme* xxx. *recedit Thaliam Nympham a Jove compressam duos peperisse gemellos Poetarum fabulis traditum est, quos cum illa metu Junonis optaret a terra absorberi, paruit quidem terra Nymphæ optatis, attamen eos paulo post in lucem edidit; unde Palici dicti, quasi ex terra renati, & pro Diis a veteribus* Siculis *sunt habiti, quibus & Lacum ac Templum ad verticem hujus fluvii astantia ac miranda plura consecravit Antiquitas*. Authores hosce nihilominus longè a verò aberrasse efficaciter Cluverius ostendit, ac post illum Carrera (b) qui toti sunt, ut evincant, Symethi nomine Catanę fluvium venire; Teriam vero Leon-

(a) *Dec. p. lib. 3. cap. 2.*

(b) *lib. 2. cap. 5.*

Leontinenſem eſſe amnem *a S. Leonardo, Reinamque* aliter appellatum, ad cujus oſtia bis Athenienſium Claſſem Thucydides lib. v. appuliſſe teſtatur. Strabo enim (*a*) *Sita ſunt*, ait, *Centuripa ſupra Catanam Ætnæos montes attingentia & Symethũ flumen, quod in Cataneuſium agrum defluit*. Plinius Symethi oſtium Teriæ præponit (*b*) *Colonia Catana, flumina Symethum, Terias, intus Læſtrygonii campi, oppida Leontini, Megaris*, Ovidius (*c*) Symethi aquas in mare illabi tradit, quod de S. Pauli flumine intelligi profectò nequit, quippe Catanæ amni circa Symethi campum unitur. Campus hic, ubi olim opidulum ejuſdem nominis, ad auſtralem fluminis oram ſitus.

(*a*) *De Situ Orbis lib. 6.*

(*b*) *Hiſ. nat. lib. 3. cap. 8.*

(*c*) *Faſt. lib. 4.*

XII. Denique Virgilius prope Symethum aram eſſe Palicorum poeticè ſcribit, celebrior enim amnis eo in agro non effluebat Symetho, quin & Palicii lacus aquas in Symethum illabi fortaſſe noverat: Quid quòd Palicos Crateres verè ad Symethum in agro Paternionis extitiſſe non inani conjectura inferius dicemus? Sed Sole clariora hæc ſunt, ut in iis immorari, non levis eſſet temporis jactura. Cæterum Ptolomæus ex errore inter Catanam & Tauromenium Symethum locat: *Catana colonia, Symethi fluminis oſtium, Tauromenium colonia*: Perperam quoque Scylax in Periplo poſt Leontinos Symethum ſtatuit: *Urbes a Peloriade Greçæ ſunt iſtæ Meſſana cum portu, Tauromenium, Naxus, Catana, Leontini, Symethus amnis & Urbs Megaris*. Videſis laudatos Cluverium, ac Carrerã.

XIII. *Acis Fluvius apud Catanam*, inquit Heſychius; e monte Ætna in mare decurrit juxta Vibium in Catalago Fluminum, nomenque ſortitur ab aquarum celeritate. *Acis Fluvius celeriter fluens, & ipſe a ſagittaria cuſpide nomen accepit*.

Scri-

(a) Ad Iliad. lib. 16.

(b) Iliad. p.

(c) m. s. opusc. De Patria S. Ag.

Scribit Eustathius in Homerũ (a) Et Theocriti scholiastes: *Acis fluvius Siciliæ sic dictus, quia fluenta ejus sagittæ sunt similia*. (b) Illum cum Acesine in agro Tauromenitano malè confundit Fazellus. Aquam esse, quæ *ad Regitanam* effluit, opinatur Cluverius; sed verior illorum sententia, qui cum Carrera & Blanditio (c) sub excelsa rupe, cui Acis oppidum hodie insidet, in Jonium mare illabi putãt, ubi *Aquæ Grandes* ab opidanis appellatæ, ingenti copia, ac rapiditate erumpunt. de eo alibi.

V

CATANÆ PORTUS

I. AB Ulyssis appulsu denominatum Catanæ Portum, olim ad duo circiter millia passuum ab ea recedentem, testatur Plinius, qui orientale Siciliæ latus describens, (a) *Colonia*, inquit, *Tauromenium, quæ antea Naxos, Flumen Asines, Mons Ætna nocturnis mirus incendiis .... Scopuli tres Cyclopum, Portus Ulyssis, Colonia Catana*. Homerus quippe Ulyssem suum ad Ætnæ littora deduxit, ubi Cyclopum terra, ac Polyphemi antrum, ut infra contra Cluverium probabimus; Quò etiam & Virgilius Trojanā classem, duce Ænea, appulisse docet. Uterque autem Portus meminit; & ille quidem *in Odyssea* lib. IX.

In ea Portus opportunus, ut non opus funibus sit,
Neque anchoras ejicere, neque rudentes alligare,
Sed qui appulerint, manere aliquādiu, donec nautarū
Animus voluerit, & aspirarent venti.

Virgilius vero *Æneidum* lib. III.

Interea fessos ventus cum Sole reliquit,
Ignarique viæ Cyclopum allabimur oris.
Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis juxta tonat Ætna ruinis.

II. Non inficior, alibi ad Erycem montē in Drepanensi littore Portum ab Ulysse appellatum etiam extare; eò enim, per Insulæ oras aberrans appulit quoque Ulysses, ut ad Pachinum; at Polyphemum hìc sub Ætna lumine orbatum decepit. Hinc Vibius Sequester *in Catalago fluminum* de Acis amne non longe a Portu fluente loquens: *Acis, ait, ex monte Ætna in mare decurrens, ex cujus ripis Polyphemus saxa in Ulyssem egisse dicitur*. Inde etiā

(a) *lib. 3. cap. 8.*

Scopuli ipsi a Cyclopibus appellati, Acisque cum Polyphemo ob Galatheæ amores inimicitiæ eodem in littore a Poetis finguntur. Non ergo ab Euripide, aliisque vetustis Homeri Commentatoribus, accepere Virgilius ac Plinius, ut tradit Cluverius, (a) quod hic steterit Ulyssis Portus; Ille enim Siciliam, Ætnæque oram vidit, ac diu in ea versatus est, ut in ejusdem vita Donatus testatur, & Georgic. lib. 1. ipse scribit:

(a) Sicil. ant. lib. p. cap. 9.

Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam,
Flammarumque globos, liquefactaque volvere saxa.

Plinius verò pauca, quæ de Sicilia edidit, ex probatis excerpsit Authoribus; nec Insulæ littora, Romæ diu versatus, publicisque perfunctus officiis, ac Classi aliquando præpositus, ignorare potuit, ut aliud pro alio vocabulum obtruderet. Denique Strabo ter Ulyssem in Siciliam appulsum refert; Ætnæo igitur seu Catanensi, Drepanitano, & Pachino Portui potuit ab eo nomen appingi.

III. Jam verò Atheniensium Classem bis centum triginta Navium sub Nicia, Lamacho, & Alcibiade hunc aliquando tenuisse Portum ex Thucydide *de Bello Pelopon.* & Plutarcho *in Niciā* colligimus, atque in eo non semel hyemasse Græcos, indeque ad Syracusas obsidendas profectos Scriptores tradunt. Navalis autem apud Plutarchum mentionem fieri credit Carrera, atque ex illis Historici verbis deducit: *Atheniensibus plerumque in Urbe Catana commorantibus, statuisse amicos Syracusanorum, cum hos advenire cernerent, simul & portas occupare, & Navale incendere*. Sed ubi legitur *Navale* juxta Carreræ editionem, alibi, & rectius, habetur *Classem incendere*, ut suo loco adnotabimus. Tresdecim nihilominus turribus instructum Navale

eo

eò loci extitiſſe ſcribit Archangelus, & ex eo tradunt Carrera, & Groſſus. Occurrit porro etiam penes alios ævi poſterioris Authores ejuſdem Portus mentio; ut apud Chriſtianum Arabem *in Siciliæ deſcriptione*, quod paſſim per Annales, atque in Hiſtoriæ decurſu Lector advertet.

IV. Quonam verò tempore Ætnæ incendiis nobis ereptus, incompertum me habere profiteor. Petrus Bembus, qui diu Meſſanæ verſatus, ut Lascarim audiret, Montē conſcendit, ejuſdem deſcribens ignes: (*a*) *Inter maxima*, ait, *profluvia longe memorabile illud eſt, quod paulo ante noſtram ætatem, uſque intra Catanam decurrens, non parvam Urbis partem incendio populavit; quin etiam Portum eum, de quo ait Virgilius:* (*a*) *Dialogo de Ætna*

Portus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens
Ipſe, ſed horrificis juxta tonat Ætna ruinis:

ita implevere fluenta Ætnæa, ut jam erraſſe Virgilium putes, quòd Portum ibi eſſe ingentem dixerit, qui pene nullus eſt. Audivit Bembus in Sicilia Laſcarim circa finem ſeculi XIV. Fazellus & ipſe prorſus ſimilia habet (*b*) *Inter memorabilia Ætnæ profluvia longe illud eſt præcipuum, quod ætate Patrum noſtrorum decurrens per* XXVIII. *ferme paſſuū millia uſque ad mare Lognina pervaſit, atque ingentem Portum, cujus Homerus, Virgilius, & Plinius meminerunt, ita implevit, ut hallucinatos Poetas plerique ſint arbitrati, cum nulla prorſus vel Statio ibi hodie appareat.* Scribebat Fazellus circa annum MDXXX. (*b*) *Dec. p. lib. 2. cap. 4.*

V. Carrera ævo longè ſuperiori id accidiſſe in Ætnæ deſcriptione tradit, Sæculo nempe a Chriſto nato tertio (*c*) loquens enim de Incendio, quod poſt Virginis Agathæ Martyrium anno CCLIV. Catanæ fines invaſit. *Tam terribile*, inquit, *hoc* (*c*) *Lib. 2. cap. 11.*

fuit Incendium, ut quum igne peritura crederetur Catana; per duo ferme milliaria discesserint Cives. Unde rustici accurrentes ad Sepulchrum S. Agathæ, ejusdem rapuere Velum, quod quum igneis opposuissent torrentibus, quà rectà versus Urbem pergebant, coegere easdem flammas ad lævam flectere manum; ita ut iter Portum versus intẽderint, illumque compleverint universum, amplam ibidem relinquentes copiam montanorum, & aridorum, quæ ibi hodieque visuntur, saxorum. Hactenus Carrera ex Avercampi latina versione; qui Bembum consequenter, ac Fazellum falsitatis arguit. Verum in Historicis Catanæ memoriis, (a) re maturius considerata, aliud fuisse incendium scribit, quo maritima ora, Portusque devastatus, post Rogerium nempe hujus nominis primum, ante Alphonsi Aragoniæ & Siciliæ Regis ætatem, qui primus extruendi Molem, Catanensibus facultatem fecit. Hinc Grossus in annum MCCCCVIII. exitium hoc incidisse opinatur; Id tamen, quum vix historiæ congruere animadverterem, in Annalibus improbavi; conjecturisque agendo, Incendium, quo Portus lapidea Ætnensi materie completum, anno MCCCLXXXI. statui; Anceps animo nihilominus sum, an acu, ut dici assolet, rem tetigerim.

(a) *lib.* 2. *cap.* 2. *Num.* 13. *& cap.* 4.

VI. Illud hic non omittam, quod suo etiam loco adnotandum censui, malè a Bembo vulgari, Ætnæo Incendio non parvam Urbis partem absorptam; nusquam enim ante annum MDCLXIX. Catanam, ejusque mœnia ignis impetiit, profluviumque, quod Ongiæ Portum diripuit, ad mille circiter passus ab Urbe septentrionalem primò regionem, subinde Portum, ejusque fines invasit, ut intuentibus manifestum. Quod nulla porro Navium Statio appareat, ubi olim Portus, ut scri-

scribit Fazellus, ubi ipsa experientia falsum evincitur; satis quippe commoda, & secura quantumvis angusta hodie sub Ongiæ turri seu specula existit, sinusque relictus vetusti Portus non obscurum præbet indicium. Cæterum Cluverius perperam ad meridionale Xiphonii (*) Promontorii latus Portum statuit. *Ulyssis Portus in eo fuit sinu ad meridionale Promontorii latus, in quo nunc Turris seu Specula vulgari vocabulo dicitur Lognina*. Post promontorium enim Insula, ac tres Cyclopum Scopuli, juxta quos Statio lingua vernacula *Trizza*. Subinde ingens eminet moles undique prærupta, naturæ profecto opus, cui Acis Arx insidet, succeditque ad orientalem oram Statio *Ongiæ*, ubi olim Portus.

VII. Hic porro ad Leucotheæ fines, ubi hodie vicus *Canalichio*, sinu quidem amplissimo, in mediterranea diffundebatur, qui & fluvium excipiebat ab eadem Leucothea appellatum. Hujus aquæ hodie sub Fasani, & Leucotheæ collibus ingenti quidem copia emanant, atque in Urbem deducuntur; alveus verò nedum in patenti proxima regione, sed prope *Trimisteri* Opidulum, ubi Ætnæorum lapidum congerie occupatur, evidentissime dignoscitur. Portus fauces ab Ongia, ad Gaytum extendebanturbis mille passuum spatio; in ipsis verò Insula erat, quæ Portum ab omni ventorum impetu immotam, tutissimumque reddebat, de qua & Homerus locis laudatis.

In-

(*) *Xiphonium Promontorium cum Siculis Historicis appello Caput Malendinorum hodie vulgo nuncupatum, quamvis Cluverius Xiphonium, ad S. Crucis caput statuat, ubi* Taurum *nostri, & rectius, collocant.*

Insula deinde brevis a Portu obtenditur
Terræ Cyclopum non prope , neque remota ,
Sylvosa . In ea vero capræ infinitæ nascuntur
Sylvestres; neque enim frequentatio hominũ prohibet

Hæc bis mille etiam passibus ambitu patebat , unde duplex ad Portum aditus navibus erat , ad cujus initium juxta eumdem Homerum fluebat limpida aqua e fonte sub specu , circumque Alni nascebantur . Fons hic juxta Carreram hodie prope Gaytum frigidas ac lucidas emittit aquas .

De Idalio Castello prope Portum sito , cujus Diodorus meminit , superius dixi ; de Ongiæ Templo ac Sepulchro alibi differendum . Quod de annulo ferreo demum ac vetustissimo muro sub Leucotheæ colle vulgus enarrat , traditione majorum accepimus ; sed ejus hodie vestigium extat nullum .

VI.

ÆTNA MONS.

I. QVum nihil Sicilia Ætnâ mirabilius in se contineat, totique Insulę atq: ab una ipsa ingens celebritas, decusque obveniat, eò congruentius illius descriptio hoc in Apparatu expeti videbatur, quò non modicam exinde Urbs nostra gloriam nancisceretur, quæ ad ejusdem radices jacens, ipsius non immeritò sibi vindicat decora, suaque vicissim cum illo ita communicat, ut unius notitia alterius censeri possit Historia. Verùmenimverò actum me agere animadvertens, postquam tam multi, magnique nominis Scriptores spartam hanc exornaverint, horum dumtaxat texere Indicem mihi proposui; præsertim quòd ab eorum singulis adeo pro merito susceptæ provinciæ sit desudatum, ut vastum hoc argumentum penè exhaurire videantur; nec si genio etiam meo in Patriam propensissimo vellem liberius indulgere, aliquid, quod de novo hoc loci promerem, suppeteret.

II. Celebratur igitur Ætna cum Philosophis, rerumque naturalium Scriptoribus, tum Historicis, Oratoribus, Poetisque ferme omnibus Græcis, Latinisque, maximè autem Cornelio Severo, qui *de Ætna* præclarissimum edidit *Poema.* *Cornelii Severi Poema.* Scripsit subinde circa sæculi XVI. initium *de Ætna Dialogum* Petrus Bembus dignitate, ac scientia Orbi notissimus, ubi quæ ipse vidit, Montis cacumen ascendens, literis consignavit. *Ætnæ Topographiã* *Philothei Topographia.* Antonius Philotheus de Homedeis Siculus mox publici juris fecit, nec minus eruditè, quàm accuratè illius faciem exibuit, atque anni MDXXXVI. Incendium

cendium, quod Catanæ studiorum gratia degens aspexit, Verticem, Craterem, quos ante trienniũ, iterumque post eructationem præsens agnoverat, adamussim descripsit. Ejus autem Opusculum Italicè vertit Leonardus Orlandinus, rerumque varia accessione auxit. Nec diu post Thomas Fazellus in eximio suo opere de *Rebus Siculis* Decadis Primæ Libro II. *De Monte Ætna, & ejus ignibus* plura congessit, summumque etiam verticem, ac illius Regiones, quas diligenti studio lustraverat, posteris pernoscendas reliquit.

Fazelli de Ætna, & ejus ignibus.

Cluverii de Ætna.

III. Sæculo decimo septimo ineunte, Philippus Cluverius vir Gallus, summo conatu, universam Siciliam docta peregrinatione obivit, singulaque ejusdem loca, improbo labore, pede emensus, Ætnam quoque Montem ex imo ad supremum tumulum invisit; Hinc in sua *Sicilia Antiqua* sedulam, dignamque ingenio suo Ætnæ Montis imaginem inseruit, Incendiorum historiam, caussasque Libro primo cap. VIII. cumulatè, atque eruditè exposuit. Complura etiam ad id spectantia Humbertus Goltzius, & Leander Albertus, ille de Sicilia, hic de universa Italia, ejusque Insulis differens, sub idem tempus scriptis mandarunt. Tribus subinde libris Petrus Carrera anno MDCXXXV. Ætnæ descriptionẽ adornavit, in qua præter varias res memorabiles, Incendiorum continetur Historia, ac in eorum caussas inquiritur; mira denique thaumaturgi Veli Catanensis Virginis Agathæ virtute patrata enarrantur. Præclarum hoc Opusculum latinè redditum a Sigeberto Avercampo habes inter Siculos Historicos sumptibus Petri Vander Aa Lugduni Batavorum recusos. Idem Carrera Tomo primo Memor. Hist. Urbis Catanæ libro II. rursus Ætnæ ideam optimè expressam dedit, ut vix aliud

Goltzii, & Alberti de Ætna.

Carreræ Ætnæ descriptio.

optare

optare queas.

IV. Jam vero memorabilis Incendii, quod anno MDCLXIX. erupit, occasione, nonnulli prodiere libri illius Historiam vulgantes, veluti Thomæ Tedeschii Notitia, Caroli Mancini Enarratio, Ætnęus Cataclysmus Francisci Monaco. Eminet autem præ cæteris Joannis Alphonsi Borelli Primarii in Messanensi olim Academia Artis Medicæ, ac Philosophiæ Professoris Meteorologica Historia, de qua inferius. Novissimè Joannis Andreæ Massa Societatis Jesu *Mons Ætna in prospectu* anno MDCCIX. lucem aspexit, quo doctissimus Author, ac de sua Catana meritissimus, aliis, qui de hac re scripserunt, longe antecelluit, omniumque conatus superavit, ut nec postremus in eorum numero, nec ab aliis relictus videri possit. Lusere demum phalerisque poeticis Ætnam exornarunt nedum laudatus Carrera, sed et Henricus Scipio Ode Italica, quæ inter ejus opera legitur, ac Joseph Mazara lepididissimo Poemate, ut Vigintimillius de Siculis Poetis testatur.

Incendii de anno 1669. Hist.

Borelli meteorolog. Hist.

Massæ Ætna in prospect.

Poetę recentiores

V. Quum porro in igne illo perpetuo, quē intra viscera mons gignit, alitque, felicibus ingéniis stadium velut quoddam, in quo quisque pro virili decurreret, disposuisse Natura videatur; hinc præter huc usque enumeratos Fazellum, Cluverium, Carreram, alii & bene plures sunt, qui Philosophicè Ætnam perscrutantes suum de illa judicium variis lucubrationibus tulere. Et ut Veteres hic omittam, quorum præcipuas authoritates Cluverius fusè expendit; nec non Laurentii Bolani ejusdem argumenti opusculum, quod periisse dolemus, illosque præteream cursim de Ætnęis ignibus agentes, Athanasium Kircherium cum primis recenseam, qui *in Mundo subterraneo* Tomo

Bolani de Igne Ætnæo

Kircherii de Incendiis Ætnæ primo lib. IV. multa de illis congerit, teſtiſque ocularis Ætnænſis Crateris anno MDCXXXVIII. latiſſimè de concepto in iis cavernis incendio diſſeruit.

Schotti de Ætnæ Ignibus Gaſpar ſubinde Schot in *Magia univerſali* Parte Prima lib. I. qui & ipſe non ſemel ad igneos rimandos effectus Catanam venit, complura etiam ingenioſè, ſolidèq. in id argumentum diſputavit. Jam tertius ejuſdem Societatis Joannes Baptiſta *Maſculi opus* Maſculus, dum Veſuviani Incendii eruditè explorat naturam, Ætnænſis etiam velut ex inſtituto rimatur cauſſas. *Portii Phyſiologia* Scipio Portius Catanenſis duodenis luſtris in Patrio Gymnaſio Philoſophiæ Interpres, mox in opere Phyſiologico Quęſito ſecundo *de Ignibus Ætnæ, eorumque cauſſis* ſcripſit. Dominicus Botonus Siculus Leontinenſis hinc integrum *Bottoni Pyrologia* Librum tertium *Pyrologiæ* ediſſerendis ejuſdem Incendii mirabilibus, quæ cum Baucinæ Duce coram inſpexit, ſedulo adhibuit; Poſt quem Alphonſus Borellus jam laudatus librum dedit, cui titulum *Borelli Opuſculum* fecit: *Hiſtoria, & Meteorologia Ætnænſis Incendii anni* MDCLXIX. Demũ Vir ſummus, Siculuſque Philoſophus jure optimo appellandus, Thomas *Campaillæ diſſertatio* Campaillus Muticenſis Patricius diſſertationem in hãc rem nuper edidit, in qua Borelli de Voraginis profunditate errores oſtendit, refellitque, ac magno rationum pondere, eximioque ingenio de Ignis Materie, Accenſione, & Multiplicatione diſſerit.

VI. Ex horum itaque ſcriptis velut e limpidiſſimis fontibus haurire poterit, quiſquis abſolutiſſimam Ætnæ imaginem, intimamque cupit aſſequi notitiam. Nos interim ad alia properamus,

CATANÆ ILLUSTRATÆ LIBER PRIMUS

CAP. I.

ÆVUM POETICUM, SEU FABULÆ CATANAM, EJUSQ. FINES SPECTANTES

DEorum Ætas Græcis Poetis celeberrima, qua decurrente frugum messibus annos computabant; adeout Auream etiam illam nuncupatā plerique velint a frumento, quod verè mundi Aurum, Deorum Ævo apud Ægyptios, si Vico (*a*) credimus, respondet, atque in Orbis conditi Seculum nonum supra decimum incidit, quod post Diluvium sæculum creditur secundum. Eodē plane tēpore Idololatriæ Epocam statuit Bianchinius (*b*) & Mythicam seu fabulosam Theologiam a Varrone & Augustino memoratam (*c*) incrementa accepisse, credunt Eruditi.

Ab hac ætate Gentium Historia sumpsit exordia; quotquot enim fabulæ olim á Poetis inventæ, deducta traditione, circumferuntur, nonnisi Urbium, ac Populorum facinora repræsentant, atque Gentium Fundatores eorumque gesta, quodam veluti arcano velo obducta exprimunt. Poetas enim, qui primi Gentium Sapientes merito appellati, non

(*a*) *Tabul. Chron.*

(*b*) *Decad. 2. cap. 19.*

(*c*) *Lib. 6. Civit Dei cap. 5.*

omnino mentiri solitos, sed figuris obscurasse, quę dicebant, Lactantius advertit. (a) Et Eusebius *Primam Ægyptiorum Thæologiam veram fuisse Historiam fabulis interpolatam* perspicuè tradit. Hinc Censorinus (b) apud Bianchinium, libros, qui prophanos Deorum ritus cōplectebantur, Historię monumenta a Mystis servata appellat, & Evelmerus a S. Augustino ibidem commendatus: *Omnes Deos non fabulosa garrulitate, sed historica diligentia homines fuisse, mortalesque*, fatetur; Ipse demum Augustinus: *fabulas confictas*, ait, *ex occasione Historiarum, quæ res veraciter gestas continent.* (c) Non inficior sub his ipsis fabulis universa etiam Philosophiæ præcepta veluti sub quibusdam integumentis latere, atque arcana dogmata ad mores rectè informandos, vitamque honestè instituendā Veteres comprehendisse. Hinc illud Eusebii (d) *Non ignoro esse nonnullas fabulas apud Græcos hominibus utiles*. Adeout illas edisserendo, quæ ad Patriam nostram ejusque fines pertinent, mei instituti partes esse duxerim, cum Historiæ veritatem, tum mysticas fabularum significationes quàm brevissimè exponere. Ex his vero nonnullas, ut ingenuè loquar, quæ rebus nostris accensentur, vix congruere, resque alibi gestas quoquomodo confundere, tam evidenter constat, ut Ego, exscriptis Authorum verbis, qui fabulas hujusmodi Patriæ adjudicant, mox subdere, quomodo res sese habuerint, minime dubitaverim.

(a) Divin. Instit. lib. 2. cap. 11.

(b) de die Nat. cap. 5.

(c) lib. 18. Civit. cap. 13.

(d) de Præp. Evan. c. 10.

I. CATACLYSMUS.

Universale Diluvium, quod Cataclysmū Æthnici appellant, nedum Philologicis rationibus, quas congerit Martinus Scoochius, aut Astrologicis Petri Alliaci, ac Joannis Pici Mirandulani, quæ prorsus incertæ, sed Phisicis etiam ex prophana

Hi-

Historia fabulisque petitis demonstrari Vicus (*a*) & Bianchinius (*b*) rectissimè censent. Ipsum Varro Romanorum disertissimus *Ogigis* appellavit; atque ab alio solius Ægypti, quod Faraonis ejusque exercitus in Mari rubro submersio passim creditur, distinxit. Græci universæ terræ Cataclysmum *a Deucalione* dixerunt, ac tertium in Attica induxere, cujus in Historiis mentio nulla; adeout confictum omnino passim velint Authores, meritoque suspicantur Deucalionem ex Ægypto, aut ex Asia in Atticam delatum circa mundi sæculum quintum atque vicesimum, facta unius aut alterius diluvii enarratione, Græcis Poetis, ut tertium obtruderent, a se etiam nuncupatum in Attica, ansam dedisse, ut advertit Bianchinius. Sed jam de Deucalione, quæ ad nos spectantia circumferuntur, ex Hygino audiamus. (*c*)

(*a*) In Assiom. novæ Scientiæ

(*b*) Dec. 2. cap. 17

II. *DEUCALION & PYRRHA.*

Cataclysmus, quod nos Diluvium vel Irrigationem dicimus, cum factum est, omne genus humanum interiit, præter Pyrrham & Deucalionem, qui in montem Ætnam, qui altissimus in Sicilia esse dicitur, fugerunt. Hi propter solitudinem, cum vivere non possent, petierunt ab Jove, ut aut homines daret, aut eos pari calamitate afficeret. Tum Jovis jussit eos lapides post se jactare. Quos Deucalion jactavit, viros esse jussit; quos Pyrrha, mulieres. Ob eam rem Laos dictus. Laos enim græcè lapis dicitur. Hucusque Hyginus. Cujus narrationi notas aliquot subdere placet a Thoma Munchero adornatas, quæ ad rē nostram pertinent. (*Deucalion*) *Promethei & Pandoræ filius fuisse traditur ab Hesiodo, & Apollonio lib.* 3. v. 1085. *ad quem versum consule* Scholia, *& Lucianum de Dea Syria. Unde disces, Deucalioni, quæ tribuuntur, ea maximam partem convenire Noacho*

(*c*) In fabulis cap. 153.

cho. Triclinius in Pindar: Olymp: 9. *Matrem Deucalionis Clymenem facit.* (*In Ætnam Montem*) *Servius ad Eclog.* 6. 41. *in monte Atho servatos eos prodit. Ovid. p. met.* 317. *in Monte Parnasso* . . . . *Nihil tamen hic mutandum. Audi scholiastem Germanici: Aquario: Nigidius Hydrochon sive Aquarium existimat esse Deucalionem Tessalum, qui maximo Cataclysmo sit relictus cum uxore Pyrrha in Monte Ætna, qui est altissimus in* Sicilia. Hęc Mũcherus (*a*) Quę porro de Pyrrha & Deucalione tradũtur, Noe prorsus convenientia, quod Muncherus advertit, Natalis Comes in sua Mythologia ex variis cum Poetis, tum Historicis congerit (*b*) In quadam nempe arca, rebus necessariis eò comportatis, servatos fuisse, quumque terra multos dies sub aquis latuisset, ut experirentur, an aquæ decrevissent, columbam quamdam, quam secum habebant, emisisse; hanc, quia non invenisset ubi consisteret, cito ad arcam evolasse, quumque demum emissa amplius non rediisset, siccum jam alicubi, nec longe, terræ solum illos intellexisse; egressosque Themidis oraculum, quæ tunc in monte altissimo responsa dabat, adiisse, ut, quo pacto posset humanum genus reparari, sciscitarentur. Hæc & alia fabulis quidem intermixta, historicæ nihilominus veritati sunt consona; Re enim vera Deucalion vitæ integritate, ac erga Deos immortales reverentiâ cæteris præstans hominibus, Universalis Diluvii historiam ab Ægyptiis edoctus, cum Gręcis communicavit, quos rudes, ac veluti lapideos, omnisque religionis expertes, moribus, Deorumque cultu informavit, atque ad humanitatis studia revocatos veluti in homines convertit. Subdit clarissimus Joan. Andreas Massa (*c*) Deucalionis fabulâ Poetas innuisse, ab hominibus non longe post

(*a*) *Mythol. latin. tom. p. fol.* 223.

(*b*) *lib.* 8. *cap.* 17.

(*c*) *In Ætna cap.* 12.

post Diluvium in Ætna monte ejusque finibus sedes fuisse locatas; Et sane Deucalionem omnium primum Urbes condidisse Diisque templa exædificasset auhor est Apollonius.

Condidit hic primus Urbes, & templa Deorum

Quod vero lapides cum uxore Pyrrha jactando, illos in homines converteret; videtur plane significare, quod e petrarum caveis, ac montium speluncis, ubi primi post Diluvium homines inhabitarunt, gradatim ad plana colenda loca ab ipsis fuerit genus humanum revocatum.

Effloruit Deucalion Sæculo quinto supra vicesimum ut Bianchinius ostendit (*a*) quod a Diluvio septimū. At cum Noe characterem exprimat, atque hinc a nonnullis optimæ notæ authoribus cum eo confundatur, jure merito Ævi hujus primum occupat locum, nec incongruè ab Eruditissimo Vico Ætati Deorum præponitur, inque sæculum decimum septimum rejicitur. Videsis Cluverium *German: Antiq.* lib. p, cap. XXXII. Joannē Ravisium *in Offic.* Brietium lib. V. cap. XI. ac Bocacium lib. IV. cap. XLVII. qui tamen ad Parnasum Deucalionem delatum, cum Ovidio, ac Theodontio scribit; quamvis illum Promethei filium indubiè adstruens nobis quodamodo favere videatur; Pausanias enim Ætnæum Promethco genitum dicit, qui nomen fortasse Monti indidit, aut ab illo accepit.

(*a*) *Decad.* 3. *cap.* 25.

III. GIGANTES SUB ÆTNA DAMNATI

Jovi bellum inferre ausi Gigantes, Deosque cælo pellere conati, dignis affecti pœnis, hàc illac detrusi sub altis montibus dicuntur. De Typhone Hyginus (*b*) *Tartarus ex Terra procreavit Typhonem immani magnitudine, specieque portentosa, cui centum capita Draconum ex humeris enata erant. Hic Jovem provocavit, si vellet secum de regno certare*

(*b*) *Fab.cap.*152.

Jovis

Jovis fulmine ardenti pectus ejus percussit; cui, cum flagraret, Montem Ætnam, qui est in Sicilia, super eum imposuit, qui ex eo ardere dicitur.

Typhon (alii Typhœum appellant, ac Titanis filium faciunt) tanta corporis magnitudine fuisse fertur, ut quum tota Sicilia tribus constet promontoriis, supra ejus corpus injecta, seu posita a Poetis fingatur; quumque ex uno in aliud latus volvitur onusque detrectat, insula e fundamentis excutiatur. Ovidius (a)

(a) Fast. lib. 4 & met. l. 5.

Alta jacet vasti super ora Typhoeos Ætna.
Cujus anhelantis ignibus ardet humus.

Et alibi Fusius

Vasta Gigantæis injecta est insula membris
Trinacris & magnis subjectum molibus urget,
Æthereos ausum spectare Typhoea sedes:
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subjecta Peloro,
Leva Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur.
Degravat Ætna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammamque fero vovit ore Typhæus;
Sæpe remoliri luctatur pondere terræ,
Oppidaque, & magnos devolvere corpore montes;
Inde tremit tellus.

(b) Pythio. Ode p.

Eadem habent inter Græcos Pindarus (b) aliique, quamvis Virgilius, Lucanusque Typhœum alibi damnatum sub Inarine Campaniæ monte fabulentur. Virgilius:

Tum sonitu Prochita alta tremit, durũque cubile
Inarine Jovis imperiis imposta Typhœo.

Lucanus verò:

Undat apex Campana fremens, cui saxa vaporat
Conditus Inarines æterna mole Typhœus.

Sed hæc fortasse ad exprimendum ignem ab Inarine etiam monte ejectum; Typhœum enim ex Pa-

pia

pia penes Boccacium (a) *Flammas Ejaculantem* significare discimus. (a) *Geonol. Deor. cap. 22. lib. 4.*
Quintus Smyrnæus rebellem Gigantem sub Ætna damnatum Enceladum appellat. Enceladum etiam dixere ex Græcis Orpheus in Argonauticis, Callimacus, Oppianus, atque ex Latinis Seneca, Cornelius Severus in Poemate de Ætna, Sydonius, ac ipse Virgilius (b) (b) *Æncid. lib. 3.*

Fama est Enceladi semjustum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare cavernis;
Et fessum quotiens mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & Cælum subtexere fumo.

Virgilio accinit Claudianus (c) (c) *De Raptu Profer. lib. p.*

Ætna Giganteos numquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum, qui saucia membra revinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore fulgur;
Et quoties detrectat onus cervice rebelli,
In destrum lævumque latus, tunc insula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus Urbes.

Et sanè non alium a Typhœo Enceladum esse dixerim, nisi illos diversos Horatius ostenderet (d) ut Boccacius advertit; inquit enim Poeta: (d) *lib. 3. ode 4.*

Sed quid Typhœus & validus Minas
Aut quid minaci Porphyrion statu;
Quid Rhecus, evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax
Contra sonantem Palladis Ægida
Possent ruentes?

Hinc Philostrati, quem sequitur Cluverius, sententia in Vita Apollonii minimè arridet (e) ubi scribit: *Ajunt Typhœum quemdam, seu Enceladum sub Ætna monte ligatum, montique obluctantem hunc ignem anhelando emittere*. Nam & Porphyrionem quoque, ut ex Divo Hieronymo discimus, (e) *lib. 5. cap. 6.*

& Rhecum sub Ætna damnatos Veteres affirmant; Hinc Lucanus (a)

(a) Phar. lib. 6.

Teque sub Ætnæo torquentem vertice vulsas,
Rhęceferox, quamvis Boreas inverteret Ornos

(b) de Raptu Proser. lib. 4.

Denique Claudianus (b) Gigantum spolia atque exuvias per Ætnæum nemus dependere fabulatur, atque ab jis cuique arbori nomen appictum scribit.

Lucus erat prope flavũ Acim, quẽ candida prefert
Sępe mari, pulchroque secat Galathea natatu,
Densus, & innexis Ætnæa cacumina ramis
Quęlibet usque tegens; illic posuisse cruentam
Ægida; captivamque Patrem post prælia prædam
Advexisse datur. Phlegræis sylva superbit
Exuviis, totumque nemus victoria vestit.
Hìc patuli rictus, hìc prodigiosa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur
Affixæ facies truncis, immaniaque ossa
Serpentum passim tumulis exanguibus albent
Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles;
Nullaque non magni jactat se nominis arbor.

Hæc mythicè de Typhœo & aliis: *Nunc abscondita corticibus*, ut verbis utar Boccacii, *eviscéranda sunt. Typhœum igitur istum Titanis, ob elatum ejus spiritũ, filium dixere, & Terræ ob potentiam; Cum dicat Theodontius: eum antiquissimum Ciliciæ fuisse Regem.* (Siciliæ legit Becussius Italicus Boccacii interpres, & fortè rectiùs) *Et Osirim fratrẽ superasse bello, atque discerpsisse membratim; & bellum adversus primum Jovem movisse; sed ab eo superatum atque occisum. Verum fictionibus, quibus hæc historia dedisse causam, satis apparet, erit explicatio ista: Videntur enim in his naturam, & causam terręmotuum satis convenienter, latenter tamen, ostendere, qui finxerunt. Dicit enim Papias: Typhonem seu Typhœum idem sonare, quod flãmas ejicientem, ut per hoc satis videre possimus, eos*

pri-

primò exhalantem in visceribus terræ clausum ignem ostendere voluisse, in quantum illi superimpositos mõtes a Jove, idest a natura rerum, ajunt; Inquantũ autem Typhœum se erigere conantem dicunt, terræmotuum causam ostendunt. Est autem terra, ut plurimum cavernosa, in quibus cavernis, ut aer interclusus sit, aliquando necesse est, & ibidem nonnumquam contingit per subterraneos meatus aquam etiam penetrare, cujus qualicumque motu oportet, ut aer etiam moveatur, qui motu suo, & ab obicibus hinc inde percussus, & in vehementiorem motum excitatus calesit. Eo autem calefacto, tantæ potentiæ efficitur motus ejus, ut circũadjacentia cuncta concutiat, & moveri faciat; & si bituminosa, atque sulphurea terra loco tali propinquior sit; ut accendatur confestim necesse est; nec extinguitur unquam tali materie perdurante; Et cũ nequeat ignis teneri clausus, & eo ardente multum augeatur aeris, nec tanti sit capax locus, fit non solum concussio grandis terræ adjacentis, sed etiam aperiri cogitur, & exitum præstare accenso igni, qui evaporans Typhonem id est ejicientem flammas locum facit; Et cum Sicilia & Inarines hujusmodi naturæ sint, ideo Typhoni superimpositos finxere Prudentes. Hæc ex Boccacio fusiùs exscripsimus; nostra quippe regio præ cæteris hisce malis subjecta, quorum proinde caussas noscere non injucundum. Jam vero Jovi indictum a Gigantibus bellum impios hominum conatus in Campo Sennaar designare Agiographi pene omnes, quos laudat Augustinus Calmetius (*a*) tenent. Quid enim aliud, vel supra altissimos montes illos conscendisse, ac saxa ingentia in Deos ejaculasse, vel montes supra montes ad vim cælo inferendã imposuisse, significat, quam Turris illius, cujus altitudo cælum contingeret, impudẽtissimã constructionẽ, ut in Genesi vulgatũ?

(*a*) *Differ. ad Hist. vet. & novi testamen.*

Gen-

Gentium dispersionem tunc factam, Gigantum per varias Orbis partes debellatio, Herculis ope, a Diis patrata innuit. Protrusi denique in ignem Typhœus, Enceladus, Rhæcus, aliique, Satanam, sociosque Angelos Deo omnium conditori ac Domino rebellantes, infernis ignibus addictos indicant, vel Ethicè scelestos homines, ac superbiâ tumentes, a Deo gravissimo flagitiorum vindice profligatos, acerbisque suppliciis affectos; ut Boccacius in Encelado & Natalis Comes (*a*) scribunt. Vicus (*b*) elapsis post Diluvium biscentum circiter annis, Mundi vicesimo sæculo, fulmina e cœlo primum descendisse tradit, ingenti quippe aquarũ vi, quę diu terras occupaverant, ignitas exhalationes impediente, ea concipi ante id tempus potuisse, vix credibile. Hinc in Gigantibus ab Jove protrusis historiam recognoscit de illapsis e Cælo primis tonitribus super mõtiũ cacumina, a Gigantibus, primisque illis hominibus, ob diluvii metum diu inhabitata; quos metu perterritos ad plana incolenda loca compulsos proinde credit. Hæc, si vera essent, antiquissimam Urbis Catanæ originem non levi conjectura firmarent.

(*a*) *Myth. lib. 6. cap. 21.*

(*b*) *In Assiomat. novæ Scientiæ*

IV. CERES.

De Deorum natura disserens Tullius eos & esse, & in Cælo esse, nec otiosos contra Epicurum probat: (*c*) Unde autem tot in mundum Deorum nomina emerserint, disputans: *Multæ autem*, ait, *aliæ naturæ Deorum ex magnis beneficiis eorum, non sine caussa & a Græciæ Sapientibus & a Majoribus nostris constitutæ nominatæque sunt. Quidquid enim magnã utilitatem generi afferret humano, id non sine divina bonitate fieri erga homines arbitrabantur. Itaque tum illud, quod erat a Deo natum, nomine ipsius nuncupabant, ut cum fruges Cererem appellamus, vinum*

(*c*) *lib. 3.*

autē Liberum ; tum autem res ipsa, in qua vis inest major aliqua, sic appellatur, & ea ipsa vis nominatur Deus, ut Fides & Mens. Et paulopost: *Suscepit autem vita hominum, consuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in Cælum famâ, ac voluntate tollerent. Hinc Hercules, hinc Castor, & Pollux, hinc Æsculapius &c. Alia quoque ex ratione & quidem physica magna fluxit multitudo Deorum, qui induti specie humana fabulas Poetis suppeditaverunt; hominum autem vitam superstitione omni referserunt.* Hæc ex Tullio præfari de Cerere verba facturū oportuit; tot enim, tamque diversa de illa vulgantur, ut, aut multas fuisse Cereres, aut sæculis quāplurimis illam vixisse, aut denique, quod veriùs, uni, eidèmque sub varia acceptione varia item facinora homines appinxisse autumandum.

Diodorus de Diis secundum Ægyptios loquens: *Duos esse Deos*, ait, (*a*) *& eos æternos arbitrati sunt, Solem videlicet, & Lunam, & hunc quidem Osiridem, hanc Isidem certa nominis ratione appellarunt*. Mox subdit: *deinceps Saturnum, qui Sororem Rheam ceperit uxorem, ajunt, extitisse, genuisseque secundum quosdam Osiridem, & Isidem. Plures genuisse Jovem, & Junonem tradunt, qui propter virtutem universo Orbi imperarunt. Hos quinque genuisse Deos Osiridem, Isidem, Typhona, Apollinem, & Venerem; et Osiridem interpretatum Dionysium, Isidem verò Cererem. Hæc Osiris in uxorem sūpta, regnoque suscepto, multa contulit ad usum vitæ communis. Ejus enim virtute, mutuâ cibi gratiâ, cædes hominum cessarunt. Invento enim ab Iside primùm tritico, & hordeo, quæ priùs incognita hominibus, casu inter cæteras herbas oriebantur, ab Osiride verò eorū fructuum cibi utilitate animadversa, omnes eo nutrimenti genere esse usos*. Leges quoque Isidem statu

(*a*) *Bibliot. Hist. lib.* I.

tuiſſe ferunt quibus Juſtitia æquè omnibus ſervaretur, vi, atque injuria, timore pœnæ ſublatis.

Hac de cauſſa priſci Greci Iſidem Legiferã appellarunt. Jamvero quum liquidò conſtet Oſiridem Ammonis eſſe filium, qui communi aliunde Scriptorum calculo Chamus Noe filius creditur, Iſidem idcirco Oſiridis uxorem eiuſdem Chami filiam credi, atque in ſeculum mundi viceſimum rejici oportet, interque ea numina ob impenſa mortalibus beneficia famâ, & voluntate in Celum, ut ait Tullius, elata adſcriptam putamus. Cæterùm Porphyrio Ceres eadem eſt, ac Ops, ſeu Veſta. *Id, quod eſt in terrena vi Princeps, atque primarium, Veſta nominatur. Et Opem quidem lapidoſi, ac montani; Cererem verò plani, ejuſdemque feracis ſoli vim appellarunt. Nam Ceres, cum cætera planè omnia cum Ope communia habeat, tum hoc ab illa differt, quod ipſa Proſerpinam ex Jove, hoc eſt recentem, & tenellum ex cremiorum, ac cæterorum hujuſmodi virgultorum ſeminibus ramũ educit. Que cauſa etiam eſt, quamobrem ipſius effigies ſpicis coronetur, ac papaveribus, que magnæ fecunditatis symbola ſunt, ambiatur*: Porphyrio adhæret Cicero, (a) expendens enim *in impias fabulas*, ut ait, *incluſam phyſicam rationem*, & Proſerpinam frugum ſemen eſſe adſtruens, ſubdit: *Mater autem eſt a gerendis frugibus Ceres, tamquam Geres*. Alibi verò (b) Chryſippi referens ſententiam hæc habet: *Idem diſputat, Æthera eſſe eum, quem homines Jovem appellarent; quique aer per maria manaret; Neptunum, Terram, eam, quæ Ceres diceretur*.

(a) Lib: 2. de nat: Deorum.

(b) Lib: 1.

Jam communis Mythologorum ſenſus nihil aliud eſſe Cererem, quam frumentum ſtatuit; unde illud carmen a Natali Comite relatum (c)

(c) Mytb. lib. 5. cap. 11.

Nim-

Nymphæ Aqua sunt, frumenta Ceres, *Vulcanus at ignis*.

Proserpinam verò illius filiam herbarum radicem, quæ clam per humum serpit, ac meritò ex Jove, sive ex ætherea benignitate, & semine fingitur nata; alterutro enim deficiente frustra proventus frugum expectatur. Cereris porro Genitor Saturnus, Ops Mater: ille namque Tempus, hęc Terra credebatur, eique propterea Siciliam fuisse consecratam, quoniam frumenti feracissima sit Insula.

Et sanè potiori jure ad nos spectare Cererem ex aliis, quæ de illa feruntur, eique Scriptores tribuunt, apertissimè constat. A Theodontio enim apud Boccacium (*a*) Prima Cæli, & Vestæ filia, Saturni soror, Sicani Trinacriæ Regis antiquissimi conjux dicitur, quæ Insulæ incolas frumenti usum docuit. Hinc apud eos festa Cerealia primò instituta, quod innuere videtur Cicero, (*b*) dum Cererem Siculam antiquissimam, & principem omnium sacrorum, quæ apud omnes gentes, nationesque fiebant, adstruit; & clarissimè tradit Valerius Maximus (*c*) illis verbis *Quoniam sacra ejus*, Cereris Siculæ, *inde orta credebant*. Inter Deas indigenas meritò recenseri affirmat Cajetanus, (*d*) atque ex Julio Solino, Lactantio, Tullio, & Aristotele eruit Petrus Carrera (*e*) Solini verba sunt *Hìc primùm*, nempe in Sicilia, *inventa Comedia est; hìc & cavillatio mimica in scena stetit; hìc domus Archimedis, qui juxta syderum disciplinam machinarius commentor fuit; hìc Lais illa, quæ eligere Patriam meruit, quam fateri. Gentem Cyclopum vasti testantur specus, Lestrigonum sedes adhuc sic vocantur*. Ceres *inde magistra sationis frumentariæ*. (*f*) Lactātius

(a) *Geonol: Deor. lib:* 8. *cap:* 4.

(b) *Verr:* 6.

(c) *Lib:* 4. *cap:* 1.

(d) *Isagog: cap:* 3.

(e) *Cat: Hist: lib:* 1. *cap:* 1. *n.* 8.

(f) *Polyb hist: cap:* 55.

tius verò ex Tullio in Verrem Actione 6. *Unum* ait, (a) *libet commemorare de Cerere Catanensi, vel Ennensi, quarum alterius tanta fuit religio, ut adire templi ejus secreta penetralia Viris nefas esset; alterius antiquitas tanta, ut omnes historiæ loquantur, ipsam Deam fruges in Ennæ solo primùm reperisse*. Cicero laudata Actione 6. in Verrem: *Vetus est opinio, Insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Hoc cum cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. Nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur*. Denique Aristoteles (b) *Siciliæ mons est Ætna nomine, in quo antrum quoddam inesse traditur, in cujus circuitu cæterorum florum ingentē copiam omnibus anni temporibus innatam esse asserunt .... Triticum quoque hoc in loco reperiri affirmant dissimile illi, quo Accolæ utuntur, nec non cætero adventitio, quamdam tamen peculiarissimam magnitudinem sortitur. Hoc enim adnotarunt primum triticeum fructum apud ipsos apparere; quocirca Cererem sibi vendicarunt apud se, Deam hanc natam, educatamque fuisse*. Ubi nota: Cererem nedum Siculam dici ab Aristotele, sed natam, educatamque in Ætnæ solo. Hinc Claudianus in *Raptu Proserpinæ*, de quo mox dicam, Cereris describens domum, illam in Ætna meritò statuit illis verbis. (c)

Devenere locum, Cereris quà tecta nitebant
Cyclopum firmata manu; stant ardua ferro
Mœnia, ferrati postes, immensaque nectit
Claustra Chalybs, nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus.

Ubi enim Cyclopes nisi in Ætna, ut mox videbi-

(a) *Divin: Instit: Lib: 2. cap: 1.*

(b) *De Admir: Aud: n:80.*

(c) *Lib. 1.*

debi-

debimus ? Et alibi idem Poeta

Ætneæ Cereri proles optata virebat
Unica

Huc facit, quod Politianus in *Ambra* scribit Jovem inducens sic loquentem:

Utque Rhodos Solem, Venerē Paphos, atque Cythæra
Junonemque Saphos, Cereremque Typhojas Ætna
Sic me Creta colit.

Id demum in celebri illa Inscriptione a Gualtherio inter Siciliæ tabulas relata:

K
ΔΗΜΗΤΗΡΗ ΙΕΡ. . .

Ideſt *Catanęæ Cereri sacrum*. (Ceres quippe *Dimitir* gręcè appellatur.) quæ olim fornici ejusdem Cereris Templi insculpta videbatur, innuisse Catanenses rectè observant Carrera, & Blanditius; idque Catanensia numismata, ubi Ceres frequentissimè occurrit, ut suis locis expendam, satis clarè evincunt. *Et ecce* inquit Blanditius (a) *mihi illam multò antiquissimam obviam factam Reginam olim Ætnææ regionis, ac Legiferam Cererem, quam de nomine percontari non fuit opus; cum spicea corona, tridens in sinistra manu pro sceptro, & liber in destra apertus Cererem ipsissimam declarent, qualem in numismatibus Græcis Catanæis cusam habemus. Legiferam, inquam, utpote quæ invento frumento in agro suo Catanensi, prima quoque leges invenisse, et dedisse mortalibus tradatur; ideoque Orpheus in Argonaut: Herodot: et Pausanias in Boeot: Cererem Thesmophoram, ideſt Legislatricem compellent, Plinius verò sic lib: 7. cap. 16. scribat: Invenit frumenta Ceres, cum antea glande vescerentur, eadem molere, et conficere in Attica, Italia, et Sicilia; ob id Dea judicata: Eadem prima leges dedit. Atque his de causis cen-*

(a) *De Pat: S. Aghat: lib: 1. m. s.*

ſeo a primis Catanæis ſuæ Cereri ædificatum fuiſſe apud Catanam Templum, de quo ſic Cicero Act: V. in Verr. loquitur: Sacrarium Cereris *eſt apud Catinenſes eadem religione, quà Romæ, quà in cæteris locis, quà in toto Orbe terrarum. In eo ſacrario intimo fuit ſignum Cereris perantiquum &c. Cujus templi januę illa inerat Epigraphe, quæ adhuc viget in veſtibulo Palatii Senatus Catan:* K. ΔΗΜΗΤΗΡΗ ΙΕΡ.. *ideſt Catanęæ Cereri* Sacrum.

Jã vero Cereris Siculæ fabula minime gratis cõficta; ferunt enim frumentum ſua ſponte natum fuiſſe in Sicilia, quod, quum a nemine colligeretur, in terram rurſus recidebat. Id ut Cecrops Athenarum Rex a quopiam percepit, qui colligerēt, & ad ſe adſportarent, miſit. Quumque Triptolemus prior cepiſſet, terram araſſet, ſatoque frumento meſſem demum maturam ſuccidiſſet, Commentarios de cultu agrorum ſcripſit, qui ad omnes mortales ſunt pervagati. Hinc fabulæ locus a Cerere, quam hoſpitio exceperat, frumenti ſerendi artem Triptolemum edoctum, Orbem peragraſſe univerſum. Ita ex variis Authoribus Natalis Comes (a)

(a) *lib: 5. Myth. cap. 13.*

Arũdelliani Lapides Cererē, ac Triptolemum in annum ante Chriſtum natum MCCCCVIII reponunt, Regnante Athenis Ericthæo, qui annis prope CLX Cecropi poſterior.

Cæterùm, quæ ad Cererem, ejuſq: cultum apud noſtros ſpectant, de Templis, prophaniſque Aris, diſſerendo, inferiùs expendam, complura etiam habes, ubi de antiquis Catanæ Numis, atque Inſcriptionibus.

De

V. PROSERPINA.

De Proserpina hæc habet Blanditius laudato Opusculo m. s. *Apud Reginam Legiferam Catanæam Matrem aderat Proserpina etiam ipsa Regina Catanæa, ac Legifera spicis coronata; sic enim eam prisca numismata Catanæa promunt, sic etiam sub signo perantiquo docent subscripta verba: ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΒΑΣΙΛΙΣ ΚΑΤΑΝΑ: idest Proserpina Regina Catanæa; ideoque Legiferam cum Matre appellat Aristophanes in Cerealibus: Bonum omen esto, preces fundite legiferis Cereri, & Proserpinæ. Censeo autem earum leges spectasse ad civilem vivendi rationem, ortumque tribuendum compertis frugibus in agro Catanensi, Leontinoque contermino, ubi fruges sponte nascentes suâ, cum Mater, ac filia animadvertissent, docuerunt homines ferarum ritu viventes agricolationem, diviserunt agros, ædificarunt oppida, concordia munierunt, beneque vivendi leges sanxerunt.* Hæc ille.

VI. PROSERPINÆ RAPTUS.

Primus omnium Musæus Eumolpi Pater sæculi octavi, & vicesimi initio Proserpinæ Raptum versibus vulgavit, ut habent Tabulæ Arundellianæ: Ultimus verò ex Poetis elegantissimè tribus libris eumdem complexus est Claudianus, qui sub Honorio Augusto effloruit. Unde autem hic eruerit, nescimus; Musæi quippe opera periisse dolent meritò Eruditi. Id citra dubium: Raptum a Claudiano in Ætna monte, ejusque finibus statui, quidquid obtendat post Turnebum Cluverius (a) Claudianum emendans, raptamque Proserpinam in Enna monte, qui Siciliæ Umbilicus appellatur, mordicus substinens. Illum profectò

(a) *Sicil. Antiq: lib. 2. cap. 7.*

fectò

fectò calamo cespitasse luculenter Carrera ostendit (a) singula Claudiani loca expendens, quæ quum aptari Ennæ nullimode queant, caussâ excidisse suâ Cluverium abundè satis evincunt. Ab iis hic exscribendis, ne actum agere videar, consultò abstineo; aliquot tamen versus ex industria inferiùs proferam, ut sese dabit occasio, fabulam exarando. Id præterire omnino piaculum duxerim, quod idemmet Carrera appositè satis observat: Proserpinæ nempe Raptum Ennæ fundationem præcessisse annis circiter septincentis, si cum Eusebio Pamphilo (b) hunc ducentis annis ante Ilii ruinam contigisse dabimus, cujus calculo Arundelliani etiam lapides respondent. Ipso enim Cluverio teste XI Olympiadis anno secundo Enna Urbs a Syracusanis primò condita creditur, eique nomen inditum ab Enno Duce, ut tradit Fazellus. (c) At, inquies, Mons extabat, etsi Opidum Syracusanorum, ævique recentioris fuerit opus; uerùm fuisse Monti Ennæ nomenclaturam priscis illis temporibus, ante Ennum Ducem, ut hinc posset cum Ætna confundi, est omnino hariolari.

(a) lib. 2. cap. 3.

(b) Prępar: Evang: lib. 10 cap. 3.

(c) Dec. 1: lib: 10.

Non inficior, Tullium, Diodorum, Livium, aliosque Proserpinæ Raptum Ennæ adjudicare; id tamen populari voce inter Siculos vulgatum, ob Cereris in Enna celebre Templum, ab illis Authoribus sine delectu, literarum monimentis traditum, jure optimo adstruit laudatus Carrera. Tullio aliunde, Diodoro, ac Livio alios haud imparis notæ objicimus, qui pro Ætna militant; licet illos etiam emendare, seu ut verius dicam, corrumpere, Cluverius studuerit. Et primò Aristotelem (d) *Siciliæ Mons est Ætna, in quo Antrum quoddam inesse traditur, in cujus cir-*

(d) De Admir: aud. cap. 116.

circuitu æternorum florum ingentem copiam omnibus anni temporibus innatam esse asserunt; sed multò maximè locum aliquem immensum violarum repletum fuisse, quæ regionem proximam suaviolentia replerent. Quamobrem venatores, cum canes ab odore devicti fuerint, leporum vestigia insectari nequeunt. In hoc autem hiatu occultus est ingressus, quo Plutonem Proserpinam rapuisse fabulantur. Quæ sane de Ennensi monte dici nequeunt; *Est enim undique præruptus, omnium rerum per se indigus*, ut Blanditius ait: *& caliginosus, cui autumnalibus, hyemalibus, vernisque mensibus incubant densæ nebulæ sæpissimè, durantque nunc ad unam, nunc ad duas, tresque continuatas hebdomadas.*

Opponimus secundò Solinum (a) *Hic ibidem Campus Ætnensis, omnique vernus die, quem propter demersum est foramen, quo Ditem Patrem ad raptus Liberæ exeuntem fama est luce hac usum. Inter Catanam, ac Syracusas certamen est de Illustrium Fratrum memoria.* Ubi observa: post Ætnensem Campum descriptum statim subdere Solinum Piorum Fratrum facinus, cui Catanensem regionem dedisse caussã, omnibus est exploratum, quasi loci proximioris vellet Historicus celebritatem commendare.

(a) Polyhis: cap. 11.

In Solini porro editionẽ a Martino Antonio Delrio adornatam irrepsit etiam textus depravatio; sed in notis editor hæc scribit. (*Campus Ætnensis*) *Vet: Cod: Hennensis; lege Ennensis, quia Proserpina juxta Ennam rapta fuit.* Ut hinc intelligas, Solinum: *Ætnensem Campum* scripsisse, ac perperam a nonnullis, qui Tullio deferunt, emendatum. Jam tertio Plutarchus (b) *Itaque*, ait *apud Ætnam in Sicilia nemo canes ad venandum educit, quod ibi multum floreat, ac toto anno pullulet Origanum,* loci-

(b) Quæst. natur. n. 23.

N

locique assiduus odor bonus abripit ferarum vestigia. Fabula etiam fertur, Proserpinam ibi, cum flores legeret, raptam a Plutone fuisse, ideoque illum locum venerantes, tamquam asylum non insidiari pascentibus ibi animalibus. Huc facit vetus ac commune proloquium, cujus meminit Rhodiginus (a) *Venator Ætnæus* ideft, qui casso labore Canes ad venandum educit.

(a) *Vari: Lect. lib. 26. c: 20.*

Sed Hyginum præstat audire, qui ex Antiquioribus fabulas excerpsit. (b) *Pluton petit ab Jove Proserpinam filiam ejus, & Cereris, in conjugium daret. Jupiter negat Cererem passuram, ut filia sua in tartaro tenebricoso sit; sed jubet eum, rapere eam flores legentem in Monte Ætna, qui est in Sicilia. In quo Proserpina, dum flores cum Venere, & Diana, & Minerva legit, Pluton quadrigis venit, & eam rapuit.* Notat hinc Muncherus: *An in Ætna legebat flores, cum in Raptoris manus incideret Proserpina?* Et Scholiastis Pindari ad Nem: verba adfert, quæ de Ætna urbe intelligi possunt, subditque: *An potius scribendum in nemore Ennæ? Arnobius lib. 5. Consimiliter Hennæ nemus, & flores quid sunt? Confer Jul. Firm. in E. P. R. Ovid. 4. Fast. 421. Diodor. lib. 5. Cicer. 6 Verr.* Sed *mutare quidquam nos vetat luculentus locus Aristotelis lib. de Admir. Aud. cap.* 116. *quem videre opere erit pretium. Lactan: ad Stat. 5. Theb: ver: 357. Ut Proserpinam circa cacumen Ætnæ flores legentem raperet. In Argum: lib: 5. Met.* Ovid: *fab: 6. Uti Proserpinam circa Ætnam flores legentem cum Minerva atque Diana raperet. Ad locum ergo, quo rapta est, respexit* Seneca *Her: Fur: ver:* 660. *cum de Proserpina diceret: Quam tota irrita quæsivit Ætna mater. Columella lib.* 10.

(b) *Fabul. cap. 146.*

Æquo-

Æquoris Ætnæi vernantia lilia carpsit,
Raptaque lethei conjux modo facta Tyranni

Allegatis a Munchero subdere possem Oppianum in Cynegetico lib. 3. Ausonium in Epist. ad Theonem, Statium in Achil: lib. 1. Silium Italicum lib: 14. quorum congerit textus laudatus Carrera, doletque illos a Cluverio injuriâ obelo confixos.

Nec negotium facessit, quod Tullius laudata Act: 6. in Ver: Ennā describens extare antrum adfirmet illis verbis: *Enna autem, ubi ea, quæ dico, gesta memorantur, est loco precelso, atque edito, quo in summo est æqvata agri planities, & aquæ perennes; tota verò omni aditu circumcisa, atque dirempta est. Quam circa lacus, lucique sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: Lacus ut ipse raptum illum virginis, quem jam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quędam conversa ad Aquilonem infinita altitudine, qua Ditem Patrem ferunt repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco Virginem secum asportasse.* Nam ut omittam, falsa esse, quæ de loci amœnitate, perpetuisque floribus tradit, ut superiùs ex Blanditio vidimus; antrum quoque nostri designant prope collem Cereris, hodie S: Sophiæ, Aquilonem versus hians, quod a Plutone appellabant; unde in apertum hunc prodiisse cum quadrigis fabulantur. Nec luci, floresque perpetuò vernantes, nec lacus per omnem Montis Ætnæ ambitum desiderantur, ut meritò ejusdem exprimens faciem, clarissimus Petrus Bembus (a) hæc inter alia scribat: *Imi colles ac omnis radicum ambitus per oppida, & per vicos frequens incolitur, Baccho, Pallade, Cerere feraces ter-* (a) *Dialog. de Ætna*

ræ

ræ armentorum omnis generis, supra quam credas, feracissimè. Hìc amœnissima loca circumquaque, hìc fluvii personantes, hìc obstrepentes rivi, hìc gelidissimæ fontium perennitates, hìc prata in floribus semper ac omni verna die, ut facile quilibet Puellam Proserpinam hinc fuisse raptam putet.

Jamvero sic apud Mythicos factum memoratur: viduas dudum transegisse noctes, ac steriles duxisse annos Pluto querebatur; petiit ideo ab Jove, ut sibi in conjugē Cereris filiam Proserpinam Virginem pulcherrimam deligeret. Annuit Deorum maximus, sed Cereris veritus repulsam, ut sibi puellam vi surriperet, Plutoni permisit. Claudianus poeticis usus phaleris Plutonem ab Jove, quà minis quà precibus conjugium per Cyllenium postulasse elegantissimè scribit, subditque: (*a*)

(*a*) *De Raptu Proser. lib. I*

Audierat mandata Pater, secumque volutat
Diversos ducens animos; quæ tale sequatur
Conjugium, stygiosque velit pro sole recessus
Certa requirenti tandem sententia sedit.
Ætneæ Cereri, proles optata virebat,
Unica, nec tribuit sobolem Lucina secundam
Fessaq: post primos hæserunt viscera partus.

Prosequitur deinde: Proserpinam thoro maturam certatim a Procis expeti clarissimis, at Mater raptum timens

Commendat Siculis furtim sua pignora terris,
Insidis natam laribus commisit alendam,
Æthera deseruit, Siculasque relegat in oras,
Ingenio confisa soli;

Subtexit totius pene insulæ Trinacriæ descriptionem, mox Ætnæ Montem veluti ob oculos ponit:

In medio scopulis se porrigit Ætna perustis;
Ætna Giganteos nunquam tacitura triumphos.

At

Atque ejusdem incendia, caussasque illorum expendens concludit

Hic ubi servandum Mater fidissima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit secura penates.

Interim Jupiter vocata ad se Venere, illi consiliũ suum aperit, quæ cum Pallade sorore ad locum tendit

Cereris quà tecta nitebant
Cyclopum firmata manu.

Deas, ut sensit adesse, Proserpina, occurrit læta, noctemque cum illis exegit; Mox verò ut illuxit fidei oblita Parentis riguos saltus petit (a) (a) De Raptu Pros: lib. 2.

Ter cardine verso.
Præsagæ cecinere fores, ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Ætna.
Nullis illa tamen monstris, nulloque tenetur
Prodigio; Comites gressum junxere sorores,
Quas inter Cereris proles, tunc gloria Matris
Mox dolor, æquali tendit per gramina passu.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
Ætna parens florum, curvaque in valle sedentem
Compellat Zephyrum: Pater o gratissimè Veris,
Qui mea lascivo regnas per prata volatu,
Semper, & assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum cœtus, & celsa Tonantis
Germina per nostros dignantia lucere campos.

Aderat enim, ut Claudianus præmiserat, Najadum cohors, atque Amenani (legunt alii Chrimnissi) Pantagiæ, Gelæ, Camarinæ, Arethusæ, aliorumque Siciliæ fontium Nymphæ euntes Deas comitabantur, quæ florum sponte enascentium manipulos colligentes calathos implent, atque inprimis Proserpina:

Sociat flores, seseque ignara coronat
Augurium fatale thori.

Hic amœnissimi lacus Pergusæ seu Pergi mentionem ingerit Poeta, quem non longe ab Enna designat Cluverius; & extare quidem ibi etiamnum hodie Lacum non inficior; suum tamen ostentant Scriptores nostri, & bene multi prope Urbs mœnia ad æstivum solstitium, ab anno MDCLXIX Ætnæis lapidibus obrutum ab *Anicito* appellatum. Quamvis putaverim *Pergi* lacum antiquis celebratum alibi circa montis radices in Leucotheæ Regione tribus ferè passuum millibus a Catana, ex illa ingenti aquarum copia, quæ inde eo loci emergit, olim efformatum contra Plutonii antri hiatum, de quo superiùs, fuisse situm; favetque vetus traditio, quæ Leucotheæ fluminis meminit, cuius fortasse fontes in vallem aliquam priùs coeuntes, inde cursum sumebant, ac in Portum illabebantur; hinc ille:

Haud procul inde lacus. Pergũ dixere Sicani.
Talia virgineo passim, dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres.
Pronaque vibratis radicibus oppida verti,
Causa latet; dubios agnovit sola tumultus,
Diva Paphi, mixtoque metu perterita gaudet.
Jamque per anfractus animarum Rector opacos
Sub terris quærebat iter, gravibusque gementem
Enceladum calcabat equis . . .

Quumque nulla pateret via, prohibentibus undique rupibus oppositis, indignatus tenebrarum Rex.

Saxa ferit sceptro. Siculæ tonuere cavernæ,
Turbatur Lipare, stupuitfornace relicta
Mulciber, & trepidus dejecit fulmina Cyclops.

Erumpensque semianimem Virginem, Deasque frustra implorantem curru rapit. Diflugiunt Nymphæ Pallas, Venusque furorem simulant, in raptorem invehũtur.

Inte-

Interea volucri fertur Proserpina curru,
Cæsariem diffusa Noto plantuque lacertos
Verberat, & questus ad nubila fundit inanes.

Victusque fletu Pluto, lachrimas tergit,

Et placida mæstum solatur voce dolorem,

Illud subdens inter alia de Stygio Regno, quò properabat:

Zephyris illic melioribus halunt
Perpetui flores, quos non tua protulit Ætna.
Hæc fatus, ovantes
Exhortatur equos, & tartara mitior intrat.

Ferunt, viam sibi aperuisse Ditem prope Syracusas, lacumque eo in loco repente extitisse, ubi Syracusani festos dies annuos celeberrimo virorum mulierumque conventu agebant. Pausanias verò in Atticis ait: lacum fuisse apud Caphisum amnẽ, cui nomen: Caprifico; unde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad infera descendisse, Orpheus denique in Argonauticis videtur, Proserpinam super mare latam innuere, cujus carmina apud Comitem habes (a). (a) Myth. lib. 3. cap. 16.

Dum hæc agerentur, Cererem peracti

Terrebant simulacra mali, noctesque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.
Namque videbatur tenebroso (b) obtecta recessu (b) De Rapt. Prof lib. 3.
Carceris, & sevis Proserpina vincta catenis
Non qualem Siculis olim mandaverat arvis,
Nec qualem roseis nuper convallibus Ætnæ
Suspexere Deæ . . . Obriguit visis, prosiliensque

Cybelem matrem alloquitur.

Jam non ulterius Phrygia tellure morabor
Sancta Parens; revocat tandem custodia cari
Pignoris, & cunctis objecta fraudibus anni.
Nec mihi Cyclopum quamvis extructa caminis
Culmina fida satis; timeo ne fama latebras

Pro-

Prodiderit, leviusque meum Trinacria colet
Depositum; terret nimirum vulgata locorum
Nobilitas; aliis sedes obscurior oris
Exquirenda mihi; gemitu, flammisque propinqui
Enceladi nequeunt umbracula nostra taceri.

His prolatis Sicaniam petit, moxque ut neglecto cardine resupinas vidit aulæ suæ fores, vestes cōscidit,& *fractas cum gramine avellit aristas*; auditaque ab alumna raptus Proserpinæ historia, post varios questus,quum de predone esset incerta, de quærenda filia consilium capit:

Notæque jugis illabitur Ætnæ
Noctivago tædas inflammatura labori

Accensis tædis in Ætnæ vertice, quas sibi ipsa præferebat, orbem terrarum peragrasse universum refert Cicero, aliique (a). At quum nusquam filiam inveniret, didicit ab Arethusa Nympha raptam fuisse ab Orco, atque ad inferos deportatam.

(a) Verr: 6. Diodor. 6. Ovid. Fast. 4. & Met. 5. Stat. 12. Theb.

Quid actum deinceps, quidve denotet fabula apud Mythicos habes; id unum observa: Scriptum nempe a Theogene, & Apollodoro Cyreniaco (b) Jovem ad placandum Proserpinam, ipsi Siciliam donasse; quò sane collimare videtur Græca illa Epigraphes superiùs relata, *Proserpina Regina Catanæa*, cujus meminit etiam Gualtherius (c) Scribit Carrera in Orco ex Ætnæ latebris erumpente ejusdem montis ignes posse designari, qui in apertum exilientes vndique vastitatem terris inducunt, ac segetes, herbarumque radices, quæ per Proserpinam significantur, veluti abripiunt. Natalis Comes *Non defuerunt tamen*, ait, (d) *qui incredibilem annonæ penuriam fuisse, significari crediderint per eam fabulam,* quod

(b) Lib. p. de Diis.

(c) In Tabul. Sicul.

(d) lib. 5. Myth. cap. 14

quod Pluto Proserpinā rapuit sub terras, quia ita corruptæ sint sementes cęli vitio, & inclementia, ut pene extincta sint frumenti semina in Sicilia per id tempus. Facinus porro, quod fabulis hisce adumbratum Veteres voluere, de Ævo Sicanorum differens inferius aperiam.

VII.

SIRENÆ PROSERPINÆ SODALES

SIrenæ Proserpinam comitabantur, quum hæc ab Orco raperetur; de quibus Hyginus (a) *Sirenes,* inquit, *Achaloi fluvii, & Melpomenes Musæ filiæ Proserpinæ raptu aberrantes, ad Apollinis terram venerunt, ibique Cereris voluntate, quod Proserpinæ auxilium non tulerunt, volaticæ factæ sunt. His responsum erat tamdiu eas victuras, quamdiu cantantes eas audiens nemo esset prætervectus. Quibus fatalis fuit Ulysses. Astutia enim suâ, cum prænavigasset scopulos, in quibus morabantur, præcipitarunt se in mare, a quibus locus Sirenides cognominatur, qui est inter Siciliam, & Italiam.* Ælianus verò (b) Sirenas ore puellari, ac virgineo, alis, pedibusque avium effingi scribit, quod quum essent Proserpinæ sodales, mox ut hæc rapta fuit, ut undique eam terra, marique perquirerent, alas a Diis postularunt, atque impetrarunt, in aves idcirco conversæ. Æliano accinit Ovidius (c)

Vobis, Achaloides, unde
Pluma,pedesque avium,cum Virginis ora geratis?
An quia cum legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in Orbe

(a) Fab. 141.

(b) de Animal. lib. 17. cap. 23.

(c) lib. Met.

Protinus, ut vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesque Deos habuistis, & arctus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures
Tantaque dos oris, linguæ deperderet usum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.

Sirenarum porro scopulos prope Pelorum fuisse nonnulli fabulantur; hinc oram Siciliæ a Peloro ad Acim fluvium a Sirenis appellatam testatur Strabo.

VIII.

VULCANUS, EJUSQUE MINISTRI CYCLOPES.

VUlcanum artes illas excogitasse, ex igne quotquot sunt, adeoque Deum ignis creditum, Mythicis omnibus notissima res est. *Vulcani autem complures*, ut ait Tullius (a) *Primus Cælo natus, ex quo Minerva Apollinem eum, cujus in tutela Athenas antiqui Historici esse voluerunt. Secundus Nilo natus, Opus, ut Ægyptii appellant, quem custodem esse Ægypti volunt. Tertius ex tertio Jove, & Junone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse. Quartus Menalio natus, qui tenuit Insulas, propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur.* Hinc fabulandi occasio Antiquis data: Ætnæ montis cavernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse, ubi ille Jovi fulmina, tela, atque arma Heroum Cyclopibus ministrantibus fabricaretur. Idem Tullius de div. 17. *Cyclopes Jovi fulmen fabricatos esse in Ætna putant.* Videntur autem intelligere inter Æolias, seu Vulcanias Insulas, Ætnamque meatus esse pro-

(a) *de nat. deor. lib. 3. n. 39.*

profundissimos, unde illæ ignes inter sese invicem cõmunicant; nam & Uulcanias etiam Specus ejusdem Numinis domum appellant, ibique ipsius fuisse incudes affirmant. Famulis porro nomen *Brontes*, *Steropes*, ac *Pyracmon* ut Virgilius testatur (a)

(a) Æneid: lib. 1

Insula Sicanium juxta latus Æoliamque
Erigitur Liparen fumantibus ardua saxis,
Quam subter specus, & Cyclopum exesa Caminis
Antra Etnæa sonant, validisque incudibus ictus
Auditi, referunt gemitus, striduntquæ cavernis,
Strictura Calybum, & fornacibus ignis anhelat
Vulcani domus; & Vulcania nomina tellus.
Huc tunc ignis potens cęlo descendit ab alto.
Terram exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesq: Steropesq: & nudus membra Pyracmon

Et alibi De Ætna singilatim (b)

(b) Georg: lib: 4

Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis,
Cum pręparant, alii taurinis follibus auras
Accipiunt, redduntque, alii stridentia tingunt
Æra lacu, gemit impositis incudibus Ætna.

Statius quoque Silvar: lib: 3. & Theb. lib: 5.

Non tam grande sonat motis incudibus Ætna
Cum Brontes, Steropesque ferit .. ..
...... Ignifera fessus respirat ab Ætna
Mulciber ...

Prudentius & ipse

.. Nec non regnare caminis
Fertur & Æoliæ summus faber esse, vel Ætnæ.

Claudianus denique (c)

(c) De Imd: Hon: Cons:3.

Vobis jam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat.

Inde Jovis fulmina Propertio *Eleg* 17. *lib.* 3. Ovidio *de Arte amandi lib*: 3 *&* *fast*: *lib*: 1. ac

Senecæ

Senecæ in Hippol: *Ætnæa* appellata; quibus consonans novissimè Sabellicus (*a*) merito cecinit.

(a) De Rerum Inven:

Cyclopes mediâ positis incudibus Ætnâ
Humanum docuere genus sibi cudere ferrum.

(b) lib: 1. rerum Sic:

A Bronte, Sterope, ac Pyracmone tria in Sicilia Opidula denominata testatur Maurolycus (*b*) quorum primum hodie, nec ignobile, sub Ætnæ jugo ad occidētem. Vulcano montē dicatum, vel, quòd intra ejus viscera suam ille officinam locarit, vel quod ignes perpetuò halat & non raro foras etiam eructet, celeberrimoque demum delubro, ac luco consecratum ab antiquis abunde constat. Immo nonnullis, ac Pindaro cum primis Vulcanus *Ætnæus* memoratur. Cæterum Ætnam dici a Nympha cognomine, Oceani filia, Vulcani uxore, ex qua habuit hic Thaliam, Silenus vetustissimus Author literarum monumentis tradit (*c*) ut inde colligas non incongruè Vulcani domum Ætnæ montem appellari. Hinc illud etiam Euripidis (*c*)

(c) lib. 2. apud Steph. Epitō.

In Ætnæam Vulcani
Oppositam Phœniciæ regionem
Siculorum Montium Matrem audio
Prædicari.

IX

Ætna, Thalia, Palici.

(d) Statur lib. 5 cap: 18.

PAlicorum fabulam Macrobius hoc pacto expressit (*d*) *In Sicilia Symethus fluvius est; juxta hunc Nympha Thalia compressu Jovis gravida, metu Junonis optavit, ut sibi terra dehisceret. Factum est; sed ubi venit tempus maturitatis infantum, quos alvo illa gestabat, reclusa terra est, & duo infantes de alvo Thaliæ progressi emerserunt, appellatique sunt Palici; quoniam prius*

in terram mersi denuo inde reversi sunt. Prosequitur de Lacu, & Templo, Araque Palicorum, de quibus suo loco dicendum. Servius Virgilii Interpres paullo diversam refert (*a*) *Palicorum*, inquit, *talis est fabula: Ætnam Nympham, vel ut quidam volunt, Thaliam Jupiter cum vitiasset, & fecisset gravidã, timens Junonẽ, ipsam puellam terræ commendavit, & illic enixa est. Partus ejus, postea cum de terra erupisset, duo pueri Palici dicti sunt, quasi iterum venientes. Hi primo humanis hostiis placabantur, postea quibusdam sacris mitigati sunt, & eorum immutata sacrificia*. Denique apud Stephani Epitomatorem hæc habes. *Theophilus Descriptione Siciliæ lib.* XI. *Palicinum, ait, esse fontem, ac prope eum Templum Palicorum, qui duo sunt Genii, quos Æschylus in Ætna Tragedia filios facit, Jovis, & Thaliæ Vulcani filiæ, Silenus vero lib.* II. *Ætnæ Oceani filię, & Vulcani. Dictos autem Palicos, ajunt, quod cum mortui essent, rursus ad mortales redierint*.

(*a*) *In lib.* 8. *Æneid.*

Sed & alii de Ætnæ origine aliter sentiunt. Demetrius enim Calatianus (*b*) Briarei Gigantis prolem dicit; Alcimus Cælo, & Terra progenitam (*c*) voluit; Silenus denique ut vidimus Oceano natam, Thaliæ matrem effinxit. Nostri veterem Inscriptionem Phœniciis characteribus expressam proferunt, ubi Ætna cum Thalia confunditur, quæ latinæ reddita hæc habet: *Ætna Thalia Cæli, & Terræ filia Jovi Deorum Deo Palicos, & necem mihi peperi Dios, ac æternum ignifluo Monti, & Urbi in littore nomen dedi. Non peritura his molibus condor*. Molem porro sepulchralem, cujus fit mentio in Egigraphe, prope summum Montis verticem pyramidis instar stetisse credunt, ejusque rudera esse lateritium

(*b*) *de Rebus Siculis*

(*c*) *de Asia, & Europa*

illud adhuc extans, vulgò Philosophi Turris appellatum, tradunt, a Cluverio Templi Vulcani fragmentum perperam creditum, ab aliis vero Empedoclis sepulchrum, unde illi nomen. Inscriptio hæc nescio, an jure a Gualtherio apochriphis accenseatur, de qua suo loco.

Palicorum allegoriam expendit ex Theodontio Boccacius (a) *Cur autem Jovis dicti sint filii Palici, & absorta sit mater; talem reddit rationem Theodontius: Dicit autem, non longe a Panormo (*) non ignobilem fuisse scrobem, loco, ubi dicebatur Thalia, in qua omnis aqua, quæ a plaga illa montis Ætnæi ob imbrem cadebat, mergebatur; & quidquid tunc fuisset in cavernam dejectum non multo post in lacus, seu fontes Palicorum ebulientes videbatur emergi; per quod apparebat imbrem, quem Jovis, idest aeris opere natum volunt, eo in loco sub terras condi, & demum apud lacum Palicorum iterum nasci: & sic a Jove nati Palici.*

(a) *Lib.* 11. *cap*. 10.

De Galathea Aci, & PolyPhemo, sequenti Heroum ævo, dicemus.

CAPUT II

(*) *Videtur Opidulum intelligere quatuor passuum millibus Catanæ dissitum, Galermus hodie appellatum, juxta quod Thaliæ scrobem statuit Blanditius in m. s. Opus: de patria S. Agathæ. Extat autem ibi Templum divo* Joanni *sacrum, sub quo adhuc hodie videtur scrobs hæc vulgo a S. Joanne nuncupata.*

CAPUT II.

HEROUM ÆTAS, ERRORESQVE CATANÆ FINES SPECTANTES.

SEptimo, ac vicesimo Orbis conditi sæculo Heroum penes Græcos Ætatem statuit Vicus (a) decadem verò tertiam, ac duo priora decadis quartæ sæcula Ævo Heroico assignat Bianchinius (b) ab anno scilicet mundi bis millesimo ad termillesimum biscentesimum. Quamvis enim Varro Mythicum id tempus dicat ab Ævo Deorum ad Olympiades elapsum, quòd historias ut plurimum Poetarum figmentis fabulisque intermixtas complectatur, neutiquam tamen rerum eo decurrente gestarum veritatem in dubium revocat; quandoquidem vixisse per hæc tempora celeberrimos homines, quos Greci Heroas appellant, egregiisque facinoribus reliquos in magnam sui admirationem adduxisse nullus ignorat. Ægyptii vero, apud quos sexto, & vicesimo Mundi sæculo, juxta Vicum, Heroum viguit Ætas, post Orum scilicet Osiridis, et Isidis, seù Cereris filium, qui ex Diis ultimus Regnum tenuit, suos induxere Pyromos, quos Author Barbaro-latinus apud Scaligerum (c) Semideos vocat. Hos post Deos regnasse refert etiam ex Manethone Bianchinius, eamque nomenclaturam fuisse sortitos, quod medii inter humanam, divinamque naturam, & quam sępissimè altero Parente Deo, altero homine nati crederentur.

(a) *Tab. Chron:*

(b) *Univ: Hist: Dec: 3.*

(c) *In Excerptis ex Iul. Afr. & Eusebio.*

Ex his complures Siciliam nostram edidisse, atque ex aliis mundi partibus advectos excepisse ex

ex fabulis evidentiſſimè conſtat, & non obſcure ex Hiſtoriis colligitur. Præ cæteris autem totius Inſulæ, Catana, ejuſque regio Heroum geſtis fœcundior, cum ob ejus originis vetuſtatem, tum ob Ætnam Montem omni ævo celeberrimum, Poetisque memoratum.

I.
HERCULES

FOrtium virorum, ac bellica virtute inſignium imaginem, pene apud omnes, Herculem referre adeo certum eſt, ut ſuum habuiſſe quamlibet nationem, veluti exploratum inter Eruditos cenſeatur: cuique nempe, adhuc vel rudi populo neutiquam defuiſſe, qui morum præſtantia, bellandi arte, rerumque agendarum prudentia inter cæteros emineret homines, ardua quæque pro Patria aggrederetur, atque amore gloriæ ultro ſeſe periculis objiceret, Herculisq: nomine indigitaretur. Hinc Varro ad quadraginta circiter enumerat Hercules, quorum celebrior Ægyptius. Hunc Græci ſuo more ſibi vendicarunt, cum alio confundentes Alcmenæ filio, ut Euſebius advertit (a) huic aliorum facinora, atque egregia geſta appingentes, duodecim exantlaſſe illum labores fabulantur; Tyrannos ubique gentium depreſſiſſe, humanas ſubſtuliſſe hoſtias, ac impia ſacra, atque in Siciliam per fretum mirè delatum Inſulam peragraſſe univerſam affirmant. Fazellus Herculis miranda cum religionis, tum fortitudinis exempla recenſens ex Diodoro hæc ſubdit: (b) *Hecules confecto Siculæ colluſtrationis itinere, totaque ſibi Inſula ſubacta, Ætnæi ignis miracula demum cum inſpexiſſet, trajecto rurſus euripo in Italiam eſt reverſus.* Eadem habet Maurolycus (c)

(a) Præpa. Evã: lib. 2: cap 1.

(b) Decad. lib 1 cap 1.

(c) Sic: His: Comp. lib. 2.

Hercu-

Hercules libera regione circa Drepanum accolis concessa, ad Ætnam processit. Hinc cùm ea accepisset, quæ de Proserpinæ raptu indigenę prædicabant, rem ibi divinam fecisse traditur. Quamvis autem Diodorus (*a*) tantummodo memoret: Herculem, Cereri, & Proserpinæ prope Syracusas, auditis,quę de raptu Proserpinæ ferebantur, litasse; rursus Sacrificia in Ætna illum obtulisse, explorata res est. Ibi enim in Ciane fōte,veluti in loco,ubi Raptotori ad inferna aditus patuit; hìc ubi Raptus evenerat, tedasq; ad filiā quærendā Ceres accenderat, satis cōgruum Herculi visū pręsens veluti numē venerari.

(a) *Biblio: lib: 5. cap: 2.*

Jamvero ex ejusdem Herculis adventu in Leontinesium agrum, qui Catanensi dubioprocul conterminus, adstruunt nostri, lapides illum posuisse olim, atque aras hinc statuisse Catanenses cum Epigraphe; quod minime incongruum putaverim. Ea verò sic habebat: *Hercules non ultra ausus, hìc stetit, & aras ejus imperii fines hoc Dearum monumento vallatos esse decrevimus*. At cum Ætnam usque Herculem progressum, ad ignis miracula contemplanda, ex Fazello & Maurolyco habeamus, aliud fortasse Inscriptio exprimebat, meritoque illam rejicit Gualtherius.

II.
ARISTÆUS.

HUnc ex Apolline, & Cyrene Penei filia genitum tradit Diodorus (*b*) alii verò Deucalionis Filium appellant. Post multa autem præclarè gesta in Siciliam trajecisse,ibique aliquādiu commoratum, quum omni fructuum genere, armentisque Insulam refertissimam deprehenderet, singulorum usum incolas edocuisse authorest idem Diodorus:*quo beneficio*,subdit,*Siculi, & ii præ-*

(b) *Bibl: lib. 5. cap: 14.*

cipuè, apud quos nascuntur oleę, pro Deo, summo (a) Act: 5. *honore, coluerunt*. Tullius in Verrem (a) *Aristęus*, inquit, *qui, ut Græci ferunt, Liberi filius, inventor oleæ esse dicitur*. Plinius Apis etiã et mellis usum, lactisque coagulum illum tradidisse scri- (b) De Inven. Rer. lib. 3. cap. 3. bit. Polidorus denique (b) Vitis apud Ætnam inventorem ex Athenæo his omnino Verbis Aristæum prodit: *at Athenæus ait apud Ætnam Montem Siciliæ vitem inventam, quod cum Orestæus Deucalionis filius eò regnatum venisset, ejus canis ramum forte evellit, quem ille defodi jusserat, & inde vitium germina nata, quæ a nomine Canis Œnon appellavit*.

Illud hìc observa, apud Athenæum ex Natalis Comitis interpretatione anno circiter MDLVI adornata, rem aliter enarrari. Notat hinc Car- (c) Decad 2. lib. 2. cap. 14 rera mendoso exemplari usum Comitem, ac nedum in Ætnæ vocabulo, ut ait Fazellus (c) æquivocationem admisisse, sed in integra pene facti historia, ut Athenæi exemplaria a Comite edita legentibus patet. Cæterum in ea a Polidoro probata incidisse putandum Silvagium, & Christopharum Ruffinum in Cron: tit: *Tempora ante Diluvium*, quibus se subscribunt laudatus Carrera, (d) lib: 13. in Dionys & Auctor *Sicil. in prosp*: Subdit Grossus ex Nonnio (d) perantiquo Scriptore. *Aristæum auxiliariis Siculorum copiis obsecundatum, Indos, in quos sub Aristæi ducatu Bacchus bellum transmiserat, facile debellasse*. Quæ sanè Aristæum in Siciliam venisse certo certius evincunt. Quin immo Petrus Bembus in Dialogo de Ætna Poetarum figmenta explicans: *ab universa*, ait, *Ætnę fertilitate, ut opinor, fabula emanavit: Aristęum Giganta eo in monte ita salvum esse, atque vivere, ut neque ab Ætna prematur unquam, neque flammis cælestibus inuratur*.

III.

SYMETHUS, ACIS, GALATHEA, POLYPHEMUS.

PErvetuſtum Siciliæ Regem Symethum Servius illud Maronis exponens: *Symethia circum flumina*, inducit : *Symethus*, ſcribens, *fluvius eſt Siciliæ a Rege Symetho dictus haud procul ab Urbe Catinenſi*. Symetho filiam fuiſſe Symethidem tradunt, ex qua Faunus Acim ſuſcepit. Hinc Heroem Symethium Acim appellat Ovidius (a) Ejuſdem cum Galathea Nympha amores ſatis ſunt celebres ; quos idem Poeta elegantiſſimè expreſſit, dum Galatheam Scyllę alloquentem hoc pacto inducit.

(a) Metamorph. lib. 13

Acis erat Fauno, Nymphaque Symetide cretus,
Magna quidem patrisque ſui, matriſque voluptas;
Noſtra tamen major; nam me ſibi junxerat uni,
Pulcher, et octenis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc Ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec si quæſieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit preſtantior, edam;
Par utrumque fuit.

Proſequitur amoris vim, et Polyphemi mores, queſtuſque, ac promiſſa enarrare, concluditque de Cyclope loquens

Talia nequidquam queſtus (nam cuncta videbã)
Surgit, & ut Taurus Vaccã furibundus adempta
Stare nequit, ſilvâque, & notis ſaltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quidquam tale timentes
Me

Me videt, aque Acim: Videoque exclamat, & ista
Ultima sit faciam Veneris concordia vestrę.
Tantaque vox, quanta Cyclops iratus habere,
Debuit, illa fuit, clamore perhorruit Ætna
Ast ego vicino pave facta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Symethius heros,
Et fer opem Galathea, precor, mihi, ferte
Parentes.
Dixerat, & vestris periturum admittite
regnis.
Insequitur Cyclops, partemque a monte revulsã
Mittit, & extremus quamvis pervenit ad ipsũ
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acim.

Quommodo fuerit de inde in flumen sui nominis Acis conversus enarrans, subdit

Puniceus de mole cruor manabat, et intra.
Temporis exiguum rubor evanescere cepit;
Fitque color primo turbati fulminis imbre
Purgaturque morâ. Tum moles tacta dehjscit,
Vivaque per rimas, proceraque surgit Arundo;
Osque cavum saxi sonat exultantibus undis.
Miraque res subitò media tenus extitit alvo
Incinctus Iuvenis, flexis nova cornua cannis,
Qui nisi, quod major, quod toto cęrulus ore est,
Acis erat, & sic quoque; erat tamen Acis,
in amnem
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.

(a) *In Eclogas G. Virgil.*

(b) *lib. 13.*

Hæc Ovidius, eademque habet Servius (*a*) Silius autem de Aci fluvio loquens scribit (*b*)

Quique per Ætnęos Acis petit ęquora fines;
Et dulci gratam Nereida perluit unda.
Æmulus ille tuo quondam Polypheme calori;
Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
In tenues liquefactus aquas evasit, & hostem
Et tibi Victricem Galathea immiscuit undam

Ga-

Galatheam Nerei & Doridis filiam a Polyphemo, qui Rex fuit Siciliæ; ut dicemus, adamatam refert Theocritus in Cyclope; ad cujus quidem amoris remedium & fistula, & musarum cantu usum fuisse Cyclopem, atque ex illa Galatum suscepisse testatur Bacchylides apud Comitem (a). Appianus (b) Illyrici Provinciam describens: *Asserunt*, ait, *ejus Provinciæ cognomen ab Illyrio Polyphemo ortum habuisse; Polyphemo quippe Cyclopi ac Galatheæ Celtum & Illyrium, & Gallum filios extitisse, eosque ex Sicilia progressos Celtis, Illyricis, & Galatis, ab ipsis cognomen assumentibus, imperitasse.* Quibus verbis, an Illyrico annuat Historicus Cyclopes Polyphemum, & Galatheam, ut novissimè scribit Ignatius Georgius (c) nemo non videt.

(a) *Myth: lib. 9. cap. 8.*

(b) *De Bell: Illyrico*

(c) *Ispect. Crit. de S. Pauli Naufrag. descripti:*

De Polyphemo fusius infra, ubi de Vlysse ejusque erroribus. Jamvero quod attinet, ad fabulæ significatum clarissimus Blanditius (d) de Ætne incendiis differens hæc habet: *Liquet fabulantibus Acim Pastorem a Polyphemo Ætnæis saxis oppressum, quod a Nympha Galathea sibi ille preferretur: Nucleum e putamine eruamus: Acis quidam fluvius erat ita dictus, ut ait Eustathius, quod celeriter flueret, quare a sagittaria cuspide nomen accepit; dumque per Ætnæos lacus in mare procurrens, ad lacteum Galathee fontem dilaberetur, contigit, ut Ætnæus mons magnæ famæ, quod significat Polyphemi nomen, evomeret incendium, fluviumque Acis corriperet, ac ita opprimeret, ut solum ejus rivulos, sub magnis rupibus scopulisque juxta mare exilire permiserit, & antiquum Acis retinere nomen, suumque incendium ab Ætnæo incendio perpetratum testari.*

(d) *De Patria S. Agat. lib. 1. cap. 2.*

Theodontius itidem apud Boccacium (e) Historiã hanc

(e) *Geonol. Deor: lib. 7. cap. 17*

hanc latitare sub ea fictione asserens: *Polyphemum immanem fuisse Siciliæ Tyrannum*, dicit, & *cum Galatheam singularis pulchritudinis puellam amaret, eamque per vim obstuprasset, contigit, ut adverteret hanc cum Aci Siculo adolescente misceri; quam ob causam indignatus juvenem jussit occidi, & in fluvium deici, cujus nomen fluvio postea datum ab incolis est; Galatheæ autem, amore non permittente, nil egit*.. Boccacius vero allegoricè rem sic exponit: *Galathea Dea albedinis est, per quam albedinem undarum sese frangentium intelligo. Acim autē amat, idest fluvium suscipit, quia flumina omnia in mare volvūtur.* Extat hodie frequens Opidum ejusdem nominis, ac non ignobiles pagi, Arxque in abrupta undiq: rupe sita ab Aci etiam appellara, quorum veteres memorias nuper, Sebastianus Vastacirellus eruditè vulgavit.

Circumfertur denique hæc Inscriptio a Gualtherio inter Apocriphas, nescio, an jure, relata (*a*) ab aliis vero velut legitima ac vera recognita. *Diæ Ongiæ, Saturniæ, Ætnææ Deorum Matri, Filiæ, Uxori in Portu Sepulchrum, Templum, et Arcem, Acis Fauni filius, Pici Nepos, Saturni Pronepos, Latini Frater.*

(*a*) *Tab. Sicil. num. 27. Edit: mess:*

Ex qua Acidis Geonologia elucet, Saturnum enim Picum genuisse, ex quo Faunus, Virgilius testatur (*b*)

(*b*) *Æneid. lib. 7.*

. . . . . . Fauno Picus Pater, isque Parentem
Te Saturne refert.

Ex Fauno porro et Nympha *Laurente Marica* Latinus, ut idem Poeta refert; idcirco Acis ex alia Uxore, Nympha scilicet *Symethide* Fauno natus, Latini Frater. Hic in Italia regnavit; Acis non immerito Siciliæ Rex a nonnullis dicitur, a Polyphemo ob zelotypiam occisus. Eo mortuo

Gala-

Galatheam Polyphemus, et ipſe Rex, duxit uxorem, ex qua Galatum, Celtum Illyrium, Henetumque filios ſuſcepit, ut Bacchylides apud Comitem (a) refert, unde Galati, Celtæ, Illyrii, ac Veneti. (a) Pcolp. lib.9. cap,8.

IV CYCLOPES AC LÆSTRYGONES

DE his fortaſſe, velut de Primis Siciliæ incolis, Urbiſque Catanæ fundatoribus primùm in hac Hiſtoria nobis erat loquendum; Verùm quum multa, quæ de Cyclopibus a Poetis finguntur, Vlyſſis atque Æneæ errores attingant, huc opportunius illos rejecimus.

Incoluerunt Siciliā ab initio inquit Thucydides (b) *atque tenuerunt permultæ gentes, quarum feruntur antiquiſſimi in quadam dumtaxat Inſulæ parte habitantes, Cyclopes atque Læſtrygones, quorum Ego neque genus, neque unde venerint, neque quò abierint, dicere habeo; ſufficiat, quod a Poetis memoratum eſt, & apud ſe quiſque de illis agnoſcit.* Verùm quod Thucydides ſeſe in comperto non habere ingenuè profitetur, undenam ſcilicet Cyclopes atque Læſtrygones ortum duxerint, nuperi Siculæ Hiſtoriæ Scriptores conjecturis agentes expiſcare pertentant; quamvis, ut aſſolet in re incerta, in varias abeant opiniones. Complures enim cum Fazello Beroſi Anniani libris innixi, ex Chamo Noe filio; alii, duce eruditiſſimo Valguarnerio, ex Eliſa progenitos primos Siciliæ incolas vulgarunt, atque Æolicos ſeu Pelaſgos appellantes, Cyclopum parentes habuerunt; Pelaſgos etiam, ſed ævi longe inferioris, qui ex a- (b) Bel: Pelopo. lib.6.

bun-

bundātia juventutis foris navigarunt, perque diversas Græciæ regiões, & extra Græciæ terminos Pelasgū nomē ubique gentium celeberrimum reddiderunt, primos Siciliæ incolas Carusius credit, ut alibi scripsisse memini, quorum filii Cyclopes ac Læstrygones a Poetis sunt appellati.

An hi vero staturâ nimis procerâ communem longe excedente, immanibusque viribus fuerint præditi eò majori contentione exagitatur, quò penes Eruditos acris illa controversia invaluit: an verè Gigantes olim in Orbe extiterint; quidve Gigantum nomine in sacris Paginis veniat. Et sane si Bolducum, qui totus fuit in extrudendis e terra Gigantibus in suo præclaro opere *de Ecclesia ante legem* (a) Theodorumque Richium audiamus, nimiæ credulitatis Fazellum, Valguarnerium, & Cluverium arguentem (b) Poetarum prosus figmenta Gigantes esse, Siculosque Cyclopas dicemus, eos verò, quos Scriptura Divina Gigantes appellat, homines fortitudine insignes, atque a sæculo potentes referre putabimus. Ast communi Scriptorum sensui adhærentes, et olim ante Diluvium, et post ipsum homines magnitudine corporis, cæteris longe præstantes terram protulisse propugnando, veteres, ac recentiores Siciliæ Historicos minime allucinatos, credulosque credemus, Cyclopasque insulæ nostræ incolas perantiquos fuisse nullimode in dubium revocabimus.

(a) lib. 2. cap. 7. 8. et 9:

(b) Orat. de Gigantibus

Non inficior, fabulam omnino sapere, quod fuerint monoculi, seu quod unum in fronte oculum habuerint, homines, hospitesque vel maximè voraverint; sed enim quid hisce voluerint figmentis Poetæ innuere, inferius videbimus de Polyphemo Cyclopum Principe loquentes; interim

rim in quadam insulæ parte sedem statuisse Cyclopas, atque Læstrygonas, vel ipso Thucydide teste, evidentissime constat, quamvis per universam regionem etiam se se effudisse tractu temporis non negaverim. At qualis hæc specialis eorum sedes? Veteres si consulimus, Ætnæ montem fuisse dubioprocul inveniemus, ac Leontinorum agrum. *Ætna* inquit Mela *Cyclopas tulit.* (*a*) Et Eustathius in Odysseam Homeri lib: IX *Ajunt autem Veteres Cyclopas ac Læstrygonas in Leontino agro, atque Ætna, ut Æolus principatum obtinuit in Liparæis Insulis.* Hinc Strabo de Homeri poesi loquens: *principia suæ Poeseos*, scribit, (*b*) *ex Historia sumit, cum affirmat Æolū Insulis Liparæ adjacentibus imperasse, ac circa Ætnam Cyclopas incoluisse.* Ubi Historicus affirmare videtur, figmentum prorsus non esse, quod Homerus tradit de Cyclopum in Ætna monte incolatu. Euripides etiam

(a) lib: 2. cap: 5.

(b) de situ Orbis lib. 1.

Quæ est hæc Terra, et quinam eam habitant. (*c*)
Ætnæus est tumulus, Siciliæ altissimus:
Cyclopes antra habentes, tecta domorum.

(c) in Cyclope

Virgilius *Ætnæos fratres* eosdem appellat Æneidum lib. 3. Ovidius Polyphemum loquentem inducens (*d*)

Sunt mihi pars montis, vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec sol medio sentitur in æstu.

(d) Metam. lib. 3.

Et Tibullus Neptuni filium eundem Polyphemum appellans (*e*) ait.

Cessit & Ætnææ Neptunius incola rupis.

(e) lib. 4. eleg. 1.

Ejusdem mentis fuere Valerius Flaccus, Statius, Plinius, Vibius, aliique, quorum, quum opportunitas sese offeret, sententias expendam. Hinc Bisciola (*f*) *Cyclopes Siciliæ populos, ad Ætnam montem Virgilius, Naso, Valerius Flaccus, Strabo, Plinius,*

(f) tom. 1. Hor. subcis: lib. 7. cap. 11.

nius,

nius, innumerabilesque alii literarum monimentis tradiderunt; quamobrem Ætnæi, Siculique dicuntur

Hiſce adaſtus teſtimoniis Philippus Cluverius qui apud Erycem, ac prope Drepanum Polyphemi ſedem ſtatuit, non inficiatur, Ætnam quoque tuliſſe Cyclopas, ſeu Gigantes Ætnæ incolas Cyclopas etiam fuiſſe appellatos, ut Læſtrygones agri Leontinenſis cultores, Lotophagi Camarinenſes a nonnullis ſunt dicti; quamvis non niſi ob vitæ, morumque ſimilitudinem Leontinenſes, Ætnæique Gigantes id nomen fuerint ſortiti, ac alii omnino ab Homericis ſint dicendi; ſed enim peculiari examine hæc digna cenſentur, nec curſim pertraſtanda. Subdam: ab Heſiodo Cyclopas Cæli & Terræ Filios appellari in Theogonia.

Hæc eadam peperit Cyclopes deinde ſuperbos,
Argen magnanimum pariter Brontem, (Steropemque,
Qui fulmen, tonitrumque Jovi, gravia arma (parabant.
Cetera diſſimiles fuerant, sed fronte rotundum
Lumen geſtabant mediâ: hinc ſunt nomen adepti.

V. PORTUS ULYSSIS SUB ÆTNA.

POſtquam Siciliæ Cultores, ex vetuſtiſſimis Scriptoribus, Cyclopas fuiſſe, multis laudatus Cluverius (a) demonſtraſſet, de Læſtrygonibus differens eos nedum e Leontinenſibus agris, ſed e Sicilia etiam ablegavit, atque in Formiano Littore, haud procul a Circæo monte in Italia ex Homeri, ut ait, mente conſtituit. Cyclopas mox omne fere Orientale Inſulæ latus ad Pachynum uſque

(a) Sic: Ant: lib.2.cap.17.

ūſque Promontorium, ſive ad Camarinenſium fines tenuiſſe, veterum authoritate adactus firmans, univerſam inſulam genus tuliſſe quondam Gigantum, qui in diverſos populos ſive familiarum corpora fuere diviſi, ex quibus memorantur Cyclopes ac Phæaces, ultro ex illorum oſſibus ubique per Siciliam repertis aſſeruit. Verùm non ad Ætnam, Leontinoſque, ſed ad Drepanum, atque Erycem Ulyſsē, ejuſdem enarrans iter, appulſum conatur oſtēdere; hinc Polyphemū e noſtris protrudens finibus in Erycinis ſtatuit hæc ſcribens. *Illi Poetę* ideſt Homeri *Interpretes licet antiquiſſimi, immēsū errarūt, qui Ulyſſem e Lotophagorum terra navigantē ad Ætnā mōtem appuliſſe tradiderunt. Primùm enim non obſervarunt, quod Poeta quoties Ulyſſem ſuū tranquillo mari, et procul tempeſtatum abreptionibus facit navigantem, ut e Lotophagorum terra in Caprarum inſulam; hinc in Æoliam, inde ad Læſtrygonas; ac tandem ad Circen ubique utitur illis verbis* hinc ultra, *ſive* prorſus navigavimus. *Illi enim ſive in Meninge inſula, ſive in Agrigentino agro, ſeu denique in Camarinenſi circa Pachynum ponant Lotophagos, tamen hinc non prorſus, ſed retrorſus ad Ætnam, atque hinc rurſus retro circum Pachynum, & majorem inſulæ partem ad Æolias inſulas deducunt, quod plane ab Homeri mente abhorret.* Secundo *non obſervarunt ante Ætnæ littora, imo ante hoc omne Orientale latus inſulam ejuſmodi eſſe nullam, qualem Caprariam inſulam Poeta deſcribit.* Quibus ſane argumentis rem cōfeciſſe ſibi perſuaſit eruditiſſimus Author, pergitque Heſiodum refellere, qui primus Ulyſſem ad Ætnam deduxit, atque ad Ortygiam Cyclopas locavit.

ſed

Sed ut Hesiodum jure erroris arguit Ortygiam insulam pro Capraria, Cyclopesque Syracusani agri incolas obtrudentem, ita et immerito Ulyssem Ætænis oris exturbare contendit. Quandoquidem Homerus e Malea Peloponensi promontorio in Lotophagorum terram seu Meningem insulam, aut Camarinensem in Sicilia agrum, prope Pachynum vi tempestatis abreptum Ulyssem suum describens, ut recto in Italam, ad quam ille tendebat, cursu eundem deduceret, non ad Erycem, portumque Drepanitanum, atque inde ad Æolias, & ex Æolicis rursus in patriæ conspectū tranquillo mari pervectum promeret; Hinc enim non *prorsus, sed retrosus* Italam versus Ulysses tenderet; *quod ab Homeri mente abhorreret*. Contra eunti a Meninge, aut Pachyno in Itacam, quæ Cephaloniæ proxima Jonio Mari abluitur, in Ætnensi littore statio omnino congruit. Iter igitur per Æolias a Meninge in Itacam naviganti omnino impervium. Non sum equidem nescius plerosque ex Ætna per fretum Mamertinum ad Æoliam Ulyssem deducendo ab hac Cluverii difficultate sese expedire; sed forte bis fretum trajecisse quispiam negabit, atque in eumdem scopulum impingamus oportet; quippe in Itacam tranquillo mari enavigans in Æoli Insulas nullimode incurrit, ut sæpius dictum. Homerus itaque falsa veris intermiscens, quod Strabo observat, ut celebri illi fabulæ de Ventis in utre conclusis, quo Ulyssem ab Æolo donatum confinxit, locum daret, ad Æolias illum ex Ætna advectum vulgavit.

Jam vero, ut ad aliud Cluverii argumentum convellendum accedam, illud primùm mirari subit: Oculatissimum alioqui Scriptorem non adverti-

vertiſſe, ſubjectum Ætnæ littus, ex ejusdem montis incendiis innumeras, ut ſic dicamus, quotidie facies induere, quodque arenoſum olim tutam prębebat ſtationem, mox ſcopulis inacceſſum, nautas incertos reddere, an illud idem, an aliud ſit, quod olim, quod hodie eorum oculis objicitur. Sane Cluverio eidem *Sinus Catanenſis* orientalis plaga longe alia ſeſe ſpectandam prębèret, ac dudum *Sæculi* exacti initio, coram ipſe eamdem proſpexerat; Urſinamque arcem, quam proximi maris undis ablutam vidit, arentibus nunc lapidibus obrutam vix agnoſceret. Eadem igitur facilitate ante Ætnæ littora, immo ante omne orientale Siciliæ latus inſulam extitiſſe nullam concludit, quod nulla hodie appareat, qua quiſque affirmaret; Urbem Catanam ſcopulis undique nigriſque lapidibus a meridie olim fuiſſe vallatam, quod noſtris hiſce diebus ex noviſſima ignium Ætnæorum incurſione ab anno MDCLXIX talis ſeſe omnino prodat.

Sed Portum, ac tutiſſimum Ætnæam oram habuiſſe, nedum Virgilius, ac Plinius affirmant ab Ulyſſe nuncupatum, ſed *Siculi* etiam Annales, ac publica documenta, Fazellus, Bembuſque, nuperi Scriptores tradunt, Montiſque incendiis vaſtatum teſtantur. Dignus præ aliis Petrus Bembus externus homo teſtiſque oculatus videtur, cujus hìc verba repetamus ab ipſomet Cluverio relata; (*a*) de profluviis enim igneis loquens in ſuo dialogo de Ætna hæc ait: *Inter maxima profluvia, longe memorabile illud eſt, quod paulo ante noſtram ætatem uſque intra Catanam excurrens non parvam Urbis partem incendio depopulavit, quin etiam portum eum, de quo Virgilius Portus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens* (*a*) *l.b.p. cap. 9.*

Ipse sed horrificis juxta tonat Ætna ruinis ita implevere fluenta Ætnæa, ut jam errasse Virgilium putes, quod portum ibi esse ingentem dixerit, qui pene nullus sit. Similia prorsus habet Fazellus (a) Portus securitatem parva insula, quæ ejusdem ori obtendebatur, augebat. Hanc eamdem esse, de qua Poeta loquitur, nostri mordicus substinent; illius enim ambitus bis mille passus vix excedens Homeri verbis congruit, qui parvam seu brevem appellavit; Situs nec longe, nec prope Cyclopum terras, eam esse evincit, unde eorumdem murmur, ac fumus, ovium caprarumque voces possent peraudiri. Capras habuisse silvestres, arboribusque fuisse illam undique refertam subdit Homerus, quæ etiam optime possunt nostræ insulæ aptari. Quæ sane omnia Egusæ Insulæ, sive Capraria ante Erycem montem, ac Drepani portum minime congruunt, ut merito contendit Carrera. Hæc enim XVIII. millibus circiter per circuitum absolvitur, ac per decem passus millia a continenti dissidens silvis atque arboribus caret; hinc exiguam Homerus improprie appellaret, quodque ex ea murmur, vocesque audiri in opposita ora a quoquam possent, incongrue nimis diceretur.

(a) lib. 2. decad. p. cap. 4.

Fateor, nec omnia prorsus ab Homero memorata, posse etiam nostræ Insulæ congruere; verum quis prohibet, quin figuris nonnulla amplificando, usum fuisse Poetam dicamus? Eustathius ejusdem perantiquus Commentator de Æolicis loquens Insulis tradit: *Homerum unius tantum meminisse insulæ, quam quidam extra loca nobis cognita a Poeta fictam esse volunt, quemadmodum, & Phæacum insulam, & Calypsus, item Lotophagos, & Cyclopas*. Ut igitur potuit hæc

juxta

juxta Euſtathium effingere, cur non & Inſulam Cyclopum terris objectam modo poetico deſcribere, eique nonnulla veroſimilia appingere? Cæterum Homeri Interpretes, alioſque, Ulyſſis errores ex Homeri mente deſcribentes, non adeo Geographiæ expertes putaverim, ut craſſo errore Cyclopum ſedes in Ætnæ littore locare maluerint; quum terris hiſce aliunde neutiquam illa congruere adverterent, quæ Homerus enumerat. Quum igitur conſenſu veluti unanimi id omnes ſtatuant, paucis exceptis, qui neque ex nomine laudantur, ut ipſe fatetur Cluverius; ne tot tantoſque viros in re non parvi momenti in errorem prolapſos dicamus, fatendum, Ætnenſem portum adjacentem habuiſſe inſulam, quò ſuum deducit Ulyſſem Homerus.

Hìc a congerendis Interpretum Scriptorumve authoritatibus, quas paſſim apud Cluverium habes, conſultò abſtineo; nonnullas enim de Ulyſſe atque Ænea verba facturus expendam. Illud ſubjiciam: Cyclopum ſedes a Vibio Sequeſtro non incongrue prope Acim fluvium ſtatui (a) *Acis ex Ætna in mare decurrit, ex cujus ripis ſaxa in Ulyſſem Polyphemus egiſſe dicitur*. Neque idcirco in ſiniſtro Ætnæi Promotorii, quod Xiphonium dicunt, latere Portus locandus, ut male Cluverius colligit; Scopuli enim, quos in Ulyſſem adnavigantem Cyclops intorſit, medii inter Acim, & Portum ſiti, clarè indicant Ulyſſem fuga elapſum ad ſuos in inſulam revertendo, ſolviſſe quidem ex Acis ripis, appuliſſe autem ad dexterum promontorii latus viginti ferme ſtadiis ab Catana diſſitum, ubi portum, & inſulam noſtri collocant, ab Ulyſſe appellatos. Hæc porro Plinii verbis prorſus cohærent, qui lib.

(a) *In Catalogo fluminum*

lib. 18. cap. VIII. scribit. *Flumen Asines*, *Mons Ætna*, *Scopuli tres Cyclopum*, *Portus Ulyssis*, *Catana Colonia*. Cyclopum mores inferiùs ex Homero delineabimus.

VI. ULYSSES AD ÆTNAM APPULSUS.

ILium a Græcis duce Menelao post decēnale bellum flammis consumptum vetustissimo Poetarum Homero authore, qui inter Ethnicos meritò primus censetur Scriptor, jam inde ab annis ferme bismille quingentis Orbis accepit universus. At ex recentioribus complures Homeri Iliadem, atque Odyssëam, quibus Trojæ excidium, erroresq: Græcorum describuntur, poeticum prorsus existimant figmentum; nullibi Trojam extitisse, nusquam a Græcis bellum fuisse Dardanis illatum. Hinc Iliade, ubi Achillis fortitudinem, atque insignem animi vigorem Homerus extollit, cujusque laudi ac gloriæ velificatur, non nisi hominis bellandi virtute præditi imaginem effingere. Odyssea verò virum a prudentia, consilio, atque intellectus acumine commendatum sub Ulyssis charactere exprimere Poetam opinantur. Homerum alii omnino negant, paucisque ab hinc annis Joannes Baptista Vicus verum detexisse Homerum in suo de Principiis novæ scientiæ eruditissimo Opusculo (a) multis ostendit, ex variis nempe a Cyclicis Poetis vario tempore vulgatis, inque unum corpus collectis carminibus cum Iliadem, tum Odyssëam coaluisse concludens; Herodotum consequenter, Plutarchum, Svidam, Politianum, Camerarium, aliosque sexcentos, qui Homeri vitam literis commendarunt, deceptos; Ditem Cretensem Phrygiumq: Daretem, qui Trojani excidii historiam con-

(a) lib. 3. per totū

conſcripſere Apochriphis accenſendos colligit.

Non deſunt denique, qui Trojæ bellum extitiſſe quidem, ſed re infecta Græcos ad propria remeaſse contendunt (a) Verum quidquid rigidi aliquot ſentiant Critici recentiores, convenit inter Scriptores pene omnes præſertim veteres decennale ad Ilium bellum Græcos aliquando commiſiſſe, ac poſt Urbis excidium circa Siciliam, atque Italiam illorum aliquot erraſſe. Non inficior quidem Erathoſtenem, eiuſque ſectatorem Apollodorum, ac Philoſtratum: *An Ulyſſes, et ubi erraverit*, in dubium olim revocaſſe; ſed ſatis longa, docta, exqueſitaque Poetam diſputatione Strabo vindicavit (b) atque argumenta, quibus contra Homerum Erathoſtenes uſus eſt, complura confutavit, illud præcipuè ex Polybio repetens: *Omnia* nempè *confingere neque conſentaneum eſſe, neque Homericum*.

(a) *Bianchinius Hiſt. univ. cap. 29.*

(b) *lib. 2. de situ Orbis*

Utquumque ſit, Homerus libro IX. Odyſſeæ Ulyſſem introducens apud Alcinoum in Phæacum inſula errores ſuos enarrantem, exponit, ut ab Ilio profectus primum ad Cicones delatus ſit, utque illinc, expugnata Iſmaro Civitate, multiſque amiſſis ſociis, fugatus abſceſſerit, atque Maleam Laconiæ promontorium circum legerit, ac ad Lotophagos deinde dira tempeſtate jactatus venerit; unde ad Cyclopum inſulam navigavit; atque ad dexterum Ætnæi ſive Xiphonii promontorii latus adpulit, ubi hodie commoda ſatis Nautarum ſtatio; ab *Ongia* appellata; olim vero Portus, & inſula extabant. Hinc Tibullus (c) Ulyſſis errores per compendium deſcribens ait:

Ille per ignotas audax erraverit urbes,
Qua Maris extremis tellus includitur undis;
Nam Ciconumque manus adverſis repulit armis;

(c) *lib. 4. carm. 1.*

Non valuit Cyclops cæptos avertere cursus;
Cessit & Ætneæ Neptunius incola rupis,
Victa Maronæo fędatus lumine Baccho.

Euripides vero in fabula, quæ Cyclops, inscribitur:

Jam prope Maleam navigantes
Subsolanus ventus adspirans ad navim
Impulit nos ad hanc Ætnæam rupem
Ubi Monoculi filii marini Dei
Cyclopes habitant antra vasta homicidę;

(a) lib. 6.

Statius quoque in Tebaid: (a)

Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Ætna
Lucis egente manu tamen in vestigia puppis
Auditæ, juxtaque inimicum exegit Ulyssem.

(b) Æneid. lib. 2.

Virgilius Achamenidem unum ex Ulyssis sociis ad Ætnam montē á fugientibus relictum Æneæ in navi stanti e littore adloquentem inducens (b) ait.

Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in ātro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat.
Centum alii curva hæc habitant ad littora (vulgo
Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.

Et paulo post

At genus e sylvis Cyclopum, & montibus altis
Excitum ruit ad portus & littora complent.
Cernimus adstantes nec quid quam lumine torvo
Ætnæos fratres cælo capita alta ferentes.

(c) De situ Orbis lib. 1.

Strabo denique (c) *Accepit ergo Homerus principia suæ poeseos ex historia, nam & Æolum Liparæis insulis imperasse, atque loca circa Ætnam, & Leontinum agrum tenuisse Cyclopas, & Læstrygonas homines inhospitales tradit.* Sed hæc fusiori calamo alibi enarrata. Effingit autem laudatus Euripides ante Ulyssem in eamdem Siciliæ oram vi tempestatis adactum Silenum quemdam, quum ex Ilio redux in patriam navigaret, appulisse

pulisse, captivumque Polyphemi servitio deputatum, hujusmodi colloquium cum eodem Ulysse ad littus appellente instituisse.

Ulys. Quæ est hæc terra, & quinam eam habitant?
Sil: Ætnæus est tumulus Siciliæ altissimus.
Ulys. Mœnia verò ubi sunt, & Urbis turres?
Sil: Nullæ sũt; tũuli isti sine hominibus sunt, hospes.
Ulys: Quinam verò hanc habitant terram? Est ne aliquid genus ferarum?
Sil: Cyclopes antra habentes, non tecta domorum.
Ulys. Cui parent? An populare est imperium?
Sil: Vagi sunt Pastores; nec ullus ulla in re (alteri paret.
Ulys. Seminant ne spicas Cereris? aut unde vivunt?
Sil: Lacte, et caseis, et pecudum esu.
Ulys. Bacchi ne potum habent ex fluxu vitis?
Sil: Minime: ingratam enim ei habitant terram.
Ulys Sunt ne hospitales, ac pii in hospites?
Sil: Dulcissimas, dicunt, carnes hospites ferre.
Ulys. Quid ais? delectantur ne voratione cæsorum hominum?
Sil. Nemo venit huc, qui non interfectus sit.

Eosdem omnino attribuit mores Cyclopibus Homerus, sed de soli feracitate aliter sensit. En ejus ex ore Vlyssis verba:

Cyclopum autem ad terram superborum exlegum
Venimus, qui sanè Diis freti immortalibus,
Neque plantãt manibus plantam, neque arant;
Sed hæc inseminata, & inarata omnia proveniũt;
Triticum, & Ordeum, atque vites, quæ quidem ferũt
Vinum ex magnis uvis; & ipsis Jovis imber incrementum dat.
His verò neque conciones consiliariæ sunt, neque jura,
Sed ipsi celsorum montium inhabitant cacumina,

In

In ſpeluncis cavis; Jus autem dat unuſquiſque
Liberis, atque uxoribus, neque ſe invicem curāt;
Inſula deinde brevis a portu obtenditur
Terræ Cyclopum non prope, neque remota;

In quam trāſmittere Cyclopibus neutiquam datum, ſubdit, *non enim Cyclopibus naves adſunt, neque viri inſunt navium fabri.*

Proſequitur deinde enarrationem ſuam Vlyſſes, memoratque, quomodo Deo duce inſulam tenuit, collectiſque velis, cum ſociis egreſſus, ſomno in maris littore indulgens auroram expectavit. Qua apparente, per inſulam obambulans, capras ſilveſtres, quibus inſula ſcatebat, inſectatus, decentemque ſortitus venationem prædam ſingulis navibus attribuit, refectiſque viribus integram ibi conſumpſit diem. Mane altero concione habita, exploraturus homines, quinam eſſent, cum ſua navi transmittens in propinquam pervenit oram; ubi in extrema parte ſpeluncam vidit excelſam, lauriſque denſam, ac multa in ea pecora, oveſque, et capras quieſcentes; juxta autem aula ædificata erat ſublimis excißis lapidibus, longiſque pinis et quercubus intexta. Hanc vir habitabat ingens, monſtrum ſane horrendum cacumini ſilvoſo excelſorum montium ſimilis. Porro eligens ſocios duodecim optimos, aliis, ut navem cuſtodirent, relictis, utremque caprinum nigri vini ſuaviſſimi, quod a Marone Evanthi filio Apollinis Sacerdote acceperat, ſecum deferens, antrum adiit, ut a viro hoſpitalia acciperet. Cyclops autem paſcendis gregibus vacabat; tum igne accenſo Vlyſſes, et caſeos ſumens comedit, expectavitque redeuntem.

Ferebat ille ingens pondus ligni aridi ad opus cœnæ, quod ante antrū dejiciens ſtrepitum edidit adeo in-

ingentē, ut perterriti hoſpites in antri receſſum repente ſeſe proriperent. Actis interim in latā ſpeluncam pecoribus, ingentique ſaxo ejuſdem aditu occluſo, oves capraſque Cyclops mulſit, lactiſque dimidium coagulans, textilibus in calathis conſtructum repoſuit, reliquum verò in vaſis conſtituit, ut ei ad cœnam ſufficeret; Expeditis operibus, igneque accenso, ut hoſpites aſpexit, quinam eſſēt, & unde navigarēt interrogavit; cui quū Ulyſſes ſe Grecos eſſe a Troja aberrantes, ac milites Agamēnonis reſpondiſſet, atque hoſpitale munus ſupplex per Jovem *Xenium*, qui Deus eſt hoſpitum, ac tutelaris, poſtulaſſet; *Stultus es*, repoſuit ſævo animo Cyclops, *o Hoſpes, qui me Deos jubes ſive timere, ſive obſervare; non enim Cyclopes Jovem a capra nutritum curant*. Moxque de navi, an alicubi in extremis locis, an prope eſſet, ſubdolè interrogavit; cui doloſis etiam verbis uſus Ulyſſes: *Fregit Neptunus*, ait, *terræ quaſſator ad ſcopulos conjectans*. Quibus auditis, irruens ille duos ex ſociis correptos, quemadmodum catulos ad terram alliſit, ac membratim reſecans cœnam apparavit, impletoque ventre jacuit inter pecora extenſus.

Tunc propius accedens Ulyſſes, atque acutū ſtringens gladium vulnerare ad pectus dormientem cogitabat; ſaniori tamen conſilio abſtinuit, doliſq; rem tentare, quàm vi aperta conſtituit; non enim ab janua excelſa, Polyphemo interfecto, grave ſaxum manibus movere potuiſſet, ſævaque morte ibi concluſus cum ſociis perire oportebat. Auroram igitur expectavit, qua apparente, duos alios ex ſuis a barbaro homine occiſos indoluit, quos ille pro jentaculo ſibi appoſuit, actiſque ex antro pecoribus, ut ad paſcua educeret, ingentem lapidem leviter dimotum, rurſus, ne prędа efugeret, oſtio admovit.

Interea mala profundè cogitans Ulyſſes,ſi quo pacto ulciſci poſſet, voto Palladi nuncupato,Cyclopis ingentem clavam, quam ex olea exciderat,ut ferret arefactam, corripiens, ope ſuorum, quantum ulna eſt, ex ea exſecuit, fruſtrumque politum ac levigatum circa ſummitatem acuit, abſcondensque ſub ſtercore, quod per ſpeluncam fuſum erat multum,ſocios elegit quatuor ad opus, quibuſcum conſilium ſuum communicavit. Jam vero veſpertinus quum rediret Cyclops, ac pecora omnia intra profundam concluſiſſet cavam, repaculo admoto, denuo duos hoſpites corripiens cœnam ex illorum carnibus inſtruxit. Tum Ulyſſes nigri vini poculum offerens: *Cyclops accipe,* ait, *bibe vinum, poſtquam comediſti humanas carnes.* Quo hauſto: *da mihi adhuc benignus,* ait ille, *& tuum nomen aperi,ut hoſpitale tibi munus præbeam.* Quumque rurſus ac tertio propinaſſet; *Cyclops,* ſubdit Ulyſſes, *interrogaſ me nomen inclytum. Utis mihi nomen eſt; Utim autem me vocant Pater, & Mater, omneſque alii ſocii.* (Utis idem Latinè ſonat ac nullus) At ille: *Utim ego extremum comedam poſt ſuos ſocios; hoc tibi hoſpitale munus erit.* Dixit, & recumbens cecidit ſupinus. Tum Ulyſſes vectem jam ante levigatum, ſub cinere demiſit multo,ut calefieret, verbiſque ac nutis ſocios confirmans, ut candentem oculo Cyclopis infigerent, juſſit, ipſeque inferne innixus verſavit, veluti quis terebrat vir navale lignum.

Expergefactus ille horrendè ejulavit, inſonuitque antrum, ac vectem eximens infixum, multoque ſanguine aſperſum, Cyclopas ſocios altè vocavit. Hi circa ipſum habitabant in ſpeluncis,accurrenteſque ad antri oſtium interrogabant:

quid-

quidnam ipſum affligeret;quos alloquutus Polyphemus: *Amici*,ait, *Utis me dolo interficit*. Illi vero reſpondentes: *Volatilia verba*, dixerunt: *Quod ſi certe jam quis tibi vim infert, cum ſolus ſis,nullo modo licet Jovis magni effugere plagam.* Hiſque prolatis, *Utis* vocabulo, quod,ut innui, *Nullus* ſonat,decepti, abierunt, riſitque Vlyſſes, quod eo nomine Cyclopem, ipſe vero etiam et ſuos eluſiſſet. Hic porro magna voce ingemiſcens, ac dolens, manibus palpabat, ut aliquem præhenderet,amotoque ab oſtio lapide ad januam ſedit, ſi aliquem fortaſſis inter oves foras exeuntem caperet. Tum quid facto optimum eſſet deliberans Græcus hoſpes, ut mortem evaderet, colligatis ovibus pinguioribus ternis ac ternis,ſub ipſis ſingulos abſcondit; Ipſe tergum arietis omnium optimi arripiens villoſum ſub ventrem dilapſus pendebat, ac mane facto inter pecora immixtus ex antro proſiluit, curſuque propero, ad navem ſecum non parvam ovium manum deferens feſtinavit. Hinc, quando tantùm aberat, quantùm utique audiri poſſet, Cyclopem conviciis appetens: *Cyclops*,clamabat, *imbellis viri ſocios mandere in ſpelunca haud debebas. Te ſane invadere mala facta congruum, juſtumque erat. Infelix, quoniam hoſpites non verebaris,tua in domo abſumere, te Jupiter ultus eſt.* Sic dicebat; ille autem ira percitus, verticem magni montis abrumpens miſit, dejecitque ante navem,ut parum abfuerit, quin perirent, ictumque geminavit.

Verùm Ulyſſes ab exprobanda feri hominis immanitate nequicquam ſe compeſcens, e navi, elata adhuc voce, ajebat: *Cyclops, ſi quis te inter mortales homines oculi interrogaverit indecentem cęcitatem dic: Ulyſſem Vrbium everſorem evulſiſſe.* Quibus auditis ejulans ille reſpondit. *Papè, quam ſci-*

ſcilicet mihi priſca vaticinia accidunt. Erat quidam hìc vates vir bonus, magnuſque Telemus Eurymedes, qui vaticiniis ſuperabat, & vaticinans conſenuit inter Cyclopas; qui mihi dicebat, ex manibus Ulyſſis privatum iri viſu. ſed quemdam ſemper virum ingentem & pulchrum exiſtimabam huc venturum eſſe, magna præditum virtute; nunc autem me parvus, & imbellis oculo privavit, poſtquam domuit vino. Sed agè huc veni Ulyſſes, ut tibi hoſpitalia præbeam, deductionemque ſolicitem dare inclytum Neptunum: Hujus ego ſum filius, Pater autem meus gloriatur eſſe. Quumque Ulyſſes ipſum increpans alloqueretur: *Utinam verò anima, & vita ſpoliatum te potuiſſem intra Plutonis domum mittere!* Continuò ille Neptuno Regi ſupplicans, manuſque in Cælum extendens: *Audi Neptune,* ait, *terram concutiens nigra ceſarie, ſi utique tuus ſum, Pater autem meus gloriaris eſſe, da, ut Ulyſſes in patriam non veniat. At ſi illi fatale eſt amicos videre, & pervenire domum, ſuamque in patriam terram, ſero malè veniat, poſtquam perdiderit omnes ſuos, nave in aliena, inveniatque detrimentum domi.* Ulyſſes interim elapſus in parvam inſulā pervenit, ubi aliæ naves ſtabant, lugenteſque ſocii illum expectantes ſedebant. Ut littus tenuit, deducta ex navi Cyclopis pecora aliis diviſit, Arietem vero, cujus ope evaſerat ex antro, Jovi maximo eodem in loco immolavit, atque altero ſole conſcenſis navibus, corde triſtatus, quod ſocios amiſerit, lætus, quod mortem evaſerit, in Æolias aut per fretum, ut non pauci ſentiunt, aut per Pachynum, & Lilybæum promontotium navigavit.

Hæc ipſis ferme Homeri verbis referre placuit; cæterum complura omnino confićta, nonnulla vero ſimilia putaverim. Quæ uti vera vulgantur

gantur, Servius antiquissimus Virgilii Interpres et Joannes Tzetzes literis tradiderunt; Polyphemũ scilicet Siciliæ imperasse, ac circa Ætnam sedem statuisse, quumque eximia prudentia polleret, atque omnia solicitè providendo solerter ageret, oculum veluti in fronte illum habere Poetæ effinxerunt; cujus etiam ingentem in sibi subditos authoritatem, potentiãque in prægrandi statura adumbratam voluere. Huic prudentior Ulysses, quum in Siciliæ oram ex Ilio redux appelleret, dona detulit; quibus ejus immitem in hospites animum compescuit, dolisque, & artibus illius oculatam vicit prudentiam, atque incolumis cum suis evasit. Boccacius (a) Polyphemum Neptuni, et Thoesæ filium dicit; hanc vero Phorco Sardiniæ Rege progenitam. Matris autem ope in Siciliam illum transmisisse, *cujus cum occupasset partem, seu forte totam, incognitus*, Neptuni *filius sit dictus et tyrannus insulæ factus*. Servius vero (b) *Multi Polyphemum dicunt unum habuisse oculum, alii duos, alii tres, sed totum fabulosum est; nam vir hic prudentissimus fuit, et ob hoc oculum in capite habuisse dicitur, idest juxta cerebrum, quia prudentia plus videbat. Verum Ulysses eum prudentia superavit, ob quod eum cæcasse fingitur*. Tzetzes denique *Cyclopes*, ait, (c) *cum essent ignavi extruendi naves, occidebant hospites applicantes præ timore, ne forte ingressi, obtinerent regiones illorum*: Hinc vlterius de Polyphemo et Ulysse subdit: *Sic vero et Ulyssem ad hos cum appulisset, custodia coercuerunt, atque interfecerunt hujus socios. Quod appellarunt devorationem olim fabularum scriptores. Verum illa cum titione excæcatio Cyclopis, hujusmodi fuit: Ulyssis socii jam occidendi erant inclusi; pecunias autem dans Ulysses* Cy-

(a) *Geon: Deor. lib.*10.*cap.*11.

(a) *Æneid.lib.*3.

(c) *Chil.*10.*Hist.* 360.*num.*921

Cyclopem inebriat; videlicet ignavum facit ad occidendum hos. Sic verò pecuniarum ebrietate emollito, titione hunc conficientes, fugiunt ex insula; vel certè Elpen filiam, quam habuit vice oculi, cum rapuissent illi (Amauerat enim illa aliquem ex sociis Ulyssis) fugiunt omnes, cum illa carcerem aperuisset. Manifestum hoc autem fuit hominibus circum circa; quod Cyclopis rapuissent Elpen filiam; ut autem illi ad uicinos Læstrygonas venerunt, hos omnes occiderunt Læstrygones, preter nauem unam Ulyssis; abstulerunt autem & Elpen Cyclopis filiam, & Cyclopi dederunt. Hæc ille.

VI. ÆNEAS, ARCENS.

ÆNeæ fabulam ad Homerici Ulyssis imitationem confinxisse Virgilium, Macrobius multis ostendit, (a) utque Ulyssem suum ille ad Cyclopas sub Ætna, ita & Æneam ad eadem deduxit loca latinus Vates. Mirari profecto subit: Cluverium ac Bochartum Æneæ qnoque appulsum ad Ætnæum littus negantes, Erycino ac Drepanitano annuere; ex ipsis quippe Maronis verbis, Æneidum Libro III, ubi ex persona Æneæ, eius describuntur errores, utrumque Scriptorem allucinari apertissimè constat. Non inficior Dionysium Alicarnasseum (b) Qui synchronus Virgilio fuit, Æneæ iter describendo, illum ad Siciliæ oras prope Erycem ac Drepanum advectum expressis verbis tradere; sed & maritimam Ætnæ, totamque orientalem insulæ oram circumlegisse non obscure etiam innuit, dum per Italiæ littora ad Mamertinum fretum, hinc e freto per orientale ac meridionale latus ad Erycem deducit, quod ipse observat Cluverius

(a) *Sat. lib. 5. Cap. 11.*

(b) *Hist. lib. 1.*

verius (a) nec ex Virgilio aliud eſt Æneæ claſſis iter: hinc Servius: *Inde prætervectus Æneas maritima Græciæ, apud Epirum ſuſceptus eſt Heleni hoſpitio; unde profectus Calabriam tenuit, & illinc ſtatim territus adventu Diamedis, abſceſſit, navigavitque uſque ad Scyllam, & Charybdim, quæ ſunt Ætnæ vicinæ. Unde vento pulſus, circumita maxima parte Siciliæ, Drepanum venit, ubi ſecundum Virgilium perdidit Patrem.* Jam ergo Æneam Didonem alloquentem audiamus.

(a) Sic. An. lib. 2. cap. 17.

Interea feſſos ventus cum ſole reliquit;
Ignarique viæ Cyclopum allabimur oris.
Portus ab acceſſu ventorum immotus; & ingens
Ipſe, ſed horrificis juxta ſonat Ætna ruinis.

Deſcriptoque monte ſubdit.

Noctem illam tecti Sylvis immania monſtra
Perferimus, nec, quæ ſonitum det cauſſa, videmus.
Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus (æthrâ
Sydereâ polus: obſcuro ſed nubila Cælo.
Et Lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
Poſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Cum ſubito è ſylvis macie confecta ſuprema
Ignoti nova forma viri miſerandaque cultu
Procedit, ſupplexque manus ad littora tendit.
Reſpicimus. Dira illuvies, immiſſaque barba
Conſertum tegmen ſpinis, at cætera Grajus,
Et quondam patriis ad Trojam miſſus in armis.
Ipse ubi Dardanios habitus, & Troja vidit
Arma procul, paulum aſpectu conterritus hæſit,
Continuitque gradum, mox ſeſe ad littora preceps
Cum fletu, precibuſque tulit: Per sydera teſtor
Per ſuperos, atque hoc Cæli ſpirabile lumen,
Tollite me Teucri; quaſcumque abducite terras:

Hoc

Hoc sat erit. Scio me Danais e classibus unum
Et bello Iliacos fateor petiisse penates,
Pro quo, si sceleris tanta est injuria nostri,
Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto.
Si pereo manibus hominum, periisse juvabit.
Dixerat, & genua amplexus genibusque voluntas.
Hærebat. Qui sit fari, quo sanguine cretus,
Hortamur, quæ deinde agitet fortuna, fateri.
Ipse Pater dextram Anchises haud multa moratus
Dat juveni, atque animum præsenti pignore firmat.
Ille hæc, deposita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca comes infelicis Ulyssis
Nomine Achæmenides, Trojam Genitore Adamasto
Paupere (mansissetque utinã fortuna) profectus,
Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Immemores socii vasto Cyclopis in antro
Deseruere. Domus sanie, dapibusque cruentis
Intus opaca, ingens, ipse arduus, altaque pulsat
Sydera (Dii talẽ terris avertite pestem)
Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli,
Visceribus miserorum et sanguine vescitur atro.

Prosequitur subinde Græcus miles enarrare Polyphemi in socios immanitatem, atque audax Ulyssis in eo excæcando facinus, tum subdit.

Sed fugite, o miseri, fugite, atque e littore funem
Solvite.
Nam qualis quantus: cavo Polyphemus in antro
Lanigenas claudit pecudes, atque ubera pressat.
Centũ alii curva hęc habitant ad littora (vulgo
In-

Infandi Cyclopes, & altis montibus errant
Tertio jam Lunæ se cornua lumine complent
Cum vitam in silvis, inter deserta ferarum
Lustra, domosque traho, vastosque ab rupe (Cyclopas
Prospicio, sonitumque pedum, vocemq; tremisco.
Victum infelicem, baccas, lapidosaque corna
Dant rami, et vulsis pascunt radicibus herbæ;
Omnia collustrans hanc primam ad littora (classem
Conspexi venientem; huic me, quæcumque fuisset
Addixi; satis est gentem effugisse nefandam.
Vos animam hãc potius quocumq; absumite letho.
Vix ea fatus erat, summo cum monte videmus
Ipsum inter pecudes vasta se mole moventem
Pastorem Polyphemum, & littora nota petentẽ
Monstrum horrendum informe, ingens cui lu- (men ademptum.
Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.
Lanigeræ comitantur oves; ea sola voluptas
Solamenque mali, de collo fistula pendet.
Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit
Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu; graditurque per æquor
Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit
Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice sic merito, tacitique incidere funem;
Verrimus, et proni certantibus æquora remis.
Sensit, & ad sonitum vocis vestigia torsit.
Verum ubi nulla datur dextram affectare po- (testas,
Nec potis Jonios fluctus æquare sequendo

Clamorem immensum tollit, quo pontus, & omnes
Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus
Italiæ, curvisque immugiit Ætna cavernis.
At genus, e silvis Cyclopum, & montibus altis
Excitum ruit ad portus, & littora complent.
Cernimus astantes nequicquam lumine torvo
Ætneos fratres, celo capita alta ferentes,
Concilium horrendum, quales cum vertice celso
Aeriæ quercus, aut coniferæ cyparissi
Constiterunt, silva alta Jovis, lucusque Dianæ
Precipites metus acer agit quocumque rudentes
Excutere, & ventis intendere vela secundis.
Contra jussa monent Heleni Scyllam atque Charybdim
Inter utramque viam lethi discrimine parvo
Ni teneant cursus; certum est dare lintea retro.
Ecce autem Boreas angusta e sede Pelori
Missus adest; vivo prætervehor ostia saxo,
Pantagiæ, Megarosque sinus, Tapsumque jacentem.
Talia monstrabat relegens errata retrorsum
Littora Achamenides comes infelicis Ulyssis.

Quæ postrema verba omnino adnotanda, ex iis enim assequimur, Ulyssem, cujus fuerat comes Achamenides (*) Pantagiæ, Megaræ, & Tapsi littora circumlegisse, antequam ad Cyclopas perveniret; quis autem nescit oras hasce ut naviganti Drepanum prorsus impervias, ita ad Ætnam eunti passim occurrere? Ex mente itaque Virgilii nedum Æneas, sed et Ulysses ad Ætnæum littus delatus; *constat enim veteres (in*

his

(*) *Pantagias flumen est, hodie Porcarius; in agro Leontino oritur, illabiturque in sinum Catanensem prope Engionem. Megara Opidum hodie dirutum, prope nunc est Augusta. Tapsus insula inter Syracusas, Megaramque sita plana ac pene fluctibus par, hodie Magnisi.*

his Dionysium Halicarnas: Tibullum, Ovidium, & Virgilium) per eadem loca Æneam circumduxisse, per quæ Homerus Ulyssē *suũ* ut Bocharti verbis utar(*a*) Arcentis filium circa Symethum Catanæ flumen. Martis luco eductum laudatus memorat Virgilius Æneidum libro IX, qui & ipse Arcens dicebatur. Hunc sibi socium Æneas adscivit, atque in Palantii obsidione fundæ ictu a Mezentio Turni milite occisum prodit idem Poeta.

(a) *Chãaan lib.* I *cap.* 30.

Stabat in egregiis Arcentis filius armis
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera
Insignis facie, genitor, quem miserat Arcens,
Eductum Martis Luco Symethia circum
Flumina, pinguis ubi & placabilis ara Palici;
Stridentem fundam positis Mezentius armis
Ipse ter adducta circum caput egit habena,
Et media adversi liquefacta tempora plumbo
Diffidit, multa porrectum extendit arena.

In quæ verba Servius, ait: *Qua recondita historia Arcentem istum induxerit, incertum; neque enim vel sine ratione lucus Martis appositus est; Etquid homo Siculus in hoc bello facit, quem nusquam dicit supra cum Ænea ad Italiam pervenisse*. De Symetho Catanæ fluvio, ac Martis luco hic a Virgilio celebratis, deque Palicorum placabili, ac pingui Ara alibi dicemus.

VIII. DAPHNIS HERÆI MONTES.

SUnt in *Sicilia*, inquit Diodorus (*b*) *Heræi montes, quos amænitate, naturaq: & situ locorum peculiari ad recreationem, et voluptatem æstivam per quam opportunos esse dicunt. Multos enim fontes habent aquarum dulcedine præstantes*. Et post pau-

(b) *Bib. Hist. lib.* 5.

ca

ca: *In hac regione convallis quædam arborum, divinum habens decorem, & dicatus Nymphis lucus existit. Ibi Daphnim Mercurio, Nymphaque genitum esse produnt, cui laurorum illic multitudo, & densitas nomen peperit. Is a Nymphis educatus, cum multa bovum armenta possideret, magnam rei pastoritiæ curam gessit; qua de causa, Bubulci quoque nomen acquisivit; & quia excellens in homine ingenium ad musicam ferretur, Bucolicum carmen, & melos, quod etiamnum apud Siculos in usu, & honore est, invenit. Communes etiam cum Diana venatus obiisse, Deæque gratiam obsequiis promeruisse, et fistulæ cantu, ac bucolica melodia eam mirificè oblectasse memoratur.* Hæc Diodorus; Parthenius vero in Erotica de Daphni habet: *Apud Siculos Daphnis Mercurii filius, fistulæ cantor navus, atque industrius, et ad aspectum venustus. Nullum illi erat cum hominibus commercium, sed circa Ætnam tum hyeme tum æstate, diu noctuque pervigilans, boves pascebat. Narrant Echenaidem Nympham, cum illius amore capta fuisset, imperasse, ne cum muliere consuesceret; idque si non obtemperasset, luminum orbitate sciret se esse puniendum. Ille itaque ad breve tempus fortiter resistebat, quamvis pleræque ejus amore insanirent. Postmodum una e* Siciliæ *Reginis multo eum vino infectum in sui consuetudinem illexit, cumque ea commixtus est; atque ita ex eo tempore, uti Thrax Tamyris, ob stultitiam, oculorum lumine viduatur.* Sic ex Leonis Allatii interpretatione exscribit Vigintimillius (*a*) Parthenii textum; hic porro ex Timæo Tauromenitano rem profert. Sed eam Nympham Daphnis uxorem, quam Timæus Echenaidem, Theocritus Naiadem appellat in Idyllio VIII. *Ex illo tempore Daphnis inter pastores*

(*a*) *De Poetis sic. Bucolic. lib.* 1. *cap.* 7.

pri-

primus habitus est, & valde adolescens adhuc Nympham N*ajadem uxorem duxit.*
Sositheus verò Syracusanus *Thaliam* vocat, ut in ejusdem Theocriti scholiis adnotarunt Dinus, Eobanus, & Parrasius, ab laudato Vigintimillio fusè commendati. Thaliæ autem Æ*tnæ* quoque fuisse nomen, atque ad nos pluribus ex titulis illam spectare jam supra vidimus. Quæ profectò, ut Daphnidem nostris hisce regionibus haud temere adjudicemus, efficiunt.

Non est hìc, quod velim sub Ætna Heræos colles statuere, ut post Archangelum mordicus substinet Carrera (*a*) cum in Historicis Catanæ Memoriis, tum in Responsione ad Marianum Perellum, ubi Parthenii, ac Timæi producta authoritate, Diodori textum corrigendum censet. Etsi enim singulas Naturæ dotes Heræis ab Diodoro attributas nostris etiam aptari posse, non inficior, ut ipse Vigintimillius (*b*) fatetur; Ex Timæo nihilominus, ac Parthenio, atque ex Thaliæ amoribus Daphnidem Ætnæ incolam fuisse evincitur, neutiquam verò ortum in ejus collibus habuisse. Scio Diodorum, ubi nam fuerint Heræi montes reticendo, quum amœnissimis aliunde tota pene Insula abundet, Siculis scriptoribus variè inter sese diffidendi de illorum situ, latam aperuisse viam. Hìnc Cluverius ab Armellino, cui Plutia nobile opidum insidet, ad Neptunium collem, prope Noariã, longissimo sanè tractu per xxx. circiter millia passuum Heræos extendit, Nebrodesq: inter eos compræhendit. Fazellus, Cimarellus, aliique inter Troynam, et *S*. Philadelphum locant, eosque esse putant, qui nunc corruptè *Montisori* appellantur. Prope Ragusiam, quæ olim Hybla Heræa dicebatur, cũ Bonanno (*c*) nonnulli statuunt, vo-

(*a*) *mem: his. Ca. tom. 1. lib. 4.*

(*b*) *Ibidem cap. 5. num. 6.*

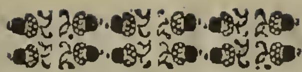
(*c*) *Syr. Illustr. lib. 2. de Daphnide*

vocanturq: hodie *montes Lisiæ*; in Bidinensi regione novissimè Ignatius Notus, Bagolinus in colle Bonifacio prope Alcamum Heræos recognoscunt. Vibii Sequestri demum testimonio scribentis de Siciliæ fluminibus, *Chrysas ex monte Heræo*, Tavim & Artisinum juxta Assorum, unde Chrysas originem habet, Heræos colles ab Diodoro descriptos credit, nec immeritò Vigintimillius; Vibius enim etsi ætatis incertæ, ut Vossius advertit, (*a*) longè tamen post Diodorum vixit. Chrysas autem hodie Dictainus in agrum Catanensem effluit ac *S.* Pauli fluviolum excipit, moxque in Symethum illabitur. Ab emendando nihilominus Diodori loco, quasi hic non Heræos, sed Ætneos colles describẽdos susceperit, omnino abstinere Archãgelus, & Carrera debebant; Historicus quippe & Siculus celeberrimum totâ Insulâ montem ab altitudine etiam, atque incendiis commẽdasset. Cæterum de Daphnide fusè scribit laudatis in locis Vigintimillius.

(a) *de Latin. hist. lib. 3.*

Hæc aut penitus fabulosa, aut fabulis intermixta licet sint, ab historiæ studiosis non idcirco despicienda; horum enim temporum Scriptores, quum Poetæ fuissent, versibus res gestas celebrare assueti, fictionibus interpolarunt. Hinc non immeritò, tempus, quod ante Olympiades computatur, myhticum seu fabulosum, ut ex Varrone superiùs adnotavimus, dicitur. *Id tempus* inquit Gerardus Vossius de Rat: Studiorum *ita vocatur, non quia omnia sint fabulosa, quæ illo tempore acciderunt, sed quia fabulis involuta sunt.*

CA-

CAP. III.

CATANA SUB SICANIS.

I.

SIcanos post Cyclopas Siciliam tenuisse satis communis penes Antiquos opinio. Thucydides: (a) *Post hos Cyclopas Sicani primi demonstrantur incoluisse, atque, ut ipsi prædicant, omnino primi; quippe cum sint illius terræ indigenę. Sed veritas arguit eos Iberos esse, oriundos a flumine Sicano, quod est in Iberia, ab Ligyis ejectos, & ab his tunc dictam Sicaniam insulam, prius Trinacriam nominatam, qui adhuc loca Insulę ad occasum vergentia incolunt.* Dionysius Halicarnassensis Sicanos *genus Hispanicum a Liguribus fugatum* libro primo appellat. Verùm Diodorus Siculus (b) *Sicilia*, ait, *antiquitus a figura Trinacria dicta est, postea a Sicanis cultoribus Sicania... De Sicanis primis incolis, cum Scriptores nonnulli sententiis varient, ut breviter aliquid differamus, necessum est. Philistus eos ex Iberia in Siciliam venisse affirmat, qui id nomen a Sicano Iberiæ flumine traxerunt. Timæus huius Scriptoris inscitiam arguens, Sicanos ait Sicilię indigenas esse, multa suæ antiquitatis argumenta afferens, quæ haud operæpretium est, recensere.* Diodoro videtur accinere Pausanias (c) *Siciliam hæ gentes incolunt Sicani, Siculi, Phryges, illi ex Italia, Phryges a Scamandro flumine, ac Troade profecti.* Sicanos enim ex Iberia in Siciliam appulsos Historicus minimè dissimulasset, ut Phryges a Troade, Siculos ex Italia profectos asseruit, si non indigenas illos censuisset.

(a) *Initio lib. 6.*

(b) *Bibliot. hist. lib. 6. cap. 1. et 2.*

(c) *In Eliacis*

II Alibi porro Diodorus scripserat: *Sicanos* *ve-*

vetustissimos Insulæ cultores indigenas esse, scriptorum tradunt probatissimi. Ut merito clariss: Cluverius compluribus, satisque firmis rationibus congestis concludat (a) *Potior itaque fortè fuerit Timæi Siculi etiam Scriptoris sententia, qui contra ignorantiam Philisti, liquidò, exactè, probèque, et multis argumentis ostendit, Indigenas fuisse, primosque Siciliæ incolas Sicanos*. Unde autem genus deduxerint suum Sicani, quærens subdit: *Ex Cyclopum eos genere prognatos voluit antiquus cumprimis Scriptor Demetrius Calatianus, quasi vasta illa priscorum Cyclopū proceritas iū iis defecerit*. Hinc Silius

(a) Sic. antiq. lib. 1 cap. 2.

(b) *Post dirū Anthiphatæ sceptrum, et Cyclopea regna.*
Vomere verterunt primum nova rura Sicani.

(b) lib. 13.

Videsis Bochartum, aliosque Recentiores, qui in Cluverii vestigia incurrentes, indigetas etiam Sicanos adstruunt.

III. At quid de nomine? Variant, & ipsi quidem Authores, qui e Thucydidis mente Sicanis Ibericam, sive Hispanicam fuisse originem, affirmant; alii enim a *S*icano Flumine, cujus tamen in Hispania nulla unquam vestigia fuerunt, ut Bochartus advertit (c) vel à *S*icori, hodie *Segre* Cataloniæ amne a Pyrenæis defluente, & hujus etiam cum Sicanorum nomine nulla affinitas, vel a *Sicana* urbe uni Hecatæo nota, ut uni Stephano *Dera* Iberiæ regio, in qua Sicanus fluvius; alii vero a Sicano eorum Rege ac Coloniæ duce dictos voluere. Hinc Isidorus (d) *Sicilia a Sicano Rege Sicania denominata est; deinde a Siculo Itali fratre Sicilia*. Consonant Solinus cap. XI. & Capella lib. VI. a Sicano etiam Rege, longè ante Trojana bella, Insulam appellatam scribentes. Sed præferenda omnino Demetrii Calatiani opinio, qui teste Scholiaste Theocriti (e) tradit: *Briarei uni-*

(c) Chanaan. lib. I. cap. 30.

(d) Etymol. lib. 14. cap. 6.

(e) In Idylium 1.

unius ex Cyclopibus liberos fuisse Sicanum atque Ætnam, a qua nomen monti

IV Sicanum porro Siciliæ Regem Theodontius a Boccacio (*a*) laudatus affirmat, cui uxor Ceres frugum inventrix Proserpinam peperit. Hanc venustissima forma præditam, quum Orcus Molossorum Rex deperiret, neque a Matre filiæ amantissima, ut sibi in conjugium daretur, obtineret, noctu Ætnæam oram navibus invadens, e Parentum domo, dolo ac vi puellam rapuit, classique impositam in patriam abduxit. Populi, ut Matris dolorem lenirent, Proserpinam a Plutone Inferorum Rege raptam, atque in Elysias regiones, Deo tenebrarum nupturam, translatam confinxerunt. Sunt, qui Orcum Cereris militibus insequentibus in lacum quemdam prope Syracusas sese præcipitem dedisse scribunt; sed præferendi, qui fuga elapsum super mare parentum elusisse industriam censent. Orpheus sive Onomacrytus (*b*) qui Hymnorum Orphei author creditur.

(*a*) *Geonol. Deor. lib. 3. cap. 4. et lib. 10. cap. 62.*

(*b*) *In Argonauticis*

Ut teneras olim carpens Proserpina flores,
Sic Patrui decepta dolo, exportata frequentes
Per sylvas, ut junxit equos sua sub juga Pluto
Terrificos, celeres; rapta ut Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, perque æquoris undas

Vbi sub fabulæ velamine veram prodit historiam Poeta.

V Atque hinc observa: Proserpinæ raptum nonnisi in Ætna perpetratum: Orcum enim ex ora maritima in proximum venisse montem, brevisque itineris tractu cum præda ad suos rediisse valde verosimile videtur. Contra, in mediam usque Insulam, ubi Enna, cum electa militum manu penetrasse, atque inde raptam vi, Regis

seu Reginæ filiam ad suos in littore reducem opperientes libere adduxisse, facilè imponi vix potest. Hanc eamdem rationem multis urget Petrus Carrera, ubi de raptu Proserpinę (a)

(a) Hist. Cat. tom. I. lib.2. cap.3.

II Sicanis Insulam incolentibus certa Urbis Catanæ initia superiùs ex Eusebii Chronico consignavimus; hic enim ad annum Orbis conditi ter millesimum septincentesimum nonagesimum quintum ait: *Cathinia condita est, & Sisyde in Sicilia*. Sisydem urbem nullibi apud veteres Historicos memoratam invenies; hinc corruptum omnino vocabulum censeo. Hìc eadem repetere, quæ de Catanæ origine loquens, textumque Eusebii expendens scripsisse memini, non vacat; Id tamen observo, quod, conditam per hæc tempora, ex Eusebio, dum Catanam profero, ejusdem vetustati ulteriori quidquam detractum nolo. Extitisse hoc in littore, aut circa illud mortales complures, qui loci amœnitate, solique fertilitate allecti, suas ibi sedes statimac Insula incolis frequentari cœpit, statuerint, ut verum habeo. At sub Sicanis, mœnibus forte, ut ea ferebat ætas, extructis, crevisse Catanam in urbem non incongruè censeo.

(a) lib.6.cap.4.

VII Nec illud Diodori (a) *Sicanos*, scribentis, *vicatim habitasse in collibus ob latronum metum, pro ut quisque natura munitus esset*, aliquid negotii facessit, ut alibi ostendi; Nam, aut Sicani cum eodem historico Insulæ habitatores omnino primi censentur, & per vicos, immo & per familias ab initio, ut cæteri ubique terrarum mortales, incoluisse dicendum; id tamen, quod Urbes deinde temporis tractu condiderint, non prohibet. Vel si Gigantum filios eos credimus, e speluncis, ubi illi habitabant per familias passim, veluti incremen-

mento quodam ad vicatim incolendum progressos, ut Vicus observat (*a*) mox, ut noxiis obsisterent, qui nulla tenebatur lege, opida vallasse, demumque urbes condidisse certò certius putandum; nec colles aliunde circa Catanam deerant, ut alibi dixi, quos contra nefarios, prædonesque Sicani munire poterant; quales Leucotheæ, Cereris, nunc S. Sophiæ, aliique, ubi etiam ædificiorum rudera ad hæc usque tempora spectamus. Cæterum sub Ætna monte sæpissime Gigantum ossa detecta a Majoribus accepimus circa Viægrandis, Pedaræ, ac Tricastanei opidula, vicinasque regiones, quæ satis certum præbent indicium, Sicanos, eorumque patres ibidem loci sedes habuisse.

(*a*) *De princip. novę scientię in Assio:*

VIII Jam vero sub hæc ipsa Sicanorum tempora Orionem, Eunapionis cujusdam Siciliæ Regis filium Catanæ diu fixisse sedem nonnulli ex nostris assirmant; quod apud Veteres non lego. Aniles quasdam fabulas, malosque Genios in testes adducunt illi, quibus innixi Orionis etiam ædes digito designant, sed hac in re lectoribus imponere piaculum duxerim. Herculem, qui cum Sicanis, eodem Diodoro teste (*b*) bellum habuit, ejusdem etiam Urbis fines, ac Ætnæ montem adiisse tradunt, quod quorumdam Scriptorum authoritate superiùs in Ævo Heroico firmavimus. Cocalum denique nedum in Camico Regnum tenuisse credunt, sed et Catanæ etiam aliquandiu imperasse; ubi illius ædes prope Societatis Jesu Collegium ostendunt, mali cujusdam Genii in Lymphatica muliere id testantis, authoritate, Dedalum quoque cum Cocalo diu Catanæ commoratum, Urbis ædificia, ac publica quædam opera in meliorem formam concinnasse ex

(*b*) *lib. 5. cap. 2.*

Di-

Diodori Epiſtolis colligunt, quæ tamen Criticis minimè probantur. Ex iiſdem Epiſtolis Bellum a Libycis Catanenſibus illatum fuſe deſcribit Carrera lib IV. quod commiſſum ſub Siculis alii dicunt.

IX Memorabile, ac primum, cujus apud Scriptores fit mentio, Ætnæ incendium hac ipſa ætate accidit. Diodorus (a) de Sicanis differens, *Nulli ergo Regi ſuberant, ſed ſuus cuique Urbi inerat Princeps: Hi primum univerſam Inſulam tenuere, agros colentes, ex quibus vitæ cibum ſumebant. Poſtmodum Ætna ignes, qui proximas regiones urebant, eructante, cum plures annos id incendium Patriam vaſtaret, timore acti, omiſſis orientalibus locis, partes, quæ ad occidentem vergunt, petivere.* Complura, quæ ex hiſce verbis deduci poſſunt, atque ad nos attinent, de Priſcis Catanæ Incolis differens expendi. An verò fuerit ex ea ignis eruptione Urbs quoque ipſa conſumpta, anceps ſum animi; Ubi enim legunt nonnulli *Patriam*, non incongruè interpretatur Cluverius *Regionem* (b) Unius quippe anni incendium Urbi devaſtandæ fuiſſet ſatis; Plurium verò annorum ſpatio, per univerſam regionem ignem debacchatũ undique ſeſe effudiſſe, credendum.

(a) *lib. 6. cap. 2.*

(b) *Sic: lib. 1. cap. 8.*

X Et profectò quidem nedum ab Oriente, et aquilone Catana nigris lapidibus vallatur, ſed media etiam in Urbe altè effodientibus, Ætnææ occurrunt moles; ad occidentem quoque æſtivum ignei torrentis veſtigia undique conſpicimus, nec niſi hyberni occaſus, ac meridiana regio ante annum MDCLXIX omnino immunis; Hinc demiſſior Urbis pars, hujus ævi incendio fœdata. Quamvis mons Virginum, ubi ædes quamplurimæ, atque editiora loca non tam ex Ætnæ materia, quam naturali quadam lapidea nigra mole

mole constent . Glarea enim , lapidesque , quos vernaculè *Tufos* appellant , tenui meo judicio, naturæ opus censendi .

XI Non ambigo , ante diluviana etiam tempora , ac post non multo , ante Sicanos , nondum Urbe condita , ignes ad littus usque Ætnam eructasse , lapidesque in ipso Catanæ centro defossos illorum esse materiam ; verùm quid si oculatis testibus referentibus , aquæductuum , atque ædificiorum rudera sub lapidea Ætnæa mole paucis ab hinc ãnis passim detecta, vel in ipsa Principis Templi area obtendant . Hæc nonnisi Sicanorum opera , ante descriptum incendium stetisse, auserim affirmare ; per Urbem enim mediam post Sicanos ignem aliquando grassatum nullibi lego .

CAPUT IV.

CATANA SUB SICULIS.

I.

Siculorum gens ab Rege, aut duce Siculo appellata, Italiâ excedere coacta, in proximam Insulam transmigravit; nomen, quod illi mutuaverant Sicani indigenæ, delevit, utque deinceps Sicilia diceretur, effecit. Siculi, quos Opicos Plato appellat (a) Ausones ab Hellanico creduntur, ut scribit Stephanus, (b) duce Siculo ex Japygia Italiæ regione in Trinacriam transgressi. Philistus Ligures illos fuisse censet, teste Dionysio Halicar: (c) Oenotri ab aliis dicuntur, Româ in inferiorem Italiam Siculo duce profecti. Hinc laudatus Dionysius: *Urbem terræ marisque totius principem, quam nunc Romani habitant, primi in omni memoria tenuisse feruntur Barbari Siculi gens indigena*. Et paullo post: *At Siculi Pelasgis simul et Aboriginibus bello impares, liberis ac conjugibus cum auro, & argento sublatis, totam regionem suam eis cesserunt, versique per montana ad meridiem, & peragrata tota inferiore Italia, cum undique pellerentur, tandem paratis ad fretum navibus, & observato secundo æstu ex Italia trajecerunt in Insulam proximam.* Quænam porro Insulæ loca primo occupaverint, Diodorus enarrat. (d) Postquam enim proximas Ætnæ regiones Sicanos metu ignium reliquisse, ostendit, hæc subtexit: *Multis deinde sæculis Siculi ab Italia in Siciliam profecti loca tenuerunt ab Sicanis relicta. Opibus deinceps, ac viribus potentes, propinquis agris occupatis, quotidie ma-*

(a) Epist. ad Dionis Amicos.

(b) apud Cluver: lib. 1. cap. 2.

(c) Rom. Hist. lib. 1. cap. 3.

(c) lib. 6. cap. 12.

magis imperium augebant, quoad bello ſæpius cum Sicanis moto, certo poſtmodum fœdere, agrorum fines invicem ſtatuerunt. Ex quibus liquet: Siculos ab initio per orientalem ſub Ætna oram ſeſe effudiſſe, ibique regno conſtituto, ſedes locaſſe. Mox paulatim finitimis Sicanis ſubactis, totius tandem inſulæ potitos, novum illi nomen indidiſſe.

II Stephanus apud Conſtantinum Porphyrogenetam (a) *Sicilia Inſula Sicania prius nominabatur, deinde Sicilia appellata eſt, ut ait Hellanicus lib: 2. de Sacris Junonis. Eodem tempore etiam Auſones ab Japygibus ex Italia detruſi ſunt, quibus preerat Siculus, & trajecta Inſula Sicania dicta, circa Ætnam ſedes ſtabilientes, & ipſi & Rex eorum Siculus habitarunt, ibi regno conſtituto; atque inde profectus Siculus totam ſibi mox ſubjecit Inſulam, quæ tunc ab hoc Siculo Sicilia nuncupata eſt, qui in ipsa regnavit*. Conſtat autem circa Ætnam ab Oriente, modo unam excipias Catanam, celebrem urbem extitiſſe nullam, quæ novi imperii, Regnique ſedes ſtatueretur ab Siculis; hinc non incongruè Catanam omnium Sicularum urbium caput per ea tempora dixerim, aut certe inter primas locum habuiſſe. Sanè enumerans Fazellus (b) Siculorum Urbes. *Urbes eorum*, ait, *Zancla in freto Zancloto eorum Rege auctore, & Orione Architecto, Catana præterea, Leontinum, Syracuſæ, Neas, Centoripe, Leghum, Trinacia, Hybla &c.* Quarum circa Ætnam ad Orientem ſola Catana extabat.

III Non me fugit, Diodorum de Trinacia, quæ Randacium creditur, loquendo, eam veluti Sicularum urbium Principem vulgare: *Hæc Urbs*, inquit (c) *multos, & magnæ virtutis viros habuit ſemper, ideoque principatum inter urbes Siculas ſem-*

(a) Tem. Imper. lib. 2. Tom. 10.

(b) decad. 2. lib. 1.

ſemper obtinuit ; viris enim ad gerenda imperia idoneis, et celſos ob fortitudinem ſpiritus habentibus plena erat. Hinc Palmerius ſecundam poſt Syracuſas ; & laudatus Fazellus Siculorum Regiam, ac primariam illorum urbem appellant; Id attamen intelligendum poſt Græcorum Colonias, qui occupatis maritimis civitatibus, *Si*culos ad montana compulerunt, ubi aliquandiu ſeſe contra illos tuentes, maximeque contra Syracuſanos, Siculi imperii reliquias conſervarunt.

IV Jam vero Siculorum in hanc Inſulam trajectio tertia ætate ante Trojanum bellum ex Hellanico ſtatuitur ab Dionyſio Halicarnaſſeo (*a*) Quum vero Author hic in ætates ſingulas viginti ſeptem computet annos, qui ter ducti octoginta & unum conficiunt, hinc octogeſimo primo anno ante Ilium deſtructum Siculi in Siciliam tranſmigrarunt. Erraſſe porro Thucydidem Cluverius obſervat : *Dum trajeciſſe Siculos tradit annis propemodum* CCC. *antequam Gręci in* Siciliam *venerunt. Hi enim annis quadringentis quadraginta octo poſt Trojam captam eò pervenere, cui numero ſi trecentos annos demas*, CXLVIII *annis poſt Trojam captam* Siculi *in inſulam trajeciſſe, ex Thucydidis ſententia, inveniuntur*.

(*a*) *Rom: Hiſt. lib.* 1.

V Siculis jam latè dominantibus Phęnices in Inſulam advecti mercaturæ exercendæ gratia, loca circum maritima, parvaſque inſulas objacentes occuparunt: Thucydides (*b*) *Phœnices præterea circa omnem habitabant Siciliam, occupatis ad mare partibus, parviſque inſulis ei objacentibus, negotiandi cum Siculis cauſſa*. Hos Libycos Carthagine profectos nonnulli tradunt ; ejuſdem Thucydidis teſtimonio, qui poſt relata verba ſubtexuit : *At poſtquam permulti Græcorum illuc*

(*b*) *Belli Pelop. lib.* 6.

cum

cum navibus trajecerunt, relictis plerisque, Motyam, & *Soluntem, ac Panormum finitima Elymis oppida, sedibus ibi positis, una incoluerunt, fræti cum Elymorum societate, tum quia exiguo inde ad Carthaginem trajectu Sicilia distat*. Thucydidi consentire videntur Marcianus Heracleensis, Opida memorata a Carthaginiensibus munita scribens, & Pausanias in Eliacis, Carthaginiensium colonos Phœnices in Siciliam advectos appellans. Verùm Asiaticos fuisse Phœnices Siculos colonos disertissimè testatur Diodorus, (a) qui enarratis Phœnicum Tyriensium navigationibus, studio mercaturæ institutis, concludit: *Ex qua navigatione per multum temporis opulentiores facti, Phœnices, multis postea annis, colonias non paucas in Siciliam, & vicinas ei Insulas, in Africam item, & Sardiniam, Hispaniasque miserunt*. Et Scholiastes Thucydidis Phœnicum in Sicilia originem non a Carthagine deducit, sed ex ipsa Phœnicia, scribens: *Simul ob Elymos, qui amici eorum erant, & circa eadem loca habitabant, uti sibi auxiliarentur; simulque ob Carthaginienses, qui originem ducentes e Phœnicia, meridionalibus Siciliæ partibus haud procul aberant*.

(a) *Bibli. lib. 5.*

Quod autem Marcianus opida Barbarica in Sicilia a Carthaginiensibus munita afferat, id intelligendum posteris temporibus factum, quando terrâ, marique Carthaginienses latè dominantes, magnam Insulæ partem tenebant. Pausanias demum Phœnices, atque Libycos communi classe in Siciliam appulisse tradit. *Ergo non unam solam gentem*, concludit Cluverius, *Pœnorum Carthaginiensiũ intellexit, sed binos populos, Phœnices scilicet ex Asia, & Pœnos ex Libya, quamquam non communi classe in Insulam, uno, eodemque tempore perve-*

nerunt, sed communibus copiis, incolis frequentarunt prædictas Urbes. Primas hinc Phœnicum colonias ex Asia excepit Sicilia, ut multis laudatus probat Cluverius, urgetque Bochartus (*a*) Phœniciarum rerum callentissimus. Constat autem, ut alibi memini scripsisse, ex Asia solventibus Orientales Insulæ oras, ubi Catana, occurrere, ut non incongruum sit, conjecturis agendo, asserere: Catanam Phœnices frequentasse, eo vel maximè quòd cum Siculis, ex Thucydide, eorum mercimonia agebatur, quos passim, ac frequentissimè per hæc loca effusos jam supra ostendi. Illud etiam accedit, fœcundissimum nempe Catanæ agrum, omnia ad vitæ commodum suppeditantem Phœnices allicere quam facillimè potuisse, ut lucra inde majora ex mercibus comportatis, atque hinc extractis assequerentur, ut de Portus securitate, cujus supra meminimus, hìc taceam; occupasse enim ad mare Portus, parvasque Insulas Phœnices jam ex Thucydide constat.

VII Cæterum Siculorum genti diu imperasse Æoli filios, atque hos inter Xuthum Orientalem tenuisse regionem, ac circa Leontinos Xuthiæ oræ nomen dedisse Diodorus testatur. Illis autem deficientibus, ad optimum quemque regnum, ac principatum detulere, usque ad Græcorum colonias, ut idem narrat Historicus (*b*) Sub iisdem Siculis Ætnæ montis incendium ab Orpheo memoratur in Argonauticis.

At freta Sicanię tua jam Lilybæe tenentes
Æquora sentimus, flammamque per alta videmus
Ætnæi Enceladi nobis infesta minantem.

Hæc enim ævo Medeæ peracta refert Poeta, quod Siculorum ætati respondet. An porro per agros effluxerit, an e summo vertice tantum

sese

(*a*) *Chan. lib.* 1. *cap.* 17.

(*b*) *Bibl. hist. lib.* 5.

ſeſe ignis ſpectandum præbuerit, ut innuere videtur Orpheus, affirmare non auſim; fortè etiam id poeticè dictum quiſpiam autumaverit, quod non inficior.

VIII.Bellum Libycum hìc ſeſe opportunè offerret, cujus hiſtoriam fuſiori calamo Petrus Carrera profequitur. Sed quum Diodori Epiſtolis tota innitatur, quas communi calculo ſaniores Critici rejiciunt, ſuppoſitaſque credunt, ab ea recenſenda conſultò abſtineo. Libycos ingenti exercitu, Elephantibus, ac curribus inſtructos Catanam dura obſidione preſſiſſe veroſimillimum putaverim; nedum enim Sydonios, ſed et Libycos Phœnices in Siciliam trajeciſſe complures credunt: At bellũ, obſidionemque circumſtantia ſingillatim expendere poſt tot annorum miryades, ſubticentibus antiquis Hiſtoricis, pene impoſſibile. Quod ſumma illos clade noſtri affecerint, ductiſque ſpoliis, currus, Elephanteſque in prędam egerint, vetus traditio docet; hinc Elephas velut Urbis Inſigne a Priſcis aſſumptus. Verùm Lapis ille, ubi hæc omnia adamuſſim deſcripta, in via Curſus inventus, atque uni Archangelo notus, ſuſpectæ fidei ab Eruditis cenſetur. De eo alibi, de Inſcriptionibus nempe agentes dicemus.

CA-

CAP. V.

CATANA

SUB GRÆCIS.

I.

ULtimas in Siciliam Colonias misisse Græcos, a quibus Urbes maritimæ incolis sunt frequentatæ explorata penes Historicos res est. Annis igitur post Trojam captam CCCCXLVIII. Olympiadis XI anno primo, ut ex Ephoro, & Marciano Heracleensi, aliisque eruit Cluverius (a) dux eorum Theocles Atheniensis Naxum sub Tauro Monte ad ripas Asinii fluminis condidit, Chalcidensibus ex Eubœa deductis incolendam tradidit. Mox Archias Corinthius Syracusas suorum colonia auxit, Megarenses Hyblam, Chalcidenses e Naxo profecti Leontinum, Catanam, Zanclam, aliasque incolis frequentarunt, Siculisque ejectis, eorumdem agros sibi vindicarunt.

Ann. ãte Xpũ. 727. Mundi 3273.

719.

(a) Sicil. Antiq. lib. 1. cap. 2.

II. Strabo, (b) qua occasione Theocles in Siciliam transmiserit, explicans ait: *Ephorus primas hasce in Sicilia Græcanicas fuisse Urbes tradit, ætate post bellum Trojanum XV. Priores quippe Græcos Tuscorum latrocinia, & incolentium Barbarorum feritatem adeo reformidasse, uti ne mercaturæ quidem faciendæ gratia eò navigaverint. Theoclem verò Atheniensem ab instituto cursu ventis eò abreptum, cum hominum vilitatem, & inertiam, tum soli bonitatem adnotasse. Quumque domum reversus Atheniensibus, uti Coloniam eò mitterent, non persuaderet, adscito magno Eubœam incolentium Chalcidensium numero, item Jonum, Doriensiumque, quorum major pars Megarenses*

(b) de situ Orbis lib. 6.

ses

ſes erant, in Siciliam navigaſſe, ac Chalcidenſes quidem Naxum, Dorienſes Megara condidiſſe. In eamdem ſcribit mentem Marcianus Heraclæenſis, concluditque. (*a*)

Conveneruntque, ut fama eſt,
Jones, Dorienſesque Coloni;
Seditione autem inter eos orta, Chalcidenſes
Condiderunt N*axum, Megarenſes verò Hyblam.*

(*a*) *In Periegeſi ſeu Orbis deſcrip.*

III Sexto hinc allabente anno, vel, ut alii legunt, Octavo, ab Ilii excidio CCCCLVII. Olympiadis XIII. anno primo ob Cæli inclementiam Chalcidenſes plurimi Naxo abſcedentes, Evarcho duce, Catanam Urbem a Siculis inhabitatam, non magno labore capiunt, Siculiſque in mediterranea remiſſis, communiunt, atque ædificiis Græco more inſtruunt. Fazellus Coloniæ ducem, juxta aliquos fuiſſe Catanum tradit, juxta Thucydidem verò Evarchum; ſed illud unde eruerit neſcio. Thucydidis verba ex Vallæ interpretatione hæc ſunt: (*b*) *Theocles verò, atque Chalcidenſes e Naxo profecti, ſeptimo poſt inhabitatas* S*yracuſas anno, Leontinos, ejectis bello Siculis, incolunt; et debinc Catanam. Coloniæ autem deductorem ſibi conſtituerant Catanenſes Evarchum.* Hinc Marcianus Heraclæenſis alibi laudatus in Periegeſi: *Poſt hæc a Naxo Leontini, & quæ ex adverſo Rhegii ſita eſt ad fretum Siculum Zancle, Catana, Callipollis accepere colonias.* Quo quidem ſenſu Catanam Naxiorum opus appellavit Strabo.

(*b*) *Belli Pelopõ lib. 6.*

IV Obſervat hìc Carrera Evarchum nedum a Chalcidenſibus coloniæ Authorem, ſed ab priſcis Catanæ incolis fuiſſe delectum, atque hinc colligit ante Chalcidenſium adventum Urbem extitiſſe; Verùm ſi Græci Siculos ejecerunt, quinam

illi Catanenses, qui una cum Chalcidensibus Coloniæ deductorem Evarchum statuere? Alia igitur via Thucydidis sententiam expendens, alibi Ego Catanam ante Græcorum Colonias conditam firmavi; quum enim Historicus Catanam, ac Leontinos a Chalcidensibus seu conditas, seu inhabitatas pari omnino ratione adstruat, ac Siculos inde vi, armisque e regione exactos describat; jam Leontinensis, & Catanensis regio a Siculis occupata ex Thucydide dicenda, jamque eam insedisse, ac dudum tenuisse mortales aliquot putandum, quum ab novis incolis, nonnisi antiquis bello ejectis, sit frequentata. Cesset hinc Græcia mendax celeberrimarum Siciliæ Urbium sibi originem adscribere, idque tandem exteris Scriptoribus persuasum iri deinceps confido, quum & ipse Thucydides unde eruunt, id nec intenderit, nec protulerit.

V. Jamvero Chalcidensibus adscribunt nostri celebre illud Amphitheatri ædificium ad aquilonarem Urbis plagam ex nigris quadratis lapidibus compactum, continuatæ Argenidis Authorem secuti, sed hic fabulas contexens id poeticé effinxisse credunt Eruditi, recentiorisque ævi opus Amphitheatrum putant, ut alibi expendam. Bacchi cultum, ejusque sacra Catanæ instituisse Chalcidenses, non ambigo: hinc Avercampus (a) *Catana Colonia Chalcidensium ex Naxo profectorum Patrium sacrorum ritum secum in novas deduxit sedes, cultum videlicet Bacchi, quem lætitiæ datorē, quum in fœcundissimo Siciliæ solo uberrimè nova Civitas experiretur, tanto magis in honore habere perseveravit, atq: per omnia fortunæ suę tempora, numismatis non minus, quā aliis honorū generibus cōdecoravit.* In Eubęa quippe, unde Chalcidēses profecti

(a) *Præfat. ad numismata Catan.*

fecti, Liberi Patris, seu Bacchi religio perantiqua, cultúsque celeberrimus, quòd ejusdem in illa regione antrum extaret, unde Dei simulacrum Argivi substulere, atque in patria locarunt, ut Pausanias testatur. (*a*)

(*a*) *In Corinthiacis.*

VI. Chalcidensium porro urbes, ac Coloniæ per hæc tempora fœderatæ, quarum præcipuæ Naxus, Zancla, Catana, Leontinum, suis legibus, quas e Græcia hauserant, vivebant, magnisque incrementis augebantur; sed profundum de illis apud Historicos silentium, usque ad Phalaridis tyrannidem, quæ circa Olympiadem LI. ab Eusebio statuitur. Andronem nihilominus insignem Tibicinem circa id tempus effloruisse putat Carrera (*b*) qui primus cum Tibia ludens corporis motus aptos, et concinnos addidit, ut Athenæus ex Theophrasto refert (*c*) de quo suo loco dicemus. Publicis autem ædificiis crevisse hoc ęvo Urbem nostram par est conjectare, Naumachiâ videlicet, Hyppodromo, Thermis, atque in primis Gymnasio, in quibus Juventus corporibus, animisque bene comparata præliis assuesceret, cursu sese exerceret, sanitati consuleret, gloriæque amore capta Patriam tueretur, simul & augeret. Dudum quippe per Græciam publica hæc opera instituta, quanti inde emolumenti, qualisque essent utilitatis, Veteres nostri aliorum exemplo apprime didicerant. Quamvis initio, arte nondum adulta, minori certè magnificentia, quà posteris inde temporibus spectabantur, extructa hujusmodi ædificia crediderim.

(*b*) *lib.5.fol.398*

(*c*) *Cœnæ Sapien. lib.1.*

VII. Jamvero illud de Stesichoro celebri Himerensi Poeta circumfertur: eum nempe cultum ingenii in Catanensi Academia fecisse, ibique studiis vacasse. Quod sanè pervetustam ejusdem

dem Gymnaſii originem arguit, Urbemque noſtram liberalibus diſciplinis aditum per Inſulam univerſam inter primas aperuiſſe dubio procul evincit. Id autem circa quadrageſimam Olympiadem, ſæculo poſt Græcorum in Siciliam adventum revoluto, eveniſſe ſtatuo; anno enim ætatis viceſimo ſtudiis vacare Poeta minimùm potuit; quumque octogenario major occubuerit, ejuſdemque mors Olympiade LV communi calculo reponatur, optimè Steſichori adoleſcentis in Catanenſi Gymnaſio inſtitutio in quadrageſimam rejicitur.

VIII Per idem porro tempus Tyranni per univerſam Inſulam dominabantur. P*lurimi enim*, ut Fazelli verbis utar (a) *in ejus ſinu, atque deliciis enutriti, efferatæ mentis ſævitatem in ea exercentes, quos inopinatum robur provexit, ejus viſcera recalcitrando diſcerpſerunt*. Phalaridē inter Græcos primùm Tyrannidem Agrigenti invaſiſſe mox ſubdit anno ante Urbem conditam ſexageſimo quarto. Verùm in hac Æra conſignanda fallitur; Roma enim ſexta, vel ſeptima circiter Olympiade ortum habuit, quum nondum in Siciliam Græci ſeſe infuderant. Hinc ab Urbe condita anno potiùs centeſimo ſeptuageſimo ſecundo Phalaridis Tyrannidem ſumpſiſſe auſpicia dicendum; ſed ut ut res eſt: nam multi multa, ipſumque Euſebii Chronicon bis mentionem ingerit Phalaridis Olympiade XXXII. & rurſus Olympiade LI. Conſtat ex illorum ætate, quibuſcum Phalaris vixit, atque ex aliis, quas infra proferam, conjecturis, prorſus circa hæc tempora illius æram eſſe ſtatuendam.

(a) *dec. 2. lib. 1. cap. 3.*

IX Jamvero inter Phalaridis Epiſtolas, quas Luciano Philoſopho nonnulli adſcribunt, duæ

ad

ad Catanenses exaratæ recensentur, unde illata utrinque mala, minasque, quas Ille nostris intentat, colligere quis poterit. Prima ex antiquissima Tarvisiana editione anno MCCCCLXXI. Francisco Aretino Interprete, hæc habet.

Phalaris Cathaniis

Cum ad me Cives vestri captivi deducerentur, nonnullos, cum omni spe decidissent, quia non admodum vobis eorum vita curæ erat, liberavi. Non *quòd mei erga vos odii obliviscerer; maximè namque obliviosus essem, si minorem irâ meâ ultionem a vobis accipere satis existimarem. Verùm cum pro meritis mihi pœnas dabitis, quot & quanta in me admiseritis, vobis commemorabuntur.*

X. Et alia: *Vos fortasse satis mihi pœnarum dedisse de his arbitramini, quæ in me, & in meos iniquè egistis, cum pro triginta viris a vobis impiè combustis, quincentos milites, pro septem direptis talentis, plurimos census amiseritis. Ego verò, quæ in hunc diem passi, eorum, quæ passuri eritis procemium fuisse annuncio, adeò ut, quæ nobis fautoribus hostes Urbi mala inferent, confiteri erubescendum sit: Non tamen contra vos odium meum remittam, donec, quę mundum regit Providentia, eamdem in eo gubernando seriem prosequetur. Judicam autem vobis bellum, non tam meâ, quam* Deorum *gratia, in quorum manibus, & servare omnia, & perdere est.* Siquidem *divinam sortem, ut reliqua naturæ Elementa, Ætnæus ignis sortitus est, in quem, cum impiè innocentes viros projeceritis, non Phalarim, sed, qui omnia conspicatur,* Solem *vobis inimicum comparastis.*

XI. An bellum, cujus in hac secunda Epistola meminit, nostris Phalaris intulerit, qualisque illius fuerit exitus, omnino latet; trigin-

ta porro viros illos, quos, ait, innocentes a Catanensibus combustos, condigna pœnâ affectos fuisse tradit Carrera, quòd Vulcani Templi fores, ac sacrum lucum incenderint. Id certè, si mea non me fallunt, verosimile putaverim: Phalaridis nempe ætate Ætnæ Montem conflagrasse, ignemque ex ejus visceribus erupisse. Fruo ex illis: *Siquidem divinam sortem Ætnæus ignis sortitus est, in quem innocentes viros projeceritis*. In supremum namque Craterem fuisse injectos vix credibile; non incongruum autem, vel in dehiscentis lateris voraginem, vel in igneum torrentem, ibique absumptos mortem oppetiisse. Neque hæc Thucydidi refragantur, qui tria prorsus ab ingressu Græcorum Ætnæ incendia commemorat, quorum unum Pythagoræ, aliud Hieronis, tertium ejusdem Thucydidis ætate obvenisse ex aliis monumentis abundè constat. Nam potuit hoc, quod Phalaridis ævo statuimus, ex minoribus esse, neque aliis fortasse majoris notæ accensendum. Ad Pythagoræ porro ævum, qui circa sexagesimam floruit Olympiadem per annos ferme ducentos incendia quievisse, quæ bis singulo sæculo minimùm desæviunt, Philosophis neutiquam persuasum.

XII. At inquies, Phalaridis Epistolæ suspectæ. Quid vero? Nec enim illas omnino gratis confinxisse Lucianum, aut excogitasse putandum. Scripsit eximius hic Philosophus de Phalaride Dialogum, quem habes tomo primo ejus operum, hasce verò Epistolas ejusdem Tyranni nomine composuit, quamvis circa hoc Criticis non conveniat. At proculdubio Phalaridis gestis, quæ ex Authoribus hauserat, illas accommodavit, concinnavitque juxta ea, quæ de Ty-

ranno

ranno ferebantur in Hiſtoriis ætate hac noſtra deperditis. Hinc etſi ſuppoſititiæ Epiſtolæ, vera autem omnino, quorum in Epiſtolis fit mentio, cenſenda facinora.

XIII. Phalaridi infenſum Steſichorum Himerenſem Poetam, quòd cives ſuos a conſilio ineundæ cum eo ſocietatis averterit, tradunt, & Apologum, quo ille uſus eſt, ut in ſuam iret Populus ſententiam, referunt. Rem ex Fazello paullo uberiùs præſtat hìc recitare. (a) *Auctâ Republica Himerenſes Phalaridem Imperatorem exercitus contra hoſtes inſtituere cogitabant, jamque cuſtodes corporis ab eo poſtulatos daturi erant. Steſichorus, quum plura, ut Cives ab incæptis revocaret, diſſeruiſſet, lepidiſſimo tandem eos Apologo in hæc verba admonuit. Equus prata ſolus obtinebat; cumque Cervus ſuperveniens paſcua devaſtaſſet, Hominem contra Cervum conſuluit. At ille: ſi frænum, inquit, patieris, & Ego in te aſcendero, quam facillimè hoſtem ulciſceris. Accepit Equus conditionem, atque ita pro ultione Homini deinceps perpetuò ſervivit.* Accepto Apologo, probatoque Himerenſes Phalaridē imperio abdicarunt, ac diu fortiter Patriæ libertatem tutati ſunt: Exarſit in Poetam Tyrannus, ille autem profugus Catanam venit, quòd longè Agrigento hæc aberat, ejuſque Principi adverſa habebatur, illius denique obniti viribus potis erat, ac ſecurum alumno olim præbere aſylum. Neceſſitudines cæteroqui, quas, dum vacaret ſtudiis, ſibi comparaverat, benevolentiâ, qua illum Cives omnes proſequebantur, Scientiæ denique fama, atq: inſignia merita, quæ hominem commendabant, ut prono, lubentique animo exciperetur, ſtimulum addidere.

(a) *Dec. I. lib. 9. cap. 2.*

(a) Ante Xpum. 552. Mund. 3448.

addidere. Meritis hinc honoribus a nostris cohonestatus, atque in Civem adscitus, diu Musis vacans vixit, tandemque fato concedens Olympiade LV. nobili sepulchro conditus ab hoste etiam Phalaride meruit commendari; in demortui enim gratiam Tauromenitanis captivorum pretia reddidit; Filiasque, quæ tunc Catanæ degebant, hisce litteris est consolatus.

IV. *Mœroris vestri Filiæ quamnam aptiorem vobis consolationem quispiam afferat, quam virtutem Parentis super quo lugetis? Non enim lacrimis Stesichorus, sed laudibus prosequendus est. Equidem nolim omnino vos, neque mortuos lugere, neque plangere, non quin communiter hi affectus necessariò omnibus accidant; sed quoniam miserorum sint, quorum non mors, sed vita, vel potiùs magis debeat deplorari; non Stesichori, qui tot annos cum sanctissimis diebus in choreis, & cantibus Musarum vixit, cujus nomen in honoribus, & laureis immortale servabitur.* Et post multa, quę in eādem profert sententiam, concludit: *Ipse enim, cum diem suum obiret, non impavidus perstitit. Certò namque scitote Filiæ, cum a nobis captus Stesichorus, in nostram venisset potestatem, nihil quidquam formidavit; neque tamquam grave quiddam perpessurus fractus animo est; quippe, qui longè generosior captivus nobis visus sit, quam hostis. Victa, igitur Tyrannidis nostræ acerbitas ab ejus sapientia est; non quod quidquam vellem in eum gravius animadvertere; sed cum cruciatus meos muneri adscribebat. Ego enim innumeris eum laboribus capere conatus, cum assecutus sum, nihil habui, quod mallem, quam gratiam ei habere, ut a me beneficium acciperet; ex quo non deberi mihi ab eo gratiam, quod duodecim eum annos, tot enim postea vixit, servaverim;*

vaverim; sed ei me arbitror debere, quod & ad alia nos corroboravit, & solus omnium, ut mortem contemneremus, effecit.

XV. Captum a se Stesichorum Phalaris in alia Epistola ad Himerenses scribit, quum a Pachyno in Peloponnesum pro Corinthiis, ad quos a suis mittebatur, navigaret, concluditque: *Stesichorus adhuc salvus est, donec, quo eum mortis genere ulcisci velimus, excogitabimus.* Sed in alia mox liberè dimissum asserit: *Puduit sacrum virum, & sapientiâ clarū, & verè musis creditū interimere, atque utinam talium virorū fatum coercere mihi liceret.* Ex quibus eruo: Stesichorum, postquam, ut Phalaridis iram evaderet, Catanam se recepisset, in Peloponnesum ad Corinthios pro caussis Patriæ enavigasse, atque in itinere a Phalaride interceptum, liberum paullopost dimissum, Himeram fortè ad suos aliquandiu divertisse, ac demum Catanam remeasse, ubi mortem subiit. Dedit porro & aliam ad Filias Stesichori Epistolam Phalaris in hæc verba.

XVI. *Tauromenitani, pro quibus ad me scribitis, mandatum a Patre, cum vitâ defungeretur, habuisse, nullâ digni sunt clementiâ. Hi enim ne minimùm quidem a me offensi, adversum me bellum susceperunt. Stesichorus verò, non hoc modò, quod petitis, ut scilicet captivorum pretia, quæ a Tauromenitanis exegimus, reddimandemus, sed quidvis etiam supra vires nostras a nobis promeritus est. Licet enim mortuus nonnullis videatur, nemo tamen, qui rectè sentiat, id dixerit. Mihi quidem Stesichorus vivit; neque tantum apud me Tauromenitanorum odium valeat, ut Stesichoro aliquid petenti, quod Phalaris habeat, negetur. Omnes namque homines ab illo vinci decet, me autem*

omnium maximè; qui in tot hominum millibus, quos expertus ſum, præſtantioris animi viderim neminem. Nos igitur Tauromenitanis pecunias reddi juſſimus. Neque, Medius Fidius, hanc Patri veſtro gratiam referre, ſed ab eo potius accepiſſe exiſtimamus.

XVII. De Steſichori Sepulchro Catanæ, ut tantum decebat virum, magnificentiſſimè extructo hæc habet Lilius Gyraldus (*a*) *Illud quidem Catanæ poſitum fuiſſe ante Urbis Portam, quæ ex re Steſichorea dicta eſt, Octangulum, hoc eſt octogonum perhibent; a cujus forma in Talorum & Teſſerarum luſu caſus quidam Steſichoreus, vel Steſichorites appellatus eſt; ut Pollux, & Euſtatius prodidere. Alii omnia ei ſepulchro ex octonis rebus fuiſſe volunt, octo ſcilicet columnis, octo gradibus, & octo quoque angulis; atque inde factum proverbium: Omnia octo, cum rei nihil deeſſe ſignificamus.* Quamvis autem Lucius Pollux Himeræ id Sepulchrum ſtatuat, cui Cęlius Rhodiginus ſubſcribitur (*b*) Svidas nihilominus, Lucianus, Pauſanias, Scriptoreſque Siculi communi ore Catanæ conſtituunt, ejuſdemque rudera ad jactum lapidis ab Urbe ad Septentrionem extra Portam, qua ad Acim opidum itur, deſignant. Marmoream ſtatuam urnæ inſediſſe tradit Archangelus in Hiſt. Catan. Virum eximium lauro redimitum referentem, quod veroſimile putaverim; nam, & Himerenſes Civi optimo ſimulacrum excitaſſe ex Tullio ediſcimus; (*c*) quorum fortè exemplum ſecuti Catanenſes, qui ſtudio in Steſichorum minimè ſe vinci ab Himerenſibus ſunt paſſi. De hoc ſepulchro ſuo loco.

(*a*) *de Poet. Dial: 9. ſog. 332.*

(*b*) *lib. 20. cap. 27. Var. lection:*

(*c*) *Act. 3. et 4. in Verrem*

XVIII. Demortui Poetæ, ac civis Himerenſes ſibi corpus vindicare contendebant, bellumque

lumque Catanensibus indicere ausi, a Phalaride, ut par est credere, suppetias petebant, quibus rescribens Phalaris in hæc respondit: *Ego quidem Stesichori gratia facere omnia paratus sum, & si contra ipsa fata arma sumere oporteret, de morte contendere non piget, ut divinum virum, & a vobis, & ab exteris hominibus carminis elegantia laudatum liberarem, quem sanctissimæ Musæ omnibus prætulerunt vatibus, per quem, et cantus, et choreæ plurimùm valuerunt. Verùm animadvertite, ubicumque sepultus sit Stesichorus, Himerensem esse, & suarum virtutum gratia, omnis etiam Patriæ Civis vocabitur, manebit autem vester. Neque mortuum Stesichorum, sed in poematibus suis, quæ cum universo Orbe communicavit, vivere arbitremini. Veniat Vobis in mentē Himerenses, apud vos eum genitum, educatum, eruditum in versibus, poematibusque consenuisse; apud Cathanios verò, et quidem volentes, naturæ cessisse. Et in Himera templum Stesichoro, immortale virtutis ejus monumentū condatur; in Cathania verò sepulchrum. Super hoc, ut satius vobis visum fuerit, consultetis; neque pecuniis, quantum nobis erit facultatis, neque armis egere vos arbitramini. Unū tamen animadvertatis velim, neque decori vobis, cum Siculi sitis, futurum in Sicilia Civitatem capere, neque si non caperetis, tutum. Cæterum nolite Stesichori obitum fletibus, & plantu prosequi, neque illius casu sollicitamini. Mortuū namque Stesichori corpus est, nomen autem perpetuò in vita quidem gloriosum, in memoria autem beatum servabitur.* Adquievisse porro Tyranni consiliis Himerenses inde colligo, quod nusquam ab iis illatum nostris bellum legitur; atque Stesichori reliquiæ in tumulo diu perstitere.

In-

XIX. Ineſſam agri Catanenſis opidum ad radices Ætnæ poſitum contra Centuripem opprimere interim Phalaris cogitabat; quumque vi, armiſque nequiret, dolo, atque aſtutia illam appetere cogitavit. Teutus eidem dominabatur, cuius filiam ſibi in uxorem Phalaris poſtulavit, quumque nuptiarum tempus adeſſet, currus mundo muliebri, doniſque elegantiſſimis, ac aureis vaſis inſtruens, Ephebos complures armis clam ſuccintos ſub puellari cultu, veluti famulas Sponſæ munera allaturas præmiſit. Qui mox, ut excepti, in Teutum nocte, ejuſque familiares inſurgentes tumultum excitarunt; Tyrannus hinc, cum electa militũ manu ſuperveniens facili negotio per neglectas portas irrupit, ſibique omnia aſſeruit, ut Polienus Macedo teſtatur. (*a*)

(*a*) *de Stratagẽ: lib. 5.*

XX. Occiſo ab Agrigentinis Tyranno, Siculæ Urbes, quibus ille imperaverat, jugo excuſſo, in libertatem redactæ Democratico jure vivere cœperunt; mox per Inſulam univerſam Pythagoræ eximii Philoſophi operâ Tyrannis extincta; Hunc quippe e magna Græcia ſeu Calabria, ubi Olympiade ſexageſima ſedem ſibi ſtatuerat, in Siciliam advectum nonnulli perhibent, Urbeſque in ea complures in libertatem aſſeruiſſe, Catanam nempe, Tauromenium, Himeram, Agrigentum, aliaſque, Jamblicus in ejuſdem Philoſophi vita teſtatur. Verùm id præſtitiſſe per ſuos diſcipulos, quos e ſingulis civitatibus penè habebat, alii probabilius cenſent; animum quippe eorum ad libertatem ſemper accendendo, ad factiones funditus è patria evellendas excitavit. Inter Pythagoræ diſcipulos Charondam Catanenſem præcipuum nonnulli recenſent, tantoque præceptore adeò illum profeciſ-

Ante Xpũ. 533.

fecisse, ajunt, ut celeberrimi deinceps Legum Latoris sibi nomen conquisierit, ut mox dicemus. At Pythagoricæ scholæ potiùs sectatorem alii credunt, aut ultimam senectutem agentem Pythagoram audivisse. Effloruit enim octogesima tertia Olympiade nonaginta circiter annis post Phalaridem; Tyrannidis hinc in Patria circa hæc tempora Extinctor minimè dicendus. An Symmithrio, Phtiphoni, & Phasanidi Catanensibus itidem laus hæc tribuenda? His enim Arcum, Statuasque erexisse Cives cum epigraphe, in qua ab deleta Tyrannide commendantur, Scriptores gentici produnt.

XXI. Jamvero Xenophanis per idem tempus insignis etiam Philosophi incolatu Catana inclaruit. Hic Patria Colophonius, Eleaticæ sectæ Princeps vitam ab omni fastu alienam ad multam senectutem traduxit; pulsus autem ab suis civibus, ut Laertius testatur (a) *In Zancla Siciliæ moratus est, atque Catina.* Thaletis, & Pythagoræ contraria sensisse fertur, atque Epimenidem suggillasse; de Deo optimè scripsit, Elegiisque, ac Jambis in Homerum, & Hesiodum scriptis, fabulas de Diis ab iisdem inventas confutavit, ut Clemens Alexandrinus (b) præ aliis tradit. Denique centenario major Catanæ mortem oppetiit, ut Apollodorus apud Fazellum affirmat, ibidem eleganti sepulchro conditus circa Olympiadem sexagesimam sextam. Xenophanem Carnevalius (c) Patriâ Catanensem vulgavit, sed immeritò, fuit enim, ut diximus, Colophonius. Demortuum in Patria Carrera censet, quod a filiis propriis manibus tumulo fuerit demandatus, sed enim oculatissimus Scriptor Diogenis textum non vidit; ait enim hic in Xenophanis vita ex Panetico Stoi-

(a) *De Vitis Phil. lib. 9.*

(b) *Strom. lib. p.*

(c) *Hist. Sic. lib. 2.*

co lib. *de Tranquillit: Filios illum ſuos propriis ſepeliſſe manibus, ſicut & Anaſſagoram.* Tanta ſcilicet animi moderatione præditum, ut filios etiam ſepulchro intulerit, ut de Anaſſagora legitur; non autem contra, a filiis nempe, fuiſſe ſcpultum. Calamo rurſus ceſpitaſſe eumdem Carreram liquet, dum Xenophanem in Hieronis ætatem remittit; Hiero enim poſt Olympiadem ſeptuageſimā floruit, Xenophães natus Olympiade triceſima, mortuuſque centenarius, ſexageſimā ſeptimā ſummùm attigit. Effrenis porro linguę illum fuiſſe ſcripſit nemo; hinc celebre ejus effatum prę aliis laudatus refert Diogenes: *Tyrannis congrediendum aut minimè, aut ſuaviſſimè.* Xenophanis *Placita* habes apud Capaſſū (*a*) noviſſimum Philoſophicæ Hiſtoriæ ſcriptorē. De eo etiam videſis Laertium, & Clementē, Plutarchum, Tullium, Stobæum, alioſque, Philoſophum hunc de Deo non indigna ſcripſiſſe, aſſerentes.

(*a*) *Lib. 4. cap. 13.*

XXII. Sub idem tempus, Pythagora adhuc in vivis agente, Siciliæ Inſulam terræmotu concuſſam, Ætnamque Montem ignes eructaſſe, ſcribunt Lycoſthenes, & Goffridus Viterbienſis in ſuis Chronicis (*b*) Hoc autem incendium cum alio, quod Phalaridis ævo eveniſſe ſuperiùs diximus, malè confundit Carrera; ejuſdem meminit Tucydides, ac primum poſt Græcorum in Siciliam adventum fuiſſe ſcribit. Quo graſſante eximium Fratrum Piorum facinus contigit. Illud ſic enarrat Pauſanias (*c*) de Pietate in Parentes diſſerens. *Priſci mortales præ cunctis rebus plurimo dignabantur honore Parentes, quod cum ex aliis exēplis colligas, tum verò ex eorum, qui apud Catanam Pii ſunt appellati. Cum enim igneus rivus in eam urbem devolveretur, nulla vel auri, vel argenti habita ratione, fugientes, Matrem hic, Pa-*

(*b*) *Parte 10.*

(*c*) *In Phocicis*

trem

trem ille humeris ſubſtulerunt. Sedenim, cum haudquaquam feſtinantes incendium urgeret; neque illi Parẽtes propterea dimitterẽt, ita igneum torrentẽ in duas, ajunt, partes diſceſſiſſe, ut per medios ignes cum ipſis Parentibus adoleſcentes evaſerunt: Iis apud Catanenſes ad meam uſque ætatem honores habentur.

XXIII. Eadem Hiſtoria elegantiſſimè a Cornelio Severo in *Ætna* deſcribitur, cujus extant apud Cluverium Carmina (*a*) Sed Author hic more poetico ignem finitimæ Urbis, ideſt Catanæ portas invaſiſſe ſcribit, Civeſque in opibus aſportandis occupatos voraſſe; id enim incendium Pios Fratres longè ab Urbe agentes deprehendit. Hinc Piorum campus, ubi eorum ſtatuæ in monumentum erectæ, tumuluſque poſt mortem exſtructus, tribus ferme paſſuum millibus Catanâ ab Aquilone recedebat, quidquid Cluverius, campum ad Meridiem ſtatuens, obtendat, ut alibi dicam. Nec *Cononis* apud Photium ejuſdem facti enarratio omnino congruit (*b*) *Ignis Ætnæi*, ſcribit ille, *Crateres tantas aliquando, fluminis inſtar, flammas per eam regionem effuderant, ut Catanæis extremum Urbis interitum certiſſimè allaturæ viderentur. Ex ea igitur Cives quam citiſſimè fugientes, aurum alii, alii argentum efferebant, alii verò quæcumque in exilio ſubſidium allatura videbantur. Anapias tantùm & Anphinomus præ omnibus, Parentes ſenio confectos humeris impoſitos fugientes extulerunt. Cæteros interim flamma adurens extinxit, quæ in eorum circuitu ita diffiundi viſa eſt, ut inſulæ in modum, circumcirca locus ille igne liber fieret.*

(a) *Sic. Antiquæ lib. p. cap. 8.*

(b) *In Bibliot. nar. 43.*

Quod enim ille de Urbe affirmat; de proximo Catanę pago intelligendũ; Cives quippe opprimere fugien-

fugientes neutiquam flamma poterat, ni illi sese ortasse ingruenti incendio obiicerent, quod incongruum. Habet Catana Montem ab Aquilone, unde ab igne cavendum: Cives ergo, ut hunc evaderent, ad meridiana iter flectere, oportuit, quæ sane loca ante elapsum XVII. sæculum ab hujusmodi incursionibus omnino immunia. Crediderim ergo, pagorum, qui ad Septentrionem sub Ætna frequentissimè occurrunt, incolas metu incendii in Urbem festinasse, oneribusque præpeditos ab igne absumptos, a quo illæsi ob patriam pietatem, mirabili sanè prodigio, fratres dicuntur.

XXIV. De Patria, ac nomine Piorum, qui dissentiant, non desunt. Emantiam enim, & Critonem, ac Syracusios credunt aliqui; Stobæus Philemonum & Calliam, sed Catanenses dicit. Hinc

[a] Polistor. cap. 11.

Solinus (*a*) *Inter Catinam*, ait, *& Syracusas certamen est de illustrium fratrum memoria, quorum nomina sibi diversæ partes adoptant. Si Catanenses audiamus, Anapias fuit, & Anphinomus; si quod malunt* Syracusæ, *Emantiam putabimus & Critonem. Catanensis tamen regio caussam dedit facto, in quam, se cum incendia protulissent, Juvenes duo sublatos Parentes evexerunt inter flammas illesi ignibus. Horum memoriam ita Posteritas munerata est, ut sepulchri locus nominaretur Campus Piorum.* At quam incongruè Syracusani sibi olim illos vendicarint, nomina longè diversa, ut fabulæ fidem adstruerent, appingentes, nedum ex illo Silii Italici (*b*)

[b] lib. 14.

Tum Catine nimium ardenti vicina Typhœo,
Et generasse pios quondam celeberrima fratres,

Colligitur, sed & Catanensium veteres Numi *Anphinomi, & Anapiæ* epigraphe, & thypo insignes,

cui-

cuique obvii, atque antiquæ Inſcriptiones, quarum una adhuc extans Catanam *Piorum* Urbem appellat, ſatis indicant, ut quum de illis erit ſermo, fusiùs dicemus.

XXV. Verùm circa ætatem, qua & factũ conſignatur, & incendium deſęviit, controverſia longe major. Hieronis Tyrannidis initio Olympiade ſeptuageſima quinta, ut mox videbimus, Thucydidis teſtimonio Ætna vehementiùs exarſit, creditque Carrera eo incendio Fratres pietate in Parentes ſeſe commendaſſe; ſed id fundamento adſtruit nullo. Cluverius locis laudatis, etſi incertum tempus eſſe omnino dicat, ante Alexandri ętatem factum nihilominus conſignat; eruitque ex Licurgi contra Leocratem Oratione poſt Alexandrum recitata, ubi *Campi Piorum* meminit, quem a Patre, & Filio appellatum affirmat, quamvis non duos inducit fratres Patrem, & Matrem ſuſtollentes, ſed unum. Liquet ergo ante Alexandri ævum jam facinus per Græciam univerſam fuiſſe vulgatum, adeoque multò ante eveniſſe. Quum verò pro re fabuloſa factum Licurgus habuerit, ut idem Cluverius obſervat, longiùs ante Alexandrum penes Græcos id evulgari cœpiſſe inde colligo, ac meritò in Pythagoræ ætatem rejicio; quod enim recenti memoria geſtum, facilè pro fabuloſo nequit proferri. Cæterùm celebres ſunt Pii Fratres etiam Senecæ *lib.* III. & VI. *de Beneficiis* Ariſtoteli *de Aud. mirab. cap.* III. Straboni *lib.* VI. Valerio Maximo *lib.* V. *cap.* IV. necnon recentioribus Scanello, & Tiraquello, qui perperam quatuor fuiſſe fratres vulgarunt, Maurolyco, Fazello, aliiſque.

XXVI. Mortuus Pythagoras Olympiadis ſeptuageſimæ anno quarto memoratur apud Cotronam Calabriæ Urbem, quo quidem tempore Gelon magna æquitatis fama, atque animi moderatione Gelæ, quæ eſt Siciliæ Urbs, dominabatur. Hic ab Optimatibus Syracuſanis contra plebem evocatus, rebus ea in Urbe compoſitis ejuſdem etiam imperium adeptus eſt, Gelamque Hieroni fratri conceſſit circa Olympiadem LXXIII. ut Fazellus obſervat. Multis dehinc, domi, foriſque præclarè geſtis ſeptennio integro optimi Principis opinione rebus Siculis adminiſtratis, ſtatu communi variis legibus conſtituto, e vivis exceſſit, eumdemque Hieronem unanimi Syracuſani populi conſenſu ſibi ſucceſſorem delegit. Hic Geloni fratri ſupramodum abſimilis in avaritiam, atque immanitatem Tyrannidis initio proclivis ſubditas ſibi gentes, ac vicinas, fœderataſque Urbes improbè vexavit, noſtriſque cum primis infenſus, eas variis calamitatibus affecit.

Ante Xpt. 480.

CATANA

CATANA

SUB GRÆCIS AB OLYMPIADE LXXV. AD XC.

Ante Xpti 463. Orbis conditi 3537.

I. HIerone tyrannidem Syracusis exercente Ætna mons incendia evomuit, omnemque circumquaque regionem vastavit, *Xerses*, ait Cedrenus varia referens facinora, *Ægypto in potestatem suam redacta, Athenas, juncto Hellesponto, perveniens, Urbem incendit. Romæ Portilla quædam Virgo incesti damnata, defossa fuit. His temporibus Ætnæ mons Siciliæ ruptus est, ignemque edidit*. Notat Cluverius: hæc esse minus exactè computata; Ætnæ tamen incendium cum celebri illo Xersis in Græciam transitu convenire clarissimè liquet. Hìc enim in Olympiadis LXXV. annum primum incidit, illud vero ex Thucydide eadem Olympiade factum. En verba Historici (*a*) *Per idem ver*, Olympiadis LXXXVIII. anno secundo, *Profluvium ignis ex Ætnæ monte omnium Siciliæ maximo emanavit, quemadmodum alias. Fertur autem profluvium hoc quinquagesimo a superiore emanasse anno*; idest Olympiadis LXXV. anno quarto.

(a) Belli Pelopõ. lib. 6.

II. Circa idem tempus Hiero Fratre Polyzelo, cui dudum per insidias mortem intenderat, in pristinam gratiam recepto, Theroni Himerensium Tyrãno conciliatus, Chalcidenses Urbes suis vivẽtes legibus aggreditur, Leontinisque subactis, Naxum mox, et Catanam longa obsidione pressas tandem sibi subjicit. *Hieron autem*, inquit Diodorus (*b*) *Catanenses, Naxjosque Urbibus suis ejicit, coloniasque eò deducit, quinque hominum millia*

(a) Bibl. lib. 11.

ex

ex Peloponneso *conciens, adjectis totidem* Syracusiis, Catanamque *immutato nomine appellavit Ætnam; atque agrum illis non solum Catanensem, verum etiam magnam finitimi partem, sorte divisit, suppletis illic decem millibus colonis. Hoc autem ab eo idcirco perpetratum, ut idonea sibi ad emergentes necessitates subsidia quam paratissima forent, simulque ut ex urbe decem millium Colonorum a se condita præmia, laudesque heroicas assequeretur. Naxios verò, et Catanenses patria exutos in Leontinos transcripsit, eamque illis sedem instituit, jussitque uti cum incolis, et civibus Urbem colerent.* Huc usque Diodorus, qui rem Olympiade LXXVI. Præfecto Athenis Phedone, gestã cõsignat.

III Eadem habet Fazellus, de Hierone enim loquens: (a) *Cum Catana*, ait, *Naxo, et Leontino Urbibus potiretur, minusque in Catanæis, et Naxiis confideret, Catanæos, & Naxios pulsos in Leontinos transcripsit, atque ex Peloponneso, et Syracusis Colonos ad decem millia ducens, Catanam inhabitare jussit, quò sibi ad necessitates imminentes subsidia quam paratissima, ac fidelissima haberet. Cæterum cum non Tyrannus Catanæ Urbis, neque Rex, sed veluti Conditor, et haberi, et nominari vellet, abolito Catanæ nomine, Ætnam eam Urbem, ac se Ætnæum appellari jussit; legesque cum Laconicas tum Doricas incolis præscripsit.* Et alibi paullo fusius idipsum firmans (b) *cum Hieron*, inquit, *Syracusarum Tyrannus, Urbem* Catanam *superasset, expulsis Catanensibus, decem Megarensium, Geloum,* Syracusiorumque *millibus, magna quoque finitimorum agrorum parte in capita distributa, eam habitandam dedit. Quam cum Doricis, Laconicisque legibus exornasset, quo quasi novæ Urbis Conditor videretur,* *abro-*

(a) Dec. 2. lib. 1. cap. 4.

(b) Dec. 1. lib. 3. cap. 1.

abrogato Catanæ nomine, Ætnam appellavit. Cujus *etiam non Tyrannum, non Regem, sed Habitatorem, Civemque salutari voluit. Unde et in certaminibus, quibus superaverat victor, non Catanæum se, aut Syracusium, sed Ætnæum nova ambitione proclamari jubebat, ut Pindarus in Olympiis, et Pythiis tradit. Huic Urbi Hiero Chromium, quem ob singularem modestiam, probitatem, ac fortitudinem plurimùm diligebat, Gubernatorem præfecit, qui et ipse in Pythiis victor Ætnæus eodem Pindaro teste proclamatus est. Catanenses vero patria exutos in Leontinos transcripsit, eamque illis sedem constituit, jussitque, ut cum incolis, et Civibus eam Urbem incolerent.* Hæc Fazellus. Mirari hinc subit Carreram contra Scriptorum mentem aliter eadem enarrare. (*a*)

(*a*) *Cat. Hist. lib. 4. tom. 1.*

IV. Sed quum de Pindaro, et Chromio huc mentio inciderit, illud non reticendum, summum hunc Poetam, cujus consuetudine, et doctrina Tyrannus maximopere delectabatur, Catanam aliquando digressum a Chromio Urbis Optimate hospitio fuisse exceptum; hinc sæpius ille in Pythiis, et Nemæis occasionem nactus Hieronem semel Quadrigis, bis Celete victorem, et Chromium, ut ex Fazello vidimus, Catanam denique ejusque Cives, sub Ætnæ nomine summis extollit laudibus. Placet hìc ex eiusdem Odariis pauca recitare, quæ ad rem faciunt. Primam namque Pythiorum Odem inscribit.

Hieroni Ætnæo Syracusano Curru victoriam adepto Mox Ætna monte, ejusque incendiis descriptis, subdit: (*b*) *Contingat Jupiter, contingat, ut Ego placeam tibi; Qui hunc Regis montem, cui cognominem inclitus Conditor decoravit Urbem vicinam, Pythiadisque in curriculo præco proclamavit ipsam,*

(*b*) *Stroph. 2. Antistroph.*

 nun-

nunciũ afferens ſuper Hieronis egregii Victoris. Et paullo poſt de Urbe ejuſque Civibus (a) *Ipſa igitur ratio, hos propter ſucceſſus, et victoriam jam partam, opinionem affert mihi, ut credam hanc Civitatem Ætnam monti vicino cognominem, in poſterum fore coronis, et equis inclitam, et inter dulciſona convivia celebrem. Lyciæ, et Deli imperium obtinens Phœbe, Parnaſſique fontem Caſtalium amans, velis hæc animo mandare, et bene inſtructam viris regionem.* Hinc proſequitur (b) *A Diis enim molimina omnia moralibus virtutibus, et prudentes, et manibus fortes, et lingua eximii, ac eloquentes naſcuntur.* Denique de legibus Urbi præſcriptis: *Age dum poſtea Ætnæo Regi gratum excogitemus hymnum (c) cui Urbem illam, cum divinitus fundata libertate Doricæ libræ in legibus Hieron condidit (d) O Jupiter effice, quod a te peto, ſemper autem talem fortunam Amenæ ad aquam Civibus, et Regibus largire, ut fama hominum verum dijudicet, ac affirmare poſſit id verum eſſe, quod a me dictum. Nam tecum, teque, O Jupiter, Hieroni favente, Hiero princeps vir, filioque dans mandata, populumque Ætnæum honorans, ſuo filio committet concordem tranquillitatem.*

(a) Stroph. 2. Epod.
(b) Stroph. 3.
(c) Stroph. 4.
(d) Antiſtroph.

V. De Chromio porro, ejuſque domo hæc canit in Nemæis (e)

Chromio Ætnæo victoriam adepto curru.

Hymnum laudatorium ab Apolline traditum o Musæ ex Urbe Sycione proficiſcentes canamus in recens conditam Ætnam, euntes in beatam Chromii domum, ubi fores apertæ ab hoſpitibus victæ ſunt. Carminum igitur dulcem hymnũ facite; Nam Chromius in currum equorum opera conſcendens Matri Latonæ, & geminis ejus Filiis Pythonis altæ conſortibus preſidibus cantũ denunciat.

(e) Ode 9. duod. 1.

Eum-

Eumdem Chromium Agesidami filium dicit, atque prima ætate ad trajectum Areæ circa Elori Fluminis ripas fortiter se gessisse idem Poeta testatur. Quod sanè sub Hippocrate Gelæ Tyranno, cui Gelon successit, evenisse censet Carrera. Sed præstat ipsum Pindarum audire; (a) *Sortem bona legum constitutione præditam, atque pacatam, oro te, ut Ætneorum filiis diù præbeas, Jupiter Pater, & civilibus ornamentis admisceas populum, eique publicam lętitiā annuas. Sunt enim in eo & equorū studiosi, & possessionibus animos habentes præstantiores viri. (Rem incredibilem dixi; verecundia enim, quæ gloriam affert, lucro surripitur.) Sub Chromio Armiger existens inter pedites, & equos, naviumque in præliis judicasses periculum velocis pugnæ, ac insignem Chromii virtutem cognovisses.* (b) *Quoniam in bello verecundia incitabat ejus animū bellicosum, ad propulsandum mortis exitium. Pauci autem consultando queunt cædis ante pedes existentis nubem convertere in hostium virorum agmina manibus, & animo. Dicitur quidē Hectori decus floruisse prope Scamandri fluenta. At circū ripas Elori præcipitia profunda habentes, ubi Areæ trajectum homines vocant, refulget filio Agesidami hoc lumen in ætate prima. In aliis autem diebus commemorabo ejus multa egregia facinora in pulverulenta terra & in vicino Mari.* Chromiū denique Fazellus, ubi de Flumine Eloro loquitur (c) Gelonis generum facit. *Insignis fuit hic amnis Chromii generi Gelonis memorabili victoria, qui Socerum adjuvans hìc Carthaginenses fudit, ut in Nemæis Pindarus, & ejus Scholia ex Timæo referunt.* Sed ad Hieronem redeo.

(a) *Ibid. duod. 6. circa finem & duod. 7.*

(b) *Duod. 8.*

(c) *Decad. p. lib. 4. cap. 2.*

Ante Xptū. 450. VI. Post alteram Celete partam in Olympiis victoriam Hiero in Siciliam revertitur, inde

Cata-

Catanam petit, ubi morbo correptus, anno regni sui XII. Olympiadis septuagesimæ nonæ anno primo fato functus est, Trasibulo fratre successore relicto, ac unico filio Dinomene, qui Jovi Olympio, mox, quæ Pater voverat, persolvit. Nobili sepulchro tumulatus, honores funeris non alios nactus est Hiero, quàm si ipsius Catanæ Urbis fuisset conditor. Diodorus (a) *Hiero Syracusanorum Rex Catanæ interiit, titulisque, & monumentis Heroicis ejus memoria ornata est*. Censet Mirabella (b) Hieronis exuvias a Dinomene Syracusas translatas, ibique conditas, sed ejus conjecturas merito refellit Carrera. Quod enim posuit Syracusis Patri monumentum Dinomones, in perennem rerum ab illo fortiter gestarum memoriam, aliud fuit ab insigni sepulchro eidem Catanæ extructo, ut alibi ostendam.

(a) *Bibl. Hist. lib.1.*

(b) *Tab.2.n.55.*

VII. Trasibulus, quum ab ipsis imperii auspiciis Hieronem sævitia, & crudelitate superãs, sese civium sanguine maculasset, populis invisus, post menses decem regno excedere coactus Syracusis libertatem restituit. Obstitisse diù Trasibulum Syracusano populo, accitis ex Catana militum præsidiis, quos illuc Hiero colonos constituerat, conductisque externis copiis, locis laudatis Diodorus memorat; at fœderatę Insulæ universæ Civitates, quum suppetias ad communem libertatem vindicandam Syracusanis misissent, devicto tandem Tyranno, sese ad pristina jura revocarunt. Status hinc popularis ubique constitutus, Jovi Liberatori sacrificia decreta, ac Tyrannide undique debellata, summa pax Siculis parta est.

VIII. Hanc tertio post anno sub ejusdem Olympiadis septuagesimæ nonæ finem variæ sedi- *447. Ante Chr.*

tiones

tiones, ac turbæ Syracusis subortæ inter veteres Urbis Cives, novosque jure Civitatis ab Gelone donatos, magno reipublicæ damno labefactarunt, quumque aliquando ancipiti Marte utrinque pugnatum esset, tandem Syracusanis victoria cessit. Inter hæc Catanæ Coloni a Siculis finitimis Ducetio duce, atque a Syracusiis, quos Hiero Catanæ etiam statuerat; externi vero Urbe pulsos agris, dum belli muniis vacarent, etiā sibi assignatis spoliaverant, bello appetuntur. *Sub idem tempus*, inquit Diodorus (a) *Ducetius Siculorum Dux Incolis Catanæ*, ab Hierone scilicet deductis; *infensus, quod agro Siculis per injuriam ablato* (*) *fruerentur contra eos arma movit. Ab Syracusiis similiter eisdem bellum infertur; nam hi communi inter se sorte obtinuerant agros, & illuc ab Hierone Principe veluti in Coloniam ducti, belli munera prosequebantur. Catanenses itaque*, id est novi Ætnenses, *contra instructi procedere ausi, cum multis jam præliis superati, fractis animis jam amplius sese tueri minimè possent, agro tandem & Urbe simul coacti sunt cedere; tum eam, quæ nunc Ætna vocitatur, condunt Urbem, cui antea Ennosiæ nomen habebatur. Priscique Catanæ incolæ post longum temporis intervallum patrias sedes receperūt.*

(a) Bibli. Hist. lib. 11.

IX. Ex his Diodori verbis eruit Carrera: Catanēses Cives olim ab Hierone ejectos sub ejusdem mortem Catanam extemplo reversos, mox nova jactura ab Siculis Ducetio Duce, ac Syracusanis prælio victos Incessam sese recepisse; Cluverius et si *Siculorum nomine* intellexisse Diodorum Græcos Chalcidenses dicat, *ad discrimen*

Mm *novo-*

(*) *Hiero enim nedum Catanensem agrum novis Catanæ Colonis, sed finitimorum etiam, siculorum scilicet concesserat, ut vidimus.*

novorum Colonorum a Peloponneso ab Hierone adscitorum; tradit nihilominus: *Anno* xv. *post mortuo jam Hierone priscos loci incolas Siculos ejectis Catanensibus, qui sub exitum Hieronis eò reverterant, Urbem occupasse*. Sed utrumque halluci-nari cum ex iis, quæ diximus; tum ex aliis, quæ mox dabimus, clarissimè patebit. Subdit enim Diodorus, postquam Catanæ colonos a Ducetio victos prodit, hos in montanam Ætnæ oram, ubi Ennosia, seu Inessa ab Urbe Catana duodecim passuum millibus dissita, sita erat, commigrasse, opidumque mutato nomine Ætnam dixisse, ac postliminio priscos Catanenses reversos patrias sedes occupasse, a quibus longo temporis intervallo abfuerant. Catanenses enim Inessam concedere coacti, Opidum non Ætnam appellassent, neque ab Hierone infenso Principe conditam vulgâsset, neque longo temporis intervallo patriâ abfuisse dicerentur, in quam biennio ante, post Hieronis mortem sese receperant. Optimè autem de Catanæ Colonis ab Hierone inductis, atque a Ducetio pulsis intelligitur, quod Inessam commigrantes Ætnam eam, ab Urbe relicta mutuato vocabulo, appellaverint, ejusdemque Conditorem Hieronem suum dixerint, ac simularint.

X. Sed nil fortè clarius, ad Carreræ & Cluverii conjecturas convellendas proferri hoc loco potest, quam id, quod ex eodem Diodoro sequitur. *His rebus gestis, quicumque Hierone imperante propriis ex urbibus ejecti ad id usque tempus exularant, auxilio sociorum in pristinas quisque sedes restituuntur, eosque inde ejiciunt, quicumque per vim, & injuriam alienis locis aut urbibus insederant. Horum ex numero erant Geloi, Agragãtini, Himerenses; proximè his Rhegini cum*

Zan-

Zanclis, qui filiis Anaxilæ domini ex imperio & Urbe ejectis, patriæ libertatem recuperarunt. Et paullopost: *Postremo civitates fere omnes ad delendos hostes consurgentes, edicto, decretoque communi adversus Inquilinos, advenasque Colonos proposito, sese in jura sua revocarunt. Tum reductis exulibus, Civitates Civibus priscis unicuique suas restituere, simul alienigenas omnes, qui per vim & potentiam aliena loca usurpaverant, non sua, incolas Messanæ constituere. Tumultus itaque seditionesque omnes, quę per Siciliam solitæ erant concitari, hoc modo sedatæ sunt.*

XI. Catanæ porro Cives Chalcidenses, mox ut in patriam reversi sunt, Hieronis tumulum solo æquarunt. Strabo (a) *Post Hieronis obitũ redeũtes Catanenses inquilinos expulerũt, ac ipsius Tyranni tumulum solo ęquarunt.* Tum leges a Charonda Chalcidensibus Civitatibus observandas sub idem tempus traditas proponunt, quod innuere videtur Diodorus, post allata concludens. *Urbibus quoque singulis cura fuit, lapsas leges, & Respublicas jampridem alienatas pro suo cuique jure, & prisco more instaurare. Tum quidquid publici relictum est agri accepere, per civium capita quæque suis distributa sorte, tradunt.* Efflorebat magnus hic Legumlator summa nominis celebritate apud Magnæ Græciæ populos, præscriptisque Crotoniatis, Locrensibus, ac Rheginis ad vitam recte instituendam, ac remplubicam optimè gubernandam exactissimis legibus, a suis revocatus in Patriam, a qua ob Hieronis tyrannidem diù exulaverat, ac meritis honoribus exceptus, eorum leges reformavit, moxque reliquis Chalcidensibus per Siciliam, necnon Agragantinis, Himerensibus, ac Tauromenitanis, vivendi

(a) *De Situ Orbis lib. 6.*

vendi formam tradidit, qua servata diù a factionibus liberi perdurarunt. Observant Cælius Rhodiginus & Natalis Comes (a) quod leges ab se latas Charondas a Saturno acceptas prædicabat, ut tanquam a numine conditas homines vererentur, & susciperent.

(a) Antiq. lect. lib. 8. cap. 9. Myth. lib. 2. cap. 2.

XII. Interim Ducetius, quem *Siculorum* Ducem, Libertatisque authorem supra vidimus, gentis suæ Urbes singulas, excepta Hybla *in unam & communem duxit ad stipendia contributionẽ, ac vitæ parem institutionem*, ut Diodorus testatur, tum ex ære publico suorum magna pecuniæ vi contracta, Neam Opidum hodie Neetum, patriam suam in æquum campum transtulit; ac juxta Palicorum lacum in agro Catanensi Urbem haud ignobilem condidit, quam Palicam appellari jussit Olympiadis octogesimæ primæ anno quarto. Eam quum firmo satis muro cinxisset, agros finitimos novis Colonis divisit. Hinc simul ob soli ubertatem, simulque propter incolentium multitudinem brevì Urbs crevit. At non diuturna ea fuit felicitas, haud enim multopost jacuit. Urbem hanc, ut de Palicorum Lacu & Templo differens ostendam; nonnulli ad Symethum sub Ætna statuunt, sed passim alii prope Menas fuisse tradunt. Sequenti anno Ducetius Ætnam, quæ olim Inessa, occupat, Principe ejus per fraudem necato (Fazellus (b) aliique Ennam legunt.) mox Agrigentinis ac Syracusanis bello profligatis, magnam in spem adducitur, invadendi totius pene Insulæ imperium; sed adversante fortuna ab iisdem Syracusanis victus, suisque exosus factus; vitam ęgre a victoribus obtinuit.

(b) Decad. 2. lib. 2. cap. p.

Sub

XIII. *Sub* idem tempus Ætnæ Montem exarſiſſe, atque incendia eructaſſe tradit ex Joanne Stobæo (*a*) Petrus Carrera, ac Piorum Fratrum inſigne facinus eveniſſe contendit. Verùm utrumque hallucinari Thucydidis textus clariſſimè evincit, qui in annum ſecundum Olympiadis LXXXVIII. tertium Ætnæ incendium poſt Græcorum adventum rejicit, proinde ſecundum, ut vidimus, ante annum quinquageſimum in ſeptuageſimam quintam incidit Olympiadem; continuari porro, ut Carrera videtur innuere, idipſum incendium per annos ferme viginti quatuor uſque ad octogeſimam primam, haudquaquam potuit, nec Hiſtorici tacuiſſent, minus ab hac ad octogeſimam octavam per triginta circiter annorum ſpatium protendi.

(a) *lib. 2. cap. 5. Ser. 77.*

XIV. Celebris nihilominus hac *ipſa* ætate Mons Ætna fuit morte, ac ſepulchro Empedoclis Agrigentini Philoſophi, Poetæ, ac Medici clariſſimi. Hic, cum arte, aut maleficiis, nam etiam magicis fuit inſtructus, Pantheam Agrigentinam mulierem a Medicis deſtitutam perque dies plurimos animam agentem, ſanitati reſtituiſſet, ac famam idcirco immortalem ſibi comparaſſet, ut conceptam firmaret opinionem, ſacrificiis oblatis ante ortum Solis Ætnam aſcendit, in ejuſque craterem ſeſe conjecit; ut quum amplius non appareret, inter Deos relatum, aſſumptumq: homines crederent. Verùm, ignis illius æneũ calceamentum evomuit, ac fraude detecta, Philoſophi temeritas, ambitioniſque ſtudium patuit. Hæc Laertius (*b*) qui alio longè diverſo mortis genere defunctum ex aliis Scriptoribus Empedoclẽ memorat. Cæterum probabiliorem cenſet Mongitorius (*c*) M. Antonii Sabellici de morte Empedoclis opinionem

(b) *De Vitis Phil. lib. p.*

(c) *Bibliot. Sicul. tom. p.*

a Mattheo Silvagio, Carnevalio, aliisque firmatam, qua dicunt, quod quum doctrina, naturalique scientia polleret, atque Ætnæorum incendiorum arcana propius examinare vellet, æneis munitus calceamentis, ut cinerum fervorem toleraret usque ad summum verticem, atque hiatum ascendit, quumque ulterius incautè philosophando procederet, in igneum lapsus est gurgitem, ejusque casum æneum calceamentum ignis vi rejectum prodidit. Hoc autem subdit laudatus Mongitorius ex eo firmari potest, quod Fazellus, Philotheus, Cimorellus, ac alii passim testantur: in tertia nempe Ætnæ regione prope verticem vetustissimi fornicis lateritium spectari, quod vulgo *Turris Philosophi* appellatur; vigetque penes Catanenses fama, hanc sibi ædiculam testudinato opere Empedoclem, Cæli, ac Syderum motibus liberius contemplandis, construxisse. Quāvis, ut verum fatear aliter nonnulli de hoc lateritio sentiant, ut alibi dicam.

XV. Olympiade octogesima tertia Thuriorum Urbs ex Sybarensium reliquiis, Grecisque coloniis in magna Græcia crevit, quumque legibus destituta vivendi modum haberet nullum, Catanēsem Charondam, qui statuta præscriberet ac rempublicam administraret, & ordinaret, accersit, ut Diodorus testatur (*a*) qui ab optimis moribus, singulari rerum divinarum, humanarumque peritia, ac cultissimæ cujusque disciplinæ institutione virum commendat. Porro hic aliquandiu apud Thurios versatus, ut suo exemplo leges firmaret, in Patriam denuo rediit, ubi ætate gravis excessit, nobili sepulchro conditus, quod Fazelli ætate inventum, illud esse dictitant in Seminarii atrio locatum. De morte Charondæ varia circumferūtur

Ante Xpū 433.

(*a*) *Bibl. Hist. lib.* 12.

tur. Siſtam hìc Diodori verba. *Quadam die ferunt, cum in agrum exiviſſet gladio accintus propter Latronũ incurſiones, atque in regreſſu ſuo convocata fortè concione Populi concederetur, ibique tumultus excitari miſcerique plebem, et agitari varie cœptum per facinorosos, & ſeditioſos viros audiſſet, immemor gladii ad latus pendentis properat in concionem. At cum lege a ſe cautum, capitaleque judicatum eſſet, ne qua quis cauſa in concionem cum armis prodiret, ibi mox ab æmulis ſuis notatus criminis objectione. Ea enim occaſione oblata haud ceſſarunt quidam ex eis repente procul inclamantes: Leges inquiunt, quas condidiſti, nobiſque compoſuiſti Charondas, primus prævaricari adortus es. Ille repente ad gladium converſus: ita per Jovem, reſpondit: Verùm mox comprobatas reddam pęnas, confeſtimque ſtricto gladio, ſibimet conſpicientibus omnibus jugulum aperuit.* Hæc ſuo loco fuſius expendam.

XVI. Leges aliquot a Charonda latas idem Diodorus exſcribit, quas inter celebris illa: de Publicis Magiſtris ære Civitatis conducendis ad juventutis inſtitutionem, habetur. Hinc non incongruè nonnulli publicam Catanæ Academiam Authorem habuiſſe Charondam dicunt, quãvis alii longe ante, Steſichori nempe ætate inſtitutam, ut ſuperius innnui, evulgent. Ut ut ſit, Hippocratis ævo, qui Olympiade octogeſima ſexta effloruit, celeberrima habebatur, teſte Hieronymo Mercuriale, qui & medica peritia, & ſtudio antiquitatis, ut ſatis ejus opera declarant, inſignis (*a*) *Tempore Hippocratis*, ait, *ut Ego reperio, tres fuerunt nobiliſſimæ ſcholæ, una Rhodi, altera in Sicilia, & præſertim in Urbe Catanenſi, tertia fuit in Gnido*. Quas ſane publicas fuiſſe

(a) *De ratione victus Præfat. lib. 1. initio*

fuisse Academias, nemo inficias ierit, quidquid Carrera de Rhodia, & Gnidia dictitet, ut unā omnibus præferat Catanensem. Ex illa enim Gnidi prodiisse Ctesiam Artaxersis Medicum, & Hippocratem idem Mercurialis affirmat, ex alia Rhodi Theophrastum, de Sicula demum idem Author concludit. *Floruit pariter schola in Sicilia, & præsertim Pythagoræ*, ab ejusdem discipulo Charonda dubio procul instituta.

XVII. Per idem tempus bellum atrox inter Syracusanos ex una, ac Leontinos, & Catanenses ex parte alia exarsit: Illud compendiariè hoc pacto enarrat Justinus (*a*) in suo Trogi compendio: *Catanenses quoque, cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis auxilium ab Atheniensibus petivere, qui seu studio majoris imperii, quod Asiam Græciamque penitus ocuparat, seu metu factæ pridem a Syracusanis classis, ne Lacedemoniis illæ vires accederent, Lemponium Ducem cum classe in Siciliam miserunt, ut sub specie ferendi Catanensibus auxilii, tentaret Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia, frequenter cæsis hostibus prospera fuerant, majore denuo classe, & robustiore exercitu Lachete, & Cariade ducibus Siciliam petivere; sed Catanenses sive metu Atheniensium, sive tedio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Atheniensium auxiliis, fecerunt*. Hucusque Justinus, qui Leontinensium nullam prorsus ingerit mentionem.

(a) Lib. 4. Hist.

XVIII. Eadem vero enarrans Diodorus hęc habet (*b*) *Præfecto Athenis Euclide, Romani tres Tribunos Consulari potestate crearunt M. Manliū Q. Santicium Prætextam, Servilium Cornelium Cesum. Horum temporibus in Sicilia Leontinis Chalcidensium Colonis, Atheniensiumque cognatis adversus* Ante Xpū. 420.

(b) Bib. Hist. lib. 12.

sus

ſus Syracuſios obtigit bellum. Preſſi itaque viribus hoſtium, tum opibus, potentiaque Syracuſiorum quam longe inferiores erant, in diſcrimen amittendæ per vim patriæ adducti, Legatos Athenas mittunt oratum a Populo auxilium, ut quam celerrimè ſuæ originis Urbem, jam incumbente periculo, liberare properarent. Legationis ejus Princeps fuit Gorgias Rhetor omnium ætatis ſuæ ſermonis acrimonia longè præſtantiſſimus... Hic igitur Athenas ingreſſus, cum multa eloquentiſſime pro auxilio impetrando diſſeruiſſet, impetrata Athenienſium cum Leontinis, ſuadendo, ſocietate, ad ſuos rediit. Aſt Athenienſes jam pridem libido haud mediocris invaſerat Siciliæ *capiendę propter opportunitatem loci, ſolique fertilitatem... quibus permoti cauſis, decreto Leontinis auxilio, centum naves in* Sicili*am mittunt ducibus Lachete, & Charonde, qui Rhegium advecti centum naves a Rheginis Calcidenſibus colonis traditas ſuæ claſſi adjiciunt; Inde enavigantes, Inſulas primum Liparenſium, quod ſocietatem tuerentur* Syracuſiorum *excurrunt. Poſt in* Urbem *Locros perlati, captis ibi quinque Locrenſium navibus, caſtellum obſidere pergunt, cum finitimis Siculis auxilio Mylęis occurrentibus. Conſerta pugna victor Athenienſis manus ſupra mille hoſtium cædit, captivos haud ſexcentis pauciores adduxerunt; moxque expugnato caſtello vi potiuntur. Interea dum hæc fiunt, aduavigant quadraginta naves ab Athenienſi populo miſſæ, ut generoſiùs, atque ferociùs id ſuſcipi bellum pro majeſtate Urbis videretur. His præerant duces Eurymedon, &* Sophocles*; contractis in unum locum maritimis viribus, jam haud ſpernenda claſſis apparebat* CCL *triremibus inſtructa. Dum itaque bellum diutius trahi viderent, Leontini defatigati per*

 lega-

legatos Syracusas missos rem composuere. Triremes Atheniensium bello soluto revehuntur in Patriam. Hæc Diodorus, qui alios Siciliæ Populos Leontinensibus fœderatos memorat nullos, ac navium nnmerum, quæ ab Atheniensibus, Rheginisque vel missæ, vel collectæ nimium augere videtur, quum Thucydides ad Siculam expeditionem sub Lachete, & Chareade, seu Charonde ducibus naves viginti coactas testetur, ut mox videbimus. Fortasse, dum ab Rheginis, & Chalcidensibus Colonis traditas naves aliquot Atheniensibus innuit, de Siculis Chalcidensibus intelligit; Thucydides enim Diodoro vetustior, immo & Peloponnesiaci belli, cui interfuit, Synchronus Historicus Leontinis adhesisse Chalcididicas Civitates apertissimè scribit; hinc non incongruè Justinus ex Trogo bellum inter Catanenses, & Syracusios gestum, legatosque Athenas ab Catanensibus missos enarrat; summa enim inter Leontinos, & Catanenses necessitudo ob communem originem erat.

XVIIII. Jamvero, quid Thucydides de eo bello vulgaverit, hoc loco sistam (a) *Extremo huius Æstatis* (quinto anno belli Peloponnesiaci ab eodem Historico descripti) *Athenienses viginti naves in Siciliam dimiserunt ducibus Lachete Melanopi, et Chareada Euphileti filio; Syracusani namque cum Leontinis bellum gerebant; Erant autem Syracusanorum sociæ præter Camerinam, cæteræ Doricæ Civitates, quæ cum Lacedemoniis ante cœptum bellum societatem contraxerant; Leontinorum vero Chalcidicæ, Chamarinaque. Ex Italia* Lochri *Syracusanis, Rhegini, utpote cognati,* Leontinis *studebant. Miserunt itaque socii* Leontinorum *Athenas, qui pro vetusta soci-*

(a) *Belli Pelopō. lib. 3.*

ſocietate, et quia Jones eſſent, perſuaderent illis, ut naves ſibi trajicerent. Prohiberi enim ſe a Syracuſanis, & terræ uſu, et maris. Et trajicerunt Athenienſes perſpeciem neceſſitudinis, eo tamen conſilio, ut neque illinc frumentum exportaretur in Peloponneſum, et tentarent, numquid poſſent Siculas res ſibi ſubjicere. Ex quibus id colligas: præcipuam belli molem Leontinis incubuiſſe, Chalcidicas vero Urbes Catanam, Naxum, Camarinamque Doricam, Leontinorum ſocias legatos etiam ad ſuppetias petendas miſiſſe Athenas; bellum proinde geſſiſſe conjunctis viribus pro libertate tuenda contra Syracuſanos, qui nimiâ potentiâ, opibuſque elati illam labefactare ſtudebant.

XX. Acri deinde peſtilentia, quæ ineunte Hyeme Athenienſium vires afflixerat, deſcripta, proſequitur Thucydides hiſce verbis: *Eadem Hyeme, qui in Sicilia erant Athenienſes, ac Rhegini cum triginta navibus invaſerunt Æoli, ut vocant, Inſulas, Æſtate tutas ab hoſtibus ob aquæ penuriam. Sunt autem ſitę eæ Inſulæ Siculum verſus ac Meſſanum agrum, ſociæ tunc Syracuſanorum. Uaſtata horum terra, cum dedere ſe recuſarent, Rhegium rediere Athenienſes.* Et poſt pauca: *Eadem Æſtate* (anno ſcilicet ſexto belli) *alii quoque in Sicilia, ut quibuſque contigit, belligeraverunt, & ipſi Sicilienſes inter ſe, alii aliis arma inferentes, & Athenienſes ſociis junctis.... Etenim Chareade Athenienſium duce occiſo a Syracuſanis in bello, Laches, penes quem ſumma poteſtas navium erat, cum ſociis profectus eſt Mylas Meſſeniorum, ubi erant præſidio duę choortes illorum, quæ cum inſidias quaſdam claſſicis tetendiſſent, ab Athenienſibus, ac ſociis in fugam verſi,*

versi, multos e suis amiserunt; & admotis ad munitionem copiis pactionem facere coacti sunt, ut et arcem dederent, & adversus Messanam una dimicarent. Et mox Mamertini progredientibus Atheniensibus sociisque deditionem, et ipsi fecerunt, datis obsidibus, et quæcumque ad fidei tutelam pertinent præstitis.

XXI. Sub finem ednique Libri, postquam Nisę opidum incassum ab Atheniensibus, & sociis oppugnatum enarrasset, concludit: *Eadem Hyeme, qui apud* Siciliam *erant Athenienses, cum egressi e navibus in Himeræa essent, Siciliensibus una supernè invadentibus extrema Himereæ, cum ad Æoli Insulas navigassent in Rhegium se receperunt. Ubi Pythodorum Isolochi filium Atheniensium ducem successorem Lachetis offendunt in navium præfectura. Nam* Sicilienses *socii aditis Atheniensibus persuaserant, ut se majore classe adjuvarent. Quippe Syracusani cum terrâ forent illis superiores, & mari paucis navibus impedirentur, talem classem instruxerant, ut posthac contemni non possent. Itaque sexaginta naves expleverunt Athenienses tamquam sociis mittendas; etenim tum existimabant citius ibi bellum finitum iri, tum volebant fieri navium experimentum. Igitur unum e ducibus Pythodorum cum paucis navibus miserunt, missuri cum pluribus* Sophoclem *Sostratidæ filium, & Eurimedontem Thuclei. Pythodorus, accepta jam Lachetis præfectura, profectus est sub extremum Hyemis ad præsidium Locrorum, quod ceperat Laches, & victus a Locris in pugna discessit.*

XXII. *Per idem Ver* (Hæc nostra potissimum tangunt.) *Profluvium ignis ex Ætna monte omnium Siciliæ maximo emanavit, quemadmodum* *Ante Xpũ 421.*

alias

aliàs, & aliquantulum soli Catanensium corrupit sub Ætna incolentium. Fertur autem profluvium hoc quinquagesimo a superiore manasse anno, & ad summum ter extitisse, ex quo Sicilia a Græcis incolitur. Hæc per eam hyemem gesta sunt, & sextus exiit annus belli hujus, quod Thucydides conscripsit.

Ante Xpti. 420. XXIII. Auspicatur mox quartum historiæ suæ librum & septimum belli annum, qui fuit tertius belli Syracusani ab expugnatione Urbis Messanensis, ac vastatione Rhegini agri Locrēsium opera, enarratisque aliquot levioribus pugnis variâ fortunâ in mari utrinque gestis prosequitur: *Mamertinorum interea omnis populus a terra pariter, & navibus adversus Naxum Chalcidicam, quæ in finibus sita est, proficiscitur, ac prima die intra muros repulsis Naxiis agrum populabatur, postero cum classe pernavigans ad amnem Acesinem agrum vastat, peditatu oppidum oppugnante. Atque interim Siculi montani, ad ferendam Naxiis opem frequentes in Messenios descendunt; quos, ut conspexere Naxii, addito animo, seipsos mutuo adhortantur tamquam sibi veniant auxilio Leontini cum aliis Græcis sociis; & subito ex Urbe erumpentes in Messenios irruunt, & in fugam vertunt, ac supra mille occidunt, cæteris ęgrè domum elapsis, nā barbari in viis agressi permultos trucidaverunt, & naves quæ Messanam tenuerant, mox in suam quæque Urbem remearunt. Statimque Leontini, ac socii cum Atheniensibus Messanam, ut conquassatam, oppugnatum contendunt; Athenienses quidem a portu cum classe, peditatus vero a terra. At illi, & ex Locrensibus aliquot cum Demotele post cladem acceptam ad præsidium relictis, repentina irruptione*

 inva-

invadentes exercitum Leontinorum, plerumque in fugam vertunt, ac multos occidunt. Quo inspecto Athenienses egressi e navibus auxilium ferunt, rursusque Mamertinos persecuti sunt, ad Urbem usque perturbatis instantes, ac posito tropheo Rhegium reverterunt. Post hæc Greci, qui in Sicilia sunt inter se sine Atheniensibus alii alios bello infestabant.

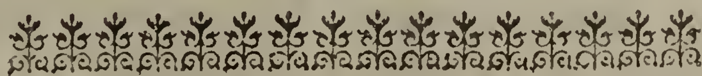
XXIV. Anno belli Peloponnesiaci octavo *Ante Xpũ. 419.* Syracusani quarto inter Camarinenses atque Geloos induciæ primum initę sunt; *mox cæteri Siculi legatis singularum Urbium ad Gelam coactis inter se tractabant si quo pacto reconciliarentur; Et cum multæ ultro citroque sententiæ dicerentur dissentientium, & prout quisque se læsum iri arbitrabatur expostulantium, Hermocrate tandem suadente pax firmata fuit, atque inter se in hanc sententiam convenerunt, ut ab armis discederetur, obtinentibus quibusque quæ obtinerent, modo foret Margantina Camarinorum*, pro qua certam Syracusanis pecuniam reddere tenerentur. *Socii vero Atheniensium accitis illorum primoribus ajũt fœdera, quæ ineunda essent, fore cum eis communia. Iis probantibus pacificati sunt. Post quod Atheniensium naves e Sicilia decesserunt.* Earum Duces mulctasse Civitatem subdit Thucydides, exilio quidem Pythodorum, & Sophoclem, pecunia vero Eurymedontem, quasi penes eos fuisset Siciliam subjicere, muneribusque corrupti ac persuasi abscessissent. Hæc fusiori calamo ex Thucydide prosequi libuit, communi enim societate cum nostris Leontini, Naxii, Camarinenses, aliique, ac junctis viribus id bellum gessere, ut ab initio docui; hinc ut communis fœderatorũ labor, sic & communia, quæ huc usque com-

memo-

memoravi, facinora censenda.

ante Xpti. 417. XXV. Post biennium turbatis per Insulam rebus Phæax ab Atheniensibus cum duobus collegis legatus in Italiam atque Siciliam transmittitur. Legationem hanc sic describit Thucydides (a) *Cum Leontini Atheniensibus e Sicilia reversis, post conventionem, multos in civitatem adscripsissent, & plebs agrum viritim dividere haberet in animo, id sentientes ii, qui potentes erant, Syracusanis accitis, plebem ejicere, & eâ passim errabundâ, dedentes se Syracusanis, Urbemque deserentes, ac desolantes habitacula, Syracusas, ut Cives, commigrarunt: Quorum plerique displicente sibi facto, relictis Syracusis, locum quemdam Urbis suæ nomine Phoces cepere, & arcem in Leontino agro validam Bricinnias; ad quos permulti exulantis plebis se contulerunt, & pro muris stantes belligerabantur. Hoc cum audissent Athenienses Phæacem miserunt, si quomodo persuasis suis, qui ibi erant sociis* (quos inter Catanenses) *& aliis, si possent, Siciliensibus, communiter tãquam adversus proficiscentem Syracusanorum potentiam, sumptis armis, liberarent populum Leontinum. Phæax ubi advenit, inductis Camarinæis, atque Agragantinis, quia apud Gelas ei è contrario eveniebat, ad cæteros non perrexit, intelligens haud quaquam illis persuasurum, sed rediens per Siculos Catanam, & in transitu Bricinnias veniens, adortatusque discessit.* Ex quibus eruo: Phæacem Catanam primo appulsum, quũ civibus persuasisset, mox ad alias perrexisse; sed re infecta reversum, in patriam solvisse.

(a) *Lib. 5. bell. Pelopon.*

LIBER II.

CATANÆ ILLUSTRATÆ LIBER SECUNDUS

CAP. I.

CATANA ATHENIENSIBUS CONTRA SYRACUSANOS FŒDERATA.

Ante Xpũ. 411. Orbis conditi 3589.

I. OLympiade nonagesima prima incunte Seluntini finitimis suis Ægestanis bellum intulere. Hi quòd Chalcidenses essent, ac veteres Atheniensium socii ad suppetias exorãdas Legatos suos Athenas direxerant, votique compotes effecti, ut naves sexaginta in Siciliam transmitterent, impetrarant. Catanenses interim ac Leontini auxilia adversus Syracusanos sibi infensissimos ab iisdem Atheniensibus postularũt; hinc illi, cupiditate proculdubio, ut sæpius dixisse memini, totius insulæ potiundæ specie tamen auxilii cognatis populis, sibique ob fœdera conjunctis ferendi, magno apparatu in Siciliam trajicere decreverunt. Catanensium, seu Chalcidensium legationem enarrans Justinus (a) *Interjecto* ait, *tempore, cum fides pacis a Syracusiis non servaretur, denuo Legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo, barbaque prolixis, & omni squalloris hobitu ad misericordiam commovendam accer-*

(a) *Hist. lib. 4.*

 sito

ſito concionem deformes adeunt ; adduntur precibus lacrymæ & ita miſericordem populum ſupplices movent , ut damnarentur duces , qui ab his auxilia deduxerunt . Igitur claſſis ingens decernitur , creantur Duces Nicias , Alcibiades , & Lamachus, tantiſque viribus Sicilia repetitur , ut ipſis terrori eſſent , in quorum auxilia mittebantur . Hìc, ut obſervas, Juſtinus rurſus Catanenſium ſolūmodo meminit, cum Chalcidenſes omnes Siculi auxilia poſtulaſſent. Num quia tunc Catana inter Chalcidicas civitates principatum gerebat, uti inter Doricas Syracuſæ, inter Siculas Trinacia?

II. Fuſius rem enarrat Diodorus, deſcriptoque inter Seluntinos, & Ægeſtanos prælio, horumque clade ſubdit (a) *Cum viribus ſuis Ægeſtæi diffiderent , Agragantinorum præſidium , & Syracuſiorum ſibi ſocietatem conciliare conantur . Ea fruſtra ſpe cæpta , legatos Carthaginem mittunt , imploratum auxilium , quibus itidem renuentibus , ad maris auxilia ſocietatem , quæcumque fortuna obtuliſſet, contrahendam convertuntur ; quorum conſilia caſus ipſe provexit . Leontinos olim Syracuſii Urbe ejectos agro quoque ſpoliaverant ; ſolo itaque patrio extorres , conſilium ineunt ſocietatis Athenienſium ſibi rurſus conciliandæ . Hac re gentibus communicata , quibuscum amicitia devincti erant , communi decreto , legatos Athenas mittunt , oratum , uti Urbibus ſuis vi , & potentia quorumdã oppreſſis , opem ferre properarent, ſimulque eis operam ſuam pollicentur ad rem Siculam peragendam. Cum Legati Athenas veniſſent , Leontinis antiquã cognationem , & priſtinam ſocietatem commemorantibus , tum Ægeſtæis ingentem proferentibus ad id bellum ſibi pecuniam , quam paratam haberent, ſimulque capturos contra Syracuſios arma ſpondentibus*

(a) *Bib. Hiſt. lib.* 12.

tibus; Athenienses adducti statuunt eò dimittere viros quosdam spectatæ virtutis, & fidei, qui simul Insulę situm, opesque, & Ægestæorum res diligenter explorarent. Quibus Ægestam pervectis Ægestęi pecuniæ vim opumve facultatem, quanta domi pollerent, jactari, quantave suburbiis, & locis proximis pro arbitrio cogere in manu esset, ostendere. His diligenter exploratis domum regressi Ægestæorum opulentiam renunciant. Comitiis habitis, de ea re Populus consulitur. Relata in medium consultatione de exercitu in Siciliam trajiciendo, Nicias contrariam habuit sententiam... Alcibiades vero Atheniensium clarissimus hortari pergit Populum, ut id bellum confidenter adoriatur... Persuasus itaque illius sermone, assensusque Populus, extemplo classem ad id idoneam extrui jubet; triginta a sociis triremes missæ, centum, ipsi suis opibus instruunt, rebusque muniunt ad bellum necessariis. Quina deinde armatorum millia, eis imponuntur eo delectu ex Civibus habito, duces eius expeditionis tres creati Alcibiades, Lamachus, & Nicias.

III. Niciæ, & Alcibiadæ Orationes apud Athenienses, quibus hic bellum capessendum, detrectandum ille Populo suasit, recitat suo more Thucydides (*a*) qui classem enumerans, triremibus Acticis centum triginta quatuor, ac duabus Rhodiis biremibus, in quibus armatorum quinque millia, ac centum vehebantur, ultra onerarias naves, quæ fere absque numero, instructam evulgat; ac prospero cursu in Siciliam delatam apud Rheginos primum constitisse, eosdemque, ac Messanenses ad societatem ineundam frustra solicitasse scribit. Pergit mox enarrare, ut *completis sexaginta ex omni numero navibus,* sum-

(*a*) *Belli Pelopō. lib. 6.*

ſumptiſque neceſſariis, Athenienſes duces Naxum tranſmiſerint, uno ex eis cum cætera claſſe ad Rhegium relicto. A Naxiis intra Urbem recepti Catanam navigarunt, ſed cum a Catanenſibus non reciperentur (aderant enim illic quidam Syracuſanorum ſtudioſi) ſubjerunt Teriam flumen, ubi ſtationem eo die cum habuiſſent, inſequenti Syracuſas navigarunt, in Ceterum claſſe digeſta, ac præmiſerunt decem naves in portum magnum, quæ ſubeuntes explorarent, ſi quid navium ab hoſte deductum eſſet. Et ex eis egreſſi in terram aliqui denunciarent Syracuſanis, Athenienſes venire ad reducendos in ſuam patriam Leontinos jure ſocietatis atque cognationis. Ubi denunciaverunt, ſitumque Urbis, ac portuum, & omnem circa regionem contemplati ſunt, unde appellentibus ſibi opportunitas foret oppugnandi, rurſum reditum eſt Catanam.

IV. Eadem habet Plutarchus cum in Alcibiade, tum in Niciæ vita, ſed hunc nonnihil incuſat, quod militum animos conſiliis ſuis perſtrinxerit; *Cum enim Lamachus*, inquit, *recto curſu petere Syracuſas, et quam proximè civitati bellum admovere ſuaderet; Alcibiades vero ſolicitatis primo finitimis Urbibus, & ad deditionem quaſcumque poſſent compulſis, tum demum Syracuſas aggredi oportere, cenſeret; Nicias ab utroque diſſentiens Siciliam navibus luſtrari cenſebat, ac poſtquam hoſtibus armorum, & triremium apparatum oſtendiſſent, Athenas redire optimum putabat... His ille conſiliis paſſim vulgatis, vehementer animorum ardorem extinxit, & militum obtudit audaciam*. Idem ab Athenienſibus captam in portu Syracuſano navem e templo Jovis Olympii revertentem refert, quæ tabulas, ubi Civi-

um

um omnium Syracuſanorum nomina, quicumque ad bellum idonei eſſent, inſcripta erant, ferebat, quæ paſſim inter milites vulgatæ Auruſpicum mentes turbavere, qui ex hoc jam oraculum fide præfinitum arbitrabantur, quod Athenienſibus prænunciaverat, fore ut aliquando Syracuſanorum omnium Athenienſes potirentur.

V. Illud etiam Diodorus præmiſerat: Syracuſios ſcilicet comperto claſſem, copiaſque Athenienſium Siculis oris advectam in ipſo trajectu adeſſe, creatis Dictatoribus Hermocrate, Sicalio, et Heraclide, delectuque militum undique habito, per Siculas Urbes dimiſiſſe oratum, ut pro ſalute communi contra vim hoſtis arma ſumerent. Ab Agragantinis ac Naxiis reſponſum datum, ſe pro ſervanda fide ſocietatem cum Athenienſibus juncturos; Himcreos vero Mamertinoſque bello tantisper abfore promiſiſſe, ſeque de ſocietate ineunda interea conſulturos; Selinuntinos Geloos, & Catanenſes arma vireſque ſuas pollicitos. Verum de noſtris ſubdubito, tum quod Athenas Legatos cum Leontinenſibus jam ex Juſtino vidimus, miſiſſe; tum quod Diodorus ipſe paullo ſuperius ſub finem Libri XII. innuerat: Leontinos re cum gentibus communicata, quibus amicitia conjuncti erãt, communi decreto Athenienſes ad ferendam opem ſolicitaſſe. Quæ autem gens Leontinis, & ſanguinis neceſſitudine, & fœderibus conjunctior Catanenſibus? Ab his minime receptos Athenienſes quum primo Syracuſas obnavigarent ex Thucydide adnotavi; ſed cauſſam Hiſtoricus aperuit, quod Catanæ adeſſent, qui Syracuſanorum partibus ſtuderent. Putaverim ergo ſubdolis verbis Syracuſarum Legatis Catanenſes ſuppetias promiſiſſe, clam vero Athenienſibus, quibuſcum fœderibus

juncti erant, auxilia spopondisse. Subdit namque laudatus Thucydides, nec Diodorus dissentit, quod mox ut Atheniensium classis Catanam rediit, *inito consilio Catanenses abnuerunt exercitum excipere, ingredi tamen duces, & si quid vellent, dicere jussere. Apud quos habente orationem Alcibiade, & in illam concionem conversis Oppidanis, Milites portulam quamdam male constructam subruerunt, ingressique mercabantur per Urbem*. Scribit Polienus (*a*) convenisse Alcibiadem cum suis, ut se pro rostris loquente, dum universus populus concioni intentius assisteret, evulsâ per vim valvâ, milites in Urbem irrumperent, Civesque veluti socios haberent. Sed jam Thucydides: *Hos ubi ingressos viderunt, qui cum Syracusanis sentiebant, subito timore percussi, clam profugerunt, non adeo multi; ceteri decrevere, faciendam cum Atheniensibus societatem, jubentes reliquum exercitum accersiri a Rhegio* Et prosequitur. *Qui postea reversi, Athenienses, jam cum omni manu moventes, inde ubi Catanam appulerunt, castra communiunt*. Castra hæc extra Urbem ad meridiem statuisse Athenienses opinor, qua parte iter est ad Leontinos.

(a) In Stratagē.

VI. Dum hìc agerent Athenienses, perlatum est a Camerina, *si se conferant eò, ad ipsos defecturam eam Civitatem, simulque Syracusanos classem instruere.. Cum omni igitur exercitu, & classe proficiscuntur adversus Syracusas primum; ubi cum nihil navium instrui comperissent, retro se in Camerinam receperunt, appulsique ad littus, præconis voce se venisse nunciant; nec tamen recepti sunt... Ita infecto negotio discessum est; cumque in locum quemdam agri Syracusani descendissent, prædasque egissent, occurrentibus*

rentibus Syracuſanis Equitibus, & per eos Peltatis nonnullis ex levi armatura interfectis, Catanam reditum eſt. Ibi navem offendunt ab Athenis miſſam, qua Alcibiades ad ſe tuendum, criminibuſque, quorum fuerat publicè inſimulatus reſpondendum, in patriam revocabatur, cum quo & alii milites poſtulabantur. Audito Populi decreto Alcibiades, his in triremem ſuam aſſumptis, qui ſecum erant in eadem calumnia nominati, in altum obnavigat, ubi autem ad Thurios applicuit, arrepta clam fuga, in Peloponneſum delatus Spartam ſe recepit.

VII. Interim Nicias, et Lamachus Athenienſium duces in Sicilia bifariam diviſo exercitu, cum omnibus copiis Selinuntem navigant, atque Ægeſtam, ut promiſſam, atque oblatam ab Ægeſtanis pecuniam recipiant, ac Selinuntinorum vires explorent; profectique Himæram uſque, quæ Græca ex omni illa Siciliæ ora Urbs erat, quum non reciperentur, Hyccharam Sicanicum opidum (Mycaram Siculorum caſtellum lego apud Diodorum) in reditu expugnant; ex cujus præda, ac ſpoliis ad centum talenta cogunt, exactiſque præterea ab Ægeſtanis triginta talentis, juncto eorumdem ſibi equitatu, terreſtri itinere per Siculos peragrando, Catanam repetunt, navibus, quæ prædam portabant, littora circumlegentibus. Ex Hyccarenſi opido Laidem famoſiſſimam poſtea meretricem, tunc verò admodum puellam inter captivos abductam, & in Peloponneſum advectam tradit Plutarcus (a)

(a) *In vita Niciæ.*

VIII. *Inſequenti Hyeme*, proſequitur Thucydides, *Athenienſes ad invadendas Syracuſas ſe apparabant; viciſſimque Syracuſani, & ipſi tamquam in illos ituri. Qui quoniam ad primum terrorem*

rorem atque expectationem non protinus invaserant Athenienses, quotidie magis ac magis animos sumebant... postulabantque a ducibus, ut se Catanam ducerent, quando hostis in ipsos non iret. Quin etiam Equites Syracusani ad speculandum assidue ad castra usque Atheniensium provecti, cum alia probra ingerebant, tum vero illud: Numquid venissent ad habitandum secum in aliena, quam ad Leontinos in propria sede locandos? Verùm Athenienses duces in id intendebant, ut Syracusios Equites, quam longissimè ab Urbe abducerent, ut ipsi interea sub noctem cum classe preterventi locum castris idoneum per otium occuparent; rati non perinde se valituros, si aut e classe adversus præparatos descenderent, aut terrestri itinere euntes, ab hostium speculatoribus cognoscerentur.. Ut igitur ad votum omnia cederent, hac uti astutia decreverunt.

IX. *Mittunt quemdam* (Græci Historici verba damus) *probatæ sibi fidei, eumdemque, ut putabatur, ducibus Syracusanis, ad quos mittebatur, non minus familiarem, qui diceret, se venire a quibusdam Catanensibus, (Erat autem ipse Catanensis,) quorum nomina illi nossent, & eos adhuc superesse suæ factioni studiosos; Is inquit, Athenienses intra Urbem depositis agitare armis, si velint illi certa die prima aurora cuncto cum Populo venire adversus Atheniensium exercitum, se hunc exclusuros ab Urbe, classemque incensuros. Syracusanos autem facile Athenienses adortos, exercitum deleturos; permultos fore Catanenses ad rem peragendam adjutores, & jam paratos esse, a quibus ipse veniret. Huic Syracusanorum duces, ut qui erant alioqui audaciores, & habebant sua sponte animum eundi cum apparatu adversus Catanam*

tanam multo inconſideratius fidem habuerunt. Nec cunctati, conſtituta die, qua ad Catanam adeſſent, hominem remiſerunt; populoque omni edixerũt (Jam enim Selinuntini, & alii nonnulli ex ſociis aderant) ut ſe nullo delectu ad exeundum expediret. Ubi omnia, quæ ad apparatum pertinent in expedito fuere, & dies, qua conſtituerant venire, adventabat, profecti Catanam verſus caſtra poſuere ad Symæthum Flumen in agro Leontino. Quos ubi advenientes ſenſere Athenienſes, ſumptis omnibus copiis, & ſuorum, & Siculorum, & ſi quis alius illuc acceſſerat, eiſque in naves, & navigia impoſitis, de nocte tendunt Syracuſas, & ſub ortum Auroræ ingrediuntur in magnum portum ante Olympium, tanquam illic caſtra metaturi. Syracuſani interim Equites primi Catanam perlati, cognito omnem claſſem vela feciſſe, regreſſi nuntiant peditatui; qua de re cuncti jam reverſi ſunt ad ferendas Urbi ſuppetias, & quia longum ipſis iter faciendum erat, Athenienſes interea per ocium copias collocaverunt opportuno in loco, unde pro ſuo arbitrio prælium inire poſſent, nec ab equitatu Syracuſano admodum infeſtari.

X. *Hoc omnium*, inquit Plutarchus, *quæ in Sicilia Nicias geſſerit, præclariſſimum extitit facinus.* Verum prorſus fallitur Author hic, dum Niciam terreſtri itinere Syracuſas duxiſſe copias ſcribit, ac omni circum regione occupata, nullo adverſante, ponendis caſtris eum locum, qui eſſet ab hoſtili inſultu tutiſſimus, elegiſſe. Hæc enim Thucydidi nedum adverſantur, ſed Athenienſium fraudi, quam proſpero eventu moliti fuerant, prorſus incongrua videntur; *terreſtri enim itinere euntes*, ut idem Thucydides obſervat, ab hoſtibus circa Symethum poſitis & co-

gniti fuiſſent, & intercepti, neque alia brevior via Syracuſas eundi, quam per Symethum, a Syracuſano peditatu occupata. Sequenti porro die contra hoſtes, qui ad ferendam Urbi opem fuerant reverſi, ſeſe ad prælium Athenienſes inſtruunt, ac primi eoſdem adorti, collatis ſignis, in fugam vertunt. Cæſos Syracuſanos, ingentique itidem pluvia, ac tonitribus territos longo ſpatio Athenienſes ſunt perſecuti, ac fortaſſe deleviſſent, niſi equitatus hoſtilis, qui permultus atque invictus erat, illos inhibuiſſet. Syracuſanis poſtero die victoriam concedentibus, mortuos nihilominus reddiderunt numero tam civiũ, quam ſociorum ducentos ſexaginta (quadringentos enumerat Diodorus) quum ex ſuis, ſociiſque quinquaginta omnino deſideraſſent, quorũ oſſibus ex piræ incendio reliquis, Hoſtiumque ſpoliis lectis, poſt aliquot ab hac victoria dies Catanam denuo navigarunt, certiſque nuntiis Athenas miſſis, quibus pecuniam ſibi, equiteſque poſtulabant, deficientes ad ſe civitates aliquot in fidem ſuſceperunt.

XI. Procedente Hyeme claſſis, quæ ad Catanam erat, continuò Meſſanam ſe contulit tamquam receptura eam Urbem per proditionem, ſed quæ tractabantur, Alcibiadis operâ non ſucceſſerunt. *Interim Syracuſani elati animis,* inquit Plutarchus, *omnem, quæ Catanæ adjacet, regionem populati, Caſtra etiam Athenienſium, quæ non procul ab Urbe poſita erant, incendere. Quorum malorum culpam omnes in Niciam referebant, qui periculorum rationibus ſubducendis occupatus, cum etiam minima quæque caveret, rerum gerendarum gubernatricem temporis occaſionem prçterfluere ſinebat.* Cæterum non otioſi reliquum hyemis inſumpſere

ſumpſere Athenienſes, ſed ſolicitatis Camarinẽſibus, ut ad ſe illos, pro jure ſocietatis ſub Lachete initæ, inducerent, quibus tamen neutri patri ſtudere placuit, Siculorum quamplurimos ſibi conciliarunt, eos precipuè, qui plana loca incolentes, Syracuſanis parebant, illoſque, qui in mediterraneis liberas Urbes habebant. Eos porro, qui a Syracuſanis deficere recuſabant, admotis copiis partim ad deditionem compulerunt, partim, ne miſſa ab hoſtibus auxilia poſſent adire, prohibuerunt. Subinde e Naxo Catanam venerunt, ubi Caſtra a Syracuſanis incenſa excitarunt, ac quæcumque in rem erant, tanquam ineunte ſtatim Vere bellum inituri, paraverunt. Nec illis ſegniores Syracuſani ab Corinthiis cognatis, ac Lacedemoniis auxilia impetrarunt, ſeque ad bellum fortiter gerendum muniere.

XII. Anno XVIII. Belli Peloponneſiaci Olympiadis nonageſimæ primæ ſecundo, ineunte Vere Athenienſes, qui in Sicilia erant, a Catana moventes adverſus Megaram hoſtium Urbem adnavigant, ejuſque agrum e claſſe egreſſi populantur. Hinc caſtellum quoddam Syracuſanorum adorti, cum id non expugnaſſent, rurſus tam pedeſtri itinere, quam navigatione ad flumen ſe Teriam recipiunt, agroſque circum ac ſegetes incendentes, aliquot eorumdem hoſtium interfectis, ad naves trophæo erecto redeunt. Catanam appulſi, atque illic frumentati cum omnibus copiis Centuripen Siculum opidum profecti ſunt, quò quum ex conventione intraſſent, incenſis Ineſſæorum ſeu Ætnæorum ſimul & Hyblenſium agris diſcedunt, Catanamque regreſſi Equites offendunt ducentos quinquaginta

ta, ſine ipſis equis, ſed cum illorum ornatu, tāquam Sicilia equos ſuppeditatura, & equeſtres Sagittarios triginta cum tricenum talentorum pecunia ex Athenis advectos; Quibus fræti auxiliis claſſem illico Syracuſas appellunt, atque ad locum nomine *Leonem* ab Epipolis ſeptem circiter ſtadiis diſtantem Pedites exponunt. Hi alacriter, Ducibus præeuntibus, ad Epipolas curſu contendunt, locumque occupant, (Erant Epipolæ locus præruptus Urbi imminēs hodie, *Mongibelliſi*) priuſquam Syracuſani re cognita adeſſent, quos nihilominus accurrentes fundunt, atque in Urbem amiſſo duce, ac trecentis ſociis compellunt.

XIII. Poſtera die exercitus omnis adverſus Syracuſarum mœnia deſcendit, & quum nemo obviam prodire auderet, regreſſus, caſtellum apud Labdalum in ſumma Epipolarum crepedine excitant. Nec ita multopoſt Athenienſibus ex Ægeſta Equites trecenti, & Siculorum, Naxiorumque circiter centum ſupervenerunt. Quumque ipſis eſſent ducenti quinquaginta, qui ſibi equos ab Ægeſtanis, & Catanenſibus ſumpſerāt, Equitum ſumma ſexcentorum extitit & quinquaginta, quo ſane apparatu adverſum Tycham profecti (Erat Tycha pars Urbis florentiſſima) Syracuſios ad pugnandum egreſſos facile fundūt, murumque obſidionis ad Trogilum uſque producunt, atque a magno portu ad alterum mare Urbem occludere parant. Varia ſubinde commiſſa prælia circa vallum, quo contra Cives ſeſe munierant, variâque fortunâ illud nunc dirutū, nunc reparatum, quumque aliquando conſerta pugna, Lamachus Niciæ ſocius, ut ſuos adjuvaret, foſſam eſſet tranſgreſſus, deſtitutus, cum paucis glorioſè occubuit. Plutarchus Lamachum

cum

cum Callicrate Syracuſanorum Prætore ſingulari certamine congreſſum ſcribit, atque utrumque mutuis ſeſe vulneribus confeciſſe.

XIV. Lamachi corpore, & armis potiti Syracuſani *effuſo curſu*, ut ſcribit Plutarchus, *Athenienſium muros, & Caſtra petebant, ubi Nicias pene ſolus abſque copiis, & auxiliis, infirmo etiam corpore, verſabatur. Hic urgentis impetus neceſſitate excitatus, & imminentis periculi magnitudinem animadvertens, familiares, ac ſervos omnes, qui ſecum aderant, juſſit quidquid lignorum ante muros machinarum parandarum cauſſa convectum fuerat, atque ipſas etiam jam fabricatas machinas in acervum conjectas incendere. Atque eo conſilio irruentium Syracuſanorum impetum cohibuit, ſibique & muris, tum etiam rebus omnibus atque impedimentis Athenienſium ſalutem attulit.* Subdit deinde ingenti ſpe & animo gerendum bellum ſuſcepiſſe Niciam, multis e Syracuſanis partibus ad eum deficientibus populis, atque undique navigiis ad exercitum frumentum, & omnifariam generis commeatum ſuppeditantibus, concluditque: *Et jam Syracuſani ſeſe ulterius poſſe tutari diffidentibus, quibus conditionibus pacem a Nicia petituri eſſent, conſultabant.*

XV. Inter hæc auxilia ad Syracuſiorum animos, fiduciamque erigendam ab Corinthiis & Lacedemoniis Duce Gylippo advenerunt; unde utrinque circa munitiones ſępius pugnatum, ac Niciæ interdum, quandoque Gylippo victoria ceſſit. Subinde ſequenti anno majori vi, atque apparatu geſtum eſt bellum; ex ſociis enim civitatibus authore Gylippo, atque e Corintho ſuppetias maximo cum ſucceſſu Syracuſani ſibi compararunt; Athenienſibus vero Eurimedon

Ante Xpū 408.

Tt pri-

primum multo cum ære, mox Demosthenes cum armatorum aliquot millibus ac septuaginta navibus, auxilio ex Attica advenere, ut Tucydides testatur (a) Veris autem initio nondum Demosthene in Siciliam appulso, Gylippi atque Hermocratis hortatu ad navalem pugnam Syracusani sese expediunt, Plemmyriumque castellum ab Atheniensibus munitum dolo capiunt, quum enim Athenienses præsidiarii ad spectaculum navalis pugnæ intenderent, Gylippus prima luce castelli muros subit, paucisque custodibus in fugam actis, reliquis munitionibus potitur, magnāque pecuniæ vim ibi ab hostibus veluti in tuto positam sibi vindicat. Porro navale prælium Atheniensibus cesserat, qui fugata Syracusana classe, ac decem eorum triremibus depressis posito trophæo parva in Insula quæ Plemmyrio periacet, exstractisque hostilibus spoliis in castra rediere.

(a) *Belli Pelopon. lib. 7.*

XVI. Nondiupost Siculi Atheniensium socii, quos inter Centuripini atque Alicyæi memorantur, exercitum, quem ex reliquis Insulæ populis sibi studentibus Syracusani contraxerant, per insidias aggrediuntur, ad octingentos ferme conficiunt, legatosque præter unū Corinthium cædunt. Jamvero Gylippus, cognito Demosthenem jam cum auxiliis adventare, terrestrem simul, & navalem experiri fortunam rursum voluit, suosque ad utrumque prælium educit. Athenienses, qui a principio peti se solo peditatu opinabantur, ubi naves quoque cernunt ex adverso tendentes, classem & ipsi conscendunt, ac quinque & septuaginta navibus impletis, obviam hosti procedunt, cujus erant naves octoginta. Hæ classes, quum diu invi-

cem

cem incurrissent, multaque tentassent, tandem direptę sunt, simulque a muris, ac vallo peditatus excessit. Postera die quievere; at insequēti maturiùs Syracusani sub eodem conatu, & peditatus, & classis conflixere cum Atheniensibus, quos tandem Aristonis Corinthii suasu, inopinatò rursus post prandium adorti fundunt, navalisque victoriæ trophæum erigunt.

XVII. Demosthenes interea portum ingressus, ut Atheniensium animos erexit, sic hostium depressit audaciam, advertensque, quonam modo res se haberent, non esse terendum tempus censuit. Machinas igitur contra Urbem, Nicia invito, copiasque admovet, atque ad Epipolas cæsis fugatisque præsidiariis, munitiones invadit; mox tamen, quum longe progredientibus suis nullo ordine, vellet quamvelocissimè nondum expugnata loca perrumpere, a Thebanis repulsus, ingentique strage fugatus est. Tunc belli, atque expeditionis difficultatibus serio pensatis, reditum in patriam suadere cœpit, cui tamen Nicias obstitit primum, sed invadente exercitum pestilenti lue, & ipse demum abitionem occultissimè imperavit. Hanc nihilominus lunari Eclipsi perterriti Athenienses quum distulissent, de ea re a transfugis edocti Syracusani, terrestri ac navali prælio illos aggredi decernūt. Consertâ pugnâ Atheniensis classis partim cum Eurimedonte, qui dextrum cornu tenebat, conficitur, partim ad terram usque urgetur, Syracusanus vero peditatus sub Gylippo a Tyrrhenis Atheniensium sociis in fugam versus, in paludē Lysimeliam deturbatur, ac cum non multa cæde ab Atheniensibus etiam, qui ad suppetias sociis ferendas advenerant, repellitur; unde ab utris-

que

que trophæa ſtatuuntur.

XVIII. Subinde Syracuſani fauces portus compactis navibus præcludunt, ne poſſet amplius Athenienſium fuga eos latere. Hi porro, quæ deſtinaverat hoſtis probe intelligentes, quum inopia commeatus laborarent; (præmiſſis enim nuntiis Catanam, tamquam profecturi, ne quid ad ſe deveheretur, mandarant) Caſtrorum munitones deſerendas ſtatuunt, ſummoque conatu navale prælium committendum cenſent, ut ſi ex eo victores diſcederent, Catanam ſeſe reciperent, ſin minus incenſa claſſe pedeſtri agmine abirent, ac locum aliquem ſive Barbaricum ſive Græcum adipiſcerentur. Quæ poſteaquam agi placuit, extemplo acta ſunt, admotiſque navibus ad centum ac decem, hortante Nicia, atque omnium animos erigente, Demoſthene, Menandro, & Euchidemo ducibus ad fauces portus jam præoccupatas ſine mora ſe conferunt, ut in altum erumperent. Nec ſegniores Syracuſani, & ipſi totidem fere navibus moventes, exitum portus tutabantur, ac in hoſtes obſeſſas fauces ſubire tentantes invecti, multâ ferociâ bellum committunt, victoreſque in Urbem redeunt.

XIX. Tunc de abeundo per noctem terreſtri itinere Athenienſes conſilio inito, Hermocratis Syracuſani aſtutiâ a propoſito revocãtur. Hic enim, quum Cives ad obſtruendas vias, & anguſta locorum occupanda adducere non poſſet, ad hoſtium caſtra quoſdam e ſuis obſcura nocte, quaſi eſſent Athenienſium ſtudioſi, emittit, qui dicunt, ne nocte illa moverent, tãquam Syracuſanis itinera obſidentibus; idque poſtridie potius per otium inſtructo agmine præſtarent. Hæc quum Athenienſes milites Ducibus retuliſ-

retulissent, nullam hi subesse fraudem opinati, ea nocte cunctandum censuerunt. At ubi satis sibi visum est suos instruxisse, tertio a pugna navali die, diviso in duas partes exercitu, Catanam versus moverunt. Syracusani interea ac Gylippus cum suis priores egressi itinera passim obstruxerant, & ad riparum, & Fluminum vada posuerant insidias, fugientibusque occurrentes incessabant, atque ab cœpto itinere revocabant. Tandem Demosthenis copiis, quæ turba præpeditæ lentius festinabant, interceptis, atque ad deditionem cum ipso Duce compulsis, Niciam mox cum reliquis ad Assinorum Flumen aggrediuntur, pluribusque jam fame ac siti confectis crudeliter obtruncatis, Niciam ipsum, qui se Gylippo dederat, capiunt, ac Syracusas cum aliquot captivorum millibus adducunt, ubi Niciam ac Demosthenem, Gylippo invito, obtruncant, reliquis in Lithotomias misere detrusis. Plutarchus ex Timæo tradit: Niciam ac Demosthenẽ sibi ipsis mortem in custodia conscivisse, eorumque corpora ante fores carceris projecta, ut cuique aspiciendi potestas fieret, diu jacuisse. Atheniensium Socios, servosque dimissos etiam incolumes refert, Siculis exceptis, qui cum Atheniensibus per Lapidicinas damnati.

XX. Atheniensiũ multitudo, qui e Castris profugerant, quadraginta ferme millium numerum æquabat, sociis, ægrotisque exceptis, qui in castris cum sarcinis remanserant; Ex illis decem & octo millia Diodoro teste (*a*) in itinere confecta, septẽ millia in captivitatem adducta, quorum aliqui periere, nonnulli deinceps evaserunt; pauci Catanam elapsi præsertim Equites, quo Duces receptum indixerant, aliquot per Insu-

(*a*) *Bib. Histor. lib.* 2.

Iam dispersi ægrè tandem in patriam remearunt. De Callistrate Empedi filio Atheniensium Equitum Duce insigne facinus Pausanias refert (*a*) *Is in Sicilia ad Assinorum amnem Atheniensium, & eorum, qui ejus expeditionis socii fuerant, copiis pene ad internicionem deletis, per medios hostes Equitibus, quorum ipse Dux erat, viam fecit, ac deinde Catanam cum magna suorum parte incolumis elapsus, mox eadem via Syracusas pergens eos opprimere est conatus, qui Castra Atheniensium diripiebant. Ibi quinque ex hostium numero cęsis, ipse equo saucio, aliquot vulneribus lethalibus acceptis, parta & Atheniensibus, & sibi insigni gloria, servatisque, quibus imperarat, equitibus, mortem oppetiit.*

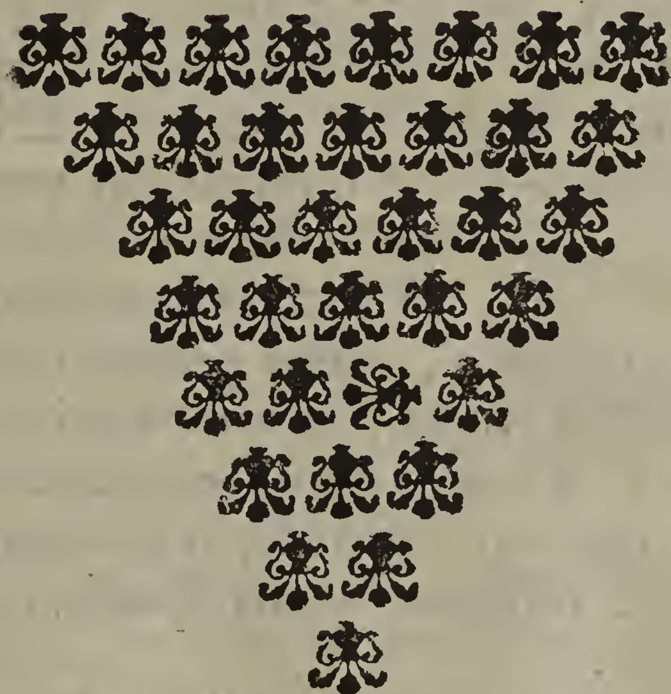
(*a*) *In Atthoicis*

XXI. Memorabili hac victoria potiti, fœderatas Atheniensibus Chalcidicas Urbes Syracusani deinceps impetere non cessarunt, Catanam, Naxum, Leontinos, quæ libertatem diù, ac fortiter contra potentissimum hostem ac recenti triumpho elatum nihilominus tuebatur. Orto autem denuo non multopost inter Selunintinos, & Ægestanos bello, accitisque ab his Carthaginiensium auxiliis, quum & Syracusani vicissim ad ferendas Selunintinis suppetias evocarentur, Inducias idcirco cum Chalcidensibus firmarunt, ut Diodorus testatur. Hinc Fazellus (*b*) Selinuntē à Pœnis obsessam, atque ad extrema deductam enarrans, Selunintinosque expeditiores Equites, qui labentibus jam rebus opem a sociis exposcerent, destinasse commemorans, subdit: *At Syracusani nuncio accepto, rati Urbem obsideri, quidem, sed expugnari, atque in prædam tam cito dari minime posse, pace cum Catanensibus ac cæteris Chalcidensibus, quibuscum adhuc bellum gere-*

(*b*) *Dec. 2. lib. 2. cap. 8.*

gerebant, *firmata*, *ingentem militum apparatum*, *quo* Selinuntinis *opitularentur*, *instruunt*. Liberi subinde ab omnibus belli incommodis Cives nostri, agris excolendis, Urbi ampliandæ, viribusque instaurandis operam navarunt usque ad Dyonisii Syracusanorum Tyranni dominatum.

CAP. II.

CAP. II.

CATANA

SUB TYRANNIS

I PAtriæ imperium, quod Olympiade nonagesima tertia, Dionysius variis artibus occupaverat, crudelitate, ac sævitia rexit, atque non tam Syracusanorum, quam universæ pene Insulę exitio annis duodequadraginta tenuit. Et primo quidem contra Carthaginienses Gelam gravi obsidione prementes parum feliciter movit, compulsusque suorum rebellione Urbem repetere, ut illos compescuit, mox cum hostibus inito fœdere pacem firmavit. Fœderum porro præcipua conditio illa fuit, ut Dionysio Syracusarum regimen cederet, Leontinii, Messenii, Catanenses, aliique propriis legibus viverent. Quum vero Insulæ totius potiundæ ambitione Tyrannus teneretur, contra Urbes illas, quæ belli tempore Carthaginiensium partibus studuerant, exercitum duxit; Nova autem exorta Syracusis seditione, ab incœptis revocatur, Campanorumque militum, quos pretio conduxerat, præsidio rebelles fudit, atque ex iis septem circiter millia Ætnam usque elapsos, odio dissimulato in patriam reduxit, quos tamen non diù, civesque reliquos armis spoliavit, ac durissimè afflixit.

Ante Xpū. 403.

II. Firmato imperio dilatandis ejus finibus animum iteratò adjecit. Diodorus rem ita prosequitur. (a) *Dionysius Syracusarum Tyrannus, ubi post factam cum Carthaginensibus pacem, seditionis Urbanæ tumultus pacaverat, vicinas Chalcidensium*

(a) *Bibl. Hist. lib.* 14.

densium Urbes ditioni suę adjicere properavit, Naxum scilicet, Catanam, & Leontinos: His ideo potiri cupiens, quod & conterminæ Syracusis essent, & magnam amplificandi imperii commoditatem ipsi præstarent. Primum igitur Ætnam infesto exercitu petens castellum cepit.... Post in Leontinos ducens, prope Urbis mœnia juxta Teriam amnem castra posuit, & explicata statim acie, præconem ad Leontinos mittit, qui Urbem sibi tradere jubeat, se metu oppidanos subacturum arbitratus. Ast ubi detrectare Leontinos imperata, & cuncta obsidioni tolerandæ necessaria comportare videt Dionysius, quod machinis tunc careret, oppugnatione impresens omissa, agros eorũ passim depopulationibus, ac prædis agendis vastat, inde in Siculos movet, hos potissimum bello a se peti simulans, ut Catanæi, Naxiique tanto segniores circa urbium suarum custodiam redderentur... Post Ennensem expeditionem ab Dionysio factam subdit Historicus. *Castris inde promotis Erbitæorum Urbem oppugnandam adortus est; sed cum res non succederet, pace cum illis inita, copias adversus Catanam duxit. Archilaus enim Catanæorum Præfectus ad prodendam illi Urbem se obligaverat promissis. Circa mediam igitur noctem, ad hoc intra mœnia admissus, in potestatem Catanam accepit, tum detractis populo armis idoneũ in ea præsidium constituit.*

III. Eamdem calamitatem Naxus experta, cujus Prætor Procles magnitudine promissorũ illectus patriã Tyranno prodidit. Hinc præmiis ille proditori exsolutis, & cognatis insuper concessis, cives reliquos servituti addixit, eorumque opes militibus diripiendas tradidit, murosque & ædificia solo æquavit. Vtriusque mox civitatis captivos sub

asta Syracusis immaniter vendi jussit. *Agrum quidem Naxiorum Siculis finitimis donavit, sed Urbem Catanensem Campanis inhabitandam permisit*. Subinde Leontinos iterum adortus, Urbem cum exercitu circumsedit, legatosque premittens, civibus postulavit, ut & deditionem facerent, & sese Syracusarum civitati aggregarent, qui omni spe auxilii amissa, Naxiorum, & Catanensium excidio considerato, tempori cedendum rati, oblatam subeunt conditionem, patriâque desertâ Syracusas contendunt. Subactis dolo ac metu Chalcidensibus, contra Carthaginienses bellicos apparatus Tyrannus instituit, atque Epipolas muniendas ingenti sumptu, ac improbo multarum gentium labore paucos intra dies suscipit.

IV. Olympiadis nonagesimæ quintę anno secundo Rhegini a Chalcidensibus quondam deducti Naxios & Catanenses, quos cognationis jure contingebant, in servitutem redactos graviter ferentes, consternati, ne & ipsi easdem subire calamitates cogerentur, priusquam se Tyrannus stabiliret, bellum maturè eidem facessere cogitarunt. Messanensibus igitur in societatem adscitis, transmisso freto quatuor peditum millibus, equitibus quadringētis, ac triginta navibus instructi, Syracusas proficiscuntur; sed orta mox dissentione, quum Messanenses copias passim dilabi viderent, seque sustinendo bello impares adverterent, domum reversi, legatos ad Dionysium de pace renovanda destinant, ac facile omnia ad votum assequuntur. Tyrannus interim propenso studio bellicas promovet machinas, & Catapultas noviter inventas, classemque ingentem adornat, recentis structuræ triremes commentus, *Ante Xpū. 393.*

quarum

quarum materia partim ex Italia transvecta, partim ex Ætna Monte, in quo temporibus illis non exigua Abietum, Pinearumque vis habebatur, deducta. Armis, machinis, navibus expeditis, ad contrahendas inde militum copias se totum convertit, ac ad finitimos quoque sibi fœdere conciliandos adjecto animo, bellum Carthaginiensibus per epistolas indicit, nisi Græcanicis in Sicilia Urbibus excedant. At ubi illos, quod

Ante Xpū, 392. postulabat, neutiquam annuere accipit, cum suorum delectu, magnaque sociorum manu Erycem versus iter intendit, Motyamque Carthaginiensiū coloniam, quæ præcipua tunc belli arx ad invadendam Siciliam Pœnis commodum præbebat, primo impetu adoritur. Hac post cruentam obsidionem magnis exantlatis laboribus potitus, Leptinem classis Imperatorem, cum navibus centum viginti Carthaginienses, si quando trajicerent, observare jubet; ipse vero exeunte jam Æstate cum exercitu Syracusas regreditur.

V. Sequenti anno, quum Olympias nonage-

Ante Xpū. 391. sima sexta ageretur, Carthaginienses peditum atque equitum ingentes copias, navesque quadringentas duce Imilcone contra Dionysium in Siciliam transmittunt. Nihilo segnior Tyrannus in hostes redit, eorumque terminos invadit, agrosque populatus, Halycizeos primum sibi socios adscifcit, mox Ægestam obsidet; At Imilco Pœnorum dux expositis juxta Panormum copiis, jubet præternavigare triremes, ac contra Dionysium movens, Erycis opido in transitu per proditionem accepto, ad Motyam repetendam contendit, eamque brevi expugnat. *Tametsi vero* (inquit Diodorus) *Siculi ad confligendum cum hoste promptos sese exhibebant, Dionysius tamen, quod*

procul

procul ab urbibus fœderatis aberat, & commeatus jam defecerat, bellum in alium transferre locum præstabilius duxit. Sicanis itaque aliquot sibi adjunctis, Syracusas raptim contendit, agros ubique pervastans, quà ducebat.

VI. Ægestâ liberatâ, Imilco rem ex animi sententia procedere videns, universo cum exercitu Messanam petit, classe juxta adnavigante, brevique ingens iter emensus ad Pelorum castrametatur; nec diù post Urbem præsidio vacuam, classe in portum invecta, per classarios milites occupat; mox cum toto exercitu Syracusas versus expeditionem instituit. *Cæterum Siculi*, prosequitur Diodorus,*Dionysium jam pridem exosi, & tum commodam occasionem nacti ad Carthaginienses, exceptis Assorinis, desciverunt omnes. Dionysius itaque Syracusiorum servis ad pileum vocatis* (libertate donatis) *sexaginta naves complevit, a Lacedemoniis etiam plusquam mille mercenarios accivit, & castella per agrum obiens, importato frumento munivit. Summo in primis opere, studioque Leontinorum arces firmavit, fruges ex circumjacentibus agris illuc congessit. Campanis etiam, qui Catanam eo tempore incolebant, persuasit, ut in Urbem, quæ Ætna jam vocatur, propter eximiam loci firmitatem, commigrarent.* Subdit hìc Cluverius, (*a*) *Quos mortales Campanorum loco, Catanæ imposuerit, vel qui postea eam Urbem incoluerint, neque hìc, neque alibi docet Diodorus.* Sed veteres Catanenses hàc illac per Siciliam dispersos ad patrias sese recepisse sedes, mox, ut Campani excessere, satis probabile duxerim, ipso forte Dionysio annuente, qui Siculos demereri in tanto discrimine studebat.

(*a*) *Sic. Antiquæ lib.1.cap. 9.*

VII. Subinde a Syracusanis partibus progres-

gressus Dionysius sub Tauro monte castra posuit, triginta millibus peditum, equitibus ter mille, ac centum octoginta navibus stipatus. Verùm Imilco Messanæ mœnibus dirutis, Magonem Navarchum, cum instructa classe dimittit, ipse pedestribus copiis assumptis, festinatisque itineribus, ad eum locum, ubi olim Naxus, Magone juxta oram legente, ne evaginatis quidem gladiis pervenit. Per idem porro tempus Ætna mons maximo conflagravit incendio, atque ad maritimam usque oram inter Acis, & Mascalarum opida sulfureas eructationes, liquefactaque saxa devolvit, quæ merito a Cluverio (a) *Magnarum asperumque rupium fœdum, triste, horrendumque spectaculum* vocantur; & licet via patefacta sit, difficilem nihilominus transitum præbent, atque Acis nemus vulgò ab incolis hodie dicuntur. De eodem incendio Orosius hæc habet (b) *His deinde temporibus* Artaxersis nempe, & Cyri Darii filiorum *gravissimo terræmotu concussa Sicilia, insuper æstuantibus Ætnæ montis ignibus, favillisque calidis cum detrimento plurimo agrorum, villarumque vastata est.*

(a) Sic. An. lib. 1. cap. 8.

(b) His. lib. 2. cap. 8.

VIII. Jamvero Diodorus Carthaginiensis exercitus sub Imilcone describens iter, quum ad Naxium usque agrum deductas copias enarrasset, subdit. S*ed quia nuper ignem ad maritimam usque oram eructaverat Ætna, terrestris exercitus non amplius ita duci poterat, ut nauticum ad littus comitantem haberet; maritimis enim tractibus flammantis Ætnæ, ceu profluvio quodam exustis, corruptisque, necessitas pedestre agmen montem circuire cogebat. Magonem igitur jubet, ut Catanam versus naviget; interim per mediterranea raptim ducens ipse, cum classe juxta Catanæ-*

orum littus conjungere sese illi properat; metus enim suberat, ne copiis a se longius divulsis, Siculi navali Magonem prælio adorirentur. Id quod etiam evenit. Dionysius namque exploratum habens tardiusculam Magonis navigationem, longumque, & operosum terrestribus iter esse, præpropere ad Catanam contendit, ut priusquam Imilconis miles accederet, ipse cum Magone prelium navale iniret; pedestre enim agmen littori obtensum fiduciam suis adjecturum, & majorem hostium metum incussurum sperabat. His ita provisis Leptinem cum tota classe in hostem mittit, jubens, ut constipato navium agmine, prælium committat.

IX. *Carthaginienses igitur simulatque littus totum navigiis subito repletum, classemque Græcorum in se directam vident, non parum angi, prorasque terræ obvertere cœperunt. Mox ubi considerant extremum sibi periculum subeundum esse, si classe pariter, & pedestri exercitu confligant; mutato consilio, pugnæ navalis fortunam tentare constituunt; navibusque in aciei seriem dispositis adventum hostis præstolantur. Tum Leptines cum triginta navibus longe optimis ante cæteros excurrens, certamen non instrenuum quidem, sed inconsultum exorditur; & statim incursu in primum agmen facto, initio non paucas adversæ partis triremes demergit. Verùm ubi conferta Magonis acies triginta illis navibus circumfunditur, virtute quidem Leptiniani, copia vero Carthaginienses superant. Tandem Leptines multitudinis tante vim sufferre haud amplius valens in altum se fuga recipere cogitur; reliquæ deinde naves dissipatis ordinibus in hostem invectæ a Carthaginiensibus facile subiguntur. Navarchi siquidem profligati*

gati abitus in Pœnis confidentiam auxit, Siculis contra pavorem non exiguum injecit. Pugna hunc finem sortita, Carthaginienses hostem fugientem contentius insectati amplius centum naves corrumpūt, actuariis autem navibus per littus dispositis, nautas ad terrestrem exercitum enatantes trucidant. Quod igitur multi non procul a terra perirent (Nam Dionysius suppetias illis ferre non poterat) totus iste locus cadaveribus, & naufragiorum truncamentis oppletus erat. Occubuerunt hic in prælio Carthaginiensium non pauci, e Siculorum parte naves supra centum partim obtritæ, partim captæ sunt, & virorum plusquam viginti millia interierunt. Post hujus pugnæ exitum Pœni ad Catanã naves sistunt, quò captas etiam naves pertraxerant, subductasque reficiunt; ut hoc pacto Carthaginiensibus non modo audiendam, sed etiam contemplandam victoriæ magnitudinem exhiberent. Ex quibus extremis verbis conjicio, Imilconē castra cū pedestri exercitu prope Catanam constituisse; Quę defensoribus, incolisque pene destituta, facile Carthaginiensibus, ut mox dicemus, patuit.

X. In ea concione, quam Theodorus Syracusanus ad suos cives pro rostris habuit contra Dionysium ab eodem Diodoro exscripta illud inter cætera contra Tyrannum opponit, *quod in Catanęorum littore dimicavit juxta Urbem pugnam conseri permittens, ut profligatis in amicos se portus recipere integrum esset.* Catanenses igitur jam Pœnorum partibus favebant. Subdit inde. *Post conflictum vero navalem cum magnis ventorum procellis obortis, classem subducere Pœnos necessitas adigeret, pulcherrimam vincendi opportunitatem habebat; pedestris enim hostium acies nondum advenerat, navesque ipsorum hyemis violentia*

lentia ad littus ejiciebantur; tunc si conjuncti pedestri marte illas adorti fuissent Syracusani, eò necessitate compulsi essent Pœni, ut vel descensu facto extra negotium in manus venissent, aut fluctibus obluctantes naufragiis littus complevissent. Hæc Theodorus in sua Concione.

XI. Et sane, quamquam Siculi Dionysium, ut contra Imilconem repentino impetu moveret, hortarentur, ipse tamen haud tutum arbitratus, Urbem suam præsidio vacuam relinquere, iter Syracusas versus instituit. Imilco autem Catanæ littus assecutus, quotquot ibi naves invenit, propter venti procellam subduxit, & dies aliquot militum quieti, ac refectioni tribuit. Inde Campanos Ætnæ tunc incolas per legatos in suas partes pertrahere nisus, quum spe frustraretur, contra Syracusas classem, atque exercitum duxit. Ac circa Urbem cum pedestribus copiis castrametatus, navibus bis mille portum obstruxit; adeout quamvis amplissimus hic esset, totus tamen velis obtectus videretur.

XII. Subinde Dionysius auxilia a Græcis exoratum misit, quumque aliquot levioribus præliis terra marique felici omine depugnasset, ac hostium exercitum rei frumentariæ penuria premi, morboque pestilentiali affectum animadvertisset, metu abjecto, brevi soluturum se bellum civibus pollicetur. Contagio inter Pœnos debaccante Tyranni jugum excutere Syracusani cogitabant; quod ille resciens, facile Legatis Carthaginiensium, qui clam Syracusanis Dionysium convenerant, aures præbuit. Itaque, ut quod reliquum de Civibus Carthaginis in Sicilia esset, in Africam transmitteret, Imilconi concedit, hic trecenta talentorum, quæ adhuc in castris

castris supererant Dionysio tradit. Siculi Pœnorum auxiliarii per mediterranea fugâ dilapsi in suam quisque patriam omnes fere evaserunt. Barbari partim in fuga comprehenduntur a Syracusanis, partim abjectis armis se dedunt. Soli Hispani Carthaginiensium socii in globum collecti de fœdere ineundo caduceatorem mittentes in mercenariorum agmen a Tyranno cooptantur. *Hunc in modum*, concludit Diodorus, *fortuna subitam Carthaginiensium rerum mutationem induxit; cunctisque mortalibus demonstratum fecit, quod quicumque altius quam decet sese efferunt, quam imbecilles sint, brevi redarguuntur*.

XIII. Liber Dionysius ab infestatione externi hostis civium etiam animos facile compescuit, atque ad delenda belli vestigia mentem adjiciens Messanam cumprimis reficiendam, incolisque frequentandam curavit. Id quum Rheginis minimè arrisisset, quod putarent Dionysium Messanam muniendo contra ipsos sese armare, Siculas gentes a Tyranno exactas, aliosque populos illi exosos in tutelam receperunt, Naxiorum & Catanensium reliquiis Mylas inhabitandas, atque Helorim Ducem cum instructo exercitu ad Messanam obsidendam misere. Dum hic porro circa arcem occupatur, Opidani extemplo cum Dionysii mercenariis occurrunt, initoque certamine Messenii vincunt, hostium quincentos, ac plures conficiunt; tum Mylas aggressi Urbem capiunt, Naxios, & Catanenses ibi collocatos data fide incolumes dimittunt, qui ad Græcas Siculasque Urbes digressi, alii alias sedes capesserunt. Neque hìc obtendat aliquis me superius conjectasse post Campanorum recessum Catanenses patriæ restitutos, nunc vero Cata-

 nensium

nensium reliquias a Rheginis apud Mylas fuisse locatas Diodori authoritate statuere. Nihil enim incongruum: Catanensium complures minus Dionysio infensos patriis sedibus restitutos, reliquos vero eidem omnino aversos huc illuc dispersos, Mylas tandem Rheginorum opera convenisse.

XIV. Jamvero sequenti anno, qui fuit quartus Olympiadis nonagesimæ sextæ, Rhegiũ Tyrannus improvisa irruptione aggreditur, sed ab Helori repulsus, vastatis agris Syracusas classem reduxit. Varias deinde contra Carthaginienses, qui res suas in Sicilia sub Magone Præfecto restituere conabantur, Græcosque Italos, & Rheginos expeditiones suscepit, quibus feliciter perfunctus, Rhegium tandem post longam xi. mensium obsidionem Olympiadis xcviii. anno secundo evertit, civesque, ac ducem ipsũ nomine Phythonem virum strenuum durissime habuit. Hunc fortiter patriæ caussa mortem cum suis oppetiisse Diodorus commemorat (a) dignisque ob id præconiis exornat.

Ante Xpũ, 398.

Ante Xpũ. 382.

(a) *Sub finem lib.* 14.

XV. Parta hac victoria Dionysius in summa deinceps pace aliquot annis egit, scribendisque Poematibus impensâ operâ animum adjecit, ac celeberrimos ad se viros pellexit. Hos inter Plato ille divinus recensetur, quem magno in pretio primum habuit, quod dignam Philosopho libertatem in eo deprehenderet, ejusdem vero verbis quibusdam postmodum offensus, in publicum productum non secus ac mancipium, quinque illum minis venum exposuit; hinc a Dione ejus discipulo, atque ab amicis redemptus, in Græciam honorifice dimissus est, ut

Diodo-

Diodorus enarrat (*a*) Cæterum Platonem in Siciliam hiſtoriæ gratia advectum comperio, Urbemque Catanam ſuo decoraſſe jncolatu inde colligo, quod ut Ætnæi ignis, incendiique concavi montis naturam ſcrutaretur, id primò iter inſtituit Philoſophus, ut Apuleius, Caſſander, & Sozomenus teſtantur (*b*) *Tres Platonis*, inquit Apuleius, *ad Siciliam adventus, primo Hiſtoriæ gratia, ut Ætnæ naturam, & incendia concavi Montis intelligeret*. Et Guarinus Veronenſis (*c*) *Ter Platonem in Siciliam navigaſſe comperio. Nam prima ejus navigatio fuit ad ſpectandam inſulam, & Crateras, qui ſcatebrarum locus eſſe dicitur*. Ab Dionyſio enim minore accitus, bis poſtea Inſulam repetiit, ut ſuo loco dicemus.

(*a*) *Bib. Hiſt. lib.* 18.

(*b*) *de Hab. Doct. Platon. Lib.* 1. *de Magis: Philos. lib.* 1. *cap.* 23.

(*c*) *In Vita Platon.*

XVI. Olympiade centeſima bellum Dionyſius Carthaginienſibus ſecundo indixit, ac magno copiarum apparatu contra Magonem florentiſſimo inſtructum exercitu aciem direxit. Et, primo quidem prælio victor ipſe, Magone Duce occiſo, ingentem hoſtium cædem edit, totiuſque Siciliæ potiundæ in ſpem adducitur; ſed collatis denuo ſignis, multa ſuorum ſtrage fuſus, pacem honeſtis conditionibus iniit, quam ad tertiam uſque ſupra centeſimam Olympiadem ſervavit. Vbi autem Pœnorum res ex peſtilentia afflictas intellexit, eorum in Sicilia ditionem aggredi cogitavit; & Selinuntem, atque Entellam primo impetu ſubjiciens, Erycinorumque Urbe potitus, Lilybæum tandem obſidione cinxit; ſed quod validum in ea præſidium excubaret, ſtatim illam ſolvit; quumque Carthaginienſem claſſem incendio abſumptam periiſſe ratus, hoſtium contemptu rem ageret ſecurius, & naves aliquot Syracuſas ablegaſſet, præter opi-

nio-

nionem in ipſo Erycinorum portu a Pœnis petitus funditur. Hinc pactis per Hyemem induciis, Syracuſas regreſſus, ibi nondiu poſt morbo correptus e vivis exceſſit. Filio Dionyſio duodenni adhuc puero ſucceſſore relicto.

XVII. Hic Patre nequior, a ſuorum cæde regnum exorſus, avatitiæ, ſocordiæ ac luxuriei totum ſe dedit, omnibus hinc exoſus redditus, civium factione, Urbe excedere coactus in Locros ſeceſſit; unde etiam poſt ſexennium ejectus Syracuſas rediit; & ſeſe benigniſſimum initio, ac facillimum exhibuit, mox in priores ralapſus mores, vix tandem Dionis eximii viri, cujus ſupra meminimus, opera, aſſiduis exhortationibus, novos, ac regios induere cœpit. Quo etiam agente, Platonem ad ſe e Græcia advocat, ſaluberrimiſque ab eo præceptis inſtitutus longe aliam, ac priori diſſimilem, Philoſopho ac Regi dignam inſtituit vitam. Invidorum ſubinde factione Dion exactus eſt, moxque Plato Athenas remeavit; unde denuo ab Dionyſio precibus, ac literis ſolicitatus tertio Syracuſas venit, magnumque vitæ periculum apud Tyrannum ſubiit. Vix tandem elapſus in Patriam, Dioni author fuit, ut Dionyſio e Syracuſano imperio deturbato, Siculis libertatem reſtitueret, quod ille naviter, parva licet inſtructus manu, nondiu poſt jmplevit.

VII. Agrigentum enim cum claſſe Dion appulſus, quam amicis agentibus coegerat, audito, Dionyſium per ea tempora circa Adriaticum in Urbibus a ſe conſtructis otiari, terreſtri itinere Syracuſas contendit, tam ingenti Siculorum concurſu ad ipſum facto, ut Agrigento ſolvens mille dumtaxat viris comitatus, fines Sy-

racu-

racusanos cùm exercitu non minore viginti millium intraverit. Magna deinde civium accessione auctus, Hominum millia ferme quinquaginta sub signis habens, Urbem Triumphantis more ingressus, cives suos in pristinam libertatem asseruit, arcemque, ubi Dionysiani sese munierant, obsedit. Hæc ubi Dionysius accepit, accelerato itinere, cùm navibus regressus sese in arcem retulit, ac Legatorum opera rem primò componere, mox aperta vi milite extra arcem educto dirimere statuit; verùm repulsus, ac navali etiam prælio infeliciter gesto, consternatus, quum ne iniquis conditionibus imperium resignare, ac Tyrannidi ultro cedere illi datum a populo, arcis custodiâ filio natu maximo commendatâ, cum facultatibus in Italiam ad Locros secundò confugit.

XIX. Necdiu post Dion ab ingratis civibus patriâ exactus, ad Leontinos digressus summo honore excipitur; Dionysiani vero novis suppetiis, ac commeatu instructi oppositas arci munitiones ex improviso aggressi, trucidatis custodibus, in urbem irruunt, magnamque hominum stragem edunt; nec nisi Dionis virtute, quem Populus revocandum per supplices legatos statuit, ut Patriæ periclitanti succurreret, tandem repelluntur, ipsaque arce nondiu privantur. Exinde Dion in paternam domum cum suis se recipiens privatam instituit vitam. Per idem tempus Urbs nostra in pristina jura redacta, nedum Dionysii jugum excusserat, sed et externos depulerat milites, ut propriis legibus viveret.

Ante Xpti. 348. XX. Dione per summum nefas a Calippo Atheniense occiso, turbatis Reipublicæ Syracusanæ rebus, Catana ejusdem Calippi opera ob-

 sidetur

ſidetur, ac novo Tyranno ſubjicitur; ut ex Plu-
(a) Dec.2.lib.3. cap.2. tarcho ſcribit Fazellus (*a*) *Calippus Syracuſis oppreſſis ſubigendam ſibi Catanam perrexit; quam dum oppugnat, Syracuſas amiſit. Nam Syracuſani, eo abſente, in libertatem, nullo obſiſtente, ſeſe vindicarunt. Receptâ Catanâ, & ſubactâ, Calippus Meſſanam eſt adortus, quam licet invaſerit, maximam tamen militum partem, & Dionis interfectores amiſit. Et cum tota ferme Sicilia diſcurrens, nullam Civitatem cepiſſet, trajecto freto, Rhegium occupat; ubi cum prę inopia ſtipendia militibus ſolvere nequiſſet, a Leptine, & Poliperconte eodem, quo & Dion, pugione occiſus, cędis immeritę meritas tandem pœnas dedit.* Ante Xti. 345.

XXI. Diodorus in geſtis Anni decimi Regni Philippi Macedonis Olympiadis centeſimæ ſeptimæ ſecundi Calippum, & Leptinem comparato exercitu, Rhegium, quod Tyranni Dionyſii præſidiis tenebatur, expugnaſſe ſcribit, pulſiſque hoſtibus libertatem ibi firmaſſe; Dionem verò biennio ante occiſum, Hipparinumque Dionis filium ſequenti anno, pulſo Calippo, Syracuſanum rexiſſe imperium commemorat. Hinc Catana a Calippo expugnata Olympiade ſeptima ſupra centeſimam, quum hic, Plutarcho teſte, Syracuſas amiſit. Floruit porro per hæc tempora Pithon Poeta, et Orator eximius Catanenſis Patria, Philippo Macedoni a Secretis, ut (b) Chiliad: 6. Joannes Tzetzes (*b*) enarrat, ipſi etiam Demoſtheni ob ſermonis elegantiam, ac ſuavem dicendi vim magnopere inviſus. Ejus meminit Athanæus, et Svidas, ut ſuo loco dicendum.

XXII. Calippo occiſo Dionyſius repetendi regni occaſionem nactus, ex mercenariis militibus inſtructo exercitu, decimo poſt principatum amiſ-

amissum anno Syracusas ex inopinato adortus, Tyrannidem invadit. Tunc per Siciliam universam alii ac alii insurgentes singulas sibi Civitates, Reipublicæ statu abolito, subdiderant, ac libertate adempta earumdem imperium vindicaverant. Jcetas enim Syracusanus Leontinos, Mamercus Italus Catanam, Leptines Engyum, Argyram Apolloniades, Centuripen Nicodemus premebant. Icetam porro contra Dionysium Syracusani Proceres evocantes, ejusdem auxilio Tyrannum in arcem, insulamque compulerunt, mox ingenti Pœnorum exercitu, qui ad Syracusarum obsidionem properabat, exterriti, Corinthum Legatos ad suppetias exorandas miserunt. Corinthii classem duce Timoleonte prudentia, virtute, ac rei militaris peritia omnibusque bonis artibus prædito expediunt, quæ Rhegium primò, mox Tauromenium in Siciliam appulit. Prima Timoleontis expeditio contra Jcetam Adranum obsidione prementem fuit, qua victor, fugatis hostibus, Syracusas properato itinere contendit, ac primo impetu Thycam occupavit.

XXIII. Eo quidem tempore Arcem, & Insulam Dionysius, Acradinam, & Neapolim Icetas, Thycam Timoleon occupabant, portum Pœnorum classis instructissima tenebat, necdiu post innumeræ Carthaginiensium legiones Annone duce circa Urbem castrametatæ sunt. *Qua ingenti hostium multitudine* (inquit Diodorus) (*a*) *cum valde perterritus esset, inopinata, & quæ nullo cõsilio parari potuisset, rerum mutatio subsecuta est. Primo omnium Marcus* (sive Mamercus) *Catanensium Tyrannus, qui non parvas copias secum habebat, Timoleonti adhæsit; Urbes complures, studio libertatis consequendæ ad eum defecerunt. Novissi-*

(a) Bib. Hist. lib. 16.

vissimeque a Corinthiis naves decem cum auxiliis, et stipendio missæ Syracusas advenerunt, propter, quæ confirmatus multum est Timoleon, & Carthaginienses timore correpti, classem e portu, imprudenter sanè, eduxerunt, motisque castris in Insulæ partem, quæ suæ erat ditionis, discesserunt. Tunc Iceta auxiliis destituto, Urbs Syracusarum, cum Cives ei tuendæ parum sufficerent, in Timoleontis potestatem redacta est. Ac mox Dionysius ejusdem suasionibus arce tradita, & principatu relicto in Peloponnesum cum omnibus divitiis transiit; regnumque nobilissimum per ignaviam, atque animi torporem reliquit. Exauthoratus etiam sequenti anno, juxta Diodorum, Leptines, qui Engyo dominabatur, ac Corinthum migrare jussus a Timoleonte. *Græcæ demum Siciliæ Urbes ultro se illi dediderunt, ac Siculorum, Sicanorum, & aliarum gentium Civitates, quas tuebantur Carthaginienses, Legatos miserunt oratum, ut in amicitiam, ac fœdus ab eo reciperentur*, ut idem subdit Historicus.

XXIV. Verùm Plutarchus in vita ejusdē Timoleontis paullo diversè hæc ipsa commemorat: descripta enim Timoleontis apud Adranum victoria, prosequitur. *Aliæ mox Civitates, decretis subito legationibus, Timoleoni sese, Urbem, agrosque dedere. Mamercus quoque Catanæ Tyrannus, vir sane clarus in bello, & qui magnum argenti pondus, & auri habebat cum Timoleone societatem iniit. Dionysius, qui non multum abfuit, ne militibus præda mansisset, Mamerco bello major, et armis, spe omni abjecta, Icetam turpiter victum neglectui habens, Timoleonem admirans illi, & Corinthiis Legatos misit, seque ipsum, atque arcem dedit.*

Per-

XXV. Pergit subinde enarrare, ut Icetas ad obsidendam arcem Syracusanam, clam sociorum auxilia advocans, cum universa classe Pœnorum ducem accersivit Magonem, seu Annonem, quumque Corinthii, qui in arce erant, in summa rerum difficultate positi, rebusque ad victum necessariis deficientibus, nihilominus pugnas agerent; *Timoleon cymbis, parvisque naviculis frumentum ex Catana transmisit, quæ, ut barbaricas triremes vitarent, per loca fluctuosa cursum, navigationemque fecere. Quas intuentes, Icetem, & Magonem capiendi Catanam cura, atque libido ceperat, ne inde Corinthiis necessaria asportarentur in arcem. Itaque sumptis, qui virtute bellica cæteris præstare videbantur, solutisque ex portu navibus, Syracusis abeunt. Neon Corinthius, qui Arcis præfectus erat, cum videt hostes custodiæ gratia relictos otiosè negligenterque se in Urbe custodienda habere, subito ruit in Urbem, & partim cæsis, partim dare terga coactis Syracusarum partem, quam Acradinam vocant, occupavit, atque in suam potestatem redegit.... Mago porro atque Icetes, qui jam prope Catanam venerant, per nuntium ex Syracusis rerum facti certiores, multo dolore, multaque animi ægritudine ad Syracusas discedunt, qui neque operam suam pro animi cupiditate navarunt, & Syracusas, quæ in manu erant, amiserunt.*

XXVI. Interim, ut idem scribit Plutarchus auxiliares milites cum classe a Corinthiis Timoleonti accesserant, quibus instructus Catanâ solvens Messanâ facili negotio potitur, inde Syracusas contendit, bonâ fortunâ magis, quam exercitu confisus; vix enim militum quatuor millia sub se numerabat. Quod quum Magoni denuntia-

retur, ſuſpicatus hic, quod inſidiæ ſibi tenderētur, ſtatim caſtra movens, Siciliamque ex manibus dimittens, turpiter, ac temere cum claſſe in Libyam aufugit. Icetas adhuc bellandi cupidus iis partibus, quas occupaverat, munitis, nondum de capiendis Syracuſis deſperaverat, Timoleon contra Magonis diſceſſu cognito, milites diviſit, ac Neapolim, quæ ſola ab Iceta tenebatur, aggreſſus, in ſuam poteſtatem, nullo ex Corinthiis aut cæſo, aut ſaucio, redegit, Icetāque, ut in Leontinos profugeret, compulit. Hinc arcem toto fere orbe celebrem veluti Tyrannorum Aſylum in ſignum recuperatæ libertatis evertit, populare regimen inſtituit, leges reformavit, exules in patrias ſedes revocans; colonos ex Græcia, ac Aſia ad Syracuſas frequentandas pertraxit. Inde contra Icetam movit, atque ex Engyo Leptinem deturbavit.

XXVII. Olympiade decima ſupra centeſimam Carthaginienſes novas copias in Siciliam trajecerunt, quibus Timoleon exiguo licet militum numero ſeſe oppoſuit ad Criniſium fluvium, illuſtremque de illis victoriam reportavit, cæſis decem millibus, captis ad quindecim millia, cum quibus ovans Syracuſas rediit. Hanc porro Timoleonti felicitatem Icetas, & Mamercus invidentes, ſeu ſibi timentes, ne ſuperatis Pœnis, ſubactiſque jam cæteris per Siciliam Tyrannis, eos quoque armis tandem expelleret, atque imperio ſpoliaret, clam cum barbaris fœdus ineūt, utque novum exercitum in Sicilia cogant, ni velint Inſula penitus exulare, ſuadent. Giſconē Carthaginienſes idcirco cum ſeptuaginta navibus omni commeatu, ac milite inſtructis mittunt, qui Meſſanam primo impetu oppugnat, atque *Ante Xpū. 335.*

Hipponi

Hipponi tradit. Gisconi Icetam, & Mamercum in Messanensi expugnatione adfuisse Plutarchus commemorat. Mamercum autem, quod Milites stipendiarios Messanæ vicisset, elatum, scutis in Deorum honorem suspensis, elegiaca carmina, & superba, & contumeliosa subscripsisse affirmat:

Vilia nos ferimus, dum scuta micantia multo
Detrahimusque auro, electroque, ebore, atque
Elephanto.

Timoleon, ubi captam Messanam audivit, eò militibus instructus proficiscitur, sed quum Icetas in Calabriam ad quædam expugnanda opida trajecisset, ejus vestigia insequitur, cum quo ad Damiriam fluvium congressus aliquandiu ancipiti marte decertat, tandemque superior factus Icetam ipsum in fugam vertit, ac Leontinos usque in Siciliam insectatur, vivumque cum filio capit, moxque populi Syracusani judicio capitis suplicio damnat.

XXVIII. His gestis contra Catanam copias movit, quo cognito Mamercus, contractis viribus Timoleonti in campum, qui inter Teriam & Symethum fluvios, situs est, occurrit. Ibi collatis signis manus conferunt, gladiis cominus res geritur, & aliquandiu quidem Mamercus obstitit, sed amissis tribus militum millibus, quos illi auxiliares Gisco Pœnus miserat, in fugam versus, consilii inops in Italiam ad ciendos in Timoleontem Lucanos navigat. Qui porro Catanenses cum eo profecti sunt, Duce relicto, remensoque cum navibus pelago, in Siciliam reversi, Catanam civibus plaudentibus Timoleonti tradunt, qui statim urbi libertatem restituit, ut ex Plutarcho tradit locis laudatis Fazellus. Mamercus amissâ Catanâ, & Lucanorum auxiliis fru-

frustratus ad Hipponem Messanæ Tyrannum confugit; Hinc Timoleon copiis contra Hipponem eductis, Messanam terra, marique obsidet, ac brevi expugnat, Tyrannum in fuga interceptum cum filiis morti addicit. Mamercus desperatis rebus ea conditione Timoleonti se dedit, ut Syracusani populi judicio sisteretur.

XXIX. Syracusas igitur deductus quum apud populum compositam pro se orationem recitare moliretur, in tumultum incidit, atque inesorabilem concionem animadvertit, hinc pallio projecto per medium theatrum cursu delatus subsellia tamquam moriturus capite pulsat. Verum hujusmodi mortem obire non contingit, sed ulterius vitã agens, eamdem pœnã, quã prædones, laqueo enecatus persolvit. Scribit Athenes, eodem Plutarcho referente, Timoleontem dum contra Hipponem, & Mamercum Messanam oppugnaret, oculis aliquatenus fuisse captum, sed pedem minime retulisse, quinimmo pertinaciter oppugnando, tandem & Urbem & Tyrannos cepisse. Exinde pacem Carthaginiensibus, eam per legatos enixè petentibus, Timoleon concessit; Campanis, qui Ætnam tenebant exterminatis, Nicodemum Centuripinę Urbis Tyrannum ad libertatem suis dandam compulit, Apolloniadem Argyrę Principem regimen deponere jussit; omnibus denique Tyrannis per Siciliam extinctis, Civitates in sua jura restituit, desertasque ac bellorum procellis affectas inductis Coloniis reddidit frequentiores. Denique Syracusis vitam agens privatam, senio confectus, Olympiadis centesimæ decimæ anno quarto occubuit, ac magnifico elatus tumulo dignissimis titulis: *Patris Patriæ, ac Tyrannidis Extinctoris* honorari meruit. *Ante Xpũ. 332.*

Philip-

XXX. Philippus Paruta inter Numismata Sicula tres Mamerci epigraphe signatos numos refert, de quibus suo loco. Mamerci meminit Ælianus (a) quem Onomarchum appellat his verbis: *Onomarchus Catanæ Tyrannus, & Cleomenis filius, etiam Leones habuerunt convictores*. Æmilius Probus in Timoleontis vita, *Mamercum Italum ducem hominem bellicosum, & potentem Tyrannos adjutum in Siciliam venisse*, scribit. Eloquentia etiam valuisse conjicio, quod pro se orationem apud Syracusanum populum recitandam concinnaverit.

(a) *De Animal: Not. cap.38.*

CAP. III.

CATANA

PROPRIIS VIVENS LEGIBUS.

I. Libertate durante, quam Siculis Timoleontis peperit virtus, Urbes, ac Opida, summis opibus, *populi frequentiâ*, publicis, privatisque ædificiis maximè coaluere, ut merito Urbis etiam nostrę opera eo temporis intervallo, magna ex parte crevisse, haud sit incongruum opinari. Sed non ultra annos viginti, si Eusebio credimus, ea perstitit, Pœnorum enim atque Agathoclis ambitione labefactata, pax omnis intercidit; hinc in miseram servitutem Syracusis relapsis, publicus totius insulæ status cœpit bellorum rursus tempestatibus agitari. Agathocles humili loco, ac patre figulo natus indignis artibus ad majora quæque belli munia evectus, strenuus alioqui, sed vafer, omnisque religionis expers, cæde Optimatum, ac Civium potentiorum proscriptione, viam sibi ad Tyrannidem Syracusarum paravit, qua tandem Olympiadis centesimæ decimæ tertiæ anno quarto potitus, milite conscripto finitimas Urbes repentino insultu aggreditur, ac socias Pœnorum Civitates incursionibus vexat. Messanam mox, sed frustra adoritur, progrediensque Mylas obsidet, atque in deditionem accipit. *Ante Xpi 320.*

Quum

II. Quum plures deinde Siculæ Civitates contra ipsum convenissent, Amilcaris Pœni ducis sibi tunc conjunctissimi opera, pacem cum illis composuit, utque suis deinceps legibus singulæ viverent, permisit. Audito autem Amilcarem ob fœdera secum inita morti fuisse a suis adjudicatum, contra Carthaginienses iterum arma movit. Pœni instructa classe primo Agrigẽtum, inde Syracusas veniunt, portumque ingressi, a Syracusanis bello lacessiti abire compelluntur; quumque Messanam vela tenderent, suborta repente tempestate, non longe a Catana plurium navium scopulis allisarum naufragium patiuntur; quæ mox in hostium manus devenere. Hisce elatus eventibus Agathocles, ubique desæviens contra Pœnorum socios, signa cum illis confert prope Gelam, sed victus, fugatusque Syracusas remeavit, Urbemque instruens, ad bellum sese communiit. Amilcar interim Gisconis filius, alter a memorato, novus Carthaginiensium Dux, victoriâ bene usus, Siculas Græcas Urbes contra Tyrannum solicitat, pluresque populos in societatem allicit, quorum precipui Agathocli quammaxime infensi Camarinæi, Leontinii, Catanenses, Tauromenitani, Messenii, atque Abacenini memorantur; quibus auctus auxiliis Agathoclem obsidet, premitque.

III. Verùm Agathocles tantis viribus sese imparem contemplatus, Syracusarum custodia strenuis ducibus commendata, ingenti animo at- (*Ante Xpũ 306.*) que audacia, cum aliquot electis millibus ac bellico apparatu e portu solvens in Libyam Pœnis bellum illaturus contendit; integrisque quatuor annis illorum res adeo afflixit, ut copias aliquot e Sicilia illi revocare cogerentur; Hinc occiso

a Syra-

a Syracuſanis Amilcare, ſolutaque obſidione, victor in Siciliam, novo auctus titulo *Regis Lybiæ*, remeavit. Adverſante autem fortuna, eadem, qua vicerat, facilitate a Pœnis victus, ex Africa, quò ſuis auxiliatum redierat, vix fuga elapſus, ægrè tandem pacem honeſtis conditionibus, Olympiadis centeſimæ decimæ octavæ anno ſecundo, teſte Diodoro, impetravit. *Ante Xpti. 302.*

IV. Rebus confirmatis, initoque cum Dinocrate fœdere (Dinocrates hic pro libertate Siculis aſſerenda diu adverſus Tyrannum bellum geſſerat) contra Crotoniates in Italia movit, quos dolis circumventos expugnavit; nec diu in Brutios exercitum duxit, qui de pace legatos mittentes, datis obſidibus Agathoclis præſidium exceperunt. Tandem quum ad bellum tertiò Pœnis inferendum ſeſe pararet, ſuorum inſidiis interceptus, annis duodetriginta ſuperbè ac crudeliter regno adminiſtrato, ſeptuagenario major in morbum ex propinato veneno fœdiſſimum incidit; quumque propter mali inſolentiam vocem edere non valeret, atque extremò jam afflictus decumberet, a quopiam in rogum injectus adhuc ſpirans combuſtus eſt, ut Diodorus teſtatur circa Olympiadem centeſimam *Ante Xpti. 295.* viceſimam. (a)

(a) *In Excerptis lib. 21*

V. Poſt Agathoclis mortem inteſtinæ per Inſulam ſeditiones majori vi exarſerunt. Menon enim, qui Agathocli ſtruxerat inſidias, *criſtas*, ut inquit Diodorus, *ob hoc erigens, quod Regnum abrogaſſe videretur, Archagathum* (Agathoclis ex Filio nepotem) *dolo interficit, exercituque potitus, bellum Syracuſiis facere & principatum ſibi vindicare conſtituit.* Mox Pœnorum auxiliis auctus hoſtes coegit, ut exules in Urbem

revo-

revocarent, obsidesque pacis traderent. Internis porro odiis, ac tumultibus Civitas ipsa repleta, nonnisi mercenariis militibus remissis, pacari potuit. Hi autem Messanam a Civibus ut socii accepti, nocte hospitibus obtruncatis, ductisque illorum uxoribus, suæ potestatis Urbem faciunt, atque a Marte Mamertinam appellant.

Ante Xpũ 290 VI. Aliquot interjectis annis Tyranni passim per Siciliam præcipuarum Urbium, Diodoro teste (a) sibi denuo imperium vindicarunt. Icetas, quem Syracusani ducem contra Menonem Carthaginiensem creaverant, Syracusarum, Phintias Agrigenti, Tyndario Tauromenii, ac minorum gentium alii dominium usurpantes, mutuis sese bellis confecerunt. Phintias enim, & Icetas ad Hybleum acie instructa concurrentes magnam suorum partem amisere; quumque victor Icetas evasisset, contra Pœnos movit, victusque ad Teriam fluvium in agro Leontino, nono tandem Tyrannidis anno a Thynione quodam exactus, præfectura abiit, Olympiade circiter tertia, ac vicesima supra centesimam. Inter hæc autem Catanensium Civitas uni libertati studebat, atque a partibus aliena, eatenus belli incommodis afficiebatur, quatenus morem gerere ultro citroque excurrentibus opus erat; ne & ipsa civilibus etiam discordiis implexa, uni aut alteri adhærendo suorum excidium pateretur. (Ante Xpũ 283.)

(a) lib. 22.

VII. Thynio, qui & Theon a Fazello dicitur, (a) ac Sosistrates vir princeps, imperio Syracusano subinde occupato, Pyrrhum Epiri regem in Italia contra Romanos militantem evocare decernunt, quem Mamertini Carthaginiensibus fœderati, ne in Siciliam trajiciat, modis omnibus prohibere conantur. Verùm Tyndario Tau-

(a) Dec. 2. lib. 4. cap. 2.

romenii Tyrannus ad illum inclinabat, paratusque erat in Urbem suam recipere, suasque illi copias adjungere. Ille igitur exercitu instructus Tarento solvens, in Siciliam ad Tauromenium defertur. *Hinc accito in societatem Tyndarione, acceptis ab eo militibus*, inquit Diodorus, *Catanam devehitur, atque ab incolis magnificè susceptus, aureisque coronis redimitus, copias terrestres exponit, quibus Syracusis iter habentibus, classis ad pugnam adornata oras interim legit*. Syracusas tunc temporis Pœni terra, marique obsidione premebant, atque insulam Thynio, reliquas urbis partes Sosistrates Thynioni infensus, tenebant. Ubi autem Pyrrhus citra discrimen ad fines appulit, ambos ultro illi omnia cedentes, cum Syracusanis, atque inter sese conciliavit, Pœnos in fugam egit, Urbiumque totius pene Insulæ Legatis undique confluentibus perhumaniter exceptis, Siciliæ Rex salutatur. *Ante Xpū. 271.*

VIII. Pœnorum exinde audaciam compressurus Agrigentum cum copiis venit, Urbem, Sosistratis opera, qui eam Phintia fugato tenebat, ac suppetias accepit, ditionemque hostilem invadens, summa celeritate eamdem subegit; Lilybæum mox Pœnorum in Sicilia arcem munitissimam aggressus, quum Urbis per vim capiendæ spe excideret, obsidionem solvit, atque aliò impetum suum convertit. Verùm nondiu post, quum superbè ac tyrannicè, mutatis moribus, Siciliæ imperio uteretur, ac Thynione interfecto Sosistratem, ut sibi fuga consuleret, coegisset, repentè ab eo Siculorum animis abalienatis, odia exarserunt, pluresque urbes Carthaginiensibus, permultæ Mamertinis adhæsere. Ipse seditionibus hisce perculsus, peropportunè a Tarentinis

tinis contra Romanos evocatus, provinciam potentioribus relinquens Insulâ excessit.

IX. Pyrrhi fugam (Sic enim ejus e Sicilia discessum visum esse, scribit Trogus) non minores excepere tumultus, ac Civicæ seditiones, quibus frequentiores Pœnorum irruptiones, atque adversus Syracusas ob Insulæ imperium expeditiones accesserunt. Hinc Hieron hujus nominis secundus Dux primùm a suis, mox ab aliis civitatibus belli Præfectus, tandemque ab omnibus totius *Siciliæ* Rex salutatur. Hic a pueritia admirabilis, in alloquio blandus, in consuetudine justus, in militia strenuus, tantisque naturæ dotibus ornatus, ut nihil regium in eo deesset præter Regnum, vix regimine assumpto, militiam reformare aggressus, deditâ operâ, callidoque consilio in Mamertinos, qui ultra Catanam excurrerant, exercitum movet, ac locatis in fronte, quas delere cogitaverat, cohortibus, illas primo hostium conatui objicit, atque ad internicionem usque delendas relinquit. Mox novis copiis adversus illos victoria elatos serio insultu irruens, ingenti strage eos affecit, atque ovans Syracusas regressus regia corona redimitur.

X. Observat hìc opportunè Fazellus, *quod & si titulum haberet Regiæ dignitatis in Sicilia Hieron, ut & alii ante ipsum, non omnes tamen Civitates suo parentes imperio habebat. Plurimæ quippe, cum essent liberæ suis vivebant legibus, & annuis constitutis magistratibus a populo regebantur. Plures quoque Carthaginiensium erant ditionis. Reliquæ vero, quæ Syracusanorum imperia subibant, simul cum urbe Regia a Rege moderabantur.* Hæc ille (*a*) Catanam porro inter (*a*) *Dec.2.lib.4. cap.9.*

liberas

iberas recenseri, ex eo evidentissimè constat, quod Pœnis nusquam subiecta, nec inter Urbes ditionis Syracusanæ, Diodoro teste, habebatur. Inito quippe fœdere cum Romanis, ut idem scribit, (a) & inferius expendam, Hieron hisce conditionibus pacem sanxit: *Ut Syracusanos sub dominio suo retineret, & Urbes illis subjectas: Aera, Leontinos, Magarenses, Elores, Neatinos, Tauromenios.*

(a) *Bibl. Hist. lib. 23.*

XI. Jamvero, adversus Mamertinos re bene gesta Hieron eorum Urbem aggressus, & ab Annibale Pœnorum Duce circumventus primo obsidionem remisit, mox solvit. Annibal subinde, & ipse Messanâ exactus, cum Hierone conveniens, conjunctis viribus in Mamertinos movit; qui bello contra Siculos, & Carthaginienses impares, Romam legatos ad auxilia imploranda destinant. Romani primum cunctare, quod Reipublicæ dignitati incongruum ducerent, Mamertinis violati fœderis authoribus opitulari, quum de suis ipsi militibus, pari culpa in opido Rhegio laborantibus supplicium pauloante sumpsissent; sed quum opulentissimam sibi prædam offerri conspicerent, Italiæ limites egrediendi, Siciliæ potiundę desiderio incensi, tum vero Carthaginiensium vicinitatem magnopere formidantes, ad suppetias Mamertinis ferendas, animos inclinare sunt visi. Quumque adhuc suspensa in Senatu sententia protraheretur, populi tandem multitudo in Comitiis convocata utile honesto præferens, auxiliâ decernit, atque ex cõmuni decreto Appio Claudio Consuli Provinciam committit.

XII. Mamertini de Consulis adventu certiores facti, audacius Pœnorum præsidium ex *Ante Xpū 259.*

Urbe

Urbe propellunt, atque ad arma ſeſe comparãt. Carthaginienſes vero contractis copiis terreſtri circa Urbem, quà meridiem ſpectat, exercitu diſpoſito, ad Pelorum vero claſſe locata, Meſſanam obſident. Adfuit quamprimum copioſa etiam cum manu Hieron, qui ad aliam Urbis partem caſtrametatus Mamertinis egreſſum interdicit. Quod ubi Romanus Conſul audivit, cum cohortibus Rhegium pervenit, fretoque trajecto, Meſſanam applicat, ac legatos ad Hieronem de ſolvenda obſidione tranſmittit, ſe illũ bello minime invaſurum ſpondens. Ad quæ Hieron *Mamertinos,* reſpondit, *ob Camarinam, & Gelam exciſas, Meſſanamque nefariè occupatam jure oppugnari. Romanos vero tantopère fidei nomen celebrantes, neutiquam ſanguinarios defendere oportere. Quod ſi pro hominibus effictim impiis tantum ſuſcipiant bellum, cunctis manifeſtum fore mortalibus, quod miſericordiam erga periclitantes, cupiditati ſuæ prætextum adſciſcant, & revera* Si*ciliam affectent.*

XIII. His acceptis Conſul, periculum ſubire decernit, ac cum Hierone primùm acie dimicare, cui, quum Hieron obviam ſeſe offerret, commiſſo prælio diu ancipiti marte pugnatum eſt, tandem Romani undique victores Regem in fugam vertunt, & uſque caſtra ſecuti, magnam Siculorum ſtragem edunt. Carthaginienſes, ubi victoriam penes Romanos ſtetiſſe acceperũt, metu perculſi, extemplo ſoluta obſidione in Siculas Urbes ſibi ſubjectas ſeſe recipiunt. Conſul vero auctus animis perſequi Syracuſanorum exercitum ſtatuit, ac proſtridie ſub auroram illos aſſecutus, novo cum eis prælio inito, plures fudit, reliquos in proxima fugat opida. Hinc per

Eee Syracu-

Syracusiorum, ac sociorum agros nemine impediente incursionibus factis, omnia populatur; Syracusas delatus Urbem obsidet, partæ victoriæ nunciis Romam remissis.

XIV. Eo felici successu vulgato, majoribus incœpto bello incumbendum viribus S. P. Q. R. constituit. Igitur M. Valerium Messalam, & C. Otacilium duplici cum exercitu in Siciliam mittunt, quorum adventu pleræque Civitates ad Romanos ultro transierunt. Eutropius (a) Catanam, Tauromenium, ac quinquaginta ferme alias Urbes sese Romanis tradidisse scribit *M. Valerio, & Otacilio Consulibus in Sicilia a Romanis res magnæ gestæ sunt, Tauromenitani, Catanenses & præterea quinquaginta Civitates in fidē acceptæ sunt.* Diodorus vero septem, & sexaginta enumerat, minora etiam, ut conjicio, oppida percensens. *Cum ambo* inquit (b) *Consules in Siciliam profecti Adranitarum Urbem obsedissent, vi illam ceperunt, deinde cum Centuripinem oppugnantes ad Æneas aulas sederent, legati primum a Lepinis veniebant; postea cum aliis etiam Civitatibus timor incubuisset, legatos etiam ipsæ mittebant de Pace; oppidaque Romanis dedere paratæ erant. Fuerunt autem numero sexaginta septē, quarum copiis assumptis, Syracusas petierunt Hieronem oppugnaturi. Is cum graviter ferre Syracusios id videret, Legatos de bello derimendo ad Consules misit. Qui cum solis Carthaginiensibus debellare properantes, conditionem non inviti admittebant. Pacem itaque ad quatuordecim annos composuere, acceptis centum quinquaginta millibus drachmarum. Et postquam captivos illi reddidissent, permiserunt ei, ut & Syracusanos sub dominio retineret, & Urbes illis subjectas Aera, Leontinos, Maga-*

(a) *libro 2.*

(b) *In Excerptis lib. 23.*

Magarenses, *Elores*, *Neatinos*, *Tauromenios*. Interea dum hæc geruntur, Annibal cum navalibus copiis ad Xinphonium venerat, auxilium Regi allaturus, sed cognitis quæ facta erant, recessit. Acta sunt hæc circa Olympiadem tricesimam supra centesimam anno Urbis conditæ quadringentesimo octogesimo nono, & nonagesimo. Quæ primi Belli Punici veluti rudimenta fuere; mox enim sub aliis Consulibus atrox bellum in Sicilia cum Carthaginiensibus exarsit, quo totâ demum Insulâ excedere hi coacti magnis etiam cladibus in Africa sunt affecti, ut Polybius, ac Livius uberrimè in suis libris prosequuntur, cursimque inferius expendemus.

Ante Xpti. 260.

VX. Sub hoc ferme tempus M. Valerius Messala Romã reversurus Catanam divertit, ibique Solaris Horologii artificium miratus, ejusdem exemplar secum in patriam retulit, velut ex Urbe litteris ac scientiis addicta spolium. Plinius: *Quando primum Horologia* (a) exquirens: *M. Varro*, inquit, *primum statutum in publico secundũ Rostra in columna tradit*, *Bello Punico Primo a M. Valerio Messala Consule Catanâ captâ in Sicilia deportatum inde post* XXX. *annos*, *quam de Papyriano Horologio traditur Anno Urbis* CCCCLXXVII. Quis porro primus illud Catanæ adinvenerit, ejusdemque Artifex fuerit, temporis injuria, nos latet.

(a) *lib.* 7. *cap.* 60.

CATANA

CAPUT III.

CATANA

SUB ROMANIS CONSULIBUS.

I. PAce cum Hierone *Syracusarum* Rege firmata novi Consules Romæ creantur L. Postumius, & Q. Æmilius, quibus Siciliæ Provincia committitur. Hi ut primum Insulam tenuere, de Agrigento invadendo consilium injerunt, quod Pœnorum dubio procul, arx, & caput in Sicilia habebatur. Quo circa ingenti cum exercitu profecti, castra non longe ab ea urbe metantur, ac post longam septem mensium obsidionem illâ tandem potiuntur. Subinde pleraque opida spontanea deditione receperunt, resque Pœnorum adeo consternatas Successoribus reliquerunt, ut terrestri non amplius, sed navali bello rem gerere Carthaginienses decreverint. *Romani* parandam sibi etiam classem statuere, qua expedita, ligneisque quibusdam instrumentis ad hostium naves innectendas (quæ Corvos postea Nautæ vocaverunt) instructâ, navale prælium ineunt, atque ingentem victoriam de classe Pœnorum reportant; terrestri mox exercitu Urbes aliquot eorum ditionis expugnant. *Ante Xpti. 257. Urbis Con. 492. Belli p. Punici An. 3.*

II. Insequentibus annis vario Marte terra marique pugnatum, ac quandoque victi, sæpissime victores Romani evaserunt, quumque insignem navali prælio victoriam aliquando retulissent, classem in Libyam dirigunt, & ad Mercurii promontorium primo appulsi, Clypeâ insigni

ſigni tunc civitate expugnatâ, Carthaginem properant, agros depopulantur, ſuburbia incēdunt, captivorum ſupra triginta millia ad naves cogunt; conſerto demum prælio magnam hoſtium ſtragem edunt, acceptiſque in fidem ſeptuaginta
Ante Xpῦ. 253. Civitatibus, ad pacem exorandam Pœnos cōpellunt. Eâ non obtentâ Pœni ad Lacedemo-
Belli Pon. 7. nes confugiunt, Xantippo Duce auxilia impetrant, ejuſque auſpiciis collatis ſignis, Romanum exercitum Attilio Regulo Conſule ultima pernicie fundunt, quum duo tantum evaſerint, quincenti cum Regulo capti, triginta millia cæſa fuerint.

Ante Xpῦ. 252. III. Proximo anno exercitu, & claſſe inſtaurata, Romani in Africam revehuntur, Carthaginienſium naves ſibi obvias, commiſsâ pugnâ, partim capiunt, quatuor ſupra centum demerſas exturbant, mox tamen juxta Camerinam ad meridionale Siciliæ latus magnâ exortâ tempeſtate claſſem pene univerſam amittunt. Reſumptis nihilominus viribus, noviſque comparatis navibus, Siculas Urbes adoriuntur; Panormum ex deditione capiunt, prope quam Urbem cum ſeleᶜtiſſimo Pœnorum agmine manus conſerunt, relataque victoria Lilybæum, Erycem, Drepanum, quæ hoſtium imperium adhuc cognoſcebant, obſidendas, belli hujus anno decimo quarto, ſuſcipiunt. Diuturna, cruentaque Lilybæi oppugnatio, integris enim decem
Ante Xpῦ. 247. annis protracta ad quartum, & viceſimum belli annum, quo inter utrumque populum pace firmata, in Romanorū tandem ditionem jure fœderum Urbs venit. Carthaginienſium Dux noviſſimus in Sicilia Amilcar cognomento Barca Annibalis Pater fuit, qui circa belli finem per

Catanensem oram enavigans, Castellum nomine *Idalium* in ejusdem Urbis regione situm exscensione facta oppugnavit. Verum an eo potitus, an inde repulsus, quidve deinceps actum fuerit, latet, liber enim vicesimus quartus Bibliothecę Historicæ Diodori Siculi, ex cujus Excerptis rē hausimus, magnâ Historiæ jacturâ periit.

IV. Pacis porro conditiones condictæ fuere: ut totâ Siciliâ Carthaginienses excederent; ne posthac Hieroni Syracusarum Regi, aut ejus sociis bellum inferrent; captivos omnes sine pretio dimitterent; Transfugas redderent; talenta argenti Euboica duo millia ac ducenta infra annos viginti Romanis penderent. Adjecit S. P. Q. R. ut omnibus etiam Insulis, quæ inter Siciliam, & Italiam sitæ, Pœni abstinerent; tempusq: pēdendi pecunias coartavit * Hisce acceptis legibus Amilcar ab Eryce copias eduxit, ac terrestri itinere Lilybæum contendit; subinde etiam Lilybęo, totâque insulâ Romano Cōsuli permissâ cum omni exercitu in Africam trajecit. *Cępit exinde*, concludit Fazellus (a) *Sicilia Romano parere imperio, utpote Messana, Tauromenium, Catana, Agrigentum, Lilybæum, Drepanum, Eryx*, Segesta, *Panormus, ac plura alia oppida præter Syracusas Urbem, ejusdemque ditionis nonnullas civitates, quæ Hieronem adhuc Regem agnoscebant. Facta igitur* Sicilia *omnium prima Romanorum Provincia*, Senatus *Æmilium Prætorem in ea constituit, atque per* Prætores *deinde per multa tempora gubernata est*. Hęc Siculus Historicus, cujus verba, ut alibi ex integro usurpavimus. Ubinam

Ante Xpti. 237.

(a) Dec. 2. lib. 4. cap. 4.

* *Extremas hasce Pacis conditiones, Maurolycus a Siculis super fœdera consultis, tradit fuisse adjectas.*

V. Ubinam porro id temporis Romanus Prætor ſedem fixerit, haud ſatis mihi liquere fateor. Catana hujuſmodi ſibi honoris teſſeram poſſet nec incongruè uſurpare, quod Syracuſis proximior eſſet. Sed quum, & aliæ nec minus celebres idipſum ex aliis congruentiis ſibi queant adſcribere, nihil omnino ſtatuendum

Ante Xpũ. 214. cenſeo. Bello Punico ſecundo conflagrante Æmilius Prætor cum Romanis legionibus Lilybęi degebat; eò enim Carthaginienſibus cum aliquot navibus appulſis ipſe occurrens, navale præliũ cum illis iniit, inſignemque victoriam reportavit.

Ante Xpũ. 213. VI. Hierone nonageſimum jam annum agente mortuo Urbis conditæ quincenteſimo triceſimo ſexto Olympiadis CXLVI. anno primo, Hieronymus ejuſdem ex filio Gelone nepos, atque in Regno ſucceſſor, fœdus cum Romano populo annis ferme quinquaginta religioſiſſimè ſervatum abrupit, atque inita cum Annibale recentibus in Italia victoriis elato ſocietate, legatos ab Appio Claudio Siciliæ Prætore de reparanda amicitia ad ſe miſſos cum ludibrio repulit. Mox ad tentandas Urbes, quæ Romanorum præſidiis tenebantur, eductis copiis, in Leontinos profectus, ibi a conjuratis multis confoſſus vulneribus periit anno Urbis conditæ DXXXVIII.

Ante Xpũ. 211. VII. Audita Tyranni morte, Syracuſis ad arma pro libertate cives accurrunt, quumque aliquandiu quorumdam ambitione excitis turbis Reſpublica nutaſſet, rebus tandem compoſitis, legati ad Romanos pro renovando fœdere diriguntur. Appius Prætor cum claſſe interim Murgantiam venerat, quò tenderent Syracuſani motus opperiens, qui legatos ad M. Marcellum

brevi

brevi in Siciliam ex Italia trajecturum dimisit. Hic illos perhumaniter excepit, societatemque firmavit. Jam vero, qui ex Syracusanis Pœnorum partibus studebant, Leontinos ablegati Sociorum Romani nominis agros populabantur; hinc contra eosdem ducens Marcellus Urbem primo impetu capit, civibusque servatis, in transfugas milites duriter animadvertit. Romanorum vero hostes, pervulgato, Marcellum nulli ætati Leontinis pepercisse, Syracusanos milites primum, qui suppetias Marcello afferebant, mox Civium animos in Romanos accendunt. Tumultuariis Hippocrates, & Epicides Syracusis, quidem oriundi, sed patria Carthaginienses, sese duces offerunt, qui Syracusas hostiliter invadentes, Prætoribus occisis Urbis regimen assumunt. *Ante Xpti* 210.

VIII. Hæc, quum Marcello Leontinis agēte nunciarentur, continuo Syracusas cum copiis profectus per legatos civibus enunciat, sese cum exercitu, ut oppressæ civitati auxilium afferat, adesse: legatos Hippocrates, & Epicides ingressu Urbis prohibent, atque audaci cum responso ad Consulem remittunt. Quo hic accensus, terra marique Urbem aggreditur, tanto virium, armorumque apparatu, ut primo impetu expugnasset, nisi unus Archimedes quidquid machinarum Romani parabant, confregisset, ac novis ipse quotidie excogitatis instrumentis terrestres Romanorum copias, navesque dissipasset: *Habuisset*, inquit Livius (a) *tanto impetu cœpta res fortunam, nisi unus homo* Syracusis *ea ætate fuisset*. Suppetias Romanis socias Urbes, atque in primis Catanam misisse explorata

(a) *Hist. Rom. lib.* 24.

rata res eſt, idque vel maxime ex propenſo, ſtudio, quo præ aliis Urbem noſtram proſequebatur Marcellus, ſatis intelligi datur. Hinc Silius Italicus (a) populos enumerans a Marcello excitos, ut ſocialia arma Romanis adjungerent, urbeſque deſcribens, quæ milites in caſtra miſerunt, ait. (a) Lib. 14.

Interea dum incerta labat ſententia clauſis,
Exciti populi, atque Urbes ſocia arma ferebāt.
Incumbens Meſſana freto, minimumque revulſa
Diſcreta Italia, atque Oſco memorabilis ortu.
Tum Catine nimium ardenti vicina Typhœo,
Et generaſſe pios quondam celeberrima fratres.

Cæterum non nullas ad Carthaginienſes, quorū partibus clam ſtudebant, defeciſſe, complures, præſidio etiam Romano, aut pulſo, aut occiſo, palam rebellaſſe Polybius, ac Livius teſtantur. Catanam vero fidem, quam ſemel juraverat, religioſe ſervaſſe, utque in officio ſeſe aliæ continerent effeciſſe, ex inſigni, quo demum, finito bello, affecta eſt beneficio, ut mox dicendum, evincitur.

Ante Xpū. 210. IX. Quum porro Archimedis vi, atque ingenio irritos fieri conatus ſuos Marcellus adverteret, non eſſe ulterius cum Archimede pugnandum ſępius inclamitans, Syracuſarum oppugnatione intermiſſa, longa obſidione Urbem premere decrevit. Hinc tertia exercitus parte e caſtris educta, ad opida, quæ deſciverant, recipienda animum adjecit; atque Agrigentum uſque progreſſus, ubi occupatam ab Himilcone Pœnorum Duce Urbem advertit, dilata ultione, aliquot populos in ea regione denuo in fidem redire coegit, Siculiſque, qui ſecum decertare ſunt auſi, profligatis, & Hippocrate cum ſuis

fuso, Syracusas redit. Festo Dianæ adveniente, quod per triduũ magna licentia Syracusis celebrari consueverat, epulatis, vinoque satiatis opidanis, primo noctis tempore Marcellus scalas admoveri jussit, ac mille ferme milites armatos in muros deduxit, qui custodibus multo vino sopitis interfectis, ad Hexapilon pervenerunt, ac dato signo, Marcellum cum reliquis legionibus ad prædam evocarunt. Inde portis vi effractis, non jam furtim Romani, sed apertè Urbem ingressi Epipolas tenuere. Illucescente in Tycham & Neapolim (quæ Urbis tunc majores erant regiones) irruerunt, atque a cæde quidem abstinentes, ut præcone Marcellus edixerat, rapinis nihilominus omnia complevere. Post menses aliquot Insulam ex proditione, Acradinã vero deditione accepere, quas etiam Marcellus eadem lege militi diripiendas concessit, ac in eo tumultu Archimedem amisit. Obsideri cœpta Syracusarum Urbs Romæ conditæ anno DXXXVIII. in potestatem vero Romanorum anno DXL. venit. *Ante Xpũ. 208.*

XI. Subdit hìc Livius (a) *Captis Syracusis, Marcellus cum cætera tanta fide et integritate composuisset, ut non modo suam gloriam, sed etiam majestatem populi Romani augeret, ornamenta Urbis, signa, tabulasque, quibus abundabant Syracusæ, Romam devexit. Hostium quidem illa spolia parta jure belli. Cæterum inde primũ initium mirandi Græcarum artium opera, licentiæque huic sacra, profanaque omnia vulgo spoliandi, factum est, quæ prostremo in Romanos Deos templum idipsum primum, quod a Marcello eximiè ornatum est, vertit. Visebantur etiam ab externis ad portam Capenam dedicata a Marcello*

(a) *Rom. Hist. lib. 25.*

cello Templa propter excellentia ejus generis ornamenta, quorum perexigua pars comparet. Legationes omnium ferme civitatum Siciliæ ad eum conveniebant; dispar ut causa earum, ita conditio erat. Quæ ante captas Syracusas, aut non desciverant, aut redierant, in amicitiam, ut socii fidelesque accepti, cultique; quos metus post captas Syracusas dediderat, ut victi a Victore leges acceperunt.

Ante Xpū. 109. XII. Culti, acceptique ut fideles socii Catanenses cum primis, quorum urbem nondiu post Syracusarum excidium Marcellus suâ presentiâ nobilitavit, auxitque; Aquæductu enim refecto, quo magna aquarum copia Catanam deducebatur ad civium commodum, ac Naumachiæ ludos, Gymnasium in ea dedicavit, multaque alia bono publico molitus, adeo sibi incolas devinxit, ut Arcu magnificentissimo atque eleganti Signo illius memoriam honoraverint, quorum rudera nostris adhuc diebus perseverant; hinc ab eodem Marco Marcello, cum Aquæductus, tum Arcus vestigia hodie etiamnum vulgariter appellantur; simulacri vero caput Patrum nostrorum ætate publico in loco situm perdurabat, ut suo loco dicendum.

XIII. De condito porro, seu dicato a Marcello Consule Catanæ Gymnasio extat Plutarchi textus, qui in Marcelli vita prope finem: *A Marcello*, ait, *complura præter ea, quæ Romæ extant, Diis dedicata cernuntur; Nam Catanæ Siciliæ oppidi ejus extitit Gymnasium, statuæ, et tabulæ ex iis, quas Syracusis detraxit, in Samothracia positæ sunt ad Deos, quos Cabiros appellant.* Vbi illud observat Eruditissimus Recentior (a) a Plutarcho nempe recenseri inter opera Diis per Mar-

(a) *Hyac. Paternio. in Orat. ad Jovial: Acad. de Fund. Cat. Gym.*

Marcellum dicata Catanense Gymnasium, ut innuatur illud ab aliis conditum, exinde a Marcello instauratum, ac Numini cuipiam sacratum fuisse. Veteribus quippe mos fuit publica opera, atque ædificia Diis tutelaribus dicare. Fortè præ æmula Syracusanorum urbe, quæ celebri gloriabatur Gymnasio a Timoleonte Corinthio Tyrannidis Extinctore appellato, Catanam efferre cupiens Marcellus, Gymnasium, quod bello debaccante dudum defecerat, in ea restitutum postliminio voluit.

XIV. Armorum porro, corporisque exercitationibus illud addictum a Romano Consule pro temporum conditione, æquè ac literariis, atque ingenii artibus, ut Græcę urbi, scientiisque deditæ morem gereret, suo loco satis demõstrabimus. Quamvis enim penes Romanos Marcelli ævum litterarum infantiæ deputetur, jam apud Græcos nedum illæ adoleverant, sed maximis etiam incrementis radices egerant, ac passim undique Philosophorum sectæ efflorebant. Sed jam Fazelli verba hìc præterire piaculum duxerim; descripta enim ultima Marcelli expeditionè contra Pœnos in Sicilia subdit (a) *Marcellus tanta victoria felix, civitates pene omnes maximis beneficiis extulit, illisque leges dedit, & Catanæ Gymnasium artium liberalium condidit*. Siciliæ Provinciam in Marcellorum deinde clientelam transiisse, ac Siculos Marcelli successoribus addictos Historici produnt.

(a) Dec.2.lib.5. cap. 1.

XV. Anno Urbis conditæ tertio, & quadragesimo supra quincentesimum Levino Consuli Sicilia est demandata, ut in ea belli reliquias conficeret. Post discessum enim Marcelli Puni- *Ante Xp 205.*

ca

ca classis octo peditum, ac tria Equitum Numidarum millia exposuerat; Hyblam, ac Murgantiam, vicinas Syracusis urbes, & Catanæ confines, atque ignobilia aliquot opida hostes ad se pertraxerant. Et aliquandiu M: Cornelius Prætor sese illis opponens, quæ defecerant gentes ad deditionem coegerat; mox vero, ubi Levinus Consul a veteribus, novisque sociis diu expectatus venit, res Syracusanorum, quæ adhuc inconditæ, componuntur; ac Numidis Equitibus cum eorum duce Mutine contra Pœnos rebellantibus, Agrigentum in Romanorum potestatem rediit. Hanno denique, qui Carthaginiensium reliquias tuebatur, fuga sibi consulens, peropportunum navigium nactus, relicta tandem Romanis Sicilia, de qua tot annis acerrimè certatum, in Africam trajecit. Positis armis Consul ad agros excolendos Siculos coegit, ut Insula feracissima non incolis modo suæ fertilitatis fructus penderet, sed Romæ atque Italiæ annonam ministraret, ut Livius enarrat (*a*) Hinc prima Romani imperii Provincia Sicilia constituitur, atque Urbis Horreum deinceps est appellata.

(a) *Hist. Rom. lib. 26.*

Ante Xpũ 136. XVI. Consulibus C: Lælio Sapiente, et Q: Servilio Cæpione Ætna copiosum ignem evomuit, *idque prodigii loco Romæ tunc acceptum majoribus hostiis quadraginta procuratum est*; sacrificiis nẽpe solemnioribus Diis litatum. Julius Obsequens *in prodigiis*: *Gn: Cæpione C. Lælio Coss: mons Ætna ignibus abundavit*. Consules hi fuere Urbis conditæ anno DCXIII. ut Cluverius observat (*b*) Quamvis alii Q: Servilium Cæpionem C: Lælii socium faciant, quos sequimur, Joannis Freinshemii authoritate (*c*) & Marliani Annalibus fulti. Quinto post anno Urbis cõditæ DCXVIII.

(b) *Sicil. Antiq. lib. 1. cap. 8.*

(c) *In supplem. liv. lib. 54.*

majori longe vi Ætna exarsit, ut idem Julius testatur: *Servio Flacco, Q. Calpurnio Coss. mons*
(a) *Ætna majoribus solitò exarsit ignibus*. Et Orosius
lib.5. cap.6. (a) *Ser. Fulvio Flacco Q. Calpurnio Pisone Consulibus in Sicilia mons Ætna vastos ignes eructavit, ac fudit, qui torrentum modo, per prona præcipites, proxima quæque corripientibus exussere flammis; longinquiora autem favillis calidis cum vapore gravi volitantibus torruerunt, quod Siciliæ semper vernaculum genus monstri non portendere malum adsolet, sed inferre.*

XVII. Malum, quod intulit, Servile bellum fuit; quo multo cruentius, ut Florus ob- Ante Xpũ 130.
(b) servat (b) quam Punico bello Sicilia vastata. Il-
lib.3.cap.19 lius caussas sic Diodorus enarrat (c) *Cum post e-*
(c) *versas Carthaginiensium opes Siculorum res ad se-*
In Exturpis lib. 34. *xaginta annos per omnia prosperos habuissent successus, Servile tandem bellum apud eos hac de causa excitatum fuit. Postquam facultatibus magnopere amplificatis, ingentes sibi divitias comparaverant, magnam servorum multitudinem coemebant, quibus e locis, ubi pascebantur, gregatim eductis, certæ per inustionem corporum notæ imprimebantur. Utebantur autem illis, si juniores essent, ad rem pastoriciam, aliis pro ut cujusque usus exigebat: sed duros ac rigidos in ministeriis se illis exhibebant, & tum quo ad victum, tum quo ad vestitum minimâ illos curâ dignabantur. Quorum major pars latrocinando, vitæ necessaria acquirebant; plenaque cædibus erant omnia, non secus ac si prædonum exercitus hic illic esset dispersus. Regionum quidem Præfecti illis obsistere conabantur, sed quia pœnas infligere non audebant, propter opes, & autoritatem dominorum, qui imperium in servos habebant, ad de-*

deprædationem suæ provinciæ quisque convivere cogebatur. Quod enim ex dominis plerique Romani Equites essent, et judices fierent criminum, quæ Provinciarum Præfectis inferebantur, terrori erat Præfectis. Cum itaque ærumnis servi premerentur, & verberibus identidem præter rationem contumeliosè afficerentur, non ferendum amplius judicarunt. Quare inter se, ubi opportunum esset, congressi de excutiendo jugo sermones conferebant; donec re ipsa consilium tandem executi sunt.

XVIII. Eunus quidam erat natione Syrus, Antigoni Ennensis servus, homo arti magicæ, et ciendis præstigiis deditus. Ad hunc servi primum aliquot Damophili cujusdam Ennensis crudelissimi in servos hominis conveniunt, consiliumque de defectione, ac dominorum cæde initum aperiunt. Probat ille, & quod Dii permittant, solitis verborum præstigiis persuadet. Extemplo igitur quadringentorum manum illi cogunt, quibuscum, pro ut tempus suppetebat, armatis, in Ennæ opidum Euno duce irruunt. Fazellus a Triocala opido rebellionis principium fuisse scribit, (a) & cum ultima servorum seditione hanc primam videtur confundere. Tum domos furentes servi ingressi, cædem maximam peragunt; ita ut nec lactentibus parcerent; Eunumque Regem creant, qui innumeram prope servorum multitudinem ex aliis opidis sibi adjungens, atque accito Cleone, qui & justum servorum exercitum in agro Agrigentino conflaverat, cum Romanis Pretoribus sibi occurrentibus bello contendere ausus, collatis signis, quum numero, ac ferocia prævaleret, sæpe victoriam de iis obtinuit, castella, opida, vicos, miserabili direptione vastavit Urbis conditæ anno DCXIX.

(a) *Dec.2.lib.5. cap.2.*

Hisce

XIX. Hisce acceptis cladibus Romani C. Fulvio Consuli Scipionis Africani collegæ provinciam committunt: *Non enim iniuriâ dignum Consulari duce, exercituque periculum visum*, ait Author supplementi ad Livium (a) *mandataque C; Fulvio collegæ Scipionis Africani Provincia est.* Post hunc Calpurnium Pisonem sequentis anni Consulem destinant, qui acie contra servos instructa, Mamertinam Urbem, quæ ab illis oppugnabatur, strenue liberat, magnamque eorum stragem edit. Suffectus post Pisonem Rupilius anno Urbis conditæ sexcentesimo vicesimo primo Tauromenium, & Ætnam fitmissima fugitivorum receptacula bello recipit, ubi supra viginti millia ex illis trucidata. Demum Ennam Consul progressus, defectores grâvi obsidione coarctans, quum ob loci sitũ opidum expugnare non posset, proditione obtinuit, ac reliquos ibi servos cum eorum ducibus, Eunoque Rege digno supplicio affecit, *Deinceps*, concludit Diodorus, *cum exigua militum delectorum manu Siciliam peragrans ab omni latrocinio spe celerius eam liberavit*. A Marco Perpenna Romani exercitus duce expugnatam Ennam, confectasque Servilis belli reliquias prodit Florus. Sed id contra Diodori, ac Livii mentem, qui a Rupilio debellatum in Sicilia contra servos clarissimè tradunt anno ab Urbe condita DCXXII. quum nondum Consulatum Perpenna iniisset.

Ante Xpi 129.

Ante Xpi 128.

(a) Suppl. ad lib. 56.

XX. Quoniam vero Ætnam in agro Catanensi a Servis fuisse occupatam Historici tradunt, atque id oppidum Ego conjecturis agendo, prope Licodiæ opidulum contra Centuripem, alibi de eodem Catanensi agro differens locaverim, veram inde colligo vulgi opinionem,

qui

qui locum illum binis ab eodem opidulo passuum millibus recedentem, *Civita* vernaculè appellatum, a Servis olim belli hujus occasione firmissime munitum, deducta ab antiquis traditione, credit. Extat pari etiam artificio constructus Ager, angustioris quidem situs, ejusdem tamen nomenclaturæ post Adranum prope Symethum, qui Servorum præsidium fuisse dicitur. Hinc belli hujus præcipua aliquot facinora in hac agri Catanensis regione obtigisse putandum; quò illud Strabonis (a) alludit, ubi de Enna loquitur Servili bello vastata. *Eunus cum fugitivis obsidione pressus illam præcipuis affecit cladibus; visque tandem a Romanis evulsi sunt. Eadem mala perpessi Catanenses, & Tauromenitani, aliique quamplures.* Urbem quippe Catanam ejusdem belli malis vix affectam ex his firmissime deduco: Damophilo enim Ennensi, ejusque uxori Megallidi, Servis supra quam credi potest infensissimis, quorum sęvitia illos ad defectionem, ut supra vidimus, excitavit, puellaris ætatis filia fuit, quam parentibus crudeliter enecatis, modis omnibus Servi immunem voluere, quod ingenio mitissima virgo in eosdem servos humaniter se gesserat, fomenta verberatis, captivis alimenta elargiendo, Patris immanitatem sæpius emendaverat. *Igitur inter eos per aliquod tempus modestè, verecundèque servata, mox consensu cæterorum ab Hermia quodam, cujus in ea defectione primaria auctoritas erat, in Urbem Catinensium, ubi propinquos habebat, deducta est.* Ut Joannes Freinsemius testatur (b) qui subdit: *Laudabile hoc factum, magnique ad causam fugitivorum momenti fuit, quum ostendere viderentur, eos non tam insita crudelitate, quam vindictæ studio acerbius in alios consuluisse.* Catana

(a) *lib. 6.*

(b) *In suppl. ad Liv. lib. 56.*

na igitur a Servorum tumultibus immunis, femelac Damophili filiam servare affectantes, propinquis in ea degentibus, veluti tuto in loco, Servi contraditam illam voluere.

XXI. Partâ victoriâ, Senatus, Populiq: Romani decreto ex collegio X. Virorum delecti in Siciliam venerunt, S*acrisque Ennensi Cereri factis, cujus simulacrum antiquissimum ne fugitivi quidem et barbari violaverant; universam deinde Insulam obiverunt, ut Aras Ætnæo Jovi dicatas, postquam ad eas sacrificassent, circumductis Maceriis clauderent, interdicto aditu, nisi quibus ad eas aras publica, & sollemnia sacra essent*. Hæc ex laudati Freinsemii supplementis ad Livium, qui Rupilium Proconsulari imperio Siciliam obtinuisse mox scribit; Siculisque legem *de Sententia decem Legatorum*, ab eo *Rupiliam* appellatam præscripsisse, quæ magno deinceps in honore apud ipsos fuit: precipuè vero in ea de Judiciis cavebatur: *Ut qui ejusdem civitatis essent Siculi, domi certarent suis legibus; qui diversarum, inter eos Prætor Romanus judicaret*. Cōstitutis in Sicilia rebus, Proconsul, exercituque deportato, quamquam res Triumpho dignissimas gessisset, Ovatione contentus fuit, ne summum Romæ virtutis præmium servili videretur inscriptione fœdasse.

XXII. Quinquennio post, Urbis conditæ sexcentesimo vicesimo septimo M. Æmilio Lepido & L. Aurelio Oreste Consulibus mons Ætna exarsit, Julio Obsequente *in Prodigiis*, et Orosio (*a*) testibus, quorum primus *M. Æmilio*, scribit, *C. Aurelio Coss: Ætna mons terræmotu ignes supra verticem latè diffudit*. Orosius vero *M. Æmilio, L. Oreste Coss: Ætna vasto tremore concussa exundavit igneis globis*. Idem Orosius *Ante Xpū. 122.*

(a ib. 5. cap. 10.

(*a*)

(a) post multa *Ætna Mons*, ait, *eodem tempore* (a) lib. 2. cap. 14.
Ante Xpũ 118. *ultra solitum exarsit, & torrentibus igneis superfusis, lateq; circumfluctibus Catanam Urbem, finesque ejus oppressit; ita ut tecta ædium calidis cineribus perusta, & prægravata corruerent: cujus levandæ cladis causâ Senatus decem annorum vectigalia Catanensibus remisit.* Incendium hoc, ut Cluverius observat, anno Urbis sexcentesimo tricesimo primo inter Consulatum Q. Cæcilii, & T. Q. Flaminii, & Consulatum Q. Fabii Maximi Allobrogi, accidit. Quo anno Consules fuere Gn. Domitius Ænobarbus, & C. Fannius Strabo. *Ita*, inquit ille, *inter decem & octo annorum spatium, quater Ætna exarsit.*

XXIII. Livii autem Continuator post descriptam C. Gracchi seditionem, ac necem anno
Ante Xpũ. 117. Urbis secundo, & tricesimo supra sexcentesimũ Q. Fabio Maximo, &. L. Opimio Consulibus perpetratam subdit. (b) *Idem annus sicuti Romã Urbem discordiâ; ita Siciliæ partem incendiis, & ruinis laceravit; auditaque Catanensium Legatio est. Sibi Ætnæ Montis viciniam sæpe, & antea gravem, tum propemodum exitiosam fuisse; nam ab eo monte torrentibus ignium profusis, fines suos omni hostili impressione fœdius vastatos, Urbis, quoque tecta mole cinerum oppressa, ardore exusta passim concidisse. Senatus levamen malorum tributorum, atque vectigalium omnium in annos decem dedit.* Quam porro Catanensis agri partem hoc incendium vastaverit, satis exploratum non habeo. Os, unde torrenti igneo patuit egressus non longe ab Urbe fuisse oportuit, ut cineres inde erumpentes copiâ, atque ardore Urbis tecta opprimerent, incenderentque. Extant non longe ab opido Gravinæ quarto ab Urbe lapide montes, quos vulgus *Adustos*, & lingua vernacula *Mon-*

(b) Suppl. ad Liv. lib. 61. n. 41.

Montiarsi appellat, omnia igneæ voraginis indicia præseferentes; levibus enim atque aridis abundãt lapidibus, quorum ingens copia etiam per vicinia diffunditur.

XXIV. Tunc Lucium Metellum Siciliæ præfuisse ex Diodori Epistolis nostri tradunt, qui litteras ad Senatum perferendas Euthimio Cinnæ Equiti, ac Legato Catanensi dedit. In iis terræmotu Urbem concussam, ingentique, profunda, ac prolixa fissura ad mare usque discissam significat, mœnia aquilonaria Cyclopum opus, Cibelisque templum illis contiguum corruisse, Amphitheatrum, Gymnasium, Cererisque fanum labefactata, Pergusæ lacum absortum, Proserpinæ antrum per dies quindecim flammas eructasse, Portus molem ac turrim, Pharo, atque Obelisco illesis, aquis absortas; Amenanum denique, fontesque per Urbem putridas aliquando, & sanguineas dedisse aquas enarrat. Hinc munera, quibus Catanæ Cives S. P. Q. R. gratiam inire affectabant, enumerat, Obeliscum nẽpe, ac Terræ Matris, seu Naturæ, Veneris Homicidæ, Galatheæ, Acis, Cibelisque statuas. Integram hìc exscriberem Epistolam; sed hæc inter illas Diodori, quæ a Criticis minime probantur.

XXV. Servile bellum in Sicilia secundum Urbis conditæ anno DCLIX. Cajo Mario, & C. Fulvio Fimbria Consulibus, levissimis initiis conflatum, non nisi exercitu Consulari comprimi demum potuit. Illius caussas Diodorus Siculus in sua Bibliotheca enarrat (*a*) quas hìc non vacat exscribere. Primus Servorum conventus ad Palicorum lacum in Agro Catanensi, primusque in Ancylio agro motus fuit, quem Licinius Pretor

Ante Xpi 100.

(*a*) *In Excerptis lib. 36.*

tor facile composuit, mox alibi contracta Servorum manus in monte Caprino, hodie *Refesio* Prætoris copias fudit, atque immensum subinde evecta, Salvio quodam in Regem salutato, Murgantiam validam Urbem Catanensi etiam agro confinem obsidet. Legiones hinc Italas, Siculasque Prætore Duce ad Murgantiam liberādam properantes novus fugitivorum Rex magnâ impressione factâ, ad fugam coegit, atque a Murgantia, quam expugnandam desperaverat, in Leontinos usque omnia perpopulatus, recensu copiarum facto, cum delectæ juventutis ad triginta millia sub signis habere comperisset; Triocalā inespugnabili naturæ ac situs munimento validissimam in Regni sedem constituit, novisque operibus firmavit. Tum ad se Anthenionem, qui apud Lilybœum magnis contractis Servorum turmis, ficti etiam Regis titulum assumpserat, acciri jussit, ac cum delectu trium millium tāquam ad Regem suum venientem fraude circūventum custodiæ mancipavit: Regia denique extructa domo, amplissimoque ac pulcherrimo foro, delectis etiam ad consilium prudentioribus ex sociis, togâ prætextâ, ac tunicâ laticlaviâ indutus processit, atque omnia id genus alia Imperatoribus, Regibusque propria usurpavit.

Ante Xpū. 98. XXVI. Sequenti anno novus Siciliæ Prætor Lucullus justo exercitu fugitivos sibi obviam progressos invasit, solutisque eorum ordinibus in fugam vertit, cæsis ad viginti millia, Regem cum paucis Triocalam usque coegit. Sed mox sedente Prætore per negligētiam, ad pristinam fiduciam fugitivorum animi erecti, multas Siciliæ clades intulere. Segnior Lucullo C.

 Ser-

Servilius, cui Siciliæ Prætura anno Urbis DCLI. *Ante Xpũ.* 98.
obtigerat, ab Anthenione Tryphonis, seu Salvii Servorum Regis successore victus, castrisque spoliatus, magno Romani nominis dedecore, pugnandi occasiones deinceps vitavit. Interim Anthenio veste purpurea, argenteo baculo, ac diademate ornatus, quum vicos, castella, opidaque impune diripuisset, ad magnarum Urbium obsidionem animum adjecit, parumque abfuit, quin Messanam improviso impetu caperet. Ubi vanum exitu consilium fuit, Macellã communivit, atque emissis prædonum catervis, omnia circum longe, lateque populatus eamde se famam excitavit, ut nonnisi Consulari exercitu opprimendus crederetur.

XXVII. Eam igitur provinciam initio ma- *Ante Xpi* 97.
gistratus M. Aquilius Consul accepit, *qui sua fortitudine*, inquit Diodorus, (a) *id præstitit, ut rebelles insigni prælio vincerentur. Cum ipso demum Rege Apostatarum Anthenione congressus, herois in morem decertavit; & hunc quidem interemit, ipse autem vulnus in capite accepit. Hinc reliquias defectorum, ad decem hominum millia bello persequendas duxit, qui licet impetum ejus non sustinerent, sed in munitiones refugerent; nihil tamen de constantia propositi remittens Aquilius omnia tentavit, quousque debellatos in potestatem redegisset*.... Servile itaque *bellum in* Sicilia *cum annos prope quatuor durasset, hunc tragicum finem habuit*. Gessit Manius Aquilius Consulatum anno Urbis conditæ DCLII. qui & belli Servilis secundi annus quartus. Mirari hinc subit L. Anneum Florum in Epitome libri nonagesimi noni Liviani scribere *M. Aquilium Proconsulem in* Sicilia *Bellum* Servile *excitatum*

(a) *In Excerptis lib. 36.*

tatum confecisse, ideſt Urbis conditæ anno DCLIV. Florum in ſupplementis ejuſdem libri ſequitur laudatus Freinshemius (a) *Dum hæc in Urbe mixta bonis, maliſque exemplis geruntur, Manius Aquilius Proconſul bene cum fugitivis in Sicilia depugnavit. Regemque illorum Athenionem ſua manu interfecit, ipſe viciſſim ab eodem juxta caput vulneratus. Reliquiæ ſervorum ad decem millia, cum pugnandi copiam non facerent, in loca munita, & inacceſſa confugientes, clauſæ, obſeſſæque ad neceſſitatem redactæ ſunt, ut præ fame alii ab aliis vorarentur.* Quæ ſi vera eſſent circa annorum computum contra Diodori mentem Servile Bellum ſex annis minimùm deſæviiſſet. Cæterum Aquilium de fugitivis Ovatione fuiſſe contentum in geſtis anni DCLV. idem Livius enarrat, ut ex Epitomæ Libri ſeptuageſimi idem colligit Freinshemius.

(a) Num. 41.

Ante Xpti. 94.

XXVIII. Siciliam ſubinde ſupra horribiles bellorum calamitates etiam magiſtratuum Romanorum avaritia vexatam L. Sempronius Aſellio Prætor abſtinentia ſua, atque æquitate recreavit. Conſiliis enim C. Longi ac Publii Romanorum Equitum uſus, præclara multa inſtituit, ſeque privatis, publiciſque maleficiis coercendis aſſiduum vindicem, paciſque vigilantiſſimum cuſtodem exhibuit. Ad hęc ſervos, ne iterum res novandi occaſionem ſumerent, cum telo eſſe vetuit. *Hæc inſtituta*, concludit Freinshemius, *quum toto imperii ſui tempore retinuiſſet, ita deceſſit ex Sicilia, ut quam intraverat miſerrime adfectam Inſulam, eam tantum non ad priſtinæ felicitatis exemplum, beatam, florentemque relinqueret.*

Per-

XXIX. Perstitit diù hæc felicitas usque ad Sullana tempora, quæ toti Reipublicæ exitiosa, Siciliæ etiam in varias factiones abeuntis pacem turbarunt. Commiserat Sulla, qui solus Reipublicæ, sublatis æmulis, dominabatur, Cn. Pompejo negotium Carbonis partium Marianarum præcipui fautoris persequendi, ac Siciliam insimul purgandi, *In quam*, inquit Historicus, *Carbonis amici quidam, & præcipuus Perpenna vir Prætorius confugerant, cum Carbo, & Gn. Domitius in Africam navigassent. Adventu Pompei Perpenna statim Siciliâ cessit, civitatesque auctoritate Adolescentis, & partim consilio receptæ sunt, inter quas Catana, quum suspecta Pompejo esset & præsidium recusatura videretur, a fortissimis omnium militibus occupata est.* Dolo quippe circumvenerat Catanenses Romanus, atque impetrato, ut ęgri milites sui exercitus curationis gratia in Urbem reciperentur, sub eo habitu, quot voluerat selectos in opidum miserat, qui mox sumptis armis arces ac mœnia occuparunt. Ante Xp̄ū. 78.

XXX. Dum hæc geruntur, redux ex Africa Carbo cum suis capitur, atque ultimo supplicio Messanæ Pompei sententia crudelissimè afficitur. Q. Valerium Soranum Virum Philosophum, ac priscarum litterarum peritissimum ejusdem etiam Pompei jussu indignè trucidatum post Carbonē tradit Q. Oppius C. Cęsaris amicus; sed aliquid odio Historicum dedisse videtur, ut Appianus scribit. (a) Cæterum quia bellum jam nullum in Sicilia supererat, versus ad res Insulæ componendas, ac jus dicendum Pompejus, Provinciam demeruit. Mox Sulla urgente, relicto, qui Insulæ præesset, Memmio sororis suæ viro, in Africam Domitium Ahenobarbum debellaturus traje-

(a) *Bell. Civil. lib. p.*

Ante Xpti 76. trajecit anno Urbis conditæ septuagesimo tertio supra sexcentesimum.

XXXI. Sexennio post Siciliæ Quæsturam M. Tullio Cicerone gerente, quum gravi annonæ penuria Urbs laboraret, magna frumenti vi ejusdem Tullii opera, Romam ex Insula comportatâ populi votis aliquatenus satisfactum. Ex omnibus deinde Siciliæ opidis frumenti emptio Senatus Consulto decreta ad triennium, quibus auxiliis, in præsens modicis, levata quidem, sed minime adempta Romani populi calamitas fuit. Per idem quoque tempus immani C. Verris Prætura Siculi premebantur. Hanc Verres suscepit anno ab Urbe condita sexcentesimo octogesimo primo, tenuitque annis ferme tribus, ac pene innumeris rapinis, sceleribusque fœdavit. Prætoris avaritiam Catana cum primis expertà; ad eam quippe, quum ille aliquandiu divertisset, Dionysiarchum * Urbis Proagorum (Erat tunc ea suprema Catanensis Senatus dignitas, cui hodie Patricii munus respondere videtur) ad se acciri jussit, eique palam imperavit, ut omne argentum, quod apud quempiam Catanæ esset, ad se afferendum curaret.

(Margin notes: Ante Xpti 70. — Ante Xpti 68.)

XXXII. Ad Sacra deinde templa expilanda conversus, signum religiosissimum priscis illis gentibus cultum e fano Cereris sustulit, quod sane facinus hisce expressit verbis Tullius (a) *Sacrarium Cereris est apud Catinenses eadem religione, qua Romæ, qua in ceteris locis, qua* *prope*

(a) *In Verrem Act. 5. de Signis lib. 4.*

Ll l

* *Dionysiarchus proprium nomen; nisi sit Dionysii id est Bacchi Sacerdos. Proagorus autem, inquit Gothofredus, videtur is Siculis fuisse, qui Romanis Ædilis; sed Tullii verba sunt: Catinam cum venisset oppidum locuples, honestum, copiosum, Dionysiarchum ad se Proagorum, hoc est Summum Magistratum, vocari jussit. Hinc Turnebus tom. p. Adversar. Proagorus dicitur, qui Princeps est, & ante alios verba facit.*

prope in toto Orbe terrarum. In eo Sacrario intimo fuit Signum Cereris perantiquum, quod Viri non modo cujusmodi esset, sed ne esse quidem sciebant; Aditus enim ad id sacrarium non est viris; sacra per mulieres, & virgines confici solent. Hoc signum noctu clam istius servi, ex illo religiosissimo atque antiquissimo fano sustulerunt: Postridie Sacerdotes Cereris, atque illius fani Antistites, majores natu, probatæ ac nobiles mulieres rem ad magistratus suos deferunt. Omnibus acerbum, indignum; luctuosum denique videbatur: Tum ille permotus illa atrocitate negotii, ut ab se sceleris istius suspicio removeretur, dat hospiti suo cuidam negotium, ut aliquem reperiret, quem ea fecisse insimularet, daretque operam, ut is eo crimine damnaretur, ne ipse esset in crimine: Res non procrastinatur; nam cum iste Catanam profectus esset, Servi cujusdam nomen defertur; is accusatur, ficti testes in eum dantur, Res cunctus Senatus *Catinensium legibus judicat.* Sacer*dotes vocantur, ex his quæritur secreto in curia, quid esset factum, quemadmodum arbitrarentur, signum esse sublatum. Respondent illæ, Prætoris in loco* Servos *esse visos;* Res, *quæ esset antea non obscura,* Sacerdotum *testimonio perspicua esse cæpit; itur in consilium, Servus ille innocens omnium sententiis absolvitur.* Hæc Tullius, qui Siculorum in Senatu caussam contra Verrem suscepit, cujusque facinora, cædes, furta, libidines atque id genus alia per Insulam perpatrata quatuor orationibus complexus, *S*iculæ calamitatis per ea tempora quoddam veluti specimen exhibuit.

XXXIII. C. Verre revocato, L. Metellus in Provinciam cum potestate a Senatu missus anno ab Urbe condita DCLXXXIII. adversus *Ante Xpũ. 66.*
Pira-

Piratas rem proſperè geſſit; inter fœdiſſimam enim C. Verris Præturam Pyrganio quidam Archipirata Syracuſanum portum, pulſa Romana claſſe, obtinuerat, Inſulamque cædibus, rapinis, atque incurſionibus miſere veſſabat. Hunc ergo Metellus navali, terreſtrique prælio devictum Sicilia exegit, pacem Provinciæ reddidit, quam Inſula per viginti ferme annos ad Pompei Cæſariſque tempora tenuit.

Ante Xpi. 46. XXXIV. Conſulibus L. Æmilio Paullo, C. Claudio Marcello Urbis conditæ anno DCCIII. quum Senatus Conſultum factum eſſet, ut Cæſari in Gallias agenti Succeſſor mitteretur, Tribuni Plebis decreto huic intercedere modis omnibus adnixi, ut Cæſari morem gererent, Urbe exceſſere; inde ſimultates, quæ diu inter Pompejum, & Cæſarem gerebantur, in apertum Civile bellum eruperunt. Cæſar in Italiam, jacta ad Rubiconem alea, deſcendit; M. Cato, qui Pompejanas, ac Reipublicæ partes ſequebatur, in Siciliam cum copiis trajecit, Inſulam contra Cæſaris conatus latè per Italiam debaccantis in officio cohibiturus. At ille Corfinio recepto, Domitianas cohortes a L. Domitio Ahenobarbo conflatas ad ſe deficientes in Siciliam tranſmittendas curat. Mox Brunduſium veniens, Legatis de Pace ad Pompejum miſſis, quum omnia fruſtra tentari advertit, in id intendit, ut aut Pompejum quamprimum trajicere cogat, aut exitu Italiæ prohibeat. Hic autem jam ab initio conſilium Italiæ relinquendæ cęperat; clam igitur eductis navibus Dyrrachium, non ſine antiquæ glorię jactura, atque imprudentię nota cum aliquot e ſuis contendit, Æmuloque Urbis imperium, ac liberum Italię dominium dimiſit.

CATANA

CAPUT V.

CATANA

SUB ROMANIS IMPERATORIBUS

I. PUlso fugatoque Pompejo Urbis conditæ anno DCCVI. *Maluit Cæsar*, inquit Florus, *coordinare provincias, quam ipsum sequi. Siciliam ergo, & Sardiniam annonæ pignora per legatos habuit.* Præerat Siciliæ S. P. Q. R. nomine M. Cato, ut vidimus, ac Syracusis morabatur; Qui *quum audivisset*, ut scribit Plutarchus (b) *Asinium Pollionem cum multis militibus Messanam trajecisse, ac simul cognovisset Pompei fugam ex Italia: Res divinas permagnam obscuritatem multosque errores habere conquestus est. Quamquam autem Asinium ex insula deturbare posset; tamen ne Siciliam cladibus belli involveret, abeundi consilium sumpsit, monitis prius Syracusanis, ut de salute suæ civitatis providerēt, Dyrrachium ad Pompejum navigavit.* Eadem habet Appianus (c) *Q. Valerius cum aliis missus occupavit Sardiniam frumenti feracissimam, Asinius Pollio Siciliam petiit; cui Cato præerat. Percūctanti illi: utrum Senatus, aut Populi decretum afferens invadat alienam Provinciam, hoc tantum respondit: Qui nunc Italiam tenet, huc me misit. Ad hæc Cato retulit, se, ut Provincialibus parcat, dilaturum vindictam in alium locum. Quo dicto navigavit Corcyram, ut se Pompejo adjungeret.*

Ante Xpti 43 Mundi 3957.

(a) Lib. 4. cap. 2.

(b) In vit. Caton.

(c) De Bello Civ. lib. 2.

II. Asinii porro appulsus Messanam cum copiis, Catonisque propinquitas, qui Pompeja-

nis

nis partibus adhærens, Syracusis versabatur, facile Catanam mediam inter Messanam & Syracusas, aliasque finitimas Urbes nomine Cæsaris statim ab initio occupatas arguunt. De Asinio Pollione, qui de hoc Pompei, & Cæsaris Bello commentarium scripsit, nulla apud Cæsarem (a) mentio extat, sed Curioni Proprætori cum tribus legionibus in Siciliam misso Insulam cessisse scribitur. Verùm Curionis adjutorem ac socium Pollionem fuisse facile crediderim; in bello enim cum Attilio Varo Pompejano, ac Juba Numidiæ Rege prope Bragadæ fluvium a Cæsarianis infeliciter gesto, eumdem Asinium, ut disperatæ suorum saluti prospiceret, Uticam refugisse legimus, unde in Siciliam trajecit, ut Appianus est author. (b)

Ante Xpti. 42. III. Redux e Pharsalico, & Alexandrino prælio Cæsar, rebus in Urbe compositis, ad sedandas in Africa turbas victorem exercitum e Rhegio Messanam traduxit, subindeque Lilybœum oppositam Africæ Urbem contendit. In qua forte profectione Siculos sibi semper devotos variis privilegiis, ac Latinitate præ cæteris donavit, ut Tullius scribit (c) *Scis*, inquit Attico, *quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam judicem. Multa illis Cæsar neque me invito, & si Latinitas erat non ferenda.* Latinitas porro, seu Jus Latii, quod Provinciis quandoque optimè de Republica meritis dabatur, Jus erat Magistratuum Romæ petendorum, & capiendorum, ut Sigonius testatur (d). Quos sane Magistratus Ædilitatem, Quæsturãque fuisse ex Strabone eruit, *Illud igitur*, concludens, *perspici non obscure potest, Jus Latii fuisse, ut qui Latino in oppido, aut Jure Latii donato Æ-*

(a) *De Bel. Civil. lib. p. cap. 14.*

(b) *De Bel. Civil. lib. 2.*

(c) *Ad Atticum lib. 14. Epis. 12.*

(d) *De Antiquo Jure Ital. lib. p. cap. 4.*

dilitatem, *aut Quæsturam gessisset*; *Civis Romanus esset*. Cæterum Cæsaris munificam elargitionem de Jure Latii Siculis fuisse abrogatam, censet idem Sigonius (a) quamquam mortuo Cæsare nihil eorum, quæ ipse gesserat, rescissum fuisse e Senatu Dio Cassius referat. (b)

(a) De Jure Prov. lib. p. cap. 5.

(b) Rom. Hist. lib. 44.

IV. Effloruit per id tempus L. Manlius de quo hæc scribit Cicero ad Acilium Siciliæ Proconsulem: *L. Manlius est Sosis* * *Is fuit Catinensis*, *sed est una cum reliquis Neapolitanis Civis Romanus factus*. (lege Julia, quæ belli Italici tempore Civitatem cunctis Italis arma deponentibus largita est) *Decurioque Neapoli*. *Erat enim adscriptus in id Municipium ante Civitatem Sociis*, *&* *Latinis datam*. *Ejus frater Catinæ nuper mortuus est*. *Nullam omnino arbitror de ea hæreditate controversiam eum habiturum*, *& est hodie in bonis*; *sed quando habet præterea negotia in Sicilia sua*, *& hanc hæreditatem fraternam & omnia ejus tibi commendo*; *In primis ipsum virum optimum*, *mihique familiarissimum*, *iis studiis litterarum*, *doctrinaque præditum*, *quibus Ego maxime delector*. *Peto igitur abs te*, *ut cum*, *sive aderit*, *sive venerit in Siciliam*, *in meis intimis*, *maximèque necessariis scias esse*; *Itaque tractes*, *ut intelligat*, *meam commendationem sibi magno adjumento fuisse*. Acilium Siciliæ Proconsulem egisse sub Cæsare, ex aliis ejusdem Tullii Epistolis etiam colligitur.

Pau-

* *In ea Urbe Asiæ*, *inquit Fabrinus in com. ad Epis. quæ & Susa dicitur*. *Sed alii cognomen esse Manlii credunt*. *Lapis Sepulchralis olim inventus extra Stesichori Portam Sosiam Familiam Catanæ extitisse arguit*.

V. Paucis antequam Cæſar occumberet Mons Ætna horribile eructavit incendium hinc Virgilius. (a)

.... Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam
Flammarumque globos liquefactaq. volvere ſaxa

(a) In Georg. lib. p.

In quem locum Servius ex Livio tradit, quod *tanta flamma ante Cæſaris mortem ex Ætna defluxit, ut non tantum vicinæ Urbes, ſed etiam Rhegina civitas efflarentur*. Livii autem liber centeſimus ſextus decimus, ex quo eruit Servius, periit, atque hujuſce Incendii hiſtoriam nobis eripuit.

Ante Xpū. 39. VI. Jam vero Cæſaris mors, qua debuit civile bellum extingui, longe majori incendio materiam miniſtravit, quod & Provincias paſſim omnes invaſit, unius quippe loco plures Reipublicæ emerſere Tyranni, Antonius in primis Cæſaris in Conſulatu collega, qui, quaſi hæres non facultatum modo ipſius, ſed & potentiæ relictus eſſet, Octaviano veluti adoleſcente, rerumque imperito deſpecto, eouſque animi continentiam exuit, ut tabulis Cæſaris in ſuam poteſtatem redactis, multa ex illis deleret, multaque viciſſim in eas inferret, aliis Magiſtratus, & pecunias adimeret, quaſi ex Cæſaris mandatis ea agens, aliis ſibi faventibus tribueret, ut Dio Caſſius teſtatur (b) Neque his contentus multa privatos homines, populoſque expilavit; Regibus aliis terras, aliis libertatem vendidit, Provinciis jus Civitatis, atque immunitates accepta pecunia conceſſit, quas inter Sicilia fuit, ut Tullius verbis illis ad Atticum innuit, (c) *Ecce autem Antonius, grandi accepta pecunia, legem fixit a Dictatore Comitiis la-*

(b) Rom. Hiſt. lib. 44.

(c) Lib. 14. Epiſ. 12.

tam

tam, *qua Siculi Cives Romani*, *cujus rei vivo illo*, ideſt Cæſare, *mentio nulla*. Sed hanc minime obſervatam ex multis documentis probat Sigonius (a)

(a) De Jure Prov. lib. p. cap. 3.

Ante Xpũ 38.

VII. Triumviratu inſtituto in celebri illa totius Romani Imperii partitione Siciliæ Inſula Octaviano Cæſari obtigit, quam Sextus Pompejus Magni filius mox occupavit. Hic e prælio Hiſpanico profugus, aliquandiu hoſtes ſuos latuit, quumque Cæſar in Italiam ſeſe recepiſſet, viribus inſtauratis Betica expugnata Aſinium Pollionem Cæſaris Præfectum in fugam egit. Tum, Cæſare occiſo, Lepidi ſuaſionibus Hiſpaniâ excedens navali præfectura a Senatu donatus, bona etiam hæreditaria eſt aſſecutus. S*ed quum ei Octavianus Cęſar*, inquit Dio, *eam præfecturam ademiſſet*, *nihilominus naves retinens fuit auſus in Italiam navigare*, *mox quum eam Cæſar occupaſſet*, *ſe autem inter ſuperioris Cæſaris occiſores damnatum*, *proſcriptumque intelligeret*, *deſperato in patriam reditu*, *ad bellum ſe inſtruxit*, *prædones maritimos ſocios ſibi adſcivit*, *ejectos patria ſuſcepit*, *rebuſque proſpere ſuccedentibus in Siciliam navigavit*. Ac Mylas primum, Tyndaridemque facili negotio, Meſſanam vero inita cum Bithynico Siciliæ Proconſule ſocietate obtinuit, Syracuſas ſubinde, ac nonnullas alias, Catanamque ſubegit, ſuppetiaſque ab ipſis extorſit, ſed Catanam nimis Cæſari ſtudentem, ac Centoripem vel maxime vaſtavit.

VIII. Deſpexerat Pompejum aliquandiu Cæſar aliis diſtractus curis, ſed quum fames in Urbe graſſaretur, atque Italiam quoque ille attentaret, claſſe parata, cum ingenti exercitu Salvidienum Rufum præmiſit Rhegium. Hic Pompejum

pejum ab Italia feliciter expulit, sed congredi navali prælio ausus, ut in Insulam transmissionem tentaret, victus, cum reliquis navibus Jonium mare trajecit, totius Siciliæ Imperio Pompejo relicto, qui tanta auctus gloria Neptuni se filium appellavit, cusis numis cum epigraphe: *Præfectus Classis, & Oræ maritimæ.* Quamvis Placidus Reina hos numos post initam pacē cusos Messanæ credat (*a*) Pax hæc à Cæsare, & Antonio Romani populi precibus, ac pene vi, Pompejo data: *Asperiùs enim*, inquit Appianus (*b*) *fames Urbem invaserat, nullis ab Oriente negotiatoribus, ob Pompei timorem adnavigantibus, neque ab Occidente, ob Sardiniam, & Corsicam, quas ille obtinebat.* Igitur de conditionibus pacis quum esset primum per Legatos actum, apud Misenum Octavianus Cæsar, Antonius, & Sextus Pompejus convenere, atque inter alia decretum, ut quinquennale esset Pompejo imperium in Sicilia, Sardinia, & Achaja. Plutarchus (*c*) *Conventum est*, inquit, *apud Promontorium, & Agerem Miseni, Pompejo classe, Cæsare & Antonio terrestribus copiis adstantibus; ea conditione pax confecta est, ut Pompejus Sardiniam, & Siciliam obtineret, mare prædonibus purgaret, certamque frumenti mensuram Romam mitteret.*

Ante Xpti 34.

(*a*) *Not. Messan. par. 1. f. 357.*

(*b*) *Belli civilis lib. 4.*

(*c*) *In vita Antonii.*

IX. Pacem ingens totius Italiæ, ac utriusque exercitus plausus excepit, sed anno vix elapso omnia denuo turbata sunt, itaut acriùs hinc inde ad arma Cæsar, & Pompejus insurgerent, mutuisque sese præliis conficerent. Et principio quidem Pompejo bene omnia cedere visa sunt, victusque Cæsar, ac magna insuper tempestate collisus, classem amisit, ita ut Siciliæ potiundæ spe abjecta, contentus fuerit Italiæ, & conti-

 nentis

nentis oram maritimam tueri; sed bello instaurato, classeque, Agrippę ope, sequenti anno restituta, pedestribus copiis in Siciliam traductis, variâ fortunâ Cæsar terra, marique pugnavit. Dum hæc agerentur Ætna mons maximo incendio conflagravit, quod nedum Siculos, sed Cæsaris, ac Pompei milites ingenti timore affecit. De eo sic Appianus (a) *Facti sunt etiam Ætnæ horrendi fremitus, & longi mugitus; excandescentibus & ignibus, exercitumque fulgore terrentibus; adeout Germani e cubilibus præ timore prosilirent, nec amplius incredibilia viderentur Ætnæ miracula, & inter cætera illud de torrente igneo.* Quæ sane innuunt, Ignes non longe a summo Cratere, seu vertice defluxisse. Militibus enim circa Myconicum collem degentibus torrens igneus est visus. Collis ultra Messanam à sinistra parte faucium Mylensium inter Pelorii, seu Neptunii montis juga extenditur juxta Cluverium; ex eo autem nonnisi Montis vertex intuentibus objicitur.

(a) *Belli Civilis lib. 5.*

X. Quum porro Cæsar Taurum ducem emisisset, qui commeatus hostibus interciperet, ac Urbes necessaria illis ministrantes invaderet, quas inter Catanam credimus enumerandam, exagitatus Pompejus, summo prælio de omnibus decertare instituit; veritus autem Cæsaris terrestres copias, quum classe longe superaret, legatos ad Cæsarem destinat, maritimumque prælium expostulat. Cæsar et si maritimis abhorreret, turpe nihilominus ducens bellum detrectare, conditionem accipit, statutoque die trecentis utrinque navibus congrediuntur, exercitu ad littus spectante. Dubia aliquandiu victoria hæsit, sed Pompejanis tandem in fugam versis, ad

Cæ-

Cæſarem inclinavit, qui ea bene uſus; Meſſanam à Lepido jam occupatam trajecit, quam brevi obtinuit. Pompejus rebus deſperatis, noctu nemine inſequente abiit, atque in Bithyniam navigavit: ubi nondiu poſt à Titio Antonii duce circumventus occiditur. Agrippę poſtmodum honores à Cæſare decreti, ac numi cuſi, quos paſſim obvios habemus, ejus enim virtuti partam victoriam ille retulit; Urbes Siculæ, quæ ultro deditionem faciebant, veniâ donatæ; in eas vero, quæ reſiſtebant, vindicatum eſt.

XI. Catanenſes in Pompejum conjuraſſe cum Centoripinis, ac Syracuſanis Strabo non obſcure innuit: (a) *Hanc Urbem verò,* ideſt Syracuſas, *& Catanam Cæſar Auguſtus refecit, ſicut Centuripa, cum illa ad Pompei deſtructionem plurimum attuliſſet adjumenti; ſupra Catanam enim Centuripa jacet Ætnæis propinqua montibus, fluminique Symetho agrum Catanæum influenti.* (a) *de ſitu Orbis lib. 6.* Crediderim Pompejo neceſſaria ad victum noſtros denegaſſe; ſcribit enim Dio Caſſius, quod nedum pecunia, ſed alimentis etiam, antequam cum Cæſare congrederetur, Sextus deſtituebatur; ſicque ad ejuſdem ruinam viam paraſſe, plurimumque

Ante Xpũ 17. adjumenti attuliſſe. Ob id poſt aliquot annos Catana a Cæſare Romanorum Colonia aucta eſt. Unde laudatus Strabo, *Meſſana,* ait, *ſatis frequens, frequentior autem eſt Catana, quæ colonos accepit Romanos; minus utraque frequentatur Tauromenium.* Et Ptolomęus, ac Plinius Coloniis ab Auguſto in Sicilia conſtitutis Catanam accenſent. De his Coloniis Dio Caſſius loquens, *Auguſtus,* inquit, (b) *in Siciliam profectus eſt, ut eam, & omnes alias ad Syriam uſque Provincias conſtitueret.* (b) *Rom. Hiſtor. lib. 54.* Et paullo poſt: *Rebus itaque in Sicilia ordinatis*

natis, Syracusisque & aliis quibusdam Urbibus Coloniæ Romanorum ut essent, destinatis, in Græciam transmisit. Signanter autem de Catanensi Fazellus (*a*) *Cum postea Octavius, mutata Reipublicæ fortuna, orbis suscepto imperio Augustus esset cognominatus, Centuripen, & Catanam, quæ ad Sexti Pompei destructionem contulerant, reficit*.

(*a*) Dec.2. lib.5. cap. 2.

XII Colonias porro per universam Romani Imperii ditionem ab Augusto deductas tot sanè legimus, ut Deductoris nomen, quod sibi Coloniæ assumpserant, Senatus decreto illi obveniret; adsignata enim toti terrarum orbi pace, milites pene omnes, qui sub Antonio, & Lepido demeruerant, nec non suarum Legionum emeritos, Colonos fecit alios in Italia, ubi duo de triginta Colonias instituit, alios in aliis provinciis; easque Urbes, quæ olim deductæ a Consulibus fuerant, dato iterum Coloniæ nomine ampliavit; sicque plura Urbis Romæ simulacra ubique gentium exhibuit, Coloniæ siquidem Aulo Gellio teste (*b*) jura atque instituta omnia populi Romani habentes, (*quæ conditio certe, & si esset minus libera, ac magis obnoxia, potior tamen et præstabilior extimabatur propter amplitudinem et majestatem Populi Romani*) veluti parvæ effigies Urbis esse videbantur. Quod si ulterius in illorum mentem, qui primas deduxere, penetrare velimus, facilius Augusti finem in tot fundandis coloniis adsequemur. Ex his enim quinque caussis, ut Nicolaus Bergerius scribit (*c*) a S. P. Q. R. illæ creduntur institutæ: *Primo ut Provinciales ac subiecti in officio continerentur. 2. ut subitis hostium incursionibus veluti totidem Arces, & Propugnacula Imperii Romani opponerent. 3. ut Romanus sanguis undique propagaretur. 4. ut plebs inops, de-*

(*b*) Noc. Atticar. lib. 19.cap.15

(*c*) de viis Imp. Ro. lib.4.sec.8

ac Urbi imperanti gravis sic exhaurietur. 5. denique; ut militibus emeritis præmia largirentur: Ex quibus quidem hæc ultima Augusti animum vel maximè impulit; unde Coloniæ ab ipso deductæ militares a Velleio appellantur (a)

(a) lib. 1. cap. 14.

XIII. Sigebertus Avercampus de numis Catanensibus differens, aliquot illorum Augusti tempore cusos dicit a Colonis, eos vel maxime, qui conicas habent in postica facie figuras. En illius verba (b) *Lapsis Siciliæ rebus, ad Romanos cum fructu sese applicuit Catana, & Octaviano adhærens, Pompeii furorem magnis beneficiis compensatum a victore Augusto sensit. Hinc multos illi dicavit nummos, nec simpliciter Greca arte adulata est; nunc enim sub Apolline eumdem veneratur, & in plerisque illorum ejusdem victorias celebrat: (In iis enim nummis conicas illas figuras designare puto, idem quod in aliis legitur nummis Siculis* Imperator I. II. III. *nunc Venerem Genitricem cum columba sua exprimentes, nunc ipsum Imperatorem tamquam verba ad illos facientem. Sed nec Agrippæ obliti fuerunt, memores tamen a Cæsare suo non esse divellendum, quos utrosque tamquam Pastores suos sunt venerati, immo tamquam Deos Palicos signatè impresserunt.* Sed hæc uberius, ubi de numismatis explicanda.

(b) Introduc. ad Numism. Cat.

XIV. Dum sub Augusto externa pace Sicilia frueretur, Seleurus quidam, qui se Ætnæ filium dictitabat, ex montis accolis justo tantum non exercitu collecto, per totam pene Insulam, sed frequentius circa Catanam, ejusque fines rapinis, cædibus, ac vastationibus debacchatus, tandem a Romano Prætore, milite atque armis in eum motis, subjicitur, ac Romam missus in Gladiatorum publico foro bestiarum morsibus est

laceratus. De eo Strabo, qui ætate sua damnatum Seleurum scribit (a) *Nuper etiam ætate nostra Selurus quidam, qui sese Ætnæ filium prædicabat, exercitus ductor, cum diutius circum circa Ætnam loca prædator discursaret, missus est Romam, ubi in foro gladiatorum certamine instituto, belluarum eum morsibus discerpi, laniarique spectavimus. In sublimi namque ad id compacto positus ædificio, per inde ac in Ætna, cum de repente dissolutum una concidisset, in insolubiles belluarum cavas ad hoc ipsum præparatas præcipitatus est.* Hinc Philotheus Seleurum,(Lucium appellat) sub Tiberio reponit, quod Strabo Tiberii tempora sit assecutus. Verùm sub Augusto potius cum Fazello ille locandus; nam Augusto etiam imperante adultus erat Strabo, atque quum orbi tranquillitatem Augustus fecisset, terram Strabo peragravit, quam suis in libris postea descripsit.

a de situ Orbis lib. 6.

XV. Urbis cōditæ anno septincētesimo secundo Olympiade cxciv. ab ortu mundi termillesimo noncentesimo nonagesimo nono Augustus provinciis omnibus compositis, ac Romani Imperii hostibus undique superatis, pace terra, marique parta Janum clausit; hanc Jesus Christus verus Dei, atque Hominis filius e Virgine conceptus suo adventu piissimo consecravit, cuius deinceps Ærã sectando, Annos à mense Januario inchoabimus, hactenus enim a Septembri auspicati sumus. Hæc porro Æra quadriennio post veram Christi Domini nativitatem suum habet initium, ac Uulgaris ab Historicis appellatur. In hunc eumdem annum desinit Catanensis Historia ab Eruditissimo Petro Carrera summo ingenii acumine adornata; quem, sicubi a recto veritatis tramite minime aberrantem deprehendi, libenti animo

mo, ſeduloque ſtudio ſectatus ſum; in quibuſdam vero modeſtè emendavi, ac notavi, non ea quidem contradicendi libidine (hanc enim procul habui) qua pleroſque ſcriptores laborare probè novi, ſed ut veteres Patriæ faſtos longe majori luce donarem; nonnullas denique ejuſdem divinationes potius, quam conjecturas, ac ea ferme omnia, quæ ex Diodori Epiſtolis recitat, facinora, penitus diſſimulavi; neq: enim ampulloſam, ſed ſolidam conſectamur gloriam; nec indiget illuſtris Catana fucatis, aut adſcititiis quũ veris ac propriis abundet laudibus.

Non ſumus ignari multos ſtudioſè contra eſſe dicturos; quod vitare nullo modo potuimus, niſi nihil omnino ſcriberemus.

Cic. Tuſc. lib. 2. initio.

LIBER

CATANÆ ILLUSTRATÆ
LIBER TERTIUS

CAP. I.

CATANA SUB ROMANIS PRINCIPIBUS POST CHRISTUM NATUM.

Anno Xpti 14. I MOriens Auguſtus, quoniam ſiniſtra fortuna, ut ipſe ait, (*a*) Cajum, & Lucium filios ſibi eripuerat, ſupremis tabulis, ut Liviæ uxori morem gereret, Tiberium Claudium hæredem inſtituit, quem mox Senatus callida cunctatione reſpuentem Auguſtum nominavit. Sub ejus Imperio Chriſtus Dominus, ut mortis vincula rumperet, Crucis mortem oppetiit, exurgenſque die tertia, diſcipulos ad Legem Gratiæ evulgandam per univerſum terrarum Orbem emiſit.

(*a*) *Sueton. in Tib. cap. 23. & 24.*

37. II Poſt Tiberium Cajus Caligula Germanici Optimi Patris peſſimus filius dominatum Reipuplicæ invaſit, eumdemque moribus maliſque actibus fœdavit. Hic in Siciliam ſemel, & iterum venit, ac primò (*b*) Ludos Aſticos (Actiacos legunt alii) Syracuſis exhibuit, ejuſque mœnia ac templa reſtituit, hinc irriſis ex Deorũ contemptu nonnullis miraculis, quibus Sicilia ab-

(*b*) *Sueton. in Cajum Calig. cap. 20. & 51.*

 undat

undat, alicubi obſervatis, quum Ætnæ fumum vidiſſet, mugitus ac tonitrua perſentiſſet, repente Meſſanâ ſolvens noctu profugit pavefactus. Ætnæ fumum in itinere, quo Syracuſis Meſſanā advehebatur, conſpectum ab eo credimus. *Anno Xpti.*

III Annum XLII. Catanæ fauſtiſſimum S. Berylli adventu nonnulli ex noſtris putant (a) Pirrus de anno incertus appulſum hujuſmodi nō multum abfuiſſe ab anno XLIV. ſcribit (b) cui Cajetanus adhæret, (c) Baronius in annum XLVI. rejicit, ſed in Baronii Hiſtoriam circa annorum notas error irrepſit, ut Pagius, & alii advertunt, hinc XLVI. anno XLIV. reſpondet. Id citra dubium Beryllum poſt Pancratium, & Martianum a S. Petro Apoſtolorum Principe, quum nondum adhuc Romam veniſſet, Catanam directum tertiam ibi inter Siculas fundaſſe Eccleſiam. *Beryllum Catanæ Epiſcopum a Petro Apoſtolo ordinatum Martyrologium Romanum, cæterique ſcriptores, & Menologia teſtantur. Addunt Græcorum Menæa fuiſſe Beryllum genere Antiochenum, & B. Petri diſcipulum, cum eo in occidentem veniſſe, atque ab Apoſtolo delectum Catanenſi Eccleſiæ regendæ. Mihi veriſimile eſt hoc anno id factum, qui fuit Chriſti 44. dum Petrus Apoſtolus Tauromenii verſaretur, hinc Beryllum Antiochenæ navigationis ſocium ab Apoſtolo Catanam miſſum, urbem Tauromenio proximam, claramque, & multis rebus merentem. Inde Catanenſis Eccleſiæ antiquitas cognoſcitur, quæ quatuor poſt Syracuſanam, & Tauromenitanam annos, tertio loco fundata eſt.* Hæc Cajetanus (d) ſed an ante Beryllum fides Catanæ affulserit opera Pancratii, aut Martiani incertum. Idem Cajetanus (e) *Exiſtimo Beryllum, quem ſuæ navigationis*

42. 44.

(a) Groſſi Catan. Sac. §. p.

(b) Noc. Eccl. Cat. lib. 3.

(c) In Vitis Ss. Sicul. tom. p. Iſagog. cap. 15.

(d) In Iſagog. ad Sic. Hiſtor. cap. 18.

(e) Ss. Siculor. tom. p.

Anno Xpi. *tionis socium detulerat B. Petrus, Tauromenii substitisse, atque inde in propinquam Catanæ Urbem*
44. *Evangelii lucem vel primum intulisse, vel si fortè jam effulserat longe, lateque auctam effudisse.* Ferrarius vero in Sanctorum Catalogo: *Beryllus Antiochenus B. Petri Apostoli discipulus cum eo in Siciliam veniens, Catanæ Primus Episcopus ordinatur.* At lapsum Ferrarium scribit Grossus (*a*) Beryllum cum Apostolorum Principe minime in Siciliam venisse asserens, sed ab eo Antiochiâ missum. Id autem unde eruerit nescimus. Potuit enim vel in prima Antiochena profectione anno circiter XL. vel in secunda, postquam e manibus Agrippæ elapsus, secundo Antiochiam invisit, anno XLII. Beryllum dirigere; potuit & in sua Romana profectione secum illum adducere, ut Menæa Græca innuere videntur, & Cajetanus, Ferrariusque scribunt.

(a) Cat. Sacra §. p.

IV. Cæterum ex his nedum hujus nostræ Urbis felicitas, sed & præstantia elucet. Apostolum quippe in constituendis primis illis Ecclesiis in id animum præsertim adjecisse advertit Baronius (*b*) ut florentissimæ tantum urbes Episcopali dignarentur honore: S*anè decuit*, Pirrus erudite suo more, (*c*) *ut huic Urbi Catanensi adeo nobili, atque celebri Antistes daretur ab Apostolo Petro, ut inde facilius, ac felicius ad reliquas Urbes Christiana Religio deduceretur; id enim maximè ipsum respexisse in constituendis Ecclesiarum Sedibus constat; Catanam vero quamflorentissima dignitate præstantem, Romanorum Prætorum sedem fuisse certum est.* Hæc ille. Hinc Catanenses Pontifices Archiepiscopali honore donatos ex hac ipsa eorum institutione ab Apostolo liquet colligere: *Apostolorum Suc-*

(b) Ad annum 46. tom. p. Annal.

(c) Not. Eccl. Cat. lib. 3.

cessores; inquit Rupertus de divin. offic. apud
(a) Pirrum, (a)*Patriarchæ sunt dicti*, *Petri autem*
(a) Not. Eccl. Panormit. lib. p. *Successor pro excellentia Principis Apostolorum Apostolicus nominatur*; *qui autem ab eis*, scilicet S. Petro, aliisque Apostolis, *per Provincias missi sunt*, *tam ipsi*, *quam Successores eorum Archiepiscopi vocantur*.

V. Sed jam de Berylli prædicatione, ac felici morte hæc habet Martyrologiũ Romanũ die XXI. Martii: *Catanæ S. Berylli*, *qui a B. Petro ordinatus Episcopus*, *cum multos gentilium convertisset ad fidem in ultima senectute quievit in pace*.
(b) Græcum vero Menologium: (b) *Beryllus Antiochenus B. Petri discipulus ab eo in Siciliam missus veniens*, *Catanæ primus Episcopus ab eo ordinatus*; *qui verbo*, *& exemplo populum sibi commissum erudiens ex gentilitate ad Christum convertit*, *prædicationem miraculis comprobans*, *cumque ad summam senectutem pervenisset*, *Ecclesiâ Catanensium optimè constitutâ*, *ad cælestem Patriam evolavit* 12. *kal. Aprilis*. Fusius denique 44.
(b) Apud Grossum Cat. Sacra §. p.
(c) Cajetanus in Vitis Sanctorum Siculorum (c) ubi hæc inter alia ex Græcis Menæis scribit: *Acta quæ Berylli vitam*, *sanctissimosque mores declarẽt*, *non habemus*, *sed in Græcorum Menologiis*, *ubi*, *quæ maxime insignem reddidere Sanctum hominem*, *brevissimo compendio tradi solent*, *de* S. *Beryllo ad diem* 20. *Martii hæc leges* (*cum rectè ac sanctè gregem suum pasceret*, *atque multa miracula operaretur plurimos ad Christi fidem convertit*) *Celeberrimum vero oportet fuisse prodigium illud*, *quod in ea brevissima rerum summa cæteris posthabitis in eodem narratur Menologio*. (*Fons erat amarissimâ manans aquâ*, *sed dulcissimo Dei nomine per preces implorato quidquid ibi salsum amarumve*
(c) Tom. p. fol. 18.

inerat

Anno Xpi. 44. *inerat, exterſum eſt.) Iterato plane magni Eliſæi miraculo, qui aquas ſanavit Jericuntinas. Subdit ibidem Menologium eo prodigio attonitum Græcum hominem Idololatriæ apprime deditum, & cum eo pleroſque alios Chriſtianam fidem lubenti animo ſuſcepiſſe.* . Græcum hunc hominem ad fidem traductum facile quempiam ex Attica regione exiſtimo; nam quamvis tunc Siculi Græcis adnumerari facile poſſent, quorum idiomate uterentur, ſepe tamen Græci dicuntur, qui Gentiles Ethnicique ſunt, & hic exterum hominem, ſed inſignem Menologium indicat. *His clarus facinoribus Beryllus extremam attigit ſenectutem, quod divina quadã providentia in pleriſque Eccleſiæ luminibus primo illo Eccleſiæ ævo contigiſſe certum eſt; ne ſcilicet fides adhuc in cordibus hominum adoleſcens, ſi magiſtris deſtitueretur, vel detrimentum caperet, vel nimis inuſitata Providentiæ ratione ſine præceptorum induſtria promovenda eſſet.* Eadem omnino habet Martius a Clemente XI. dum in minoribus eſſet, e Græco in Latinum translatus.

VI. Ad Beryllum ſpectat antiqua illa traditio, quæ apud noſtros invaluit: de S. Petri adventu Catanam, ad quam aliquando divertiſſe, dum e Syria Romam navigaret, vel circa an. XLIV. ut docet Baronius; vel anno XLVII. ut Pagio arridet, firmiſſimè credunt, ac uberrimum animarum fructum Beryllo olim diſcipulo gratulatum, Templum inanium Deorum cultui addictum, vulgo Pantheon, uni Deo, ejuſque SS. Genitrici, ac Virgini dicaſſe, affirmant. Meminit hujus traditionis Rocchus Pirrus: (a) *Hac forte occaſione ablato vetuſtatis errore S. Petrus Apoſtolus primum Catanæ Templum Dei Genitrici dedicavit, ut fama narrat.* Cajetanus

(a) Not. Eccl. Cat. lib. 3.

(a) Isagog. ad Sicul. Hi. cap. 18. n. 3 animi ambiguum se esse circa illam fatetur: (a) *Pertransierit ne Catanam*, Petrus, *Urbem Tauromenium inter*, *& Syracusas, firmare, aut divinare non ausim*. Præ aliis vero firmiorem Thomas de Angelo credit (b) *Ex Scriptoribus Siculis, quilibet Patriæ prospiciens Petri inde excursum ad alias Civitates, & missos aliò Episcopos obtrudit, vel hariolatur; Suam Messanam adiisse censet Morabitus; Syracusas suas Cajetanus; Agrigentum misso Libertino gloriatur; Panhormus Philippo, sed unius Catanæ traditio firmior, quod Beryllum Episcopum suscepit*. Anno Xpi. 44.

(b) In Ann. Hist. Crit. Sicul. lec. p. §. 1.

VII. Eamdem denique multis firmat Grossus, Petri enim appulsus in Siciliam adstruitur primo ex Metaphraste Orat. de SS. Petro, & Paulo ad diem 29. Junii, cui subscribunt Baronius, Vincentius Bellovacensis, Ugo Etherianus, Guillelmus Spirensis, Galesinus, Spondanus, & ex nostris pene omnes cum Cajetano in Isagoge, & in Vitis SS. Siculorum. (c) His accedit Nicephorus longe majoris authoritatis, qui ex eodem Cajetano *post constitutam in Sicilia Ecclesiam Romanæ navigationis a S. Petro susceptæ meminit*. Scio Baronium (d) singula, quæ Metaphrastes in ea congerit oratione, nō approbare, multa prorsus rejicere. At Siculas Traditiones sicut & aliarum Ecclesiarum, quāvis nulla scriptura firmatas, nec rejicit, nec falsitatis arguit. Quod vero ait Palatius: (e) *Scripta Metaphrastis de S. Petro nullo testimonio antiquo probari*, ultro fatemur; at plura majoribus olim explorata, nunc nobis obscura ob veterum monumentorum jacturam, nemo non novit. Denique ex antiquioribus cartis exscripsisse Metaphrastem ea, quæ de S. Petro refert, Baro-

(c) Isagog. cap. 17. & in vit. Ss. Sic. tom. p.

(d) Ad Annum 44. n. 11. & 18.

(e) De Rom. Pont. tom. p. de S. Petro.

Anno Xpi. 44. Baronius ipse testatur ad eumdem annum XLIV.

VIII. Hinc optime conjectare licet, quod & Catanam, ac Syracusas, & Tauromenium, ubi Episcopos constituerat, inviserit Apostolus, ibique Apostolici zeli monumenta reliquerit. Sane id innuit Ciaconius illis verbis: *Cum autem Philippis Olympium Episcopum constituisset, & Tessalonicæ Jasonem, & Corinthi Silanum, migravit in Siciliam, cumque pervenisset Tauromeniũ, diversatus est apud Pancratium virum Sapientissimum. E Siculis Neapolim in Campania appellentem &c.* Quod enim ait, migrasse in Siciliam, forte intellexit, aliò, Syracusas scilicet, primo pervenisse, inde Tauromenium ad Pancratium divertisse. Accedit Constantini Cajetani Bened. Casinensis conjectura, qui in Vita S. Gelasii Papæ S. Petrum Syracusis versatum refert, unde Tauromenium migravit. Constat autem eunti e Syracusis Tauromenium terrestri, aut maritimo itinere Catanam stationem esse.

Ad Ann: 44: de S:P: tom: p:

Fol: 116:

IX. Nec negotium facessit, quod traditio subjungit de Templo Pantheon in honorem Virginis addicto; quandoquidem adhuc viventi Deiparæ Ecclesias dicatas legimus; ut probant quãplures, quos congerit noster Grossus (*a*) Quod si navigationis Romanæ tempora ad mentem Pagii emendemus, ac in annum XLVII. rejiciemus Petri in Urbem adventum, potuit id Tẽplum Virginis jam in Cœlum assumptæ nomini, ac numini consecrari, juxta nonnullos enim vix illa sexagesimum ætatis annum attigit. Vide Baronium (*b*)

(a) Decacor: Cat: Card: 2: mod: p:

(b) Ad Annum 48. num: 4: & seq:

X. De S. Pauli Apostoli appulsu Catanam forte aliquis Patriæ studiosus conjecturas me hìc omittere causabitur; At quænam istæ nũ

m. s.

m. s. Codex apud Urbem inventus, ex Epimenide, & Ferecide Chaldaico idiomate conſcriptus, dein Græcè redditus, aliiſque notitiis auctus ab Orophone Ævi Rogerii Comitis ſcriptore, demum latinitate donatus a Gerardo de Paleſtina, atq: a noſtris Groſſo, (a) et Guarnerio quoad res tantum Catanenſes vulgatus? Sed fabulæ prorſus, fabulæ; ut pudeat nedum exſcribere, ſed & legere, quæ otioſus aliquis, Reipublicæ litterariæ peſtis eo in libro commentus eſt. *Anno Xpi 54.*

(a) *Decacor. Cat. corda 6. mod. 12.*

XI. Quæ huc uſque protulimus Claudio Principe ſunt geſta, Caii Caligulæ ſucceſſore, ſub quo deductas Religionis Chriſtianæ colonias per univerſam Siciliam à Martiano, Pancratio, noſtro Beryllo, aliiſque Epiſcopis, cenſet Cajetanus. Claudio ſublato XIII. Imperii anno Nero Agrippinæ filius ſucceſſit, qui Seneca, & Burrone optimis miniſtris principio Imperii uſus optimus Princeps, mox ad mores, et inſtituta Caii converſus, illum ut primum imitari ſtatuit facillimè ſuperavit, adeout poſt immania ac turpia, monſtro, quam homini ſimilior, Patriæ faces ſola nocendi libidine, ſubmitteret; facinorìſque authores Chriſtianos falſo rumore vulgaret, in quos proinde cum Romæ, tum in aliis Provinciis ejuſdem decreto ſævitum eſt. 64.

(b) *Sueton. in Neronem Dio Caſſius Rom. hiſt. lib. 26. Tacitus lib. 15.*

(c) *Ibid. cap. 26.*

XII. Atrociſſimam Neronis perſecutionem in Sicilia fuiſſe multis oſtendit laudatus Cajetanus, et in ſuis Annalibus Thomas de Angelo, in qua fortè paſſionis triumphum ſunt aſſecuti ss. Martyres Stephanus, Pontianus, Actalus, Fabianus, Cornelius, Sextus, Flos, Quintianus, Minervinus, et Simplicianus, ut idem de Angelo ſubdubitat, & Cajetanus ſe neſcire ſcribit. Agit de his Romanum Martyrologium

pridie

Anno Xpi 68. pridie Cal. Januarias, at, qua Tyrannorum perſecutione gliſcente, quibus tormentis, quove mortis genere martyrium ſubierint, non aperit. Aliud Martyrologium, quod S. Hjeronymi nomine inſignitur, enumeratis juxta Romanum, alios undecim Martyres, ac quinque fortè virgines ſeu fœminas adjungit. *In Sicilia Provincia Civitate Catana Stephani, Pontiani Actali, Fabiani, Cornelii, Sexti, Floridi, Coctæ, Quintiani, Minervini, Symphoriani, Ammonii, Fortunati, Secundi, Sequentis, Amonis, Caledonis, Evelpiſti, Exuperantii, Saturnini, Agnetis, Paulinæ Donatæ, Nominandæ, Rogatę, & Semnionis*. In Bedæ demum Martyrologio *Donati ac Pauli* etiam fit mentio. Cajetanus ex Philoſtrate, Siciliæ Civitates circa hæc tempora inter ſe diſſidentes, non aliam ob cauſſam inducit, quam fidei Chriſtianæ, ac perſecutionis Neronianæ. Potuit hæc igitur, quæ plures in Sicilia Urbes afflixit, ut vidimus, multoſque Chriſtianorum glorioſo affecit Martyrio, & noſtros auferre. Neque enim eſt, cur primo illo Eccleſiæ ſæculo Catanam tanto honore fraudemus; ferventibus maximè ſub præceptore Beryllo fidei Chriſtianæ ſtudiis, quę altas egiſſe radices duodeviginti annorum ſpatio oportuit, ut idem Cajetanus affirmat. Cæterum in tam obſcura temporum caligine, certi aliquid decernere quis umquam auſit? Quum potiſſimum igne conſumptis, Diocletiani edicto, ſæculi quarti initio, Sacris codicilus, innumera Sanctorum Acta, Factoſque periiſſe doleamus.

69. XIII. Annus à Chriſto nato nonus, & ſexageſimus Urbis conditæ DCCCXXII. tres in Republica ſuſpexit Principes, Sergium Galbam Othonem, & Vitellium, quo a militibus, menſe

Imperii octavo, interfecto, Vespasianus Orbis regimen suscepit; huic vero decimo post anno Titus humani generis Deliciæ merito appellatus successit, qui aliquando e Palestina redux Siciliam invisit. Tito mortuo Domitianus ejus frater omnium nequissimus fasces obtinuit. Sub eo sævior Christianorum strages, qua sublatum Beryllum Catanensem Pontificem nonnulli tradunt. Quamvis alii ætate confectum in pace quievisse contendant. Præstat de hoc Berylli felici transitu Cajetanum audire, qui in ejusdem vita post relata superius verba varias recitans opiniones subdit: *Quo mortis genere ad vitam commigrarit Beryllus incertum est: In Romano enim Martyrologio ad 7. kal. Aprilis dicitur in ultima Senectute quievisse in pace; sed certaminis, atque adeo Martyrii meminerunt aliquot Menologia Greca, atque in primis antiquissimum illud, quod latinitati donavit Guillelmus Sirletus Cardinalis... ibi enim hæc verba leguntur: Certamen sacrosancti Episcopi Berylli Episcopi Catanæ. In aliis tamen Menologiis dicitur tantum migrasse ad Dominum, nec additur ea vox: In pace, quæ in Romano Martyrologio, ut dixi, legitur.* Ann. Xp 70. 83. 93.

XIV. *De Sepultura idem Menologium ait, Beryllum in eadem Insula Siciliæ perhonorificè sepultum curationes, & remedia morborum omnibus, qui ad ipsum accedunt, usque in eam diem exhibuisse. Et quidem Cataniæ sepultum arbitramur; quamvis vero Catanæ ædicula Beryllo dicata sit juxta veterem divæ Agathæ ædem, ejusque Carcerem, an ibi tamen defossus sit, nescimus. Quod de miraculis additur, ea perdurasse existimo usq: ad Saracenicam Siciliæ cladem, qua etiam occasione traditio memoriaque loci, ubi sanctissimæ ejus*

Re-

Ann. Xpi. 93. *Reliquiæ jacent, extincta est*. Huc usque Cajetanus, cujus ævo ædicula S. Berylli extabat, sed inter terremotus ruinas ea periit. Sitam porro fuisse ajunt, ubi nunc Peristylium Conventus Fratrum minorum de Observantia prope Ecclesiam S. Agathæ Veteris; Hæc, quum esset de Jure Canonicorum, Laico Sodalitio ab iisdem Canonicis concessa diu a Laicis culta fuit, ubi & arca lignea ex nuce videbatur, in qua olim S. Agathæ Reliquiæ conditæ jacuerunt. Hodie Sodalitium sub nomine Berylli institutum tanti Præsulis memoriam servat in Ecclesia S. Mariæ Majoris sub titulo Orphanorum. Extat porro apud Bollandi Martium (*a*) disticon ad Berylli alludens Martyrium.

Cyrillus moriens dona duplicia tulit
Ut Dominus æquè passionum et demonum

Ubi Beryllum, notant Actorum collectores, appellari Cyrillum, quod a compluribus factum.

XV. Male porro ex hac circa Berylli mortem varietate arguit Thomas de Angelo (*b*) *illum eadem navi ferri* ac Maximum Tauromenitanum, et Libertinum Agrigentinum Episcopos a Cajetano inductos, quos omnino suo loco excidere, contendit, Libertinum in tertium Christi sæculum amandando, Maximum ex Actis Evagrii Synchroni Authoris expungendo; nam et si aliquid momenti videantur habere expensæ ab ipso rationes pro Maximo, ac Libertino; prorsus infirma Criticis censenda illa, quam pro Beryllo profert: *Acta ejus omnino obscura*; Angeli sunt verba, *mors, quæ cunctorum hominum clarior adhuc caligine interspersa... culpanda saltem scribentium incuria, quæ ad suspicionem solicitat. Non ergo purum inficiale argumentum.*

(*a*) *Tom. 3. die 21. Martii*

(*b*) *Ann. sac. Sic. differt. 1. sec. 1.*

Nemo

Nemo præter Metaphrasten, et qui, eo glaciem frangente, scripserumt, de tribus hisce Episcopis Maximo, Libertino, Beryllo temporibus Petri mentionem faciunt. Ergo recentiorum, qui memorant, testimonia suspecta; sed positiva quædam dubio adstipulantur; inde minoris ponderis eorum dicta existimari permittunt Critici. At qui ad Critices normam exigere non unius aut alterius, sed omnium Ecclesiarum nostræ hujus Insulæ antiquas traditiones, in animum induxit, non est cur genticis Messanæ suæ traditionibus ita deferat: *de Bacchylo ab Apostolo Paulo in Episcopum consecrato*, ut has solummodo firmas, aliis in dubium revocatis, obtrudat. Ann. Xpi. 93.

XVI. Eadem traditio quæ de Bacchylo apud Messanenses, de Beryllo, Maximo, Philippo et aliis apud alias viget Ecclesias, aut ergo singulæ corruunt, aut nulla. Atque, ut hìc nostras agamus partes (nam agat quisque propriam) si Berylli acta obscura, si mors caligine interspersa, numquid ergo inter Episcopos a *S.* Petro missos minime recensendus? Quot enim SS. acta periisse dolemus, quot nedum tenebris offusa sed et mendaciis interspersa? Verùm nec Berylli acta adeo obscura, quæ superius ex Cajetano retulimus, nec Metaphrastis testimonium adeo floccifaciendum, quod firmat in suo novo Martyrologio Romana Ecclesia; hanc autem non ex solo Metaphraste, sed ex Menæis ac Menologiis, quorum aliquot ante Metaphrastem exarata, (ut de Menologio sub nomine Basilii vulgato tradunt Eruditi, cujus postremos menses sex edidit Ughellius, alios vero e Græco in Latinum vertit Clemens XI. dum esset adhuc in ephebis, ac publici juris factos habemus o-

pera

Ann. Xpi. 92. pera Annibalis Cardinalis Albani) hausisse, quæ de nostro Episcopo profert, negabit nemo.

XVII. Mirari certe subit, hæc *Angelum* scripsisse, qui paullo superius de Siculis Episcopis loquens: *Ex his omnibus*, ait, *extra suspicionis aleam viri Eruditi arbitrantur eos, quos Martyrologia, et Menæa ab Apostolis missos consignant. Hi Beryllus, Pancratius, Marcianus, Bacchylus. Tanti hæc quippe ponderis apud ipsos, ut pro adstruendo Martialis in Gallias ab Apostolis missi adventu, hæc legi satis existiment: Lemovicis S. Martialis Episcopi, qui Romæ a Petro Apostolo ordinatus Episcopus primus illius Urbis est destinatus.* Id quod Natalis Alexandri authoritate confirmat disser: xvi. sæculi primi. An forte pro Bacchylo suo hæc illi excidere? Post Thomam de Angelo novissimè Dominicus Leo Tauromenitanus oratione in Panormitana Academia habita unum Pancratium ab Apostolo Petro in Siciliam missum, ac Tauromenii Pontificem ordinatum adstruit; reliquos vero, quos inveterata Ecclesiarum traditio Apostolicos veneratur Episcopos, aut negat, aut in tertium rejicit sæcuculum. Sed illius rationes eruditè quidem, indiscreta tamen licentia prolatas Claris: Antoninus Mongitorius, aliique variis dissertationibus ac vindiciis confutarunt; Siculasque alias Civitates longe Tauromenio præstantes jure merito id decoris sibi etiam vindicare demonstrarunt. Videsis, quæ Franciscus Serius nuper in hanc rem intrego volumine congerit. Jamvero ad institutum redeamus.

XVIII. Lætiori germine per omnes Siciliæ Urbes id etiam temporis erupisse Christi Domini Religionem censet Cajetanus in Isago-

(a) Cap. 6. ge (*a*) pluresque alios martyrio coronatos in Domitiani persecutione tradit, sed quorum definiri gesta, aut nomina vix possunt. Romanum Martyrologiū quamplures in Sicilia passos memorat, longe multos laudatū S. Hieronymi, atque alia ab Acherio edita enumerant, sed de Persecutore ubique silentium. Anno Xp 92.

XIX. Post Domitianum Nerva Princeps optimus Rempublicam tenuit, quem non diu Roma meruit; post hunc Trajanus, sub quo crudelius in Christi Fideles bellum indictum circa secundi sæculi initium anno CIX. ut Pagio, & Baronio arridet; novisque triumphis Sicula Ecclesia decorata, illustri præsertim S. Pancratii Tauromenitani Pontificis martyrio, quem ad hæc usque tempora superstitem singulari Dei providentia Nicephorus testatur, quod idem de Beryllo non pauci tradunt, ut Cajetanus docet. (*b*) 96. 97. 109.

(b) De SS. Sicul. tom. p. XX. Adrianum Trajani successorem cupido incessit magnam orbis terrarum partem peragrandi. Hinc de illo Spartianus: *Peregrinationis ita cupidus, ut omnia, quæ legerat de locis orbis terrarum, præsens vellet addiscere*. Et Dio Cassius: *Socias Urbes*, inquit, *atque subditas Romano imperio multo plures quam ullus umquam Imperator vidit*: Eodem igitur Spartiano teste, ex Achaja *in Siciliam migravit, in qua Montem Ætnam conscendit, ut Solis ortum videret, arcus specie, ut dicitur, varium*. Haud porro dubium, quin Catanam proximam, & non ignobilem diverterit, unde facilis in Ætnam ascensus; quod de aliis etiam celebrioribus Insulæ locis intelligendum, adeout Numi cuderentur cū epigraphe. *Adrianus Aug. Cos.* III. & in postica parte *Adventus Augusti S.C.* in alio vero 125.

S. C.

Ann. Xpi. 124. S. C. *Restitutori* Siciliæ, ut Pagius advertit, & ex Erizio Mongitorius (*a*) Mediobardus, aliique passim tradunt. Profert Paruta inter Romana & Græca numis: num. 92. primum, in quo alma Ceres spicis coronata, ipseque Adrianus stans ante tripodem spectatur. Quæ sane opinandi ansam præbent, Numum Catanæ cusum, ubi Cereris Templum celebre, cultusque præcipuus, Cererique Adrianum Catanæ litasse. Ceres alioqui in numismatis Catanensibus passim obvia. Sed et in aliis Siculis frequentissima, perque Insulam universam peculiariter culta; potuit hinc numus alibi, aut Romæ cudi, nec magis una aut alia Siciliæ Urbs, quam ipsa Sicilia sub Cereris figura intelligi. In Annum ccxxiii. id numisma rejicit Mediobarbus, sed Augusti in Siciliam adventum biennio postponit. Carrera Adriani in Ætnam ascensum contrahit ad cxx. sed tertius eiusdem Consulatus cum annis cxxiv. & xxv. cohæret.

(*a*) Appar. ad Sic. Bibliot.

140. XXI. Adrianum excepit Antoninus cognomine Pius, sub quo Thermas majores a Baccho Dionysias appellatas conflagrasse, docet Græca inscriptio inter earum ruinas olim inventa, inde in publicas Senatus ædes translata. Quæ magnificentius inde a Q. Lusio Laberio Siciliæ Proconsule sunt instauratæ, ut ex alia Latina inscriptione in columnarum epistyliis opere Corinthio scitè celatis eruitur *Q. Lusius Laberius Proconsul Thermas*. Hic enim Lusius circa Adriani tempora floruit, ut Carrera testatur (*b*) potuitque sub Antonino Siciliæ Proconsulem agere, ac Thermas reficere, quarum prima origo Romanorum in Insula dominium longe præcessit, nec Lusio adscribi potest. De Thermis alibi

(*b*) Tom. I. Hist. Cat. lib. I. cap. 48.

alibi singillatim dicendum.

XXII. M. Aurelius Antoninus Itinerarii Author antequam imperium capesseret, in Siciliam 163.
venit, ut Mongitorius arguit, (*a*) delatusque Catanam creditur, quod illius distantias adamussim in eodem Itinerario expendat. Hinc eò termimari itinera, observat Cluverius, ad Thuscum mare a Thermis, ad Libycum ab Agrigento. Si porro verum, quod aliqui scribunt: M. Aurelium eo in opusculo Iter suum descripsisse, bis illum Catanam appulsum fas est conjectare. Sub eo res Christiana, quæ felici incremento altas in Sicilia radices egerat, turbata. Nec felicior sub filio ac successore Commodo. Sævissima autem persecutio in Ecclesiam Severo 202.
imperante exarsit sæculi tertii initio; quam anno ejusdem xxxv. Maximinus instauravit. In his persecutionibus complures cùm in Sicilia, tum Catanæ illustri martyrio coronatos non erit incongruum opinari. Id enim de universis pene Ecclesiis posse affirmari docet Baronius, quamvis hujusmodi nulla supersint monumenta, a barbaris, in conflagratione illa Diocletiani penitus consumpta. An porro post Beryllum vacaverit Catanensis Ecclesia omnino incertum. Id nec novum, neque ævo illo inusitatum, ut Natalis Alexander (*b*) ostendit, quin et complures alias celebriores sedes circa hæc tempora aliquandiu va- 234.
casse Baronius in suis Annalibus testatur.

XXIII. Alexandro imperante, Agatha nobilissimis æque ac piis parentibus Catanæ oritur, quæ ab ipsa infantia Deo dicata, Christianisque legibus instituta, eos in virtute ac morum sanctimonia progressus fecit, ut ipsis Cælitibus admirationi esset, civibus autem, quorum ingens pars

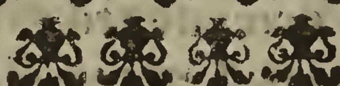
(*a*) Appar. ad Bib. Sic. §. 2.

(*b*) Diss. sec. 3.

Ann. Xpi. 234. pars Christo nomen dederat, innocentissimæ vitæ præclarissima exempla præberet. De ejusdem familia, pueritia, rebusque in ea gestis vix certi aliquid afferri a quoquam potest. Quæ vero ex conjecturis assequimur, suo loco expendemus, quum ejusdem vitam singillatim dabimus libro XII.

CAP. II.

CATANA

SUB ROMANIS PRINCIPIBUS AB ANNO CCXLIX. AD CCC.

Ann. Xpi 249.

I. PHilippo occiso, quem fama Christianum vulgabat, Decius mox ut Imperium invasit, septimam excitavit in Ecclesiam persecutionem. *Continuo*, inquit Orosius, *cum invasisset Imperium, ob quod se etiam Philippos interfecisse docuit, ad persequendos, interficiendosque Christianos septimus post Neronem feralia sparsit edicta*. Nactus autem in Sicilia Consularem Quintianum, virum scelestissimum, omnique impietate deturpatum Insulam nostram ac Urbem Catanam, quæ Proconsulum sedes erat, egregio illustravit ornamento; sub exitum namque anni CCL. quum Catanæ degens Quintianus Agatham Virginem nobilissimam ac divitem Christiana fide ab incunabulis imbutam variis tormentis exagitasset, morte demum Nonis Februariis, eodem Decio tertium Consule, affecit. 259.

II. Complures alios Catanenses cum Agatha martyrio coronatos ex S. Hieronymi Martyrologio eruunt. *In Sicilia Catana Civitate, Passio S. Agathæ Virginis, Saturi, Revocati, Gelasii, Felicis, Saturnini*. Gallonense quatuor tantum cum Agatha passos enunciat: *Saturnum, Revocatum, Felicem, et Saturninum, seu Saturnum*. Scio Bollandum in suo Februario hos quinque Martyres Africæ adjudicare; quod ex antiquo Richenoviense Martyrologio colligit, ubi Felix, & Saturninus, nam alios omittit, in A-

frica

An. Xpi. 251. frica passi dicuntur ipso die Nonarum Februarii. At quum in reliquis, quæ etiam Bollandus adfert Martyrologiis, nulla expressa Provincia, et in laudatis Hieronymiano, & Gallonensi, absque interjectione S. Agathæ adjungantur; jure merito stat pro nostra saltem Sicilia possessio.

III. Verùm, ne Patriæ deferre videamur, Bollandi verba libet expendere: *Nuda nomina*, ait, *horum pugilum exhibent Martyrologia quædam vetera, certaminis tempore et modo prætermissis. Ita Martyrologium vetus Romanum, quod S. Hjeronymi vocamus: Revocati, Saturi, Gelasii, Felicis et Saturnini; Tres habet Beda vulgatus: & SS. inquit, Felicis, Fortunati, et Saturnini. At Fortunatum omisimus, quia aberat a duobus mm. ss. Bavaricis, expressus licet in editione Basileensi anni* 1563. *& Antuerpiensi anni* 1564. *Hermannus Greven Carthusianus Coloniensis in addit. ad Usuardum: Eodem die Saturi, Aviti, Felicis. Omisimus Avitum, intrusum huc fortasse aliunde ob cognominem Avitum Episcopum Vaennensem. Plures alibi passim Felices, Revocati, Saturnini &c. sed nusquam simul junctos reperimus. m. s. Richenoviense, qua in Provincia triumphum adepti sint, innuit, dum de duobus diserte explorat. In Africa Felicis, & Saturnini*. Quibus sane nonnisi scriptorum varietatem demonstrat, atque unius tantum Martyrologii nobis textum refragari docet; quem et fortasse depravatum adstruere prohibet nihil. Alii Afros eos Martyres dicunt, deducta conjectura ab nomine, quod Afris esse familiare contendunt; sed contra hos faciunt, et allata Bollandi verba, quibus plures alibi passim occurrere Felices, Revocatos, Saturninos scribit, et ipsum Romanæ Ecclesiæ Martyrologium,

ut

ut vel leviter illud evolventi ſatis patebit, in quo ut plures Felices, et Saturnini Africæ Martyres memorantur, ſic & in aliis quoque provinciis alii atque alii cognomines effloruiſſe narrantur.

Ann. X 254.

IV. Longiori hìc diſſertationi de Patria divæ Agathæ locus eſſet, at, quum de Viris Illuſtribus agemus, fusè illam expendere congruum magis duximus. Acta nihilominus Conſularia præſtat exſcribere ex Bollando, quæ & Latina etiam dicuntur.

„ Paſſionis Beatiſſimæ Virginis et Martyris Agathæ, quæ paſſa eſt in provincia Siciliæ in Urbe Catanenſiū ſub Decio Imperatore, ipſo Decio ter Conſule Nonarum Februariarum recitamus Hiſtoriam: Quintianus Conſularis Provinciæ Siciliæ audiens ſanctam opinionem Virginis Deo dicatæ multifaria intentione perquirebat, ut ad eam pertingeret. Per ſingula enim crimina mentis ſuæ ſingulorum in ſe vitiorum exagitabat affectus; utpote pro gloria ſæculi concupiſcens ſuam opinionem extendere, nobiliſſimis ortam natalibus Dei famulam fecit arctari. Ut qui erat de genere ignobili natus, (*) per hoc perſonaret ad aures vulgi, quod tantus eſſet, ac talis, qui poſſet etiam ſpectabilium ſibi ſubjugare perſonas: ut libidinoſus autem, ad aſpectum Virginis pulcherrimæ oculorum ſuorum concupiſcentiam commovebat; et ut avarus ad facultates ejus cupi-

---

(*) Anno 235. L, Quintiants et C. Severus Rōæ Cōſules; hinc Bivarius apud Bollandum in notis ad hęc eadem Acta, eumdem, eſſe cenſet Quintiannm Siciliæ Conſularem; nec apparet, cur eius hìc ignobilitas perſtringatur.

Ann. Xpi. 251. „ cupiditatis ſuæ fræna laxabat, atque ut idolo-
„ latra, & dæmonum ſervus, fervore impie-
„ tatis ſuæ inflammatus Chriſti nomen audire
„ non poterat.

V. His & hujuſmodi, ut diximus, furiis
„ comprehenſus B. Agatham a ſuis fecit appa-
„ ritoribus coarctari, & fecit eam cuidam
„ matronæ tradi, nomine Aphrodiſiæ, quæ ha-
„ bebat novem filias turpiſſimas, ſicut fuerat
„ & mater earũ. Hoc autem fecit, ut per dies
„ triginta quotidie blandirentur ei, mutarent
„ animum ejus: & modo promittendo læta, mo-
„ do terrendo aſperis, ſperabant ejus mentem ſan-
„ ctam a bono propoſito revocare; Quibus S.
„ Agatha dicebat: mens mea ſolidata eſt, &
„ in Chriſto fundata: verba veſtra venti ſunt,
„ promiſſiones veſtræ pluviæ ſunt, terrores ve-
„ ſtri flumina ſunt, quæ quantumvis impingant
„ in fundamenta domus meæ, non poterit ca-
„ dere, fundata enim eſt ſupra firmam petram.
„ Hæc autem dicens flebat quotidie, & orabat,
„ & ſicut ſitiens in ardore ſolis fluenta fontium
„ concupiſcit, ita deſiderabat ad martyrii coro-
„ nam attingere, & diverſa pro Chriſti nomi-
„ ne ſupplicia ſuſtinere.

VI. Videns igitur Aphrodiſia, mentem
„ ejus immobilem permanere, abiit ad Quintia-
„ num, & dixit ei: facilius poſſunt ſaxa mol-
„ liri, & ferrum in plumbi mollitiem converti,
„ quam ab intentione Chriſtiana mens iſtius
„ puellæ revocari. Ego enim & filiæ meæ ſine
„ ceſſatione vicibus nobis invicem ſucceſſimus,
„ & per diem, & noctem nihil aliud geſſimus,
„ niſi ut ageremus, qualiter animum ejus ad
„ conſenſum boni conſilii inclinaremus. Ego

„ autem & gemmas, & ornamenta insignia, *Ann. Xpi. 251.*
„ & vestimenta auro texta obtuli: Ego do-
„ mos, & prædia suburbana repromisi: Ego
„ varium ornatum domus, Ego familias diversi
„ sexus, & ætatis exhibui, sed ista omnia quasi
„ terram, quam pedibus suis conculcat, ita
„ pro nihilo computavit. Tunc iratus Quintia-
„ nus jussit, eam ad secretarium suum adduci,
„ & sedens pro tribunali hoc initium sermonis
„ arripuit: Cujus conditionis es? B. Agatha
„ respondit: non solum ingenua, sed ex specta-
„ bili genere, ut omnis parentela mea testa-
„ tur. Quintianus Consularis dixit: & si in-
„ genua probaris, & nobilis, cur moribus te
„ servilem personam ostendis? S. Agatha dixit:
„ quia ancilla Christi sum, ideo me servilem
„ ostendo personam. Quintianus dixit; certè
„ si ingenua eras, & nobilis quomodo te ancil-
„ lam esse commemoras? S. Agatha dixit: sũ-
„ ma ingenuitas ista est, in qua servitus Chri-
„ sti comprobatur. Quintianus dixit: quid ergo?
„ Nos ingenuitatem non habemus, qui servi-
„ tium Christi contemnimus, & Deorum cul-
„ turam sequimur? S. Agatha respondit: In-
„ genuitas vestra ad tantam captivitatem deve-
„ nit, ut non solum vos faciat servos peccati,
„ verum etiam lignis, & lapidibus faciat ob-
„ noxios.

VII. Quintianus dixit: quidquid furioso ore
„ blasphemaveris pœnæ poterunt vindicare: dic
„ tamen antequam ad tormenta venias, cur De-
„ orum sancta contemnis? S. Agatha dixit: no-
„ li dicere Deorum, sed dic Dæmoniorum, Dæ-
„ monia enim sunt isti, quorum effigies in æra-
„ menta convertitis, quorum marmoreas, &
gy-

251. „ gypſeas facies inauratis. Quintianus dixit: elige „ tibi unum e duobus, quodcumque volueris con- „ ſilium, aut diverſas pœnas inter damnaticios quaſi „ ſtulta incurrere, aut quaſi ſapiens, et nobilis, quod „ te natura dictavit, ſacrifica Diis omnipotentibus, „ quos veros Deos eſſe vera divinitas demonſtrat. S. „ Agatha reſpōdit: ſit talis * uxor tua, qualis Dea tua „ Venus fuit, et tu ſis talis, qualis Jupiter Deus tu- „ us extitit. Quintianus hoc audiens juſſit eam alapis „ cędi, cui & dixit: in iniuriam Judicis noli temerario „ ore garrire. S. Agatha reſpondit: dixiſti Deos tuos „ eſſe, quos vera Divinitas demonſtrat; ſit ergo uxor „ tua talis ut Venus, & tu ut Jupiter, ut et vos „ poſſitis in Deorum numero computari. Quinti- „ anus dixit: Apparet te hoc eligere, ut diverſa „ tormenta ſuſtineas, quæ repetitis me injuriis tu- „ orum ſermonum exagitas. S. Agatha reſpondit: „ miror te virum prudentem ad tantam ſtultitiam „ revolutum, ut illos tuos dicas Deos eſſe, quo- „ rum vitam non cupias tuam conjugem imitari; „ & tu dicas, tibi injuriam fieri, ſi eorum vi- „ vas exemplo; ſi enim veri Dii ſunt, bonum „ tibi optavi, ut talis vita tua ſit, qualis eo- „ rum fuiſſe perhibetur: Si autem execraris eo- „ rum conſortium, mecum ſentis. Dic ergo eos „ tam peſſimos eſſe, tamque ſordidiſſimos, ut qui „ maledicere voluerit aliquem talem, illum optet „ eſſe, qualis fuit execrabilis vita eorum.

VIII. Quintianus dixit: Quid mihi ſuper- „ fluus verborū curſus? aut ſacrifica Diis, aut variis „ ſuppliciis te faciā interire. S. Agata reſpōdit: ſi fe- „ ras mihi promittas, audito Chriſto nomine man- ſueſcent

(*) *Non ergo ad Agathæ nuptias inhiabat Quintianus, qui uxorem hic habere dicitur, ut vulgari credunt opinione.*

,, ſueſcent, ſi ignem adhibeas, de cælo mihi ro- *Anno Xpi* 251.
,, rem ſalviſicum Angeli miniſtrabunt; ſi plagas & ,, verbera, habeo intra me Spiritum Sanctum per ,, quem univerſa tua tormenta deſpiciam. Tunc ,, Quintianus agitans caput, juſſit, eam in (*) car- ,, cerem tenebricoſum recipi, dicens ei: Cogi- ,, ta tecum, & pœnitere, ut poſſis evadere tor- ,, menta horribilia, quæ te fortiter laniabunt. ,, Agatha reſpondit: Tu miniſter Satanæ, tu pœ- ,, nitere, ut poſſis evadere tormenta perpetua. ,, Tunc Quintianus juſſit eam celeriter trahi ad ,, carcerem, quia eum voce publica confutabat. ,, *S.* autem Agatha lætiſſimè, et glorianter carcerem ,, intravit, & quaſi ad epulas invitata, agonem ,, ſuum domino precibus commendabat.

IX. *S*equenti igitur die impiiſſimus Quinti- ,, anus ſuis eam aſpectibus juſſit aptari, cui et dixit: ,, quid tractaſti circa ſalutẽ tuã? Agatha reſpondit: ,, Salus mea Chriſtus eſt. Quintianus dixit: Quouſ- ,, que infelix protrahis intentionem vanam? De- ,, nega Chriſtum, et Deos incipe colere, & con- ,, ſule tuæ juventuti, ne acerba morte conſu- ,, maris. S. Agatha dixit: Tu nega Deos tuos, ,, qui ſunt lapides et ligna, et Creatorem tuum, ,, qui te fecit Deum verum adora, quem ſi con- ,, tempſeris, acerrimis pœnis, et perpetuis in- ,, cendiis ſubjacebis. Tunc iratus Quintianus, ,, juſſit eam equuleo ingenti ſuſpendi, et torqueri; ,, cumque torquerent eam, dixit ad eam Quin-

tianus

(*) *Tot Catanæ urbis ruinis ſuperſtès Carcer hic videtur hodie mœnibus adhærens, decenti templo obſeratus. Aditus olim illi a parte occidentali; feneſtra enim ſeptentrionalis, et porta ad meridiem, ævi recentioris eſt opus, ut fidelium pietati fieret ſatis.*

Anno Xpi. 251. „ tianus: relinque intentionem animi tui, ut „ vitæ tuæ possit esse consultum. S. Agatha respondit: Ego in his pœnis ita delector, sicut „ qui bonum nuncium audit, aut sicut, qui vi„ det, quem diu desideravit, aut sicut, qui in„ venit thesauros multos, ita et ego delector in his „ pœnis temporalibus posita; nec enim potest tri„ ticum in horreum poni, nisi theca ejus fuerit for„ titer conculcata, et redacta in paleas; ita et „ anima mea non potest in Paradisum Domini „ cum palma intrare martyrii, nisi diligenter fe„ ceris corpus meum a carnificibus attrectari.

X. Tunc iratus Quintianus jussit, eam in „ mammilla torqueri, & tortam diutius jussit eam „ abscindi (*). B. Agatha dixit: Impie, crudelis „ & dire Tyranne non es confusus amputare in „ fęmina, quod ipse in matre suxisti; Sed Ego „ habeo mammillas integras intus in anima mea, „ ex quibus nutrio omnes sensus meos, quas ab „ infantia Christo Domino consecravi. Tunc „ Quintianus jussit eam iterum in carcerem mitti, „ et jussit, ne ulli liceret medicorū introire ad eam, „ et neque panem, neque aquam ei ministrari.

XI. Cumque fuisset inclusa, ecce circa me„ diam noctē venit quidam Senex, (quem antece„ debat puer luminis portitor) ferens diversa „ medicamenta in manu sua, qui se medicum „ esse commemorans, cœpit eam his verbis allo-

qui:

(*) *Designatur hodie in Ecclesia S. Agathæ veteris locus, ubi in mammilla Martyr Sanctissima torta, cum epigraphe:* Hic Quintiani impietas, quod in matre clementer suxit, in Agatha crudeliter amputavit Anno CCLII.

„ qui : Licet te nimis corporalibus pœnis afflixerit „ Consularis insanus; sed tu eum gravioribus suppliciis extorsisti responsionibus tuis, et licet ubera tua torserit, et excidi fecerit, sed illius „ ubertas in fel convertetur, et in amaritudine „ erit anima illius in æternum; tamen quia ibi eram, „ qua hora hæc patiebaris, consideravi, et vidi „ quia potest curam salutis tua mammilla suscipere. Tunc S. Agatha dixit ei : medicinam „ carnalem meo corpori numquam exhibui; et „ turpe est, ut quod tandiu ab ineunte ætate „ mea conservavi, nunc perdam. Dixit ei ille Senex. Et ego Christianus sum, et novi medicinam, nolo me verearis. Dicit ei Agatha: „ et quæ potest verecundia mea circa te esse, „ cum tu sis Senior, & major natu? Ego vero „ licet puella sim, ita totum corpus meum laceratum habeo, ut vulnera ipsa non permittant aliquid stimulari in mente mea, unde „ possit verecundia excitari. Sed ago tibi gratias Domine Pater, quia dignatus es mihi „ solicitudinem tuam impendere; hoc tamen „ scias, quia ad corpus meum medicamenta ab „ homine facta numquam accedent. Dixit ad eam ille Senior: Et quare non permittis, ut „ curem te? Agatha respondit: Quia habeo Salvatorem Dominum Jesum Christum, qui verbo curat omnia, & sermo ejus solus restaurat „ universa: Hic si vult, potest me salvam facere. Tunc subridens Senior, dixit: Et me „ ipse misit ad te; nam et ego Apostolus ejus „ sum, & in nomine ejus scias te esse salvandam. Et cum hæc dixisset, subito ab oculis „ ejus sublatus est,

Anno X 251.

XII.

Anno Xpi. 251.

XII. Tunc projiciens se in orationem S.
„ Agatha dixit gratias tibi ago Domine Jesu
„ Christe, quia memor es mei, & misisti ad
„ me Apostolum tuum, qui me confortavit, &
„ recreavit viscera mea. Et dum complesset o-
„ rationem suam, respiciens ad omnes maculas
„ corporis sui, salvata esse omnia membra sua
„ cognovit; nam & restaurata erat mammilla
„ ejus; ita autem per totam noctem lux reful-
„ sit in carcere, ut præ pavore custodes car-
„ ceris fugerent, & carcerem apertum derelin-
„ querent. Tunc dicebant B. Agathæ personæ,
„ quæ ibi erant inclusæ, ut abiret. Illa autem
„ dixit: Absit a me, ut ego coronam meam
„ perdam. Ego enim adjuta a Domino meo Je-
„ su Christo perseverabo in confessione eius,
„ qui me salvam fecit, et consolatus est me.

XIII. Factum est autem post quatuor di-
„ es, jussit eam iterum Quintianus ante suum
„ tribunal adstare, cui et dixit: Quousque furi-
„ aris contra decreta Principum invictissimorum!
„ Immola Diis; sin autem scias, te atrociori-
„ bus tormentis aptandam. Agatha respondit;
„ Omnia verba tua fatua, & vana sunt, præ-
„ cepta tua aerem ipsum maculant; unde miser,
„ et sine intellectu es. Quis enim vult ad au-
„ xilium suum lapidem invocare, et non Deum
„ summum, et verum, qui me dignatus est ab
„ omni plaga, quam in me exercuisti, ita cu-
„ rare, ut etiam mammillam meam integram
„ meo corpori restitueret? Dixit ei Quintianus:
„ Et quis est, qui te curavit? Agatha respondit:
„ Christus. Quintianus dixit: Iterum Christum
„ habes nominare? Agatha respondit: Ego Christū
„ confiteor labiis, et corde invocare non cesso.

Quin-

„ Quintianus dixit : nunc video, ſi Chriſtus tuus „ curabit te . Tunc juſſit teſtas acutas ſpargi, & ſub „ teſtas carbones vivos immitti, & in iiſdem „ nudo eam corpore volutari . (*) Cumque hoc „ fieret , ſubito locus, in quo ſanctum corpus „ volutabatur, commotus eſt , & pars parietis „ concidit , & oppreſſit Conſiliarium Judicis „ nomine Silvanum , et amicum ejus nomine Fal- „ conium , quorum conſilio perpetrabat ſcelera. „ Sed & omnis Civitas Catanenſium a vi terræ- „ motus exagitata eſt. Denique omnes cucur- „ rerunt ad Secretarium Judicis ; et cœperunt „ nimio tumultu agere , quod ſanctam Dei famu- „ lam impiis cruciatibus fatigaret, et idcirco õnes „ periculum ſuſtinerent. Tunc Quintianus fu- „ giens , ex uno latere terræmotum metuebat , „ ex alio autem latere ſeditionem populi formi- „ dabat . Iterum igitur juſſit, eam in carcerem „ recipi ; ipſe autem ad poſterulam Secretarii „ fugiens , in januis populum dereliquit . S. ve- „ ro Agatha ingreſſa iterum in carcerem (*) ex- „ pandit manus ſuas ad Deum , et dixit : Do- „ mine , qui me creaſti , et cuſtodiſti me ab „ infantia mea , & feciſti me in juventute viri- „ riliter agere, qui tuliſti a me amorem ſæculi, „ qui corpus meum a pollutione ſeparaſti , qui „ feciſti me vincere tormenta carnificis, ferrum, „ ignem , et vincula , qui mihi inter tormen- „ ta carnificis virtutẽ patientiæ contuliſti, te depre- cor.

Anno Xpi 251.

(*) *Inſigni templo locus decoratur,ubi Agatham ſuper carbones volutari Tyrannus mandavit,quod ab illius nomine S. Agathæ a fornace dicitur.*

(*) *Pedum veſtigia Ætnæis lapidibus impreſſa , vel quum primo glorianter iret ad carcerem , aut poſtremo paulo ante mortem , quum in eumdem retraheretur , in Templo Carceris cultu præcipuo veneramur.*

Anno Xpi. 251. „ cor ut accipias ſpiritum meum modo, quia
„ tempus eſt, ut me jubeas iſtud ſæculum dere-
„ linquere, & ad tuam miſericordiam perve-
„ nire. Hæc cum dixiſſet coram multis cum
„ ingenti voce emiſit ſpiritum.

XIV. Quod audientes pii populi cum ni-
„ mia celeritate venerunt, & auferentes corpus
„ ejus poſuerunt in ſarcophago novo. Factum
„ eſt autem, dum aromatibus condiretur corpus
„ ejus, & cum nimia diligentia collocarent il-
„ lud, venit quidam Juvenis ſericis veſtibus
„ indutus, quem ſequebantur amplius quam cē-
„ tum pueri, omnes ornati, & pulchri, quem
„ nemo umquam viderat in civitate Catanenſi-
„ um, nec poſtea eum aliquis vidit, nec in-
„ ventus eſt aliquis, qui diceret hunc ſe ſci-
„ re. Hic ergo veniens intravit ad locum, ubi
„ cuſtodiebatur corpus ejus, & poſuit ad caput
„ ejus tabulam brevem ex marmore, in qua
„ ſcriptum eſt: *Mentem Sanctam, Spontaneam,*
„ *Honorem Deo, & Patriæ Liberationem.* Po-
„ ſuit ergo hanc ſcripturam, ut diximus, intra
„ Sepulchrum ejus ad caput, & tandiu ibi ſte-
„ tit, quandiu cum omni diligentia claudere-
„ tur. Clauſo igitur Sepulchro abſceſſit, & ut
„ diximus non eſt ulterius viſus, aut auditus in
„ regione, vel in tota provincia Siculorum.
„ Unde ſuſpicati ſumus, quod Angelus ejus
„ fuerit. Et hanc ſcripturam divulgantes qui
„ viderant, omnes Siculos ſolicitos reddiderunt,
„ & tam Judæi, quam etiam Gentiles, unani-
„ mes cum Chriſtianis communiter cœperunt
„ venerari Sepulchrum ejus.

XV. Tunc Quintianus arripuit iter cum
„ officio ſuo ad inveſtigandas facultates ejus,

,, & ut teneret omnes de parentela ejus, qui *Anno Xpi 251.*
,, judicio Dei in medio flumine interiit. * De-
,, nique dum transiret flumen per navim, duo
,, equi fremitum circa se dantes, calcesque ja-
,, ctantes unus eum fremitu invasit, & aliter
,, calce percussum dejecit in flumen *Symæthum*,
,, & non est inventum corpus ejus usque in
,, præsentem diem. Unde crevit timor, & ve-
,, neratio circa B. Agatham, & nullus umquã
,, molestus fuit ejus generi.

XVI. Ut autem evidenter Scriptura illa,
,, quam Angelus Domini posuerat, firmaretur,
,, post anni circulum circa diem natalis ejus,
,, Mons Ætna eructavit incendium, & quasi
,, fluvius torrens, ita ignis vehemens, & saxa
,, & terram liquefaciens veniebat ad Catanensi-
,, um Civitatem. Tunc Paganorum multitudo
,, fugiens de monte descendit, & venerunt ad
,, Sepulchrum ejus, & auferentes velum, unde
,, erat coopertum Sepulchrum ejus, statuerunt
,, illud contra ignem venientem ad se, & ipsa
,, hora stetit ignis divisus. Cœpit autem ignis
,, die Calendarum, & cessavit die Nonarum
,, earumdem, qui est dies sepulturæ ejus, ut
,, comprobaret Dominus noster Jesus Christus,
,, quod a periculo mortis, & incendii eos S.
,, Agathæ meritis, & orationibus liberasset, cui
,, est honor, & gloria in sæcula sæculorum
,, Amen.

XVII. Huc usque Notarii, quibus colli-
gendi Acta SS. Martyrum in demandata ab Ro-
mano

* *Ubi nunc S. Agathæ Scafa, in regione Catanæ, ac Leontinis, contermina Tyrannum aquis mersum vetus traditio docet. Hinc Quintiani trajectus olim dicebatur.*

Anno Xpi. 251. mano Pontifice Provincia cura incumbebat, quique tunc Catanæ ipsimet Agonem Virginis spectarunt. Id colligi poteſt, ut notat Bollandus, ex Quæſtione tertia, ubi hæc habentur: *Unde ſuſpicati ſumus, quod Angelus ejus fuerit*. Addã & ex illis etiam: *Et non eſt inventum Corpus ejus uſque in præſentem diem*; quod inſulsè diceretur, ab eo, qui vel poſt menſes ab interitu Tyranni ſcripſiſſet.

XVIII. Extant Acta ejuſdem Beatiſſimæ Martyris Græcè a Metaphraſte exarata, de quibus nonnulla occurrunt dicenda; nec inconſulto in tertiam noſtræ hujus Hiſtoriæ partem quum de Viris Illuſtribus, quorum agmen ducit Agatha, ſermo erit, illa rejicimus. Quę porro curſim hìc Acta latina de Montis Ætnæ incendio innuunt poſt pauca fuſiori calamo expendam.

XIX. In demortui Quintiani locum ſuffectum a Decio Tertullum Siculi Agiographi tradunt, qui adeo in Chriſtianos debacchari cœpit, ut nuſquam Siciliæ ager Martyribus fœcũdior; Hos inter celeberrimi Alphius, Philadelphus, & Cirinus Fratres Origine Vaſcones, qui Tauromenio ſub militum cuſtodia Leontinos miſſi, Catanam prętergreſſi, in arctiſſimis vinculis conjiciuntur; Ibi noctem in Dei laudibus inſomnem ducentes altera die ſeſe itineri committunt. *Ubi autem ad Symæthum fluvium perventum eſt* (inquiunt Acta) *quoniam vehementer exundarat, ac tranſmittere nemo poterat, compellebantur a Militibus Sancti fluvium ſubire, quin & capita eorum cædebant, ut ingredi cogerent. Cupidus enim illorum exitii Dæmon aliena forma milites inducebat, ut illos tranſire priores jube-*

rent,

rent, dicens se ante horam trajecisse. Coacti ergo Sancti precibus ad Deum se convertunt, resceditque confestim ad breve spatium æstus, atque ita sine periculo transmiserunt, vix ut ad genua aqua pertingeret. Quod intuiti milites celeriter, & ipsi fluvium subierunt; verum aquis subito confluentibus obruti perierunt. Quatuor autem post dies reliqui etiam socii trajecerunt, & Sanctos perduxerunt Leontinos. Hæc apud Cajetanum. (a) Anno Xpi. 251.

(a) Tom. p. SS. Sicul.

XX. Tenebricosum hodie ostendunt Carcerem in Arce Catanensi, ubi Sanctos Fratres ea nocte detentos ajunt. De eo noster Grossus: *Actæ rei monumentum perennant eorumdem Sanctorum Martyrum Icones in ergastulo, cui* la fossa *nomen impositum, depictæ, quas nostræ ætatis tẽpore jam animadvertunt*. Verum ab Imperatore Friderico hujus nominis II. Siciliæ Rege constructam arcem idem Author alibi dixerat; Quod autem Cereris Saturniæ eodem in loco olim fuerit, ubi Arx constituta, ut ex m. s. Cæsaris Piscis opusculo colligit Archangelus in sua Urbis Catanæ Historia, fortè Carcer ille Saturniæ pars credi potest, in nova arcis molitione instauratus, ut Libro IX. dicemus. Imagines autem Sanctorum Martyrum effingi in memoriam a quopiam sub Friderico, aut successoribus potuerunt, ut & Christi Domini e Cruce pendentis devotissima alioqui figura, quam Sanctos fratres delineasse ea ipsa nocte vulgus credit.

XXI. Quod vero attinet ad tempus, quo per Urbem nostram transgressi Beatissimi Fratres, Leontinos migrarunt, res valde implexa. Actis enim a Cajetano ex Græcis codicibus recitatis inhærendo, quampluribus difficultatum involucris oportet irretiamur, quas cum ipse Cajetanus,

tum

251. tum Animadversor neglexere. Innuunt Acta, nec Baronius refragatur (a) sub Decio, & Tertullo Consulari, ultimo ejusdem Decii anno, qui CCLI. Christi respondet, ex Pagii, & aliorum sententia, Alphium ac Fratres agonem consummasse VI. Idus Maii; atque a Tertullo nonaginta circiter dierum spatio ab eorum appulsu in Siciliam, in vinculis detentos. *Morabatur interim Tertullus per tractus illos Tauromenii, quin & Messanensium Urbem adiit; & Mylas Christi fideles ubique persequens; tertio vero post mense Leontinos reversus est*. His porro si reliquos dies addas martyrii, invenies Sanctos Fratres ineunte Januario ad Tertullum, a Valeriano Præfecto destinatos. At per idem tempus Quintianus Catanæ degens Provinciam administrabat, ut ex Actis S. Agathæ vidimus. Vel ergo duo in Sicilia Consulares, cũ suprema in iisdem Opidis potestate; quod nemo dabit * Tertullus a quo torti Vascones, & Quintianus B. Agathæ tyrannus, vel Acta emendanda, & Tertulli mora in finibus Tauromenii contrahenda, aut denique Sanctorum martyrium in aliud tempus rejiciendum.

(a) *In notis ad Mart: die 10. Maii*

XXII. Nec posset aliquis quartum Decii Consulatum obtrudere, atque adeo Alphium, & Socios anno uno ac mensibus a nece Sanctæ Agathæ passos sub Decio; hic enim morte præreptus in expeditione contra barbaros mense Decembri periit; nec quartum iniit consulatũ,

Zzz nec

* *Binos fuisse Consulares in Sicilia nonnulli apud Cajetanum in Isagoge tradunt, quorum alter orientalem Insulæ regionem, alius vero occiduam administrabat; Sed hanc opinionem communi calculo Eruditi rejiciunt.*

nec ad CCLII. anni Majum pervenit. Baronius denique, qui quartum Consulatum Decio attribuit, more Augustorum, hunc tertium ordinarium appellat, sub quo & Agatham statuit. Minus etiam Actis congruit, si demandatam ante Quintianum Tertullo Siciliæ provinciam adstruimus, hoc est anno CCL. quo persecutionis Decianæ procella detonuit; nam occisis Fratribus per annum, & menses eumdem Tertullum in Christianos per Siciliam pene universam debacchatum Acta laudata tradunt: *Cognito autem plerosque Christianos Leontinis profugisse in Menæum Castellum, huc contendit Christianum nomen deleturus. In eo tractu cum per annum, & menses tres mansisset, versus Catanam regressus, omnes pariter Christianos undequaque insectatus est: Catanâ Leontinos rediit.* Ann. Xpi. 251.

XXIII. Itaque statim post dies a Quintiani excessu circa Martii initium Tertullus Consularis Siciliæ designatus, ut qui nequior illo erat, ac crudelior, in Vascones Fratres id temporis ad se delegatos desæviit; hinc Mamertinos ac Mylenses invasit, atque Aprili exeunte Leontinos contendens lanienam illam in Christi fideles exercuit. Mox Mœnas, inde Catanam ac vicinia afflixit. Hac serie servata, singula suis temporibus congruunt; sed illa nonnisi conjecturis innititur. Bis hinc colligimus Catanæ sub Decio editam Fidelium stragem sub Quintiano, ac sub Tertullo; sed horum triumphum male Cajetanus die XVIII. Februarii consignat; hic enim mensis anni CCLII. esse debuit, quo sane tempore Decii decreta Gallus abroganda curaverat.

XXIV. Ejusdem Februarii initio Ætna Mons solitò majori exarsit incendio, igneosque tor-

252. torrentes evomuit, qui ad certam agrorum ipsiusque Urbis perniciem decurrentes, ubi a Paganis Velum Virginis Agathæ e sepulchro sublatum, illisque objectum est, ipsa hora non sine ingenti prodigio constiterunt; adeo ut meritis amantissimæ Civis, ac tutelaris eximiæ anno ab ejus morte elapso die nonarum Februarii Patriæ liberationem Catanenses acceptam referrent. Miraculi hujus, simulque beneficii memoriam cum apud Latina, tum apud Acta B. Agathæ Græca reperies, neque illorum verba huc repetenda. Illud attamen primo discutiendum Quinam *Paganorum*, qui ad Martyris sepulchrum confugientes velum tulerunt contra ignem, nomine veniant. Et pagorum profecto habitatores debere intelligi affirmant, qui rectè sapiunt, etsi Vulgus Gentiles, seu infideles accipiat.

XXV. Novi apud complures Eruditos, doctosq: Scriptores pro *Paganis* hìc nedum Ætnæ montis accolas, sed etiam a Christi fide alienos venire; hinc in Animadversionibus Cajetanus S. Damasi in hymno S. Agathæ verba refert: *Ethnica turba rogum fugiens, hujus et ipsa meretur opem*. Sed fortasse, ait Carrera (a) *Ethnica* pro *Ætnæa* levi mutatione Amanuensis, in Damasi hymnum irrepsit. Cæterum Cajetanus ipse fatetur, quod a Jurisconsultis *Pagani a pagis dicuntur, gens rustica*. Hausit sane Animadversor ex Græcis Actis, ubi legitur: *Qui vero circa montem habitabant, et si Gentiles, ignem fugientes properarunt ad templum Virginis, et auferentes amictum, qui erat Arcæ impositus, ex adverso ignis eum posuerunt.* Et ex Metaphraste, qui ait, *Accolæ igitur et qui prope mōtem degebant, Pagani licet essent, ignē fugi-*

(a) Hist. Cat. vol. 2. lib. 2.

entes

entes, ad Martyris sepulchrum confugere, unde ablato velo, quo tumulus contegebatur, in conspectu flammæ posuerunt. Sed Græcos ex Actis Latinis mutuato vocabulo, in ejusdem intelligentia lapsos illud evincit, ævo nempe, quo Notarii Acta scripsere, a nemine *Pagani* vocem pro Ethnico usurpatam, sed aut rusticos, aut Urbanos nunquam militiæ adscriptos venisse. *Anno Xpi 252.*

XXVI. Hinc illud Suetonii de Augusto loquentis: *Nec non Pinarium Equitem Romanum, cum concionante se admissa turba* Paganorum, *apud milites quædam subscribere animadvertisset, curiosum, & speculatorem ratus, coram se confodi imperavit.* Firmant Lexicographi pene omnes: Basilius Faber in Thes: Erud: *Paganus idest Rusticus: Pagani jurisconsultis dicuntur omnes, qui non sunt milites: hinc & Pagani veteribus Christianis dicebantur Gentiles, qui Christi milites non essent.* Sed *alii a Pagis, ubi extra Urbes sub Christianis Principibus Idola colebantur, notionis hujus rationem ducunt. Orosius Præfat: lib. p. Ex locorum agrestium compitis, et pagis Pagani vocantur. August. 2. Retrac: cap.* 43. *Deorum falsorum, multorumque cultores Pagani.* Joan. Jacobus Hofmannus: *Pagani, quod nomen Gentilibus a vulgo Christianorum inditum esse jam ante annum Christi* 365. *patet ex leg.* 18. *Cod. Theod: de Epis.* Samuel denique Pitiscus: *Pagani dicuntur, qui ruri in Pagis agri colendi causa agunt . . . Pagani dicuntur omnes, qui non sunt adscripti militiæ atque in paganico esse dicebantur, qui nondum inter milites censiti essent . . . Pagani dicuntur etiam Gentiles, et a Christi confessione alieni ab Authoribus in primitiva Ecclesia scribentibus; non enim antiqua, sed recens est ea vocis significatio. Unde hoc*

nomine

Anno Xpi 252. *nomine dicti sint*, *varii varia tradiderunt*. *Nos opinamur*, *quod cum Constantini M. et filiorum edictis proscriptus esset ab Urbibus*, *& Civitatibus profanus Deorum cultus*, *eorumque fana passim in iis clauderentur*, *in pagos sese reciperent Gentiles*, *ibique Deos suos colerent*, *et clandestina sacra peragerent*, *Pagani dicti fuerint*. Ex quibus illud evinci credimus: tertio nempe Ecclesiæ sæculo, quo Agatha floruit, nondum obtinuisse Ethnicos ab Agiographis Paganos appellari; Rusticos proinde, aut Cives nondum militiæ adscriptos ad Virginis sepulchrum pro communis Patriæ tutela confugientes velum inde contra ignem extulisse.

XXVII. His conjectura accedit a Petro Carrera allata, cujus hæc sunt verba apud Vander Aa, (a) *Alii verò per vocem* (*Pagani*) *intelligunt turbam rusticam*, *ita ut non distinguant*, *Gentiles*, *an Christiani fuerint*; *neque enim illud fugiens ad sepulchrum Virginis*, *intelligi de Catanæ incolis potest*, *verùm de rusticis*, *qui a radicibus montis fugere*. *nam si Ecclesia de Catanensibus dictam voluisset Paganorum multitudinem*, *non dixisset fugiens ad sepulchrum Virginis*, *sed currens*. *Fuisse autem Christianos patet ex Antiphonæ verbis*; *contulerunt enim sese ad velum martyris S. Agathæ*, *ut propter ejusdem merita gratiam evadendi periculum*, *illis largiretur Deus*, *ut comprobaret Dominus*, *quod a periculis incendii meritis Beatæ Agathæ eos liberaret*. *Quam sententiam Ethnicis hominibus applicare non possumus*, *verùm illis*, *qui fundati in fide laudabiles in operibus Christianis fecerint progressus*. Sed illud displicet apud eundem Authorem, quod de hoc ipso incendio subdit: *Tam terribile*, scribens, *hoc fuit incendium*, *ut cum duobus ferme milliariis ab urbe efflueret*, *igne peritura*

(a) *Lib. 2. Mon. Ætnæ cap. 11.*

ritura crederetur Catana (*) *Inde Rustici accurrẽtes ad sepulchrum* S. *Agathæ ejusdem rapuere velum, quod cum igneis opposuissent torrentibus qui rectà versus Urbem pergebant, coegere easdem flammas ad levam flectere manum, ita ut iter portum versus intenderint, illumque compleverint universum, amplam ibidem relinquentes copiam montanorum, & aridorum, quæ ibi hodie visuntur, saxorum. Loquitur, & de eodem incendio* S. *August. lib.* 3. *de Civit. Dei, affirmans usque ad littus maris prolapsum fuisse, ita ut rupes fuerint liquefactæ defluente pice ex navigiis.* Et progreditur Bembi, & Fazelli sententiam infirmando, qui *Incendium illud, quod Portum occupavit, fuisse paulo ante suam ætatem* scripsere.

Anno Xi 251.

(a) *Catan. Hist. Vol.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 13.

XXVIII. Ab hac opinione deinde alibi (*a*) Carrera discessit, sed in aliam incidit longè falsiorem, ac Cives id temporis vicinum periculum, ignemque, sub ipsis mœnibus decurrentem spectasse adstruit. *Hinc rationabiliter*, ait, *credendum lapideos aggeres, quos prope aquilonarem, & occidentalem Urbis murum ad Templum usque S. Francisci Paulensis hodie etiamnum cernimus, eosdem esse, qui rectà contra Catanam effluentes vi ignis liquefacti, mox ad sacri Veli conspectum, itinere ad sinistram retorto, ab Urbis vastitate abstinuere.* At quam incongrua utraque sit scriptoris alioqui oculatissimi censio, vel ipsa incendii enarratio evincit; flammas enim Kalendis Februarii erupisse, Nonis verò, Civis amantissimæ intercessione, resedisse Acta cum Græca tum Latina testantur. Quotquot autem ignis Ætnei indolem noverunt, atque

(*) *Male hic Italicum Carreræ textũ reddit Avercampus illis verbis*, ut quũ igne peritura crederetur Catana, per duo fere miliaria inde discesserint incolæ.

atque alterius incendii oculares teſtes fuere, quam lentè progrediatur ille, optime callent; decurſamque duodecim circiter paſſuum millium intercapedinem, quinque dierum ſpatio ab igneo torrente, atque e montis pede ad mare uſque intra id parum temporis gravem materiem properaſſe, minimè ſibi perſuadēt. Incendiū igitur hoc, quod thaumaturgi Veli conſpectum exhorruit, non illud à *S.* Auguſtino memoratum eſſe potuit; minus aliud, quo impletum fuiſſe portum ſcimus; id quippe & recentioris eſt ævi, & longè etiam ac latè eſt debacchatum; denique non illud, quod ab Oriente ac Septentrione urbem obſidet; vetuſtiſſimæ enim ætatis, ac ante Domini adventum indicia præſeferre videtur, ac diuturniùs effluxiſſe oportuit. Quodnam porro fuerit, divinare non auſim. Id citra dubium, medio in itinere, nedum ab Urbe vaſtanda, ſed et ultra progrediendi Agathæ meritis illi interminatum. *Et ipſa hora ſtetit ignis divinitus*, inquiunt Acta Latina. *Atque de repente*, habet Metaphraſtes, *Divina Providentia factum eſt, ut ignis ille reprimeretur, qui Kalendis Februarii erumpere cœperat, ceſſavit verò Nonis*. Si ſtetit ergo ipſa hora, ſi fuit repreſſus, non aliò certe iter reflexit, neque ulteriùs effluxit.

XXIX. Jamvèro majus faceſſit negotium, quod de ipſo Velo diſcutiendum occurrit. Metaphraſtes Velum hoc arcæ, ſeu *ſepulchro circumfuſum* fuiſſe ſcribit. Codex Vaticanus *circumpoſitum arcæ*, et Codex S. Mariæ Majoris: *quo erat coopertum ſepulchrum*. Acta Latina: *unde erat coopertum ſepulchrum ejus*. Hinc Eccleſia *Paganorum multitudo fugiens ad ſepulchrum Virginis, tulerunt velum ejus contra ignem. Velum ejus*, inquit

 Ann. Xp. 252.

quit Cajetanus, *minimè quidem Virginis, ut quidam existimant, quo vivens tegendo capiti utebatur, mortua involvebatur, sed sepulchri accipio, quod sepulchro superimpositum erat*. Fazellus antiquæ innixus traditioni Catanensis Ecclesiæ, Paganos tumulum aperuisse refert, Velumque, quo Sanctæ Martyris corpus tegebatur, adversus ignem extulisse. Idipsum affirmant Philotheus, Carrera, Grossus, aliique ex nostris. Addit Bartholomæus, a Paternione in vita Beatæ Agathæ vulgari sermone carminibus exarata. Velum, quo operiebatur corpus in sepulchro, viventi Agathæ capitis tegumentum extitisse; quod quidem audacter dictum censet idem Cajetanus (a) *Quorsum*, inquiens *ad sepulchrum Virginis accursum est! Ut velum sepulchri adversus flammas raperetur; & ratio suadet ablatum enim a Paganis, quia promptius erat, extimulante periculo, urgente incendio. Idemque tuetur priscus mos; enimvero sepulchra Martyrum velo obtegebantur. Concludo igitur velum contra ignem a sepulchro raptum Agathæ sepulchri tegmen fuisse. Hoc clarius sole*. At igneus, lapideusque simul torrens non adeò præcipiti cursu volvitur, ut urgeat; locus hinc Paganis esse potuit, ac tempus, ut aperto sepulchro Velum, quo Martyris corpus tegebatur, contra incendium sumerent.

(a) In Animadv. ad Acta Græ.

XXX. Pergit verò Cajetanus: *Sanè hoc Velum, quod e sepulchro S. Agathæ ab Ethnicis raptum, Ætnæque objectum ignes restinxit, fama est illud esse quod Catanæ magna cum religione in sacrario ædis maximæ servatur*: Et post pauca. *Quid? Profitearne hoc Velum illud ipsum esse, quod sepulchri integumentum fuit? Plura occurrebant, quæ retrahere quempiam possent. Primum*

velo-

252. *velorum mox ad ſepulchra, vela enim antiquitus ſive pura, ſive picta foribus prætendebantur, obumbrando loco, in quo ſita ſepulchra SS. Martyrum. Porro in hunc uſum hoc B. Agathæ Velum ineptum eſt; convincit veli forma, quod latum palmos duos, & ſemis, longum palmos decem et octo. Secundum religio majorum retrahit, quæ ſacro velo, quo B. Agatha velare ſolita caput, nequaquam rude ſaxū operuiſſet. Sedenim vela non modo ſepulchris prætendebantur reverentiæ ac religionis ergo, ſed etiam inſternebantur, ut paulo ante retulimus ex Metaphraſte, aliiſque Cod. m. ss. cum Græcis tum Latinis de velo B. Agathæ, quo ſepulchrum ejus amiciebatur. Neque impedimento eſt, quia velo capitis ſepulchrum inſterneretur. Quid enim hic contra religionis noſtræ cæremonias? Sacrum Virginis caput, ſacrum Martyris ſepulchrum, ſacer uſus utriuſque, velandi capitis juxta, atque ſepulchri. Nihil eſt igitur, quod vetet, ſi dicas velum capitis fuiſſe ſimul ac ſepulchri, idem velaſſe Virginem, mox Martyrem. At inquies vetat id veli tenuitas; nam iſtragula ſepulchrorum craſſiora fuiſſe oportuit; ſed hoc multo levius: tenue, ais, velum eſt. Quid tum? Religionem veterum commendat, honorandis Martyribus profuſam.* Hæc Cajetanus, qui mox quid ipſe ſentiat ingenuè ediſſerens: moveri paullulum ab ipſa veli forma, ait, quin indubitatò affirmet, velum hoc eſſe, quo Martyris ſepulchrum cooperiebatur. *Latum quippe palmos duos, & ſemis, longum vero decem et octo parum aptum ſepulchro velum*; nam juſto brevius, nec velare frontem ſepulchri, nec tegere operculum poterat. Sudditans itaque, fuerit ne hoc velum, quod ſepulchrum operuit, atque ex eo contra erum-

pentes Ætnæ ignes desumptum est, se revocari Catanensis sive Ecclesiæ, sive populi traditione fatetur, quam evertere piaculum duxit; æquum esse, dicens, interdum famæ potius, quam proprio credere judicio. *Anno Xp 252.*

XXXI. Superest veli, quod adhuc servatur, usum, formam, coloremque discutere: Catanæ opinio est: velum hoc esse, quo B. Agatha caput solita velare. *At rumor is*, inquit Cajetanus, *difficultatem facessit; nam ævo illa vela capitum brevia, & fere quadrata, quale est velum capitis B. Luciæ latum, juxtaque longum palmos duos, & semis. Verum B. Agathæ velum multo longius... An majora Syracusanis fuere vela, quibus alibi aliæ Virgines utebantur velando capiti? Iis enim intortis obvolvebant caput, collumque, ac pectus ore detecto. Sculptus id docet vetus lapis supra fores Antistitum domus.* Confirmat Carrera, qui de eodem velo sic habet: *Apparet vero S. Agatham dum viveret, eo fuisse usam pro ornamento capitis, prout ex Græcorum more, hodieque fieri solet passim in* Sicilia. Sed quamvis hæc Cajetano minus arrideant, illudque in primis de veteri simulacro *cujus habitus*, inquit, *non videtur Virginis, qui honestior esse debuit*. Attamen post multa traditioni adhærens subdit. *Quid igitur censuerim? An vela capitum diversa pro tempore? Brevia, quale Syracusanum, quibus virgines privatum intra larem utebantur, ut expeditiores essent, longiora, quale est, de quo loquimur, quibus in publicum egrediebantur, et virginalem verecundiam præseferebant, operta facie? Hæc excogitata a me sunt traditioni tuendæ, quã magnifacio ac veneror, esse velum, quo diva Agatha dum viveret, velando capiti usa est. Ego*

vero

252. *verò hoc censeo, atque ex Fazelli, Philothei, & Bartholomæi monachi dictis dumtaxat probo velum hoc esse, quo B. Agathæ corpus, aut caput a Christianis in sepulchro tectum est.*

XXXII. Quod ad colorem spectat putāt plerique, & vulgo, album olim fuisse, objectum vero erumpenti incendio a Paganis velum igni similem colorem induisse. *Id ex tabulis in Ecclesiæ majoris tecto effictis* probare conantur, in quarum una velum e sepulchro sublatum coloris omnino albi, in altera delatum adversus ignem coloris fęculenti cernitur. Sed inane commentum meritò laudatus censet Cajetanus, qui depicta in Ecclesiæ tecto vela accuratissimè vidit, ejusdemque coloris adnotavit, sed alterum vitio temporis exalbuisse advertit. Hodiernus deniq. color *ad rosam siccatam accedit*, teste Carrera (a): *neque enim, ut erroneè appellat Leander Albertus violaceus est. Si quis russeum, sed obscuri coloris appellat, non errabit.* Hæc ille, cujus ultima arrident verba; cunctis enim videntibus cōstāt rubrū suboscurum colorem referre sanguini nonnihil concreto potius, quam rosæ siccatæ persimilem. Sed qualis forma, materia, textura denique ejusdem? Materia profecto, ex qua velum constat. *Sericum est, sed ad extremam summitatem auri quid reliquum apparet per lineas, ut clarè cernitur, intertextum quondam; adeo autem exili licio, atque nobili, sicut & arte texendi & coloris est præstantia, ut per mille quadringentos, & amplius annos perdurare potuerit.* Hæc Laudatus Carrera; Illud mirabile, quod adeo recens, vividumque apparet, ac si fuisset nuperrime contextum. Olim in vase cryſtallino servabatur, hodie in sacculo, seu folle serico auro contexto, li-

(a) Mon. Ætnæ lib. 2. cap. 2. Edit. ...

ciæ

ciæ involutum cum aliis ejusdem Sanctæ Martyris lipsanis in arca conditur argentea, quumque populorum cultui exhibetur, ex argenteo baculo pendens complicatum ostenditur. Vocatur communi, & vulgari appellatione *Grimpa seu Grimpia*. Post tā insigne prodigiū cœpit impensius Virginis sepulchrum ab universis civibus, immo & Siculis coli; moxque extructum super illud augustum, ut ferebant tempora sub Ethnicis Principibus infensa, templum, quod totâ insulâ celebre evasit. *Anno Xpi 252.*

XXXIII. Anno CCLXII. Everii Catanensis Episcopi memoriam exhibent acta S. Neophiti Leontinensis, quæ a mendis per Clarissimum Cajetanum expurgata hæc habent. *Erant per idem tempus apud Leontinos Principes viri piique Anatolius, Strovelius, & Eræus. Consilio cum eis inito Neophitus Aquilam, & Andronicum cum literis, & precibus misit ad B. Everium Catanensem Episcopum, ut ad Ecclesias una consecrandas veniret. Ei Neophitus Episcopus ad Cyparissum occurrit pridie Nonas Septembris. Everium Neophitus in speluncham, induxit, ubi corpora erant SS. Alphii, Philadelphi, & Cirini, & Pastophorium, quod Thecla condiderat. Illuc ingressi Sanctos adorarunt, ferre non valentes suavitatem odoris, & splendorem, quo martyrum ora collucebant. Deinde ad ædem Virginis Deiparæ ascenderunt, eamque consecrarunt, in qua baptizarunt viros* CCCCXXX *in veste candida, quorum omnium mater fuit Thecla cum Justina, & Eutropia, & peracto divino sacrificio receperunt Corpus Sanctissimum Dni Nostri: Mox S. Everius Episcopus Catanam rediit, erat enim grandævus.* 262.

Cata-

Ann. Xpi. 262. XXXIV. Catanam ut venit Everius nonnulla ibidem Sanctorum templa, ac præsertim B. Mariæ Bethlehemiticæ juxta sepulchrum illustris Poetæ Stesichori erexit, si Pirro credimus. Subdit Grossus, quod Sacris de more adhibitis cæremoniis id etiam templum consecravit. An idem Episcopus sacram ædem supra D. Agathę Sepulchrum etiam excitarit, incertum; Laudatus enim Grossus in *Diario Catanensi* Everii opus illam fuisse suspicatur, in quam ad Sacrum Martyris corpus venerandum B. Lucia cum Matre venit. Sed hæc, an eadem, quæ S. Mariæ de Bethlehem fuit dicta? Quandoquidem constat Agathæ Sepulchrum eodem in loco olim situm, ubi S. Mariæ de Bethlehem prope Carmelitarum ædem extra Stesichori portam, unde ad locum martyrii, ubi nunc jacet, translatum. Meminit nostri Everii Cajetanus (a) & Philippus Ferrarius in suo Catalogo ad diem 16. Novembris, quem sub Decio, & Volusiano Principibus constituit, quum potius sub Gallieno, & Valeriano esset reponendus, ut Pirrus, & Grossus scribunt. De eo Menologia Græca a Sirleto Cardinali, & Andrea Scotto vulgata. Ad annum CCLXXXVII. superstitem illum facit Grossus, sed facile non assentior; Anno enim CCLXII. Senex jam in Græcis Actis appellatur, adeout longo tempore jejunus adstare post Ecclesiæ consecrationem apud Leontinos non posset. Festus porro ejus dies Catanæ ex Pirro die VI. Julii, sed ante Breviarii reformationem XVI. Novembris celebrabatur; Cajetanus in diem XXIV. Martii rejicit.

(a) *Vit.* SS. *Sicul. tom. p.*

XXXV. Hæc ex laudatis Scriptoribus congessi; verùm, ut juxta morem ingenuè loquar, plu-

ra prorsus displicent; Acta enim subleſtæ omnino fidei, ut quæ Feſti Nativitatis Deiparæ, & Exaltationis S. Crucis multa post ſæcula instituti mentionem ingerunt, uſumque conſecrandi ſollemni ritu ſacras ædes ante Sylveſtrum Pontificem inducunt. Everium certe expungere non audeo, ejus autem facinora obſcura dixerim potius, ne falſi aliquid videar imponere. *Anno Xpi* 262.

XXXVI. Varii post Decium fuere in Romano imperio motus, ac intra quadriennium quatuor Principes Reſpublica vidit, quos demũ Valerianus, & Gallienus excepere. Longè majores ſub Gallieno a triginta Tyrannis excitæ turbæ, nec ſuis caruit malis Sicilia undique a latronibus vaſtata, qui ægrè tandem ſunt milite deleti, ut Trebellius in Gallienum ſcribit.

XXXVII. Circa id temporis Porphyrii celeberrimi Philoſophi in hanc Urbem noſtram, aut ejus fines adventus, atque apud Ætnam montem mora eſt reponenda. Appulit ſane Porphyrius in Siciliam anno xv. Gallieni, Chriſti Domini CCLXIX. ut Probi Lilybetani Philoſophi doctrina frueretur, quod ipſemet in præceptoris ſui Plotini Vita teſtatur, traditque Lucas Holſtenius (a) quumque ei Cryſagorius nobilis Juvenis æque ac dives, ſciendi cupidiſſimus adhæſiſſet, hanc nactus occaſionem, ut Ætnæ incendia, eorumque naturam, ac indolem ſcrutaretur, Catanenſem adiit regionem, in qua diu ſubſtitit, ac librum Introductionis ad Ariſtotelis Categorias ejuſdem Cryſagorii rogatu elucubravit. Rem habet Ammonius in Iſagog. Commentario, ubi cauſſam, quæ ad eum librum exarandum impulit Porphyrium, ediſſerens: *Cryſagorio*, ait, *illum nuncupavit; cui & alios libros inſcripſit*. 269.

(a) *Diſſ de vita Porphyr cap.* 2.

De-

Ann. Xpi 269. *Dedicat autem illi hujusmodi de causa. Præceptor Crysagorii erat, cumque eum disciplinis imbueret, petiit, ut incendium Ætnæ coram cognosceret. Usque eo profectus fuit. Reperit interea tempus Crysagorius Categorias Aristotelis, quarū mentem nequaquam assequi poterat. Quapropter Porphyrio litteris rem significat peregre tunc degenti, rogatque, ut si incendii naturam explorasset, domum redeat; sin minus, ut introductionem aliquam scribat, cujus ope libri sensum assequeretur. Cumque Porphyrius nedum redire posset, scripsit ei hunc libellum, quem ferme e verbo ad verbum ex Platonis dictis colligit.* Observat Mōgitorius (a) Ammonii locum ab Joanne Baptista Rosario aliter verti: *Porphyrius Crysagorium docebat, cumque ei Mathematica declararet, rogavit Porphyrium, ut de Ætneo igne componeret historiam. Tunc profectus Porphyrius &c.* ex quibus nedum Ætnam prope consideraffe, sed & ejus historiam scripsisse Porphyrium colligimus. An porro incendium examinaverit per agros excurrens, an vero in ipso summo cratere, ex Ammonii verbis satis intelligi non datur. Fortasse montis cacumen ascendit, ibique de igne disseruit, quum apud Historicos nulla id temporis Ætnę eructatio memoretur.

XXXVIII. Probi Principatus Insulæ nostrę infaustissimus, ob Syracusas a Piratis præda cædibusque direptas; at longe teterrimum Diocletiani imperium ob immanem in Ecclesiam, ac Siculos Fideles motam persecutionis procellam, quam Maximinus sua adauxit præsentia, ut colligit ex Græcis Menæis Morabitus, Cæsarem hunc Christiani sanguinis avidissimum cadēte sæculo vidisse Siciliam, atque indoluisse, scribēs.

(a) *Appar. ad Bibl. Sic. §.3.*

CATANA

Anno Xpi 301.

CAP. III.

CATANA
SUB ROMANIS IMPERATORIBUS
AB ANNO CCC. AD CCCXII.

I. NOvo ineunte Sæculo Urbs nostra B. Luciæ Virginis Syracusanæ nobilitatur hospitio. En actæ rei monumentum ex antiquis codicibus apud Cajetanum (a) *Dum per universam Siciliæ provinciam Beatissimæ Virginis Agathæ fama crebesceret, Syracusanus populus per millia prope* XL. *ad Urbem Catanensiũ sitienter pergeret ad sepulchrum S. Virginis Agathæ venerandum, contigit Luciam venerabilem Virginem Syracusanam simul pergere festivitatis gloria invitata, cujus mater Eutichia per annos quatuor fluxu sanguinis fatigata, nullo poterat medicorum remedio sanari. Igitur dum processionis mysteria agerentur, Evangelii lectio fuit recitata, qua legitur fimbriâ tactâ vestimenti Jesu mulier a sanguinis fluxu liberata, dum hæc lectio recitaretur, dixit S. Lucia matri suæ: si credis mater his, quæ leguntur, crede Agatham passam pro Christi nomine hoc meruisse, ut semper in presenti habeat eum, pro cujus nomine passa est. Continge ergo sepulchrum ejus & liberaberis. Igitur cum peractis omnibus populus abscessisset prostraverunt se ante sepulchrum Sanctæ Virginis, mater, & filia, & cœperunt cum lacrimis flagitare suffragium. Interea dum orationis prolixitas tenditur, somno Lucia Virgo corripitur, & videt in*

(a) Tom.p.SS.Sic.

301. *in somnis B. Agatham in medio Angelorum gemmis ornatam stantem, & dicentem sibi : Soror mea Lucia Virgo Dei devota, quid a me petis, quod ipsa poteris præstare continuo? nam & matri tuæ fides subvenit, & ecce jam salvata est. Et sicut per me Catanensium Civitas sublimatur a Christo, ita per te Syracusana Civitas decorabitur, quia jucundum Deo in tua virginitate habitaculum præparasti. His auditis, expergefacta surrexit tremens, & ait matri suæ: Mater mea ecce salva es; per ipsam te deprecor, qui te salvavit orationibus suis, ne tu mihi aliquando sponsum nomines, neque velis de corpore meo posteritatis fructum prolemque mortalitatis inquirere, sed omnia quæ mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ auctorem mortalem hominem, da mihi eunti ad integritatis meæ auctorem Dominum Jesum Christum. Cui mater ejus Eutychia ait; omnia, quæ fuerunt Patris tui, ante novem annos defuncti incontaminata custodiens, ampliavi potius, quam minui patrimonium tuum; mea vero, quæ sunt, vel possunt esse, tu ipsa melius nosti, tege prius oculos meos, & quodcumque tibi placuerit de facultatibus facito.*

II. Eadem habet Codex Græcus. Cur autem ipso sæculi quarti initio hæc retulerim, paucis aperio. In eisdem Actis dixit Paschasio Lucia : *Sacrificium verum, & immaculatum apud Deum hoc est: visitare pupillos, & viduas in tribulatione earum. Ego vero per istos tres annos* (*) *nihil aliud egi, nisi sacrificavi Deo vivo. Jam*

*. *Numerat annum tertiū, inquit Cajetanus, a reditu, ex peregrinatione ad sepulchrum S. Agatha. Quoniam vero Lucia martyrio coronata est, Anno Xpi.* CCCIII. *exeunte, si relegas annos tres, reperies ejus peregrinationum in annum Xpi.* CCCI. *incuntem incidisse.*

quia nihil habeo, quod ſacrificem, me ipſam offero in ſacrificium Deo hoſtiam viventem. Ubi pro ſacrificio bonorum elargitiones pauperibus factas intelligit, qua de cauſſa ab eo, cui deſponſata fuerat, Conſulari Paſchaſio delatam legimus. Atqui per triennium ſacrificiis hujuſmodi vacaſſe ſe dictitans, oſtendit, mox ut Catanâ, ubi divitiis valedixerat, in Patriam rediit, tres circiter annos excurriſſe; quum igitur anno CCCIII. Martyrium ſubjerit, Catanam adire non niſi ſæculi hujus initio potuit. Sæviente alioqui Diocletiani perſecutione omnium immaniſſima ſub extremum ejuſdem Imperii tempus anno CCCIII. & CCCIV. inſolens videtur, quod feſtus natalis dies Agathæ tanta ſollemnitatis pompa, ut in Actis deſcribitur, potuerit Catanæ nedum a Civibus, ſed & a finitimis diſſitiſque populis celebrari. Quod denique Sigebertus Monachus obtrudit: S. Luciam paſſam anno CCCXI. ſcribens, prorſus non cohæret, ut multis oſtendunt laudatus Cajetanus, & de Angelo (*a*)

Ann. Xpi. 301.

(*a*) *In Ann. Sicul. Sec. 4. §. 2.*

III. Anno CCCIV. Sub Calviſiano Conſulari Euplium ſanctiſſimum Diaconum martyrio coronatum Acta exhibent Conſularia a Baronio in Annales Eccleſiaſticos relata, a Cajetano, et aliis exſcripta, quæ in tertiam hujus hiſtoriæ partem rejicimus; Græca hìc ex m. s. Codice S. Salvatoris Meſſanẽſis recitando: (*b*) „ Diocletiano, „ et Maximiano Imperantibus is Idololatriæ furor exarſit, et omnes per Regiones, et Inſulas Idola denuo erigerentur. Hinc Pentagorum quemdam in fines Provinciæ Siculæ Imperatores miſere, cum mandatis, ut in quos nondum animadverſum eſſet, omnino delerentur. Imperatorum Legatus Catanam primùm 304.

(*b*) *Apud Cajetanũ tom. p. SS. Sicul.*

mùm

Anno Xpi. 304.

,, mùm venit. Ingredienti Urbem, quod est ,, sollemne Græcis, Civitas obviam processit, ut ,, Calvisiano placuit, qui statim poni in Achil- ,, leo (*) tribunal suum jubet, eòque populum ,, convocari per præconem. Illic una cum con- ,, sedissent, adstante populo: Omnes ne, Pen- ,, tagorus dixit, Deos nostros colunt? Cui Cal- ,, visianus: Sane omnes, quos pietas tua videt. ,, Tum Pentagorus, cum populum dimitti im- ,, perasset, Calvisiano aperit, quæ ab Imperatori- ,, bus mandata perferret de cęde Christianorum, ,, traditisque edictis, ut ea Calvisianus exeque- ,, retur, ad alias ipse Civitates digressus Agri- ,, gentum meditatus festinabat. Calvisianus igi- ,, tur, cum dæmonum facibus, tum Impetatorum ,, litteris inflammatus, præcipit Apparitoribus, ,, Civitatem, subjectamque regionem diligenter ,, perscrutentur, etsi quem Christianorum repe- ,, riant, adducant illico ad se, quisquis fuisset, ,, cumulatam annonam, honoresque præ cæteris ,, consecuturum. Continuo assistentium quisquam ,, Calvisiano Præsidi dixit: Domine hospes (*) ,, quidam hìc est, cui nomen Euplius: Is libellum ,, habet secum, quo multos in fraude inducit, con- ,, testans magnum esse christianorum Deum. Au- ,, dito Calvisianus plurimum commotus, prope- ,, ratè hominem vinctum adduci coram jubet:

simul

(*) *Achilleus loci nomen erat, in Urbis medio, cujus mentio in vita S Leonis Episc. Cat. ubi Heliodorus Magus, quem in Urbis centro aliunde combustum fuisse constat, a S. Episcopo in locum, cui nomen Achelles deductus dicitur.*

(*) *Græcum Menologium Euplium ex Urbe Catanæ, & Troparion civem Catanens. appellant*; fortasse, *ait Cajetanus*, externus a Gentilibus existimatus est habitu, quo erat indutus.

Ann. Xpi. 304.

„ ſimul ſatellites Civitatem percurrunt, repertumque in cellula B. Euplum Dei Evangelia docentem aggreſſi, vinctum ad tribunal Præſidis ocius trahunt. Impius autem Calviſianus a Dæmone actus, B. Eupli manus, pedeſque vinculis ad genua implicans; Tu ne, inquit, es fraudator Deorum, et Imperatorum contemptor; et quid illud eſt, quod in manu tenebas? Euplus dixit: Lex et teſtamentum Domini Dei mei Jeſu Chriſti, quod iens cubitum, ſurgenſque è ſtrato identidem revolvo. Calviſianus dixit: Immola Diis. Et Euplus: quinam ſunt iſti Dii tui, quibus immolem? Calviſianus: Jovi, inquit, Euſculapio, Dianæ, (*) & Galino. Tum Euplus dixit: Vere in his cæcus es, quod Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum ignoras, qui Cœlum et Terram condidit, hominemque e luto compoſuit; qui Chriſtianos immortalitatis nos veſte induit venerabili, glorioſo, ſuo præfulgente, & incutiente terrorem Baptiſmate. Calviſianus dixit: Nondum tormenta ingreſſus tyrannicè adeo loqueris? Euplus vero dixit: Tormenta tua coronæ meæ ſunt, tibi vero tenebræ, & perditio. Quibus auditis, nequiſſimus Calviſianus furore ſuccenſus a Diabolo parente ſuo, defigi palum jubet, Euplumque ex eo appendi; manus item e ferro confici, iiſque carnes ejus ſedulo dilaniari. Beatus Euplus reſpiciens Cœlum: Domine Jesu Chriſte, dixit, ſi iſti lacerant carnem meam, et nudum, cruentumque ſiſtere ad nefarium tribunal volunt, indue me

(*) *Galinus Græcis eſt Tranquillus. Crediderim Deum, qui mare tranquillum redderet, Galini nomine venire.*

Ann. Xpi. 104.

„ me carne immortalitatis, neque tormenta, quæ
„ parant adversum me, prævalescant. Tunc audi-
„ dita est e Cœlo vox: confide Eupli, et forti ani-
„ mo esto, nam vera illa vestis præparata jam tibi
„ est. Exinde Calvisianus Consularis dixit; quod
„ si velis desistere a nugis istis tuis, agedum acce-
„ de, et sacrifica Diis, ita enim non modica præ-
„ mia assequere ab invictis Imperatoribus, eris-
„ que amicus noster. Euplus dixit: vel ex hoc a-
„ gnosce te ipsum perditissime homo, & opera tua
„ Diaboli esse, quod venerari me Idola præ au-
„ ro, & argento suades. Calvisianus Tyrannus
„ furore percitus, malleos ferreos confici præcepit,
„ iisque B. Eupli tum tibias collidi, tum maxillas
„ contundi. Euplus dixit: Fatue, & amens, quid
„ his me crucias? Tormẽtis aliis, si potes, excrucia.

IV. „ Statim autem Calvisianus Præses vin-
„ ciri B. Euplum jussit, colloque ejus sacrum Christi
„ Evangeliũ alligari, eoque deridiculo in carcerem
„ abire; cujus fores post Eupli ingressum obsi-
„ gnari annulo suo mandavit, insuper excubare
„ milites ad custodiam. (*) Jam dies, noctesque
„ septem B. Euplus in carcere transegerat, cum
„ siti confectus, sublevatis in Cœlum manibus,
„ sic orabat: Dominator Jesu Christe Fili Dei, &
„ verus Deus noster, qui nulli animantium escam
„ negas, qui Hebræorum satiasti sitim, aquis e
„ saxo per Moysen famulum tuum miraculo expres-
„ sis, qui Sansoni fontem, in demortua maxilla, quam
„ fortè arripuerat, aperuisti, qui nos lætificas, in-
„ duisque pretioso Baptismate, quo fluentum Jor-

Eeee dane-

(*) *Sub Ecclesia s. Euplio dicata extra portam Stesichoream ejusdem Martyris carcer præcipua veneratione habetur; Fossulam in eo designant unde aqua emanavit.*

„ daneum, et immortalis vitæ lavacrum hoſtem „ conterens ſcaturire præſtas; Domine Jeſu Chri- „ ſte, vel nunc jube fontem aquæ vivæ, qua „ ſatier, hic prorumpere, ut cognoſcant omnes, „ alium præter te Deum non eſſe. Finita pre- „ ce, ſub carcere repente fons erupit; Ille ve- „ ro Deo gratias agere, conſubſtantialemque, & „ vivificam Trinitatem laudare non deſiſtebat, „ ſimul ineffabilem Dei erga homines charitatem „ ſumma animi jucũditate celebrabat. Septimo ex- „ inde die rurſus impius Calviſianus B. Euplum „ ſiſti vinctum ad tribunal ſuum imperat; neque „ id ſegniter a ſatellitibus præſtitum eſt. Quibus „ fores aperientibus carceris, de improviſo ex- „ undans aqua viſa eſt, quæ, ut B. Euplus, quaſi „ manu increpuit, ſtatim exaruit. Apparitores „ vero, cum quod geſtum erat, vidiſſent, in- „ vicem dicebant: Magnus eſt hujuſce viri Deus. „ Dehinc B. Euplum e cuſtodia ad Præſidem „ Calviſianum adducunt, qui contuitus vultum „ ejus: Vel nunc dixit, immola Diis noſtris, pri- „ uſquam gladio conficiare. At Euplus: Exlex, „ dixit, vecors, miniſter Diaboli, qui in eo- „ dem throno præſides, quiſnam deſerta luce „ diei graditur in tenebris? Calviſianus dicto tur- „ batus præcipit apparitoribus, vincirent Euplũ, „ unciſque ferreis aures ejus lacerarent. Cum „ reduceretur ad tribunal, univerſus populus „ quaſi ad celebre ſpectaculum eò convenit. Ne- „ quiſſimus autem Calviſianus medio diei ſel- „ lam ſuam juxta carcerem locarat; ubi cum „ ſediſſet, ſanctiſſimum Euplum capite plecti ju- „ bet. Sed B. Euplus Calviſianum rogans, ut „ ad orandum ſibi tempus concederetur, aper- „ to ſacroſancto Evangelio, mirabilia Domini no- ſtri

Ann. Xpi 304.

Anno Xpi 304. „ stri Jesu Christi mysteria enarrare cœpit, quo
„ factum est, ut per ipsum plurimi de plebe
„ fidem receperint. Dein intentus in preces vo-
„ cem hanc de cœlo audivit: Bono Euple,
„ animo esto. Beatus es, veni & cum his,
„ qui in vita complaciti mihi sunt, requiesce.
„ Qua accepta voce gladio percussus est. Pre-
„ tiosas ejus reliquias dilecti Christo Monachi,
„ quidam honesto loco posuere. Ubi frequen-
„ tes morborum curationes beneficio ejus præ-
„ stantur. Beatus Euplus martyrium laudabili
„ confessione consũmavit pridie Idus Augusti:
„ Impp. impiis Diocletiano, & Maximiano, re-
„ gnante vero in nobis Dño Jesu Christo.

V. Breviarium Gallicanum de morte Euplii hæc habet: *Sub Diocletiano nonies, & Maximiano septies Consulibus pridie Idus Augusti in Civitate Cathanensium apud Siciliam, cum esset B. Euplus extra velum secretarii, exclamavit dicens: Christianus sum, & pro Christi nomine mori desidero. Audiens hæc Calvisianus Consularis dixit, ingrediatur qui clamavit. Et cum ingressus fuisset B. Euplus Evangelia portans, dixit Consularis: Torqueatur, quousque confiteatur, se Diis sacrificaturum. Sed cum nihil proficeret, jussit eum decollari, & facta prius oratione paravit cervicem; & septies a nullo potuit amputari, nec lædi collum ejus. Ob quod spectaculum illa hora multi crediderunt in Christum. Et cum iterum orasset, ut cum SS. Martyribus coronam acciperet, extensa cervice, excepit gladium. Et statim de collo ejus columba candida exiens tanquam nix cœlos penetravit. Et vox de cœlo dicens: Euple, famule Dei veni, accipe coronam certaminis feliciter consummati.*

Varias

VI. Varias porro animadversiones Actis S. Euplii cum Latinis, tum Græcis elucidandis edidit Cajetanus, illudque in primis de Anno martyrii discutit, quanam ratione Diocletiano octies Consule, Christi CCCIII. mense Augusti Calvisianus Siciliæ Consularis Catanæ, proximo vero Decēbri Paschasius Syracusis dicatur. *Nam is accusatus est a Siculis, quod Provinciam prædatus esset, & nonnullis ante demortuam Luciam menses delatus erat in judicium ad Imperatores, sive ad Senatum, quare non videtur Calvisiano succedere potuisse, qui Augusto mense Siciliam administrabat. Nam si ab Idibus Decembris, quibus Paschasius Consularis Romam vinctus deductus est, demas eos dies, quibus accusationes provincialium e Sicilia in Urbem delatæ, cognitæque a Senatu, eosque item dies, qui intercessere, donec ab Urbe missi, qui comprehenderent, in insulam pervenerint (duos aut tres menses fuisse saltem dicendum) quid temporis administratæ Reipublicæ Paschasio dabis! Vix menses duos; Brevissimo hoc tempore, tot avaritiæ exēpla, tot scelera patrasse, ut a Provincia dimoveri, vinciri, damnarique meruerit, non videtur verosimile. Quin inde revinci potius arbitror: Paschasium aliquot ante annos Siciliam rexisse; Calvisianum vero successisse Paschasio, ac proin S. Euplii martyrium in annum consequentem rejiciendum, scribendumque his actibus Diocletiano 9. & Maximiano* 8. In Gallicano Breviario, ut vidimus, ita scriptum, *Diocletiano*, nempè, *nonies*: quamvis error irrepserit in Maximiani Consulatum, qui octavus, non septimus fuit. In m. s. Vallicellensi, & Colbertino Acta Latina nonum etiam Diocletiani, atque octavum Maximiani

Anno Xpi 304. ximiani, exhibent Consulatum. Hinc Clarissimus Mambritius, Rumartius, Tillemontius, Fleury, aliique Recentiores cum Bollandistis Euplii martyrium in annum CCCIV. referunt. Ergo Lucia primo persecutionis anno sub Paschasio, quo exauctorato, Calvisianus Provinciam administrandam suscepit, ac sub eo Euplius martyr effectus. Idipsum Pentagori Legatio evincit *cum mandatis*, ut Græca habent Acta, *ut in quos nondum animadversum esset, omnino delerentur*. Ante Calvisianum igitur Persecutio Diocletiani in Christianos desævire cœperat. At hæc, ut Valesius (a) scribit, & Eruditi omnes hodie contra Baronium, & Petavium censent, Christi anno CCCIII. initium sumsit; Euplii proinde triumphus in posteriorem incidit.

(a) *In notis ad Eusebii chron. lib. 8.*

VII. Jamvero in *Cellula* S. Martyrem a militibus inventum acta referunt, sed in Græco est in *Cellio*. An loci nomen, an Monasticum cubiculum? *Cellium* quippe est Monachorum cellula. *Igitur inclinat animus*, prosequitur Animadversor, *ut e monasterio S. Euplium extractum censeam; ac præterea moveor, quod extremis Actis dicitur: Corpus S. Euplii a duobus monachis honestè conditum, qui sane ex eadem B. Euplii familia esse debuerunt*. An insolens pro illo ævo Monasterii nomen? Laudatus equidem Cajetanus in Isagoge ad Siculam Historiam (b) in Christi annum nonagesimum Monachorum initia in Sicilia rejicit, ac monasterium in monte Crotaleo, cui præerat Agatho intrudit. Mox Tauromenii S. Niconem Monachos adlegisse ferme ad centum, scribit, qui Martyres dehinc sunt effecti. Rursus Valeriani, & Gallieni tempore monasterii S. Stephani in pago, cui nomen

(b) *Cap. 41. fol. 34.*

Anno Xpi. 304.

Tyro meminit; Conjecturam denique ex hac ipsa S. Euplii vita, de Cellio ac monachis in ea memoratis, in medium adducit. Sed ut verum fatear, quæ Cajetanus congerit Criticis minime probantur: *Quod ad originem spectat monasticam*, inquit Thomassinus (a) *jam præsumptum illud animo est ac omnino exploratum, non potuisse eam ante Ecclesiæ pacem Imperio Constantini partam efflorescere. Detonuisset persecutionum crebra tempestas in hæc Christianæ pietatis sacraria, utque eorum originem siluisset Historia, non tacuisset certe ruinam. Cogimur ergo confiteri cum Hieronymo, & antiquis Patribus Ecclesiæ incunabula monastici instituti in ipsis Constantini Imperii primordiis collocanda esse.* Italia porro ex eodem Thomassino, hoc divino semine non ante fœcundari cœpit, quam Athanasius B. Antonii vitam Romam inferret; Ex Italia in adjacentes Insulas facilis ac brevis trajectus, quæ sanctimoniæ monasticæ deinceps fœcundissima fuere seminaria. Non inficiar quosdam Ascetarum more in Ecclesiæ primordiis vixisse; at sub Regula & congregatione, speciali veste, exercitationibus, officiisque ad certas horas alligatis, & sui semper simillimis, scholis, coloniis, cœnobiis, id nusquam nisi post Antonium. Neque illa, quæ Cajetanus ex Actis martyrum profert, aliique, & novissime Benvenutus (b) ex ipsa Euplii historia, congerunt, obsistere; Acta enim Græca mendis respersa, ut communiter Eruditi sentiunt, ac sublestæ fidei censẽda. Sed hæc longius, quam par erat, me ab instituto revocarunt.

(a) *Tom. p. discipl. Eccl. lib. 3. cap. 12. n. 5.*

(b) *De Com vita Cleric. sec. 3. cap. 5.*

VIII. Euplii Carcer superstes adhuc. Ejus parieti orientali ædicula sive loculamentum inest

Ann. Xpi. 304. est, ubi columella opere Corinthio (æris Corinthii legit de Angelo) in qua, fama est, simulacrum Idoli insedisse; quod Euplius suis subvertit precibus; compulsus enim, ut vulgo tradunt, exhibentque antiquæ Icones, a Tyranno thus Dæmoni adolere, mox ut thuribulum duxit, Idolum corruit. Columellam in foro olim constitutam tradit Cajetanus, translatamque, & locatam in carcere docebat inscriptio, quam alibi dabimus, quum de hoc carcere fusius agemus.

IX. De mortis die dissidium inter Agiographos, sed levioris certè momenti. Surius enim ex Metaphraste *Euplii martyrium*, scribit, *ac sancta confessio completa est die xi Augusti.* Consonat Menologium Cardinalis Sirleti: *Die xi. Augusti* S. *Martyris Eupli*. Apud Tillemontium dies XXIX. Aprilis adsignatur primæ Euplii interrogationi, secundæ vero dies XII. Augusti, qua et mortuus. Codex, unde Acta a nobis recitata exscripsit Cajetanus, in diem Augusti IV. videtur quæstionem primam rejicere, mortem in XV. S. Notcherus denique in suo Martyrologio detruncatum die XI. sepultum sequenti scribit. An hæc verior Opinio, quæ & aliorum diversas conciliat?

X. Age vero, quæ in laudato sæpius S. Hjeronymi Martyrologio leguntur, paucis fortasse ex nostris civibus nota, prodamus. Consignantur in eo passæ cum Euplio Veneria, & Nericia, an Virgines? Siculæ et Catanenses. At quia de illis mentio in Latinis Actis nulla, ideo eodem die, sed non eodem anno eas martyrium subiisse, credit Tillemontius (a) Vereciam seu Nericiam, & Veneriam Syriæ tribui in vetusto Antuerpiensi Martyrologio scribit Franciscus Floren-

(a) In notis ad vitams. Euplii

Ann. Xpi 304.

(a) In notis ad Martyrol. Hieronymi.

rentinus (a) *Ex silentio scriptorum, qui Euplio diacono Siculo socios non adduxit, Nericiam, & Veneriam dubitari posset alterius provinciæ fuisse indigenas; nisi id apertè doceret ms. vetustissimum Antuerpiense, in quo cum aliis Verecia, non Nericia, Syriæ, non Siciliæ adscribitur; quamvis ex proxima repetita Syriæ voce hæsitatio prorsus nō tollatur.*

XI. Idem Florentinus S. Serapionem Episcocum, & martyrem post Euplium diaconum statuit, cujus est apud scriptores sacros die XI. vel XII. Septembris memoria: En illius verba ad eumdem diem: *In Civitate Catana Eupli diaconi, & Serapionis Episcopi martyris. De Euplo diacono egimus ad diem 12. Augusti. Certaminis in eadem Urbe Catana socium Eupli diaconi fuisse Serapionem Episcopum improbabile non est; Quos, licet diversâ die martyrium consummaverint, disiungere tamen noluerint, qui Martyrologium scripserint; unde in die natalis S. Serapionis Episcopi Euplum ejusdem diaconum iterata veneratione addiderint.* Idipsum antea adnotaverat pridie Idus Augusti, de Euplio scribens: *die XII. Septembris Catanæ cum Euplo Serapion etiam Episcopus additur.* Cajetanus (b) Euplium diaconum die XII. Septembris in sacris fastis memoratum confessorem credit ab Euplio diacono, & martyre diversum, & Serapionem Episcopum, a Ferrario inter martyres, nescit, quo fundamento locatum, quum in Adonis, Maurolyci, & Galesini Martyrologiis simpliciter legatur: *In Sicilia Civitate Catana SS. Eupli*, & *Serapionis*. Hinc ambos incertæ ætatis, ac ævi inferioris dicit. In Hjeronymiano demum Martyrologio, quod Acherius edidit. *In Sicilia Civitate Cathenas* SS. *Eupli diaconi, et Serapionis* Episcopi, *magni*. An hæc vox *Magni* Amanuen-

(b) Tom. 2. ss. fog. 32.

Ann. Xpi. 304. nuenſium vitio irrepſerit loco *Martyris*? Anceps igitur animi Serapionem per hæc tempora ſtatuo, rurſuſque de eo ſub octavi ſæculi finem.

XII. Morte etiam affectos ſexdecim illos ſanctos Martyres, de quibus ad annum LXIV. in hac Diocletiani perſecutione nonnulli contendunt, atque ita in Catanenſi Eccleſia diu traditum affirmant. Per idem denique tempus S. Felix Thibarenſis in Africa Epiſcopus per dies aliquot Catanæ a piis fidelibus hoſpitio recipitur, dum e ſede ſua Romam vinctus navi veheretur. Acta apud Surium: *Jejunus* Felix *in portum pervenit, & in Civitate Agrigento exceptus eſt a fratribus cum ſummo honore, inde venerunt in Civitatem nomine Catanam, ubi ſimiliter ſunt excepti; inde Meſſanam, inde Tauromenium, ibi ſimiliter ſunt excepti, poſtea per fretum navigaverunt in partes Lucaniæ*. Corrigit de Angelo Acta, quum enim excedenti Catanâ primo Tauromenium, inde Meſſana occurrat, hinc Tauromenium primo, mox adiiſſe Meſſanam S. Epiſcopum ſcribit. Acta ejuſdem Felicis apud Ballutium tom. 2. Miſcel: & Acherium in Spicilegio, de appulſu in Siciliam nullam ingerunt mentionem.

CAP. IV.

Anno Xpi. 312.

CATANA

SUB ROMANIS IMPERATORIBUS

AB ANNO CCCXII. AD CCCCLIV.

I. AD Catanenſis Eccleſiæ clavum ſub ipſis Conſtantini Magni Imperii initiis ſediſſe S. Severinum Acta translationis S. Agrippinæ Virg. & Mar. Romanæ teſtantur: Ergo *ædificata ab Euprepia Eccleſia*, *ac* S. *Severino Catanenſi Epiſcopo ad id muneris accerſito conſecratur in honorem Dei*, *& Martyris Agrippinæ* VI. *Idus Junii*, *Imperatore Conſtantino*, *& quieſcente per Dei beneficium Eccleſia*. Memoratur noſter Epiſcopus Cajetano, Pirro, Groſſo, & aliis, qui nedum S. Agrippinæ ædem Mænis illum conſecraſſe, ſed ejuſdem Sanctæ Virginis Corpus ſollemni ritu depoſuiſſe anno circiter CCCXII. ſcribunt. Severini ad cœlum tranſitum die VIII. Junii annua celebritate Catanenſis Eccleſia venerabatur, ejuſque vitam ex antiquis erutam monumentis penes Cajetanum aſſervatam tradidit Groſſus. Verum in opere, quod lucem jam adſpexit, nihil tale editum, doletque Author, de Severino ſcribens, quod preter memoriam nominis, ævique, quo vixit, cætera longe potiora, ne poſteris memorarentur, tempora obliterarunt.

II. Per idem tempus munifica Conſtantini Sacris Romanæ Eccleſiæ ædibus donatio inter

Ann. Xpi. 324. ter alia bona *Massam* (*) recenset *in Castis*, seu *in Capris*, ut apud Labeum legitur, *in territorio Catanensi præstantem solidos mille*, & *Massam Trapeas in eodem etiam territorio præstantē solidos mille sexcentum & quinquaginta*. Est in agro Catanensi sub Ætna amplissimus fundus *Capraria* appellatus. An idem, qui Romanæ Ecclesiæ a Constantino legatus, retinet adhuc fortasse nomenclaturam? *Massam Trapeas* eo in loco sitam putat Grossus, ubi nunc pagus, cui a Trapeto nomen. Illud non omittendum, nullibi ditiores fundos in laudata Constantini donatione Ecclesiæ Romanæ adsignatos; præstabant quippe solidos (*) bis mille sexcentos & quinquaginta, quos neque Sardiniæ insula, neque horti, & agri intra Romanos fines conclusi reddebant. Catanenses Massæ servitio luminum deputatæ; Romani redditus bis mille tercentos solidos non excedentes sacro fonti cum aliis adsignati. Donationem hanc anno CCCXXIV. reponit Baronius.

III. Jamvero ejusdem Magni Constantini opera apud Niceam Generale Concilium tercentum, & amplius Episcoporum adversus Arium cogitur, inter quos Siculos etiam assedisse cum aliis Occidentalibus ex uno Capitone Siculo incertæ sedis ab Athanasio memorato colligunt Historici, quamvis in ejusdem Concilii actis Occidentalium nomina exciderint. Damnato Ario, ac Fidei Catholicæ articulis firmatis, Nostri e Syn-

(*) *Est Massa Mansus, seu fundus, possessio, villa, unde Massarius, et lingua vernacula Massaria.*

(*) *Est solidus 72. portio libræ auri, seu sexta unciæ pars, ut Joannes Fridericus Gnovius lib. 4. de veteri pecunia cap. 15. statuit, ac Juliis Romanis 15. respondet.*

(a) Appar. ad Bibl. §. 4. Cajeta. Isag. c. 36.

Synodo reduces, teste Mongitorio (a) Provinciale Concilium convocarunt, quæque in Niceno universali rite sunt constituta, Nicenæ fidei formula suis proposita, confirmarunt, ut ex Epistola ejusdem Athanasii ad Africæ Episcopos colligitur. Ann. Xp

IV. Anno CCCXXXVII. Constantinus Imperator tribus filiis Imperio diviso, e vivis excessit, Sicilia Constanti obvenit, quo mortuo Cōstantio paruit. Sub eo Sardicense Concilium congregatum, assidentibus inter tercentos sexaginta duos Patres Siculis etiam Episcopis (b) Athanasium restituit, damnatisque iterum Arii dogmatis Nicenam fidem probavit. Post Constantium Julianus Orbis regimen assecutus blādum in Christi fideles, sed eo perniciosius bellū indixit. Notat Libanius Sophista apud Carusium (c) Juliani ætate plures atque insigniores Siciliæ Urbes terremotu periisse. An etiam Catana? magnamque annonæ penuriam universum pene imperium devastasse. Periit Julianus biennio nondum Imperii exacto, post quem Jovinianus optimus Princeps mensibus octo obtinuit. Huic in Occidente Valentinianus studio in Fidem Catholicam commendandus, in Oriente vero Valens vitiis, crudelitate, atque Ariana perfidia insignis, successores designantur.

337

363

(b) Cajet. loc. cit. Angelo An. Sic. Sec. 5. §. p.

(c) Sic. Hist. lib. 1.

V. Sub idem tempus altera in Sicilia Provincialis Synodus coacta Nicenam fidem denuo firmavit; At Macedonianos per dolum ad communionem admisit. De ea in Actis Conciliorum Labeanæ editionis Tom. 2. Terræmotus etiam ingens Urbem, ac Siciliam rursus, teste Paulo Diacono adeo concussit, ut mare littus prætergressum, Urbesque innumeræ solo equatæ ingentem populi multitudinem absumpserint. Hisce

Ann. Xpi. sce malis, cladibusque subjectam Catanam suspicari; culpanda tamen scriptorum incuria, ac temporum calamitas, quod nedum Catanæ, sed & totius Insulæ memorabilia toto hoc sæculo, alto premantur silentio. Vix enim credibile, ut cætera omittam, Ætnæ incendia a Decii tempore ad hanc usque ætatem siluisse.

375. VI. Valentinianum Gratianus, & Valentinianus II. ejus filii excepere; sub quorum Imperio Occidentis Provinciæ, atque in primis Sicilia sæva contagione depopulatæ. Gratianus porro oneri impar Theodosium regni socium sibi adscivit, in quo uno tandem rerum summa coaluit usque
395. ad Anni CCCXCV. initium, quo Arcadius, & Honorius Theodosii filii, ille Orientis, hic Occidentis regimen sunt nacti. Honorius lege undique lata anno CCCXCVIII. cultum idolorum
398. gravissimis pœnis indictis damnavit, diruique delubra præcepit. Tunc, si Carusio credimus (a) celebris Deorum Palicorum ara, ac templum, quæ in finibus, ut alibi diximus, Catanæ sita, atque alibi passim per Insulam Dæmonum ædes solo æquatæ, quarum aliquot sacrificio, cultoribusque profanis destitutæ Christiano ritu initiantur.

VII. Insequens *Sæculum* orbi, & Siciliæ infaustum; parum quippe abfuit, quin Pelagiana Hæresi, quæ altas ubique egerat radices, tota Insula inficeretur. Mox Alarici Gothorum Regis minis tentata, non sine prodigio a barbarorum incursionibus servatur. Hinc Paulus Diaconus (b) *Gothi*, ait, *per Campaniam, Lucaniam, Brutiumque simili strage debacchantes Rhegium pervenere, in* Siciliam *transfretare cogitantes, qui cum transmeare ascensis navibus vellent, per-*

(a) Sic. Hist. lib. 9.

(b) Lib. 3. de Bel. Gothico.

Hhhh *pessi*

pessi naufragium, plures suorum amiserunt. Alaricus inter hæc, et dum quid ageret deliberaret, apud Cosentiam morte subita defunctus est. Sed Photius in Bibliotheca ex mente Olympiodori rem ita enarrat. *Rhegium Metropolis est Brutiorum. Ibi hoc pacto refert Historicus, Alaricum, dum in Siciliam trajicere parat, territum fuisse. Statua enim, inquit, inaugurata ibi stans trajectum vetabat. Fuerat vero hæc, ut fabulantur, ab antiquis inaugurata, cum ut Ætnæ montis ignes averteret, tum ut maris transitu barbaros prohiberet, altero enim pede perpetuum ignem, altero vero perennem aquam premebat. Ea igitur statua confracta, tandem, & Ætnæo igne, & a Barbaris Siciliam accepisse. Eversam vero statuam ab Asclepio, qui in Sicilia possessionum Constantis, & Placidiæ Curator erat.* Quæ profecto non arguunt statuam ad orientale Siciliæ littus stetisse, et ab Ætna inflammatam, ut Georgius Gualtherius interpretatur (a) Nec vero in Insulę commodum locari potuit; *quò enim in alieno eam collocassent solo!* ait Avercampus (b) *verùm in ipsius Rhegii, ne scilicet vel Ætna mons limites supergressa, ipsam afflaret Rhegium, vel mare exuberans fines inundaret; quasi ita ignis alteri pedis aquam restingueret, aqua vero alteri pedis pariter ignem.* Quamvis autem hæc ex vana gentium superstitione conficta observet, passam tamen fuisse damnum ex Ætnæ incendiis Siciliam laudatus colligit Carrera circa annum ccccxx. Idque ex Olympiodori verbis apud Photiū colligit. Potissimum, quod Barbaricæ incursiones tot per Siciliam consequutis temporibus fuere, ut sinceram circa Ætnæa incendia Historici fidem arguere non immerito liceat; quamvis in caussa

Ann. Xpi. 410.

420.

(a) *In Tab. Sicil. cap. 19.*

(b) *Mon. Ætnæ lib. 1. cap. 13.*

Anno Xpi. caussa adsignanda, ad statuæ scilicet subversionem cum clades, tum ignes referens, calamo Olympiodorus uti Ethnicus cespitaverit.

423. VIII. Honorio Imperatore mortuo Theodosius, qui loco Arcadii Patris in Oriente regnabat Valentinianum III. adhuc quinquennem Cæsaris donatum titulo in Italiam misit anno CCCCXXIII; qui mox Augustus salutatus sub Placidiæ Matris tutela regimen assumpsit. Sub eo an-

430. no CCCCXXX. Domninum Catanensem Episcopum quartum post Beryllum nostri statuunt, atque œcumenicæ Ephesinæ Synodo sub Cælestino primo indictę interfuisse credunt. Grossus superstitem ad annum CCCCLI. quo Chalcedonense Concilium celebratum, facit, sed labitur; inter Patres enim Chalcedonensis Domnini Episcopi nomen desideratur. Relata in eo Ephesini Actio cum Domnini subscriptione erroris caussa Grosso fuit; At Pirrus, et Cutellius in ms. Catanensium Episcoporum Catalogo id advertunt, ac inter Ephesinos Patres enumerant quidem, neutiquam vero inter Chalcedonenses. Verumenimvero ab exemplari codice Conciliorum *Surianæ* editionis deceptos ita scripsisse constat; in quo Actione prima Concilii Chalcedonensis relegitur Actio sexta Ephesini cum subscriptionibus, ac in his Domninus *Carthanensis*, sive ut in margine notatur, *Catanensis Episcopus* refertur. Collatis porro aliis Ephesinæ Synodi Actionibus, Domninus quidem subscriptus legitur, at modo Episcopus *Cotiæ*, nunc *Catanæ*, seu *Cothiæi Provinciæ Phrygiæ Salutaris* dicitur. Quod ergo in relatione Actionis sextæ facta in Chalcedonensi *Carthanensis*, seu *Catanensis* vocetur, amanuensium incuriæ tribuendum.

Cæte-

IX. Cæterum in Labeana noviſſima editione, quæ aliis correctior, *Catanæ*, *Cotyæi*, *&* *Cutiæ* Epiſcopus Domninus appellatur, etſi Actione prima Domnini loco *Rheginus Conſtantiæ*, & in margine *Cattaniæ* ſubſcribat. At quis Rheginum ideo Catanenſibus Epiſcopis accenſeat? Denique in ipſo Concilio Chalcedonenſi juxta Labeanam Chryſogonus Presbyter Actione ſecunda, & ſexta locum tenens Pauli *Catanenſis* Epiſcopi ſubſcribit, & alibi *Cantanenſis*, *Cantani Candiæ* dicitur; neque idcirco Paulum nobis uſurpamus. Variant, inquies, Exemplaria, nec certum omnino, cui ſtandum. Quid, ſi Eccleſiaſtica refragatur hiſtoria? *In Synodo Epheſina*, ait Thomas de Angelo, *Domninum occidentalem Epiſcopum conſtituere, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ veritatem non redolet; cum eodem anno Cæleſtinus Romanus Pontifex ſacra Theodoſii Imperatoris accepta, Occidentalium Epiſcoporum conventum Romæ peregerit; & in eo ſoli Legati ex occidentalibus ſelecti Archadius, & Projectus Epiſcopi, & Philippus Presbyter, atque in Orientem miſſi, qui Cæleſtini Pontificis vices in Epheſino Concilio ſubirent ex ſolis Orientalibus congregato*. Id vero ex relatione Concilii ad Imperat: quæ prope finem Actionis 3. nectitur, ex Pagio, & de Alexandro, aliiſque colligit. Quæ quum ita ſint, ac veritati magis conſonum videatur Domninum expungere, non eſt, cur illum nobis adjudicemus. *Ann. Xpi.* 430.

X. Sub Valentiniano primus in Inſulam Vandalorum incurſus, quem alii CCCCXXXVI. ſalutis anno, nonnulli poſt triennium reponunt, Caſſiodorius vero in CCCCXL. rejicit. Eo maritimæ Urbes more piratico depopulatæ, ac Panormus obſidione preſſa. Verùm Caſſiodorio ſenio- 436.

re

Ann. Xpi. re Duce Barbari majori ex parte in fugam acti,
440. armisque deleti, reliqui cum Genserico eorum Rege in Africam ad propria tuenda sunt revocati. Necdiu, iterum redeuntes, tandem san-
442. cito fœdere recesserunt, unde optata Siculis trãquillitas eluxit.

XI. Hac frui pace vix porro datum; quan-
454. doquidem Valentiniano occiso, Gensericus spreta pacis religione ad Siciliæ prædam animum adjecit. *Post mortem vero Valentiniani* inquit, Procopius (*a*) *aliquot annos Veris tempore longas fecit prædando, aut populando excursiones, nunc in Siciliam, nunc in Italiam, Civitates insuper partim diripiendo, partim solo æquando; Ubi vero omnia delevit, ad Orientis conversus imperium, Illiricum omne simul, & Peloponnesum, hisque adjacentes Insulas cum reliqua Græcia invadit. Ad Italiam rursus Siciliamque revertens, si quid erat reliquum diripuit.* Ab hoc sane tempore Sicilia pene sub Vandalis, & Gothis principibus jugo barbarico oppressa diu ingemuit.

CAP. V.

CATANA

SUB REGIBUS VANDALIS, ET GOTHIS.

I. SIciliæ insulam post Valentiniani cædem Gensericum obtinuisse, ac superbe defendisse Victor Africanus testatur, & Paschasini Lilybetani Episcopi ad Leonem Pontificem docet Epistola, qua ille nuditatem suã, durissimamque deplorat captivitatem (a) sub Vandalorum jugo. Severo Principe, Marcellinus Patricius tanta clade Vandalos contrivit, ut tantum non deleverit, ac Flavii Ricimeris opera anno CCCCLXVIII. Gensericus ipse ad Agrigentũ, cesus fugatusque dicitur apud Sidonium Apollinarem. Eumdem denique, post ejectum Augustulum ultimum Occidentis Imperatorem, Odoacri, cui tota pene Italia subdebatur, Siciliæ insulam vendidisse, refert Tillemontius. Quæ sane evincunt Vandalos ad annum CCCCLXXVII. Varia fortuna Siciliæ Regnum tenuisse, tandemq: Odoacri cessisse.

Anno Xpi. 461. 468. 477.

(a) *Epist S. Leonis post 63.*

II. Odoacre occiso Theodoricus Italia potitus, quò Regni Italici fines amplificaret, Siciliam magna classe adortus eam tandem cum circumjacentibus insulis suo adjecit Imperio, ut scribit Fazellus (b) & Cassiodorium juniorem, qui erat illi a secretis, ad turbas aliquot sedandas, eò non multopost ablegavit, ut ex Epistola tertia libri primi ejusdem Cassiodorii colligitur. Anno 493.

(b) *Dec. 2. lib. 5. cap. 3.*

circiter

Anno Xti. 498. circiter CCCCXCVIII. Senatus Populusque Catanensis ab Theodorico Rege expetiit, ut diruti Amphitheatri ruderibus ad Urbis mœnia reparanda uterentur. Quibus ille rescripsit sub hac forma. *Honoratis Possessoribus, Defensoribus, & Curialibus* (*) *Catanensis Civitatis Theodoricus Rex: Optabilis nobis est & grata devotio, quæ bonam præcesserit jussionem; & merito acceptum redditur, si id quod possumus imperare poscatur. Felicitas enim Regnantis est, famulantes amare, quod expedit, quando nobis labor cogitationis aufertur, dum subditi sibi profutura disponunt. Atque ideo suggestionis vestræ tenore comperto, quam charitate civica in communiendis mœnibus suscepistis, absolutam hujus rei vobis censemus esse licentiam. Nec quicquam de hoc revereamini, unde gratiæ nostræ expectare præmia mox debetis. Vestra enim munitio nostra est nihilominus fortitudo, & quidquid vos ab incerto eripit, famam nostræ defensionis extendit; saxa ergo, quæ suggeritis de Amphitheatro longa vetustate collapsa, nec aliquid ornatui publico jam prodesse, nisi solas turpes ruinas ostendere, licentiam vobis eorum, in usus dumtaxat publicos damus, ut in murorum faciem surgat, quod non potest prodesse si jaceat. Quo circa perficite confidenter quidquid cautio ad munimen, quidquid ornatus expetit ad decorem: tantum nobis scituri gratum fore, quod facitis, quantum exinde gratia se vestræ Civitatis extulerit.* (a)

515. III. Sub eodem Theodorico Seculi sexti initio Fortunatus Catanensis Episcopus effloruit. An etiam origine noster? Hunc Ormisda Romanus

(a) Cassiod. lib. 3. Var. Epist. 49.

(*) *Magistratus Catanæ Possessores, Defensores, & Curiales hic intelligit.*

manus Pontifex cum Ennodio Ticinensi Episcopo Viro clarissimo, sanctitate ac doctrina celeberrimo, Venantio Presbytero, & Vitaliano Diacono ad Anastasium Imperatorem Eutichiana hæresi infectum Legatum transmisit ad explorandum, num res ab eodem Imperatore, qui ad Concilium Generale Pontificem invitaverat, serio ageretur, paratumque eum invenirent, ad Concilii Chalcedonensis professionem, & S. Leonis Epistolam recipiendam. Constantinopolim ergo legati appulsi, a vaferrimo subdoloque Principe excepti, summisque honoribus decorati, omnia pene ad votum obtinuisse sunt visi. Simulata enim pietate, ut infensum sibi populum conciliaret, militesque adversantes ad destituta signa revocaret, articulis fermè omnibus ab Legatis exhibitis ille subscribens, atque Ormisdæ postulatis libentissime acquiescens, uni tantum dissensit, quod Byzantino catholico populo ingratum esse sciebat, de Acacii nomine olim Episcopo ejusdem urbis damnando. Quam nactus ad Orthodoxos fallendos opportunitatem, quum temporis dilatio ad suam causam conduceret, Legatos bona spe innutritos ad sequentem usque æstatem retinuit, omnibusque humanitatis officiis est prosecutus. Hæc Baronius (a) qui Miscellæ Historiæ authorem arguit, nedum salubria Legatorum monita sprevisse Augustum, sed eos potius e suo conspectu non sine contumeliis expulisse, scribentem. Quæ sanè secundę legationi ab eodem Ormisda institutæ conveniunt. Vitandus hinc Grossus, qui etiam secundam cum prima legatione confundens, plura infarcit, quæ nostrum Fortunatū prorsus dedecēt.

Ann. Xp 515.

(a) Tom.6.Annal. ad ann. 515.

Sequenti

Ann. Xpi. 516. IV. Sequenti anno detentos diu Fortunatum ac socios, magna spe alitos uniendæ Ecclesiæ, Anastasius dimisit, illisque Theopompum Domesticorum Comitem, & Severianum sacri Consistorii Præfectum suos ad Ormisdam Legatos addidit una cum litteris, in quibus suam Imperator confessionem inseruit. Hæc adeo sincera cuique videbatur, ut si rerum eventus dictorum fidem probasset; haud re inconfecta rediisse bona fide Legatos Author Libri Pontificalis diceret (a) Profecto enim in Augusti mentem penetrare solius erat Dei; neque de illius perfidia Pontifex ipse edoctus antea novit, quo blandimenta tenderent, quæve venena sub honorificæ Legationis melle delitescerent, nisi postquam Comites a fide alienos, atque hæreseos Eutichianæ defensores didicisset. Hæc paullo fusius recitata, ut Fortunati nostri Legatio, atque in Ecclesiam merita innotescant; nec enim leve Urbis Catanæ ornamentum Fortunatum Episcopum habuisse. Cæterum si ex Ennodii Ticinensis virtute Fortunati collegæ pensare merita velimus, hunc profecto nulli ex nostris Episcopis, aut saltem paucis comparabimus. De eo S. Gregorius Papa in Dialogis, Philippus Bergomensis in Chronico, & Genebardus, Episcopum Fortunatum multa prosa, ac versu scripsisse, quibus Ecclesiam illustravit, asserens in Chronico. Ennodii Elogium ac vitam habes apud Sirmondum, qui ejusdem edidit opera.

(a) *Anast. Bibli. in vita Horm.*

526. V. Longum Theodorici Regnum Italiæ ac *S*iciliæ diuturnam peperit pacem. Eo autem e vivis excedente Christi anno DXXVI. penes Amalasuntham imperii summa stetit, quæ pro filio Athalarico adhuc puero administravit. Hæc

cum Justiniano Orientis Imperatore amicitias junxit, ac diu coluit; Hinc quum ad Africam expugnandam a Gilimere Vandalorum Rege oppressam, Bellisarium anno DXXXIV. ille immisisset, ut commeatum, suppetiasque classi circum Insulæ littora enaviganti juxto exoluto pretio Siculi suppeditarent, ab ea expetiit, atque impetravit. Movit autem Bellisarius Methone cum navibus, & primo Zacinthum venit, mox levi vento, diebus sexdecim, in Siciliam delatus Ætnæ montis fines, & Catanæ forte littus attigit, unde Procopium Syracusas clam visitatum misit, tandemque in Africam vectus illam in libertatem asseruit. Ann. Xpi 534.

VI. Athalaricus vix decimum, & sextum ætatis, atque octavum Regni annum emensus, ante matrem fato functus est. Hæc vero Gothos verita, in Theodorum consobrinum Theodorici nepotem sceptrũ transtulit, cũ quo & thorum communicavit. Sed homo pecuniæ avidus, regnandi ignarus, eò præter spem evectus, egregiam feminam, ac de se optimè meritam in Vulsini Lacus insulam prius relegatam occidi jussit. 535.

VII. Amalasunthæ necem ulturus Justinianus Petri Legati opera restitui sibi a Theodoro Italiam, Siciliamque expostulat, quod si abnuat, bello se eas repetiturum minatur. Ille pertæsus belli incommodi, ac sibi metuens, certis sub conditionibus assensit; mox Gothorum minis territus, fidem fefellit: Itaque Bellisarium magno armorum apparatu, simulata nova in Africam expeditione, Augustus in Siciliam festinare jussit anno Imperii nono, Belli Gothici a Procopio descripti secundo. *Hoc tempore*, ait idem Historicus (*a*) *Belisarium recens de Gelimere, Vandalisque reportata victoria commendabat.*

(a) Belli Goth. lib.p. cap.50.

Impe-

A. Xpi. 535. *Imperator vero simul ut de Amalasunthæ casu factus est certior, bellum suscepit annum agens imperii nonum. Belisarius appulsa in Siciliam classe potitus est Catana, inde movens Syracusas deditione, cæterasque Urbes labore nullo recepit præter Panormum,* quam nondiu expugnavit. E Joannes Magnus Episcopus Hispalensis (a) *Belisarius cum classe ex Græcia profectus . . . nactus occasionem Civitatem Catanensem, quæ inter preclaras Siciliæ civitates tunc putabatur, adortus, repente occupavit.* Ab Urbe Catana auspicatus Bellisarius Siciliæ recuperationem illâ felici omine receptâ reliquam pene insulam subegit, ac Græco adjecit Imperio. Sed præstat Fazellum audire rem fusiori stylo prosequentem (b) *Turbatis Gothorum rebus, Belisarius cum classe navigavit in Siciliam; habebatque peditum delectorum copias satis magnas, quibus præerant Constantinus Bessa, & Herodianus; Equitibus vero etiam numero satis validis Valentinus, Innocentius, & Magnus, quibus omnibus supremus ille Dux imperabat. Proinde secutus Justiniani imperium, cum se Carthaginem petere confingeret, Siciliam in transitu applicuit, neque ibi quidquam hostile ab initio molitus est, sed quasi reficiendorum militum causa in iis locis, alia atque alia dissimulans tamquam inde exercitum in Africam trajecturus, tempus terebat. Subinde opportunitatem nactus, Catanam Urbem ex inopinato adortus, superatis Gothis, qui ibi præsidio erant, occupat; mox copias ostentans non alienam personam gerebat, sed aperte ad Siciliam se a Gothorum servitute redimendam venisse fatebatur. Deinde non multos post dies Syracusas petiit, quas parvo labore dedentibus se civibus cepit; quas secutæ plurimæ*

(a) Hist. Goth. lib. 10. cap. 15.

(b) Dec. 2. lib. 5. cap. 3.

plurimæ Civitates certatim quodãmodo in ejus potestatem venere. Huc uſque Fazellus, qui mox Panormi deditionem ſubdens totius Siciliæ dominium, XVIII. anno, poſtquam illa à Gothis fuerat occupata, Græcis ceſſiſſe, ſcribit. Verum quum jam ab anno CCCCXCIII. Inſula ſub Gothis fuerit, ut vidimus, poſt annum XLII. Græcorum in eã Imperium potius ſtatuendum. Anno Xpi. 535.

VIII. Inſequens annus felicior Siciliæ accidit ob S. Placidi eximii Monachorum Patriarchæ Benedicti diſcipuli appulſum prope Meſſanæ portum, exinde enim Sacra Benedictina familia per inſulam univerſam diffuſa, ac propagata, adeo profundas egit radices, ut aliquando ſupra centum triginta ejuſdem Inſtituti Cœnobia recenſerentur, perfectiſſimis Aſcetis referta. Quod autem rem noſtram propius tangit, donatio eſt a Tertullo Placidi Patre Caſinenſi Monaſterio facta, in qua *Modia quinque millia centum quinquaginta terrarum enumerantur, juxta Civitatem Catanenſium, cum Eccleſiis, Villis, Sylvis, Aquis &c. ad eas pertinentibus*. Habes integrum donationis hujuſce inſtrumentum apud Pirrum (a) alioſque. 536.

(a) Sic: Sac: lib: 4. par: 2: not: ſ:

IX. Per idem tempus Belliſarius obſeſſa Urbe Neapoli, eaque mox capta, Romam aggreditur, ac facili negotio expugnat. Inde a Vitige, quem Gothi Theodoro ſubrogaverant, ipſe intra Urbis mœnia obſidetur, nec multopoſt eo fugato, variiſque cum Gothico exercitu commiſſis præliis, victor tandem Vitigem ipſum captivum ad Imperatorem adducit. Gothi Ildibadam, mox Eraricum Reges ſibi adſciſcunt, quibus interfectis Totilam aſſumunt. Hic bello cõtra Romanos inſtaurato Gothorum res erigit, Urbem-

Anno Xpi. 544. Urbemque obſidione premit anno DXLIV. Belli Gothici nono.

X. Interim variæ in Eccleſia excitæ turbæ, Orientaliumq; complures ſe ab Romana Apoſtolica Sede abalienavere, atque ab orthodoxa fide defecerunt. Quibus malis, ut occurreret Juſtinianus Auguſtus Vigilium Romanum Pontificem Conſtantinopolim enixis precibus invitavit. Vigilius diuturnæ obſidionis incommoda pertæſus, ac ſimul periclitanti Eccleſiæ opem laturus, Româ abſcedens, primo in Siciliam venit, noſtrãque Urbem ſua præſentia nobilitavit, quin ex patrimonio, quod ſatis pingue in hac inſula Romana habebat Eccleſia ſuis civibus ſuccurrendũ ratus, quamplures frumento onuſtas naves in portum Romanum tranſmiſit. *Eodem tempore*, ait Procopius. (a) *Vigilius Romanus Pontifex e Sicilia, ubi morabatur, onuſtas frumento naves quamplurimas miſit, perſuaſum habens eos, qui impoſita ratibus onera agerent, Romam quomodocumque ingredi poſſe*. Menſe deinde Decembri in maximo Ca-
546. tanenſi Templo ordinationem habuit, qua Preſbyteros, ſacroſque Diaconos conſecravit; & ex his Ampliatum Presbyterum Vicedominum ſuum Romam miſit, Valentinum vero Epiſcopum ad Cleri gubernationem ſui Vicarium delegavit. Valentinus hic Sylvæ Candidæ Epiſcopus a Baronio, SS. Rufinæ, & Secundæ ab Anaſtaſio Bibliothecario dicitur, & navibus impoſitus ab laudato Procopio cum aliis aſſeritur. Hinc naves onuſtas e Catanenſi portu ſolviſſe, quod Catana frumento feracior præ aliis inſulæ civitatibus audit, jure optimo credimus. De Vigilii porro itinere ita Anaſtaſius (b) *Qui ingreſſus Siciliam in Civitatem Catanenſem permiſſus eſt facere ordina-*

(a) *Belli Goth. lib.3. cap.15.*

(b) *In vita S. Vigilii Pap.*

 tionem

tionem per mensem Decembrem Presbyteros, & Diaconos, in quibus transmisit Romã Ampliatum Presbyterum, & Vicedominum suum, & Valentinum Episcopum ad SS. Rufinam, & Secundam ad custodiendas Lateranas, & gubernandum Clerum. Eadem Baronius, & Ciaconius habent, sed hìc duplicem videtur agnoscere Vigilii in Siciliam adventum, alterum durante Urbis obsidione, ut ejusdem vitaret molestias, alterum, quum Theodoræ Augustæ opera, ut Anastasius testatur, Vigilius Constantinopolim in judicium vocatus, vi perductus fuit. *In Siciliam vero*, de secundo itinere loquitur, *perveniens, concedentibus, qui captum ducebant, quosdam ad sacros ordines adscivit, ex hisque Ampliatum Presbyterum, & Valentinum Episcopum, qui Clerum, & Romanam Ecclesiam interim gubernarent.* At fallitur cum suo Anastasio, ut Baronius, Pagius, & de Alexandro hìc observant, semel enim Vigilius in Siciliam navigavit, nec vi compulsus, sed liber, ut Justiniano Augusto morem gereret. *Ann. Xpi. 545.*

(a) *In Addict. ad Ciaconium*

X. Oldoinus (*a*) Decii Mediolanensis Episcopi, & Antiochensis Patriarchæ Legati cum Vigilio conventum Catanæ proculdubio gestum etiam commemorat: *At Justinianus cum quamplurimos primarum sedium Orientalium Episcopos e sui sententia cerneret aversos, & ad Vigilii Papæ arbitrium commissum esse discrimen illud, & ex ejus voluntate omnia pendere, necessarium fore existimavit ipsum Romanum Pontificem Constantinopolim advocare. Quod fecit anno* DXLVI. *ipsum summa celeritate venire rogans. Nec abnuit Vigilius, aut moratus quidem est; eodem enim anno recessit ab Urbe, & se contulit in Siciliam, qua in insula hyemem transegit, ut scri-*

bunt

Ann. Xpi. 546. *bunt Facundus, & Procopius, ambo illius temporis Scriptores. Quare aperti mendacii redarguitur Anastasius, & Ciaconius Anastasii sectator, dum alias profectionis Vigilii Constantinopolim causas fuisse asserit, ac subtractum violenter ab Urbe, insectatumque jurgiis, & blasphemiis tradit; res enim adeo ignominiosa minime latere potuisset Authores suorum temporum historias accuratissimè prosequentes; cum igitur in Siciliam Vigilius pervenisset, obvium habuit Datium Mediolanensem Episcopum Constantinopoli venientem, & Legatum suscepit ab Ephræmio Episcopo Antiocheno missum, a quibus cuncta, quæ Constantinopoli circa tria Capitula gesta essent, exploratius intellexit, litteras statim Constantinopolim scripsit, quibus nequid innovaretur usque ad sui adventum jussit. E Sicilia laboranti fame Urbe, frumentum misisse testatur Procopius. Catanæ ordinationem habuit mense Decembri, ordinavitque Presbyteros, ac Diaconos.* Pergit dehinc Oldoinus erroris arguere Anastasium dicentem pervigilio Natalis Domini Vigilium Constantinopolim adpulisse; mense enim Decembri ordinationes Catanæ habuit Pontifex, naves inde Romam direxit; haud potuit igitur tanto emenso itinere, die xxiv. ejusdem Regiam Urbem adire. Sed ex Procopio (a) discimus Vigilium exacta hyeme anni xi. Belli Gothici Bizantium venisse; non ergo die xiv. Januarii, ut Grossus tradit in suo Diario, Catanâ excessit.

(a) lib. 3. cap. 16.

547. XI. Sequenti anno Totilas Romam jamdiu obsidione afflictam quorumdam militum perfidia, ac Besse Ducis incuria tandem expugnavit, ejusque muros variis in locis diruit, *itaut ruinæ*, inquit Procopius (b) *tertiam fere* *totius*

(b) lib. 3. cap. 22.

totius ambitus partem efficerent. Mox vario Marte cum Bellisario pugnavit, arces urbesque per Italiam, integro biennio modo omittens, modo recuperans, victor modo, modo profligatus; tandem Româ secundò potitus ad invadendam Siciliam anno XV. belli Gothici Christi vero DL. properavit, quam nemine obsistente depopulatam diu afflixit. *Tum*, prosequitur Procopius (a) *equorum aliorumque pecudum abacta ingenti vi, frumento, ac ceteris omnibus frugibus ex insula convectis, cunctis denique opibus sane maximis in naves impositis, inopinato excessit, atque Italiam repetiit, hac causa ad id impulsus: Non ita pridem Romanum quemdam Spinum nomine ortu Spoletinū Totilas Quæstorem suum creaverat. Hic vir dum in Urbe Catana mœnibus exuta moraretur, casu quodam in manus hostium venit. Liberandi illius cupidissimus Totilas captivam nobilem feminam Romanis pro ipso obtulit. Negarunt Romani virum Quæstoris dignitate insignem bene cum femina cōmutari. Hinc veritus Spinus, ne ab hostibus neci daretur, Romanis promisit se statim Totilæ persuasurum, ut relicta Sicilia universum Gothorum exercitum trajiceret in Italiam*. Remissus ergo Totilæ persuasit; hinc relictis ille quatuor in locis firmioribus præsidiis, cum omni præda cæterisque copiis in Italiam transfretavit. An porro Totilæ vi Catana muros amiserit, an nondum hi sub Theodorico, ut vidimus, reparari cœpti, fuerint Totilæ ævo absoluti, incertum.

XII. Hæc Gothorum migratio a nonnullis anno DLII. statuitur, sed rectius alii in DLI. rejiciunt. Cæterum non diu Gothi, tota Sicilia excedere, ne relictis præsidiis ab Artabone coacti sunt, Græcisque Imperatoribus Insula nostra

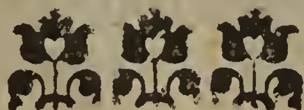
hosti-

Marginalia: An. Xpi 547. — 550. — 551.

(a) lib. 3. cap. 40.

Ann. Xpi. 552. hostibus demum undique profligatis, anno belli Gothici XVII. pacifica obvenit. Barbaris in Sicilia integro pene sæculo dominantibus Catanam Episcopos habuisse, quorum nomina interiere, ultra Fortunatum, de quo egimus, non ambigo. *Ecclesiam S. Joannis Hospitalis Catanæ* erexisse Stephanum Syracusanum Episcopum ex quodam antiquissimo Catalogo eruit Scobar. *Tēplum D. Joannis Hospitalis Catanæ id esse*, ait Pirrus, *quod ad nostra tempora maximam antiquitatem redolens durat. Commenda est militaris Ordinis S. Joan. Jerosolymitani de Flore nuncupata.* Vixit porro Stephanus circa annum DXXXII. Belisario Syracusis Justiniani Augusti vices gerente. Quæ sanè arguunt, post Fortunatum vacasse aliquandiu Catanensem Cathedram, minime vero suis deinceps Pontificibus fuisse destitutam; quum alibi per Siciliam alii effloruerint Episcopi, ut apud eumdem Scobarem, ac Pirrum legimus. Scobaris nihilominus Catalogum suspectum habent, confictumque ex parte non immerito aliqui credunt.

CATANÆ ILLUSTRATÆ
LIBER QUARTUS

CAP. I.

CATANA SUB GRÆCIS IMPERATORIB.

Ann. Xpi. 553. I. ANnus Belli Gothici xviii. Vulgaris Æræ dliii. Narſetis Juſtiniani Ducis, qui Totilam acie victum in fuga obtruncavit, celeberrimâ de Theja Totilæ ſucceſſore victoriâ clauditur. Hinc per Italiam cũ Gothis debellatum, quievitque etiam Sicilia in Provinciam Græci Imperii redacta; quæ nondiu
555. anno dlv. Vigilium Romanum Pontificem Byzãtio reducem denuo inviſit, mortuumq: Syracuſis ex calculi dolore mox indoluit. Ejuſdem Narſetis opus forte Turris non longè ab Urbe millibus ferme quatuor in occidentali regione, quã *Nunciatellæ* vulgus hodiè appellat, nunc diruta; Nuper enim inter illius rudera, later inventus hac impreſſa Epigraphe: *Narſes Excellentiſſimus fecit*. (*)

Epiſco-

(*) *Narſetes tres uno eodemque tempore illuſtres fuiſſe conſtat, Spado noſter Patricius, qui Gothos ex Italia exegit, & alter Aratii frater, de quibus Procopius lib 2. cap. 13. Tertius a Phoca crematus. Hunc porro numquam vidiſſe Italiam ſcimus.*

II. Episcopum incerti nominis per hæc ipsa tempora ad Catanensem sedem evectum Pelagii I. Vigilii successoris Epistola nobis exhibet ad Cethegum Siciliæ Patricium hæc habens: *Pelagius Cethego Patricio. Quod de ordinãdo Catanensis Ecclesiæ Episcopo salubris electione judicii fieri desiderastis, cognovimus: confestim sequenti die eum juxta morem discutientes, tertio, quo venit die, Episcopum consecrari curavimus*. Aliam Lucas Holstenius a se primum e tenebris erutam affert ejusdem Pelagii Epistolam *ad Elpidium Catanensem Episcopum*, quam habes tom. VI. Conciliorum Philippo Labbè collectore. Sed hanc meritò Pelagio hujus nominis II. attribuunt, sub quo Elpidius Catanensis Pontifex floruit, ut inferius dicemus. *Anno Xpi.* 555.

III. Anno DLXIV. Tabella Angelica, in qua nobile B. Agathæ epitaphium divinitus insculptum, ab ejusdem sepulchro, vel clam sublata, aut fortasse ab illius ævi Episcopo Cremonensi Presbytero dono data cum aliquot etiam ejusdem S. Martyris reliquiis Cremonam advehitur, atque in templo ad S. Agathæ honorem prope Pertusii portam erecto honorifice collocatur. Tradit id Ludovicus Cavitellus ad hunc annum (a) Subdit noster Grossus tanta religione tabellam hanc Cremonæ asservari, & coli, ut S. Carolus Mediolanesis Archiepiscopus, dum visitationis munia ea in Urbe obiret, & Sanctorum Lipsana thecis apertis inviseret, occlusa theca, nec de more reserata, flexisque genibus tabellã fit veneratus; cujus exemplum Cardinalis Sfondratus Cremonensis Pontifex secutus obsignatam thecam manibus tractasse contentus, noluit illam aperire. Eadem Cremonensibus 564.

(a) *In Annal. Cremonens.*

An. Xpi. 565. nenſibus civibus in præſenti diſcrimine tutum præſidium atque efficax, potiſſimumque contra ignes, & tempeſtates remedium ſemper extitit.

IV. Juſtiniano Auguſto decedente, Juſtinus ejus Sororis filius regimen obtinuit, quo imperante Gregorius Summus dehinc Pontifex ſex in Sicilia Monaſteria ex proprio patrimonio ædificavit, quæ inter illud enumeratur, olim Catanæ in edito S. Sophiæ colle ſitum, bis mille ab Urbe paſſibus diſtans ad ſeptentrionem. Pirrus extructa a Gregorio Monaſteria intra Panormitanos fines concludit (*a*) Cajetanus cum Syracuſis, tum alibi poſita adſtruens, nullam de hoc noſtro mentionem ingerit. (*b*) Groſſus vero totus eſt, ut probet veterem Urbis noſtræ traditionem, quam alibi etiam firmare ſtudui; Ut enim Pirro, & Cajetano non alia, citra traditionem, validiora ſuppetunt argumenta; Sic Catanæ, quum eadem omnino, nec interrupta ſuffragetur; non eſt ſanè, cur tanto noſtra hæc regio defraudetur honore.

(*a*) *Sic. Sac. lib.* 4. *par.* 2.

(*b*) *Iſag. ad Sicil. Hiſt. cap.* 41.

568. V. Anno DLXVIII. Vitalem Altinæ Epiſcopum ex Paulo Diacono de Geſtis Langobardorum Catanæ mortuum tradit in ſuo Diario Groſſus; Verùm ille a Narſete relegatum, Pelagio Pontifice annuente, in Siciliam Vitalem ſcribit, nihil de morte innuens. *His quoque temporibus Narſes Patricius, cujus ad omnia ſtudiũ vigilabat, Vitalem Epiſcopum Altinæ Civitatis, qui ante annos plurimos ad Francorum regnum confugerat, hoc eſt ad Agathienſem Civitatem tandẽ comprehenſum apud Siciliam exilio damnavit* (*c*) Gualtherius inter Siciliæ Tabulas lapidem refert num. 43. hiſce characteribus notatum M°. S̄c. Vitalis Kat., quos ſic interpretatur: *Moritur S. Vita-*

(*c*) *lib.* 2. *cap.* 4.

Vitalis Catanæ; additq: in Animadverſionibus. *Sub idem fere ævum, quo hoc ſaxum exaratũ dignoſcitur ex ſpecie litterarum, Narſes Vitalem Epiſcopum apud* Siciliam *exilio damnavit* P. Diacon. *Foroliv:* *Ann. Xpi.* 568.

VI. Juſtinum XIII. Imperii anno mortuum Tiberius Conſtantinus excepit vir ab lenitate, juſtitia, munificẽtia, ac pietate celebratus, ſub quo Romanus Siciliæ Prætor, rempublicam optimè adminiſtravit. Poſt hunc Leo ſuffectus, quẽ Catanæ diu verſatum, ubi Prætoria ſedes, ex Epiſtola Pelagii Rom. Pontificis ad Catanenſem Clerum colligimus. Hæc porro Elpidii etiam Epiſcopi memoriam nobis conſervavit. Fuit Elpidius Catanenſis Eccleſiæ Diaconus, quo in munere, quum egregia vitæ ſanctimonia, moribuſque ac ſcientia ſe probaſſet, mortuo Epiſcopo, a majori parte Cleri, populi etiam accedente conſenſu ſucceſſor deſignatur; verùm a nonnullis eidem honori inhiantibus exagitatus, rem ad Summum Pontificem retulit, qui Eucarpum Meſſanenſem Antiſtitem Catanã cum poteſtate ablegavit; Ab laudato deinde Leone Prætore Pelagius cauſſam edoctus, Elpidium ad ſe evocatum cum Eucarpi litteris in Epiſcopum Catanenſibus dedit, atque ad regendam Eccleſiam mox deſtinavit. En Pontificiæ Epiſtolæ fragmẽtum: (a) 580.

VII. *Pelagius Papa Clero Catanenſi. Talia quidem jam dudum ad fratrem, & Coepiſcopum noſtrum Eucarpum de viſitatione Catanenſis Eccleſiæ ſcripta direximus, ut in eis judicium noſtrum potuiſſetis agnoſcere. Verumtamen quia quoſdam ibi non ſana intentione, ſed pravis ſtudiis diſſentiones ſuſcitare, veſtra etiam relatione cognovimus, qui ſcientes ſe ad Epiſcopatum, nec ætate*

(a) Tom. 6. Concil. Edit. Lab.

Ann. Xpi. *te, nec ſcientia, nec vitæ meritis poſſe perdu-*
580. *ci, ad hoc tantum inquietare Eccleſiam volunt, ut ſibi de his, quæ ex ipſa præſumpta ſunt, impunitatem futurus promittat Epiſcopus & fiat rapinæ ſecuritas Epiſcopatus ambitio; hoc etiam vos duximus commonendos, ut decretum in Elpidium Diaconum factum, & ſubſcriptum ab omnibus, quos veſtra relatio deſignavit, ad nos cum prædicti Viſitatoris Epiſtola, & cum eodem Diacono maturetis Deo propitiante perducere.* Et poſt pauca: *Cum igitur huc filius noſter Magnificus Vir Leo Prætor veniſſet, retulit nobis de ſingulis, quæ ibi mota ſunt; & quomodo vota prope totius Civitatis in Elpidio Diacono concordarent. Unde quia de memorati viri teſtimonio omnino dubitare non poſſumus; idcirco ſicut dictum eſt, Elpidium Diaconum ad nos facite properare. Nec expectetis ulterius, ut admonitio ad eum noſtra debeat deſtinari. Quem tamen hoc per veſtram dilectionem in præſenti juſſione ſpecialiter admonemus, ne cui ſe aliquid dare, vel daturum eſſe promittat, ſed neque de Eccleſiaſticis præteritis cauſis aliquam ſecuritatem cuiquam audeat facere, ſive promittere, aut quaſi factus Epiſcopus, ea quæ direpta ſunt non repetat, ſed apud eos, a quibus direpta ſunt, permanere libere patiatur; ſciens quod ſi tale aliquid fecit, aut fecerit, nec a Nobis omnino permittitur valere iſta promiſſio, & cum judicii noſtri, quod de ipſo habuimus damno ad paſtoralis conſecrationis ordinem promoveri non poterit.* Ex his, turbas aliquot in Catanenſi Eccleſia ante Elpidii electionem extitiſſe edocemur, ejuſdemque bona a pravis hominibus dilapidata, quæ ſane diu vacaſſe ſedem evincunt. Habes eamdem Epiſtolam *Can. Talia* 8. *queſt.* 3. Meminit Elpidii

pidii nostri Gregorius Rom. Pontifex Epist. 21. lib. 8. quæ in Editione a PP. S. Mauri adornata est 22. lib. 10. ubi Pelagii præcessoris sui servari rescriptũ Leoni Episcopo Catanensi mandavit. Rescriptum hoc idipsum credunt laudati PP. S. Mauri, quod superius exscripsi, sed id circa Episcopi electionem versatur, adeoque omnino incongruum cum iis, quæ in Gregorii ad Leonem Epistola tractantur. Eam igitur, quam Gregorius commendat, illam fuisse arbitror ab Holstenio, ut supra innui, Pelagio I. attributam: *Pelagius Elpidio Catanensi Episcopo. Sicut unumquemque Clericorum tuorum Ecclesiasticis utilitatibus vel dispositionibus dilectionis tuæ pro eadem Ecclesia, usque ad justitiæ, legumque rationem procedentibus fideliter obedire perspexeris, ita dilectionis tuæ affectu contineas secundum fidem, diligentiamque suam, uniuscujusque merita prosequendo.* Ann. Xpi 580.

VIII. Post Tiberium quarto Imperii anno demortuum Mauritius virtute, ac rei militaris peritia clarus, successit. Elpidio vero Catanensi Episcopo Leo hujus nominis primus circa annum DXC. subrogatur. Quo sane tempore Gregorius Magnus ad supremam Petri Cathedram evectus Petrum subdiaconum in Siciliam, ad Romanæ Ecclesiæ Patrimonium administrandum delegavit, eique suas commisit vices, ac, ut semel per annum, aut Syracusis, aut Catanæ Episcoporum Synodum cogeret, mandavit. *Quatenus*, ait in Epistola ad universos Siciliæ Episcopos (a) *Quæ ad utilitatem ipsius Provinciæ Ecclesiarum pertinet, sive ad necessitatem pauperum, oppressorumque sublevandam, sive admonitionem omnium, atque correctionem eorum, quorum* 585. 590.

(a) Lib. 1. Ep. 1.

Ann. Xpi. *rum excessus contigerit demonstrari, congrua cum*
590. *eodem Petro Subdiacono moderatione disponantur.* An porro Syracusanæ, & Catanensi Ecclesiæ hæc prærogativa fuerit a Gregorio attributa, quod ab Apostolorum Principe fundatę, an sęcularis politiæ caussa, an denique ob loci opportunitatem, hìc decernere non audeo.

591. IX. Jamvero noster Leo apud eumdem Pontificem delatus, Romam contendere jussus, districto examini subjicitur; at de objectis quum sese purgasset criminibus, suamque innocentiam Gregorio probasset, liber ad suam Ecclesiam cum gloria remittitur, ac Justino Siciliæ Prætori Catanæ de more degenti commendatur. En Gregorii ad Justinum Epistola. *Gregorius Justino Prætori: Habet hoc proprium antiqui hostis invidia, ut quos in pravorum actuum perpetrationem, Deo sibi resistente, decipere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propositum de Leone fratre, & Coepiscopo nostro sinister rumor asperserat, utrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri, & nullam in eo de iis, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omissum, aut nostro potuisset dubium cordi remanere, ad B. Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus prestitis, magna sumus exultatione gavisi, quod hujusmodi experimento innocentia ejus enituit. Pro qua re gloria vestra prędictum virum cum omni charitate suscipiat, & reverentiam ei, qualem* Sacerdoti *decet, exhibeat. Nec quędam cordibus remaneat, de iis quæ sunt jam purgata, dubietas, sed ita suprascripto vos Episcopo devotissimè oportet in omnibus adhære-*

re, ut congruè decenterque Deum in ejus persona, cujus Minister est, videamini honorare. Hanc Gregorii Epistolam, quę Grossi, & Pirri diligentiam pręteriit, notis illustrarunt Clariss. PP. S Mauri, ac *Justino Prætori* scriptam, non autem *Presbytero*, ut antea legebatur, adstruunt. Justinus enim Prætor Siciliȩ id temporis erat, cui Libertinus successit, nec alius inter Siculos Episcopos *Leo*, nisi Catanensis. De jurejurandi ritu ad S. Petri corpus id etiam advertunt: Jure Canonico introductam fuisse purgationem, ac super Evangelia, et SS. Reliquias, aut quid simile Sacramenti præstationem, quam a Leone super Divi Petri corpus peractam, mandato Pontificis, ex Epistola discimus. Hęc porro in Collect. a Paulo Diac. adornata die III. Nonarum Junii Indic. x. scripta perhibetur, ut laudati PP. adnotarunt.

Anni Xpi. 591.

X. Subdiaconis, ac Diaconis permissum id temporis uxores ducere, dummodo ab iis abstinerent, quum sacris mysteriis interesse contingeret; 593. contrarius porro usus Catanę inoleverat; hinc Gregorius Leoni Episcopo suis pręcepit litteris (a) *ne Subdiaconi cum suis uxoribus misceantur; unumque ex duobus eligant, idest, aut suis uxoribus abstineant, aut altari nulla ratione ministrare præsumant. Speciosi autem Diaconi uxor in Monasterium ob secundas nuptias detrusa dimittatur*. An hoc Monasteriū illud fuerit, de quo traditio habet, quod eumdem summum Pontificē recognoscit auctorem, subdubito. Scripta Epistola dicitur Indic. XII. quæ in Christi annum DXCIII. incidit.

(a) lib. 4. Ep. 36.

XI. Sequenti, mortuo Maximiano Syracusarum Episcopo, cui Gregorius vices legaverat 594. suas, perscripsit hic Cypriano Diacono, ac Patrimo-

Ann. Xpi. 594. trimonii Ecclesię in Sicilia Rectori *suæ voluntatis esse*, ut Electorum vota in Joannem Catanensis Ecclesiæ Archidiaconum, si fieri posset, convenirent. *Quia nullus*, inquit, *mihi in eadem Ecclesia post Domnum Maximianum tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanensis Ecclesiæ*. Subditq. mox. *Quod si factum fuerit, etiam Frater & Coepiscopus noster Leo ei cessionem facere debebit, ut liber ad ordinandum possit inveniri*. Ex quibus Joannis promerita satis dignosci possunt. Electus deinde Pallii ornamentum, a SS. Pontifice accepit, ut ex Epistola 28. lib. 6. Immo, ut ei Leo noster quemdam proprium Presbyterum etiam concedat, quo in novæ Ecclesiæ ad-
595. ministratione utatur, Cypriano laudato Diacono in Epistola 20. ejusdem libri Pontifex insinuat mense Novembri Indictione XIV.

XII. Nondiu post secunda ad Leonem Catanæ Episcopum data est a Gregorio Epistola, quam integram exhibeo (a) *Gregorius Leoni Episcopo Catanensi. Res ad nos detestabilis, & omnino legibus inimica pervenit, quæ si vera est, fraternitatem tuam vehementer accusat, quia eam de minori sollicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem, quod Samaræi* (*) *degentes Catanæ pagana mancipia emerint, atque ea circumcidere ausu temerario præsumpserint, atque ideo necesse est, ut omni modo zelum in hac causa sacerdotalem exercens, cum omni vivacitate, ac sollicitudine studeas perscrutari; & si ita repereris, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus vindica, & Ecclesiasticam eis tuitionem impende*

(a) Lib. 6. Ep. 23. alios 22.

(*) *Samaræi idest Judaicæ superstitionis homines.*

pende, nec quidquam Dominos eorum de pretio quolibet modo recipere patiaris, qui non solum hoc damno mulctandi, sed etiam erant alia pœna de legibus feriendi. Ann. Xpi

XIII. Jamvero tertiâ ad eumdem Leonem Epistolâ Indic. prima quæ est 7. lib. 8. præcipit Pontifex, ut *segregatam ex Ecclesiæ suę redditibus quartam portionem Clericis juxta laboris meritum dividat; Ex hac autem quarta portione ut discretè fiat divisio, iniungit, nec unam in Sacro loco positi, ut Cyprianus Diaconus decreverat, reliquas vero duas Clerus accipiat.* Eadem Epistola habetur Canone Ad hoc locorum 16. q. 1. cap. 63. 597.

XIV. Eodem anno mense Junio perscribit Pontifex Joanni Syracusano Episcopo, ut Catanensibus Diaconis *Compagum* usum vetet, quum id solummodo Ecclesiæ Messanensis Diaconis speciali Romanæ sedis privilegio sit indultum. Exponunt hìc Pirrus, & Grossus quid Compagis nomine veniat, sed præstat eruditissimas PP. S. Mauri notas audire. *Compagus*, inquiunt, *est Calciamentum, quo Prælati in Missa utuntur, a græca voce Flexura. Lege Saussasium Panopliæ Episc. lib. 7. cap. p. art. 4. Compagos eosdem fuisse cum calceis antiquis Patriciis Salmasius in Trebellium. Patricios hosce calceos decussatim adnecti consuevisse ait Isidorus. Illos Hesychius cavum & profundum calciamentum appellat, quod usque ad medias tibias ascenderet. Rubenius de re vestiaria lib. 2. cap. 15. Sandaliis vult similes fuisse Compagos; et ita intelligit Amalarius lib. 2. de Ecclesi. offic. cap. 10. de Compagis seu sandaliis Episcoporum: est, inquit, genus calciamenti incisi, quo pes partim tegitur, partim nudus cernitur.* Hactenus illi.

XV.

Ann. Xpi. 598. XV. Alia rursus Epistola ad eumdem Joannem, queritur Gregorius quosdam fuisse, *qui de se murmurarunt, quasi in ordinandis Missæ ritibus Constantinopolitanæ Ecclesiæ consuetudines fuerit secutus.* Quod sane falsum ostendit, mandatque nihilominus, *ut cum occasio dederit, ad Civitatem Catanensem se conferat, ac eos, qui de hac re murmurare potuerunt, facta collatione, seu collocutione doceat, & quasi alia ex occasione instruere de rei veritate non desistat.* Habes hanc ex integro exscriptam apud Grossum. Subsequentibus porro Epistolis de Patrimonio Ecclesiæ *in partibus Syracusanis, Catanensibus, Agrigentinis, & Mylensibus* fit mentio (*a*) ad quod regendum atque administrandum idem Pontifex Romanum Defensorem destinavit. Huic quoque commisit caussam inter Leonem nostrum, & Leontium Exconsulem, (*b*) ut ex Epistola ad laudatum Joannem colligimus, ubi de Leone præcipuè, quod *præcipitanter, & leviter egisset,* queritur. Extat denique eodem anno ad Romanum Defensorē 50. Epistola, qua præcipitur, ut *Colixeno cuidam filio Stephaniæ domum Catinæ possessionis Ecclesiæ Romanæ olim collatam relaxet, non obstante, quod notitia ejusdem donationis non esset de Polypticis charazata;* idest de libris prædia, & census Ecclesiæ summatim exhibentibus deleta, seu transversis lineis, ut fieri assolet, *cancellata.*

(*a*) lib. 9. Epist. 18.19.20.21.

(*b*) Lib. eo. Epist. 23.

599. XVI. Liber decimus Inditionis III. quartam habet ad Leonem Catanensem Episcopum Gregorii Epistolam (*c*) qua illum admonet, *ut S. Viti Monasterium in Ætna monte situm tueatur a quorumdam molestiis, junctos vero mulieribus Monachos digna emendatione corrigat.* Extat hodie in Opidi Paternionis territorio collis, cui ru-

(*c*) 22. aliis 21.

rale templum S. Vito dicatum insidet, incolarumque constans traditio est: S. Gregorii ævo inibi Monasterium fuisse Sacrarum Virginum, quę sub Monachis non longe in alio Cœnobio degētibus vivebant, & S. Benedicti institutis inhærebant. An id, de quo loquitur Gregorius in hac Epistola? sed ferventibus per ea tempora Benedictinæ Regulæ studiis, quod fuerat de Monachis Gregorio delatum, ab invidis confictum oportet; alia enim Epistola ad Adrianum Notarium Sanctus Pontifex ejusdem caussæ examen, ac Monasterii tutelam committit. Quod si mavis, sub alio tunc instituto Cœnobium, Ascetasque militasse, dehinc vero ad S. Benedicti castra sese recepisse, ut fert vetus traditio, non inficior. Severum quemdam virum magnificum eidem Leoni Gregorius demum commendat Epistola 9. libri 11. Indict. IV. tum Adrianum Patrimonii Romanæ Ecclesiæ Rectorem Leoni nostro aliisque Siciliæ Episcopis Indictione VI. Huic porro Adriano mox præcepit, ut Monasterio in Catanensi urbe ab Juliano nobili viro constructo decem annuos solidos de eodem Patrimonio attribuat. Constat ex Epist. ad ipsum Julianum, quæ est XIX. ejusdem Indict. *Monasterio itaque vestro, quod a vobis in Catanensi Urbe constructum est, per Adrianum Notarium, & Rectorem Patrimonii emissa præcepti pagina decem annuos solidos dari deputavimus, quos petimus sine injuria suscipi, quia non hęc vobis oblatio nostra, sed S. Petri Apostolorum Principis Benedictio offertur.* Hic certe Julianus Catanensibus Patriciis accensendus, ejusque Monasterium idipsum esse Monialium Cœnobium nonnulli credunt ab Urbe Catana ad duo circiter pas-

suum

Ann. Xp. 599.
600.
602.

Ann. Xpi. 602. ſuum millia aquilonem verſus S. Juliano Cenomanenſi Epiſcopo dicatum, quod alii, ut vidimus, S. Gregorio attribuunt. Facile enim eſt opinari nobilem illum virum S. Epiſcopo ſibi cognomini, id Cœnobium nuncupaſſe.

XVII. Poſt Leonem Epiſcopum Juvinum Catanenſi Eccleſiæ præpoſitum ſcribit Groſſus (a) quem ex Epiſtola S. Gregorii lib. 11. ad Junium ſive Ivinum Catanenſem Epiſcopum ſcriptā, ut Editio habet anni MDLXXXVI. noſtris incaute inſeruit. Verùm accuratè Pyrrus advertit in recentioribus editionibus Epiſtolā *Maurentio Magiſtro militum* dirigi, ſubditque ſibi non liquere: *utra lectio ſit præferenda*. Et ſane ſi Groſſus Epiſtolæ contextum, quem intregum exſcripsit, mature legiſſet, illam non Epiſcopo, ſed viro in dignitate ſæculari conſtituto miſſam a Gregorio advertiſſet. *Poſtquam Gloria veſtra in Sicilia ſeſe retinuit*, inquit inter alia, quæ certè formula *Gloriæ veſtræ* ſæculi viro, Patricio, Prætori, Conſuli, aut ſimilibus congruit. Epiſcopis enim ſcribens S. Pontifex *Fraternitatis* titulum perpetuò uſurpat, ut vel leviter Epiſtolas omnes excurrenti patet.

(a) Cat. Sac. ſſ. 8.

XVIII. Illud accedit, in nullam aliam editionem errorem illum irrepſiſſe; in laudata aliunde Epiſtola 18. libri 13. Indict. VI. Leonis expreſſe fit mentio, nec ea dari potuit niſi anno DCII. Phoca imperante. Quo pacto igitur Iuvinus a Groſſo anno DC. Catanenſis Eccleſiæ Præſul poſt Leonem, qui adhuc poſt biennium ſuperſtes, citra dubitationem dicitur, ejuſque regiminis tempora deſignantur; illum denique *in Petri Cathedra quinque vidiſſe Pontifices, dum Catanenſis Eccleſiæ clavo præſideret*? Ubi enim legiſti

gisti o bone, confictum hunc Juvinum Bonifacii v. tempora assecutum? *Ann. Xpi.* 602.

XIX. Per idem tempus Phocas, qui a militibus Augustus salutatus, Mauritium una cum filiis immaniter interfici mandaverat, Imperium pessime administrabat; hinc tyrannici dominii insimulatus, ab Heraclio octavo Regni anno interficitur. Senogallienses Episcopos enumerans Ughellius tomo II. hæc habet: *Maximus vixit anno Xpi. 623. Hunc Honorius Pontifex Constantinopolim legavit, ut Pyrrhi Patriarchæ reprimeret audaciam. At, cum pervicaci nullam potuisset facere medicinam, in Italiam revertens Cataniæ in Sicilia fato functus est; ubi adhuc sepultus quiescit.* Notat Tiraboschius Maximum, qui strenuè pugnavit contra Pyrrhum non fuisse Senogalliensem Episcopum, sed Monachum Constantinopolitanum, de quo fuse Baronius Ann: tom. 4. 8. *Unde vero hauserit Ughellius*, subdit, *missum ab Honorio Constantinopolim Maximum Senogalliensem ad reprimendam Pyrrhi Patriarchę audaciam viderit Lector. Illud certum est Pyrrhum non nisi defuncto Honorio ad sedem Constantinop: evectum.* 623.
Sub Heraclio Catanensi Ecclesiæ Joannem præfuisse tradunt Pyrrus, & Grossus. Cutellius verò in suo m̃sto. Catalago Joannis assumptionem in annum DCXLIII. rejicit, ac inter Patres Lateranensis Concilii sub Martino I. Rom. Pontifice contra Monothelitas coacti enumerat. Cõcilio huic Constans Augustus Heraclii ex Constantino filio nepos, suo Typo, idest nova fidei professione, quam Martino Pontifici subscribendum obtulerat, occasionem præbuit. Verum interfuisse eidem omnes fere Siculos Episcopos, Catanensi, & Syracusano exceptis, ex actis Consulta- 643.

An. Xpi. 643. ſultationibus nempe, & Secretariis Concilii abunde colligitur. Hinc Joannes ille *Carinenſis* Epiſcopus fuit, ut habent Surii, Binii, & Labeana editiones, quamvis alicubi loco *Carinenſis*, leviſſima apicis unius mutatione, legatur *Catanenſis* & *Catinenſis*, Caruſius ac Invegius, Epiſcopos, qui Lateranēſi Concilio hoc ævo adfuere, recenſentes, dum Joannem prætereunt, erroris quidem arguendi, at hunc loco movere, noſtriſque adnumerare citra veritatis diſpendium vix poſſumus; habuit aliunde Carinis & ſuos Epiſcopos, ut Pirrus ſatis demonſtrat in ſua Sicilia Sacra (a)

(a) Lib. 2. not. 5.

XX. Rejecto a Concilii Patribus Conſtātis Typo Monothelitis erroribus referto, in Eccleſiam hic, ſacroſque viros deſæviit, delatuſque in Siciliam Syracuſis imperii ſedem ſtatuit.
663. Tum Roma atque Italia furore barbaro expilata, per Siciliam etiam cædibus, rapinis ac ſacrilegiis eſt debacchatus, ſextoque, poſtquam in In-
668. ſulam venerat, anno in balneo occiſus interiit, Conſtantino filio ſucceſſore relicto. Hic Patri omnino diſſimilis, poſtquam Siciliam a Mazetio Tyranno occupatum armis ſibi vindicaſſet, ad ſacra converſus, ad Concilium Generale ſextum indicendum totus incubuit.

679. XXI. Anno DCLXXIX. Saraceni nullo obſiſtente per Siciliam debacchantur, ac Syracuſas vi capiunt. Catanæ Archadius presbyter Templum Protomartyri Stephano ædificat, quod ubi hodie S. Benedicti Monialium Cœnobium exurgit, ſitum docet inſcriptio a Cajetano allata (b) Agatho Siculus per idem tempus Romanam Petri Cathedram moderabatur, quem Catanenſem patria complures, atque in primis Bonfilius, faciunt, etſi Panormus illum ſuis accenſeat

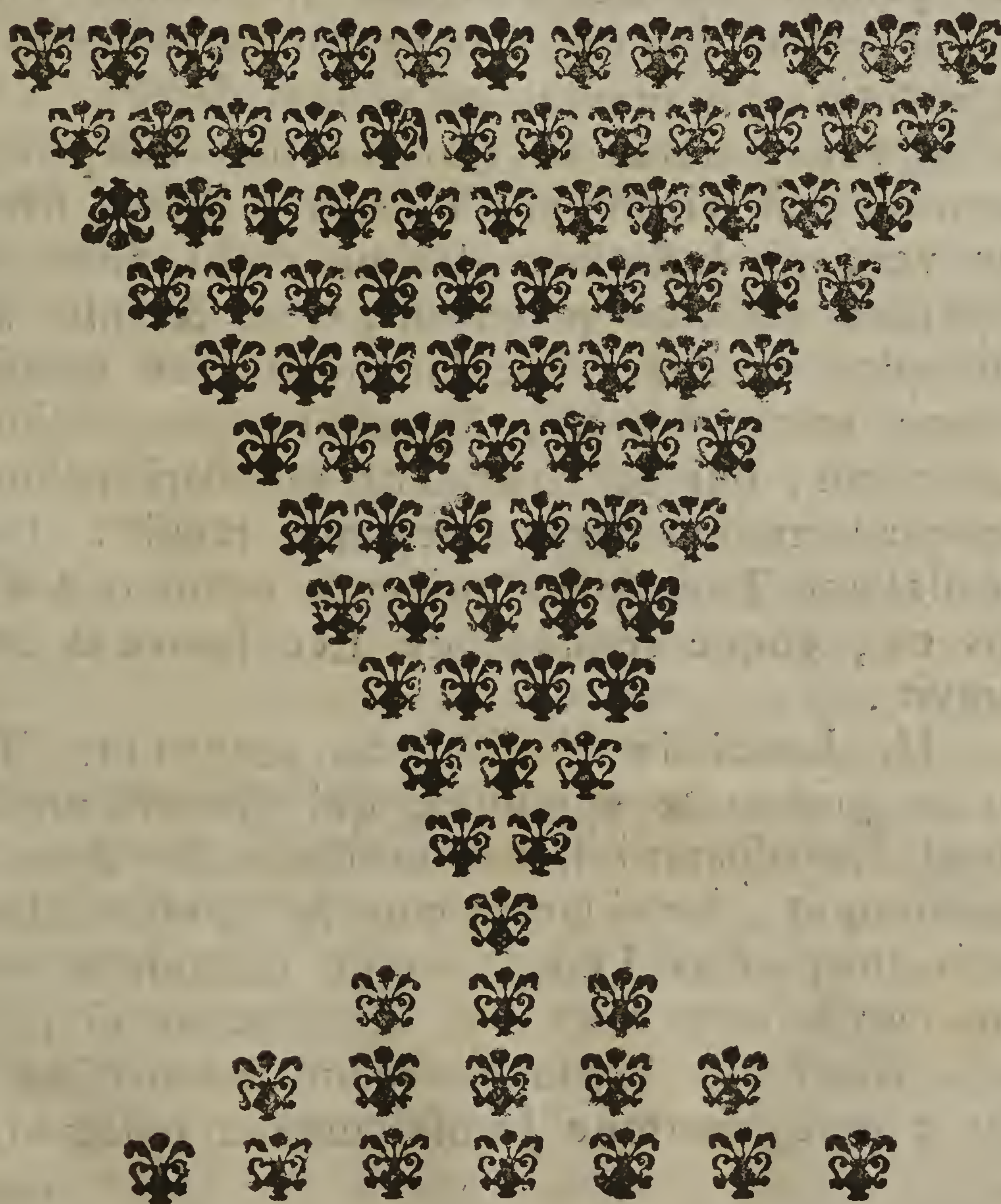
(b) Tom. 1. ss. Sicul. f. 104

civibus. Pontifex hic sanctissimus, antequam Cōstantinopolim generalis cogeretur Synodus, ex Episcopis Italiæ, & adjacentium Insularum Romæ conventum habuit. Inter Episcopos autem subscripsit in Sergii, Pyrrhi, & aliorum Monothelitarum damnationem *Julianus Sanctæ Catanensis Ecclesiæ humilis Episcopus*, & reliqui fere omnes Siciliæ Præsules. (*) Falluntur porro Pirrus, & Grossus, dum scribunt, Siculos nostros Œcumenicæ Synodo assedisse, quamvis enim in Actione IV. eorum nomina Epistolæ subscripta legantur; neutiquam tamen eò convenisse dicendum. Hæc enim Epistola per Legatos a Romano Concilio ad Bizantinos Patres missa, Romę signata jam dudum fuerat ab Italicis, nullusque ex his, Thedoro quodam presbytero, loco Ravennatis, Theophane Monasterii de Bajas Syracusano Abbate, Legatisque exceptis, Generalibus illis adfuit Comitiis, ut singula Concilii acta legentibus patet. *Ann. Xpi 680.*

XXII. Agathoni anno DCLXXXI. Leo II. succeffit, & ipse Siculus, græce ac latine doctus, nec minus vitæ puritate conspicuus. Hunc Patria Catanensem Ciaconius in m. s. Opusculo de Rom. Pont. a Cajetano, & Aprili laudato, aliique ex nostris affirmant. Nonnulli Herbitensem cum Pirro (Est Herbita Siciliæ Opidum nunc dirutum prope Aydonum) Complures denique Messanensem dicunt. Extabat olim Catanæ 681.

(*) Concilio Romano Britannico, quod alii anno 680. Pagius vero 678. coactum scribit, interfuisse *Georgium Catinensem Episcopum* lego. An hic Juliani præcessor? An error irrepsit in exemplaria?

Ann. Xpi. 681. næ S. Leonis II. effigies plaſtico opere a dextris Aræ principis in majori Baſilica cum epigraphe: S. *Leo* II. *Papa Catanenſis*, quæ, viguiſſe apud noſtros hanc de Leonis patria traditionem, evincit. Sed de Leone, ejuſque Prçceſſore fuſius ſuo loco.

CAT.

CAP. II.

CATANA

SUB GRÆCIS IMPERATORIBUS

AB ANNO DCLXXXV. AD DCCLXXX.

COnſtantinum Auguſtum anno Imperii vigeſimo ſeptimo mortuum Juſtinianus ejus filius excepit, qui quum rempublicam temeritate, impotentia, ac crudelitate peſſum daret a Leontio exauthoratus in Cherſoneſum relegatur. Leontius poſt triennium a Tiberio pellitur, uterque vero ab Juſtiniano decimo exilii anno in Imperium reſtituto perimitur, mox & ipſe a Philippico occiſus. Hic biennium, ac menſes peſſimè adminiſtravit, ſucceſſoremque habuit Artemium, qui & Anaſtaſius appellari voluit, atque ad annum DCCXV. regimen tenuit. Poſt Anaſtaſium Theodoſius princeps optimus ſuffectus eſt, eoque renunciante Leo Jſauricus imperavit.

Ann. Xpi. 685. — 715.

II. Leoni in Sicilia anno DCCXVIII. Tiberius quidam ſe oppoſuit, qui Auguſti nomē, Sergii Protoſpatarii fretus auxilio, milite deferēte aſſumpſit, brevi tamen cum ſuis periit. Hinc ſacris Imaginibus Leo, viriſque orthodoxis bellum movit anno DCCXXVI. Willebaldus id temporis Ricchardi Anglo-Saxonum potentiſſimi filius e peregrinatione Jeroſolymitana redux (*) in

718. — 726.

(*) *Catanam quoque adiiſſe Willebaldum quum Jeroſolymam proficiſceretur, Anonimus ejus vitæ Author teſtatur circa annum* DCCXXII. *quum rediret autem ſocios habuiſſe Pontificis, ac Cæſaris Legatos tradit Sanctimonialis Heidenheimenſis in ejuſdem s. viri itinerario.*

Ann. Xpi. 762. in Siciliam appulsus, Catanam ad D. Agathæ Sacrum corpus venerandum venit, inde in Italiam delatus, & Casinensis Monachus effectus, vitæ sanctimonia clarus Aureatensis Episcopus decessit. (a)

III. Isaurici persecutione Jacobum Catanensem Episcopum ex Græcis Menæis sublatum scribunt Hagiographi. Hic a pueritia Deum timere edoctus, monachi habitu assumpto, eos in
740. Christiana perfectione progressus fecit, ut dignus crederetur, qui nostræ Ecclesiæ cathedram administraret; dum vero Pastoris vigilantissimi partes exequeretur, captus ab hæreticis, qui tunc impunè grassabantur, pro sacrarũ Imaginum cultu vitam libentissime profudit die xxi. Martii. DCCXXXX. de eo Menologium atque Anthologium Græcum; ex quibus exilium quoque Jacobum nostrum passum fuisse, Authores tradũt. Cajetanus *in Idea* vitam S. Jacobi penes se habere dicit, at in opere SS. Siculorum (b) hæc tantum protulit: *S. Jacobi commemoratio. Hic a puero monasticam exercitationem edoctus, jejuniis, ac vigiliis, & meditationi divinarum literarum incumbens Episcopatus dignitatem assecutus est; cumque Hæreticorum sacras imagines oppugnantium temporibus multas tentationes, & persecutiones perpessus esset, postremò fame, & siti afflictus in cruciatibus animam Deo reddidit. Hæc Menologium; sed Græci in Anthologio mense Martio eodem die ita habent*: S. *Patris Nostri, & Confessoris Jacobi Episcopi Catanæ. Sedem igitur locumque Episcopatus S. Jacobi, quod Menologium tacet, Anthologium promit.*

(a) *Acta Bened. Sec. 3. par. 2.*

(b) *Tom. p.*

IV. De mortis anno variant scriptores. laudatus Cajetanus in DCCLXXII. rejicit, quem

(a) Sicul. Ist. Sac. Par. 2. Chron.

sequitur Aprilis (a). Ferrarius, Pirrus, & Grossus Leonis Isaurici tempore statuunt, quibus adhesi. Jacobum an alii ex grege fuerint comitati, incertum; id liquet: sevissimam in Monachos per Siciliam decretam à Leone lanienam, complures ex illis Martyres effecisse. Jacobi cultum Catanæ promotum lego anno MDCXXXII. quo Senatus, Populusque Catanensis sollemni voto Urbis Patronum eumdem elegit, ac singulari cultu venerari cœpit. Ann. Xpi. 740.

V. Ejusdem Isaurici lege Romana Ecclesia uberrimo in hac Insula Patrimonio privatur; Hinc *Massæ* etiam Catanenses, quæ pinguiores redditus, ut alibi dictum, eidem impendebant, ab Imperii administris deinceps occupatæ. Verosimilis idcirco (ait Carusius) illorum conjectura apparet, qui per hæc tempora paulatim ab Romani Pontificis immediata subjectione Siculas Ecclesias recessisse dicunt, & sub Patriarchatu Constantinopolitano constitutas diu perseverasse, ad Saracenicam usque irruptionem, ac Northmannorum adventum. Hoc ipso ævo vixisse Leonem Catanensem Episcopū cognomēto Thaumaturgum Cajetanus in Animadversionibus affirmat, a Carusio, & Aprili laudatus; At Leonis Augusti Porphyrogenetæ ætatem illum attigisse Grossus, & Pirrus censent; mortuo enim 741.
Isaurico Constantinus ejus filius longe immanior successit anno DCCXLI. sub quo sævissima pestilentia Siciliam, Calabriam, atque Orientis Imperium diu afflixit ad DCCL.

VI. Nec multo post Sabinus Catanensis Episcopus sanctitatis virtutisque opinione celebris effloruit. Hic preceſſoris sui tenens vestigia Christi Domini fidem Sanctorumque ho- 750.

norem

Anno Xpi. 750. norem, ac sacrarum Imaginum cultum efficacissima dicendi libertate, sed vita in primis inculpabili studuit promovere, quibus, aliisque piis operibus cumulatus Leonem sui successorem prophetico spiritu designans animam cælo transmisit. Verba S. Sabini morientis in vita S. Leonis habemus apud Cajetanum; *Simul atque ego mortalitatem exuero, Leo quidam magnanimus locum, vicesque meas supplebit. Hic gregi sibi commisso beneficus, salutaria pascua ministrabit, lupis vero maximo erit terrori, quin etiam signis, & prodigiis sanctitatis suæ lucem per omnia Christianæ Reipublicæ loca diffundet. Idola, quæ neque ego, neque decessores mei deturbare potuimus, sua oratione confringet, eaque cum delubro in pulverem rediget.* Idem denique Cajetanus hæc de nostro Sabino litterarum monumentis mandavit. *Sabinus Catanæ Urbis Antistes fuit: hujus SS. viri res gestæ interiere, sed interire nomen minimè patiar, testimoniis de sanctitate ejus allatis, quæ tempora reliquere.* A Scriptore vitæ S. Leonis hoc exornatur elogio: *Sabinus vir meritis conspicuus, fide, vita, moribus Deo dignus Antistes, quem non universi modo, qui in ejus diæcesi erant, verum etiam Siculi omnes præ sanctitate venerabantur, expleto cursu migravit e vita possessurus in cælo vitam cū Christo æternam.* Subdit mox Græci Hymnographi versus, ubi Sabini oraculum de successore Episcopo habetur.

VII. Meminit ejusdem S. Episcopi Pirrus, Siculum Martyrologium, Philippus Ferrarius ad diem xv. Octobris, qui Sabinum sub Constantino Copronymo Catanæ Episcopum egisse scribit, nostramque firmat sententiam. Mortuus Vir

San-

Sanctus creditur circa Christi annum DCCLX. die xv. Octobris. Post diuturnum imperium impius Constantinus horrenda morte sublatus; Leonem filium paternæ impietatis hæredem successorem habuit, quo regnante S. Leo hujus nominis II. ad Catanensis Ecclesiæ clavum sedisse dicitur, cujus gesta prolixiori stylo prosequimur. Anno Xpi. 760. 776.

VIII. De nostri Episcopi ætate id firmũ apud Agiographos Leonis nempe, & Constantini Imperatorum temporibus illum vixisse, ut ejus habent gesta. At quinam Imperatores Leo & Constantinus? *Caligo*, ait Cajetanus, *in ipsa luce*, (a) Quandoquidem Imperatorum ejusdem nominis paria tria, Leo scilicet Isauricus, & Constantinus Copronymus, circa annum DCCXX. Leo dictus Porphyrogeneta, & Constantinus ejus filius anno DCCLXXVI. demum Leo Philosophus; qui Constantinum etiam filium anno DCCCXIII. Augustum declaravit. Sub hoc ultimo nostræ præesse Ecclesiæ S. Leo Episcopus haud potuit; quippe jamante Catanam, aut certe magnam *Insulæ* partem *Saraceni* occupaverant, & S. Joseph Hymnographus, qui de Leone carmina scripserat, ut idem Cajetanus advertit, diem obierat. Superest ergo, ut vel ad Isaurici ætatem, vel Porphyrogenetæ revocetur. Et conjecturis quidem agendo laudatus Author S. Leonem sub Isaurico effloruisse tradit: *Moveor*, scribens, *ex antiquitate viri; nam B. Leo Archidiaconus fuit S. Cyrilli Rhegini Episcopi, quem patrii scriptores nullis subnixi actis, sed ex arbitratu a Pelagio Pont. primo ad Pelagium secundum, & Gregorium magnum pervenisse dicunt idest ad annum* DC. *sed falluntur; etenim multo plus vixit, atque ad annum ferme* DCC. *pervenit. Quod ex*

(a) Tom. p. SS. Sic. in animadver.

Anno Xpi. 776. *ex ætate* S. Leonis *Episcopi Catanensis constat, qui sub Imperatoribus Leone, & Constantino hujus nominis primis floruisse summum potuit. Hi autem imperium inierunt post Christi annum* DCC. *Sed D. Leonem Episcopum sub his Imperatoribus Leone Isaurico, & Constantino Copronymo vixisse suadet reliquiæ Ethnicismi, quæ, dum viveret B. Leo Episcopus, perdurabant. Eæ vero quamquam ad Impp. Leonem, & Constantinum Porphyrogenitas durare etiam potuerint; multo probabilius est, sub his omnino deletas fuisse.* Et paulopost: *At inquies Impp. Leo Isauricus, & Copronymus Hæretici fuere, & Ecclesiam virosque orthodoxos atrociter vexarunt; nec videntur eos honores B. Leoni exhibere potuisse, quibus illum a vitæ scriptoribus prosecutos fuisse traditur. Certe quidem non ignoro; Leonē Isauricum Hæreticum Iconoclastam multos pro cultu* Sanctarum *Imaginum martyrio coronasse; sed B. Leonem ingentium miraculorum effectorem revereri potuit timore perterritus.* Subdit denique: *Leonem Isauricum 7. post initum Imperium anno in Hæresim lapsum. Igitur ab anno 715. ad 723. evenire potuerunt, quæ de B. Leone Episcopo Catanæ memorantur, cum Leo Isauricus Orthodoxum se præferret.*

IX. En conjecturæ, quibus se motum affirmat Cajetanus, ut Isaurici ævo potius Leonem Episcopum statuat. Bona tamen Scriptoris eximii venia infirmas illas crediderim. Quandoquidem, ut de S. Cyrilli Rhegini Episcopi ætate non constat, minus de S. Leonis nostri, qui illius fuit Archidiaconus constabit, potuit namq. uterque sub Isaurico vivere, potuit sub Copronymo. Cæterum de S. Cyrillo agens Ughelli-

(a) Italiæ Sacræ. tom. 9

us (a) anno DL. illum locat, at id tempus minime congruit, ut vidimus. Lacunam in Rheginæ Ecclesiæ Episcopis apud eumdem Ughellium adverti ab anno DCL. ad DCCXC. adeout æque possit Cyrillus Isaurici, aut Copronymi temporibus aptari, & Leo noster sub quarto Leone Imperatore Copronymi filio constitui. Jamvero quod Æthnici cultus reliquiæ potuerint sub Copronymo etiam perdurare; nec ipse Cajetanus inficiatur; Hæretica demum labe infecti æque Isauricus, ac Copronymus, verum de hoc secundo Zonaras scribens (b) tradit: *quod principio religionem, & observantiam erga monachos simulabat, quorum nonnullos in illustrioribus Urbibus ad Pontificatus evehebat. Cum autem magnam pecuniam in publicis thesauris reperisset, quam Pater ejus per injuriam coegerat, ea & ficta religione ad subditos conciliandos est abusus.* Dum igitur sub hac vulpina pelle latitaret, Leonem Episcopum Catanensem ad se venientem summo excepit honore, ut in Actis refertur.

Anno Xpi. 776.

(b) Annal. tom. 3.

X. Leonis ætate stabilita, ad ejus egregia enarranda facinora descendimus ex Græcis Latinisque codicibus eruta. Ac primo Siculi Catanensis Encomium, ubi ille, ad populum e suggestu verba faciens, Leonis gesta expressit, e Græco a Sirmondo translatum, e Cryptæ Ferratæ codice, e Vaticana, & S. Salvatoris Messanensis Cœnobii bibliotheca Cajetani opera editum proferam „ Patres, filii, ac Fratres hor„ tatur nos Catholica, & Apostolica Ecclesia „ ut abjectis Gentilium Hæreticorumque profa„ nis sententiis a Deo missam ad nos sapientiã „ amplectamur, novique ac veteris Testamenti „ codices, ut Cristianis convenit, evolvamus.

In

Anno Xpi. 776. ,, In his enim fons residet vitæ nostræ, quo ex ,, fonte mysticus Ecclesiæ hortus sacræ piscinæ ,, fluentis irrigatur, unde & naturæ nostræ antiquus hostis diabolus, ac Satanæ discipuli, ,, & Satellites hæresiarchæ Sanctorum Patrum ,, indefesso studio laboribusque prostrati ac penitus oppressi sunt. Sic igitur & nos orthodoxi Prophetarum Apostolorumque doctrinæ ,, adhærentes, fidemque integram firmis animis ,, conservantes, spem nostram semper in eo defigere debemus, qui per Evangelistas ad petendum nos provocat, & dicit quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Qua quidem spe fretus Ego facundiæ expers in medium prodii ad laudandum Leonem sua ipsius ,, laude clarissimum e celeberrima Ravennatum ,, Metropoli ortum, ubi rerum etiam Ecclesiasticarum curam sibi commissam strenue administravit.

XI. ,, Defuncto autem Sabino Episcopo, ,, cum in successore, qui sacerdotii munere ,, dignus esset, investigando hujus Urbis incolę ,, tumultuarentur, unum hunc aptissimum delegerunt B. Leonem virtutum omnium columnam, nec nomine solum illustrem sed ,, factis multo magis ac moribus S. Berylli Archiepiscopi nostri cathedram illustraturum. ,, Dei enim, a quo electus fuerat, præcepta sedulo exequi studens, nullam officii partem ,, omittebat; in primis vero assiduam pauperum ,, curam gerebat, viduas & orphanos complectebatur. Fuit ergo ejus tempore Magus quidam Heliodorus Barbaræ Patriciæ filius verbis ,, factisque nefandus dęmonum cooperator. Christianus quidem, & a Christianis progenitus,

sed

,, sed cum Præfecturæ adipiscendæ desiderio fla- Ann. Xt 776.
,, graret, nec eloqui auderet, ne invisus ob
,, ambitum redderetur, Hebræum quemdam ma-
,, gicis artibus nobilem ad se advocans quæsivit
,, ex eo, num posset, quod velit efficere. Cui
,, Hebræus, si vis, ait, quidquid animo sedet,
,, exequi, en tibi schedam offero. Abi intem-
,, pesta nocte ad Heroum (*) sepulchra magnā
,, columnam conscende, ibidem schedam in au-
,, ram discerpe, nec est preterea, quod cures a-
,, liud, nisi cum ad te venientem quempiam
,, conspexeris, nihil pertimescas, & si descen-
,, dere te jusserit, ne descēdas; mox enim ob-
,, sequetur ille tibi, quidquid ab eo flagitaris.
,, Nec mora paruit Heliodorus, colūnam inscen-
,, dit, schedam discerpsit; statimque ejus oculis
,, spectandum se præbet Dæmon. Et quorsum
,, huc, inquit, ades o Juvenis? Et ille tua
,, caussa respondit. Tum Dæmon cervo insi-
,, dens, si modo ait, Christum ejuras ex animo,
,, jubeo tibi unum e famulis meis Gasparem
,, adesse, qui tibi assiduus sit, & obsequatur in o-
,, mnibus. Infelix vero Heliodorus, ejurato Chri-
,, sto, descendit, Dæmonis dextram exosculatur,
,, qui Gaspare illi destinato, confestim evanuit.
,, Operæ pretium est autem in B. Leonis laudem
,, aliqua referre, ex iis, quæ Dæmonis ope po-
,, stea gessit Heliodorus. Quodam ergo die, cum
Circen-

(*) *Heroum sepulchra extra Stesichori portam sita in area Ecclesiæ S. Mariæ de Annunciatione, Carmelitarum Cœnobio proximæ, ubi hodie loculi, ac sepulchrales lapides occurrunt. Magna vero columna, ea fortasse, in quam, dum novi Xenodochii fundamenta effoderentur, operarii inciderunt. De his ego alibi.*

Ann. Xpi. 776. „ Circensia (*) ut mos est Catanæ celebrarentur, „ Chrysim allocutus S. Leonis consobrinum, possum, inquit, si tibi cordi est, equum dare, qui „ cursu omnes antevertat coram Præfecto. Chrysis autem de magica ejus arte nihil suspicans, „ optare se dixit; statimque sistitur ipsi equus candidus, quo juvenis inscenso, cæteros omnes longo intervallo vicit, adeout „ stuperent universi, atque ipse in primis Præfectus, qui protinus milites duos mittit, qui „ equum unà sessoremque ad se ducant; At equus peracto ludrico, repente ab oculis subductus est; erat quippe Dæmon; juvenis verò elinguis solus mansit.

XII. Hunc igitur ad Lucium Præfectum „ ducunt, quem ut vidit: Age, inquit, Præfectus, cede equum illum, ut in Urbem mittatur ad Augustos, neque enim decet, te equum „ tam bonum retinere, sed ad Imperatores mitti, „ ut ipsorum Circensibus inserviat. At juvenis hæc „ audiens, mente consternatus obmutuit, & carceri mancipatus est. Interim cum ad B. Leonem fama pervenisset, Præfectum adit, docetq. „ juveni illi nec atrum unquam, nec candidum „ equum fuisse, sed auctorem omnium horum esse „ Heliodorum. Quo cognito Præfectus hominem „ accersit, interrogat, an Chrysim seduxerit, equumque dederit, cumque magum illum esse pro „ certo comperisset, ac juveni imposuisse, juvenem

(*) *Ludi Circenses Catanæ in Hippodromo celebrari solebant, cujus rudera extra* Decimæ *portam olim spectabantur. De eo Cajetanus in Animadversionibus, & fusiori calamo suo loco dicemus.*

„ B. Leoni mox reddi jubet; magum verò in *Ann. Xpi* „ vincula compingi. Dum autem a militibus du- 776. „ ceretur Heliodorus, pactus cum eis auri libras „ tres se daturum, si liber dimitteretur, lapidem e „ via sublatum arte sua clam inauravit, & pro „ auro dedit, liberque dimissus est; milites ad „ Præfectum reversi, fabulamque commenti sunt: „ Heliodorum equo sibi per magiam fabricato au- „ fugisse, & quoniam id Præfectus, ut de mago „ verisimile judicabat, innocentes illos pronuncia- „ vit, & innoxios esse jussit. Ubi ergo aurum „ quod acceperunt, penitius inspiciunt, lapidem esse „ deprehendunt, & trutinæ impositum tres libras „ pendere.

XIII. Talia vulgo faciens Heliodorus, „ non Catanensem tantum Civitatem, sed & Sici- „ liam universam conturbavit; Tanta enim erat „ in eo vis præstigiorum, ut Simonem magum su- „ peraret, quem Petrus, & Paulus indivisi comi- „ tes oratione sua prostraverunt. Cum obviæ ali- „ quando factæ essent mulieres, adstantibus impu- „ ris sodalibus ait, quid si amici facio, ut denu- „ dentur istæ in oculis omnium? Atque illico ne- „ fariam artem adhibens, quasi fluvium præter- „ labentem earum sensibus ostendit, adeo ut „ velut aquam ingressuræ tunicas genua tenus „ attollerent. Neque hæc tantum, quin Propo- „ las etiam, emptoresque fraudavit, lapidem „ plerumque, aut tale quid aliud, auri specie „ porrigens, quo postmodum ad pristinam formam „ redeunte, jacturam suam miseri, damnumque de- „ plorabant, adeo ut nec vendere jam amplius, „ nec emere præ inopia possent. Quæ omnia, „ cum Heliodori fraude fieri cognoscerent, „ eum graviter apud Præfectum accusarunt, ad-

den-

Ann. Xpi. 776. „ dentes ab eodem clariſſimorum virorum filias „ amoris philtro ita percitas fuiſſe, ut paternis „ ædibus proſilirent, & quo vellent, & ad quoſ- „ libet convolarent. Hæc ita audiens Præfectus „ quæri jubet Heliodorum, & ad ſe duci, ut „ ſupplicio afficiat. Cęterum domi quæſitus nus- „ quam apparuit. Cum ergo anceps animi, & „ conſilii eſſet Præfectus relationem in hæc verba „ miſit ad Imperatores.

XIV. Magnificentiſſimis Imperatoribus & „ Dominis noſtris Lucius Præfectus. (*) „ Æquum eſt Domini, quæ apud nos gerun- „ tur ſacras aures veſtras minime celare, ſed pa- „ tefacere omnia diligenter, quæ ſub felici im- „ perio veſtro nobis contigerunt. Eſt ſiquidem „ in hac Civitate noſtra Magus quidam Helio- „ dorus nomine filius Barbaræ Patriciæ, adeo „ peſtilens, & efficax, ut Simoni mago nihil ce- „ dat. Hic univerſam civitatem miſere afflixit. „ Vidimus clariſſimorum virorum filias ejus arti- „ bus ad philtrum incitatas paternis domibus „ exilire, ac paſſim pervagari; aliæ item faci- „ entes iter falſa fluminis ſpecie obiecta inde- „ corè nudari compulit, & per ſiccum pulve- „ rem quaſi aquam inambulare, lapidem aurum „ eſſe perſuaſit. Quin & populum ad Idololatriam „ inſtigavit. Præſens enim ſtatua elementum a- „ eris eſt, ne quando prorumpens Ætnæ flam- „ ma urbem incendat, quia ingens mons eſt „ auriſque Vulcani. Hæc ſunt quæ ſacris auri- „ ribus ſuggerenda erant, Imperatores, Valete Do- „ mini noſtri.

XV.

(*) *Lucius hic in mſto. codice Syracuſano, ubi S. Leonis vitam latinè habes exaratam Proconſul. dicitur. Et ſane Siciliæ Præfectus Proconſulari dignitate fungebatur.*

XV. „Accepta relatione Imperatores noſtri Leo, & Conſtantinus, eoque maxime indignati, quod Eccleſiam ipſam attentaret, Heraclidem Protocurſorem in Siciliam mittunt e veſtigio, Heliodorumque intra dies triginta Conſtantinopolim perducere jubent. Vide, ajunt, rem ſedulo agas; nullam ab eo cauſam admittas, quin hìc illum ſiſtas præfixo die. Solvens ergo cum comitatu Heraclides, ad inſulam appulit eodem menſe. Tum forte ipſo in litore obambulabat Heliodorus, & nautas conſpicatus: ſalvete, inquit, fratres, numquid Heliodorum quemdam quæritis? ne vexamini, ego ipſe ſum, nec alium profecto invenire eſt Heliodorum; ac certe mori malim ad pedes Imperatorum, quam vivere ipſis adverſis; ideo fugere nolui, cum facile potuerim, ſed ultro vobis occurri. Quæ audiens Heraclides miratus, quod ſponte occurrerit, teneri eum minime juſſit; ſed oblata ſecuritate quadam in urbem redire, ac vinum, aquam, panem, & cætera neceſſaria comportare. Hærente interim Heraclide, ac ſubdubitante, num re vera is eſſet, quem quærebat: Date mihi, ait Heliodorus, ſecuritatem veſtram, & Imperatorum, faciamque, ut uno die Byzantium appellatis. Admirans Heraclides, triginta, inquit, dies præſtituti nobis fuerunt, & jam quindecim exacti ſunt. Tum ille: quieſce igitur reliquis his diebus, & cum ultimus illuxerit, ſolvemus hinc una, & Byzantium illa ipſa die perveniemus, ut dixi. Cui Heraclides, atqui hæc, niſi ut dixiſti, præſtiteris, demergam te in profundum. Deinde Heliodorus: ingrediamur ergo ſi

Ann. Xpi. 776. „ ſi libet, in balneas (*) cumque eſſent ingreſ-
„ ſi, juſſit omnes in imam cellam deſcendere,
„ vetuitque, ne Chriſtum ullo modo nomina-
„ rent; mox capita eorum in aquam depreſſit;
„ quo facto repente vident ſe in regiæ urbis ther-
„ mas translatos eſſe, ſeduloque circumſpiciens
„ Heraclides regium balneum prorſus id eſſe co-
„ gnovit. Egreſſi ergo veſtes ſuas reperiunt nullo
„ cuſtode intactas; profectique e veſtigio ad Im-
„ peratores Heliodorum ſiſtunt; omniaque enar-
„ rant, & quemadmodum, cum pridie Catanæ
„ adhuc eſſent, Byzantium eo die pervenerunt.
„ Quibus omnibus adeo indignati ſunt Impe-
„ ratores, ut ne inquirendum quidem amplius
„ cenſerent; ſed hominem capitali ſtatim ſen-
„ tentia damnari, & capite plecti præciperent.

XVI. At Heliodorus Cæſares per Chriſtum
„ obteſtans, aquam ſaltem ſibi dari petiit: dari
„ jubent Imperatores, & quia ſatiari aliter bi-
„ bendo non poterat, pelvim adferri: ut au-
„ tem allata eſt, continuo in eam ſe projicit,
„ & ex oculis abit cum hoc dicto: ſalvus ſis
„ Imperator, quære me Catanæ. Attoniti tan-
„ to prodigio Imperatores diu conticuerunt,
„ tandemque ad ſe reverſi, quia Catanam no-
„ minarat, Heraclidem in Siciliam redire jubent.
„ At ille, vix ad litus iterum appulerat, cum
„ obvius pariter fit Heliodorus: Et ne dubites,
„ inquit, ipſum me cape, cape argentum, uno
„ die faciam iterum, ut Byzantium attingas;

Vuuu quod

(*) *Thermarum adhuc ætate noſtra in Area principis Templi rudera cernimus, ex quibus illarum celebritatem licet conjicere. Earumdem meminit Cajetanus in Animadverſ. hic.*

„ quod quidem Heraclides ita facturum nihil dubitans, hæsit usque ad ultimum diem in Catanensium Civitate. Et jam advenerat dies præstituta, cum primus advolat ad portum Heliodorus; insectabantur enim illum cives universi; & flammis tradere cupiebant; quod intuens Heraclides: absit, inquit, non decet eum, in quem Reges ipsi judicium exercent, ab aliis pœna mulctari. Arrepta igitur virga laurea, Heliodorus navigiũ in mari effingit, & remiges ad puppim proramque distribuit, viaticoque omni, et si quid aliud præterea secum advexerant illato, ultimus ipse cum Heraclide ingressus est, statimque nullo impellente in altum ferri maris cœpit; tum ad Navarcum: ubinam sumus? inquit, & ille: in conspectu Rhegii respondet. Mox iterum: ubinunc sumus? Ad Cotronem, inquit, & rursum ubi, & ille ad Hydruntem, atque ita unius diei spatio Byzantium navigarunt, cumque Bucoleontem portum navis intrasset, excensione facta, statim evanuit. Ann. Xpi. 776.

XVII. „ Ut vero ad Heraclidis viri sui conspectum e triclinio suo exiens, Stratorissa Thalia, unaque cum illo vidit Heliodorum, salivam ore compressam egerit, illiusque faciem conspergit dicens: Videte qualis hic Mandrax, qui virum meum bis in Siciliam navigare compulit. Excanduit hac injuria Heliodorus, & feminam intuitus, nisi te, inquit, infamem in Urbe hac facio, non sum ego; & protinus magicis suis technis ignem omnem tota Urbe extinxit. Postquam ergo audierunt Imperatores, qua de causa ignis extinctus esset, Heliodorum fame confici jusserunt

Anno Xpi. 776. „ runt; at populus necari eum quantocius rogabat, quod Civitas ipſa fame vexaretur. „ Producto itaque ad Imperatores Heliodoro „ tu ne, inquit, hoc feciſti, ut civitas fame tabeſcat? Utique inquit Magus, & ſi quidem me adverſus injuriam iſtam publice vindicaveritis, faciam, ut ex ea ignis erumpat, alioqui enim ignem viſuri non eſtis. Quibus verbis gravius commoti Cæſares obtruncari eum ſtatim jubent. Sed cum dexteram ſuſtuliſſet Spiculator, ut gladio ictum inferret, repente velut globi duo exilierunt, tectum bifariã diſſecuerunt, elatuſque inter utrumque Heliodorus abſceſſit, hoc repetens: Salvus ſis Imperator, quære me Catanæ. Cives autem, cum egrè ferrent ad ignem uſque proceſſiſſe Magi præſtigias, Stratoniſſam Thaliam in medium pertrahunt. Quid porro de ea ſtatuerunt, ſupervacaneum duco commemorare; quin hæc ipſa non alia de cauſſa retulimus, quam ut B. Leonis virtus eluceſcat. Sæpe enim conatus eſt inſanum hominem ad mentem reducere, atque ob eam rem, cum mortem illi Lucius non ſemel inferre pararet, dehortatus eſt vir Sanctus, expectans, ut reſipiſceret. Tantum vero abfuit, ut conſiliis pareret, ut Sanctum ipſum ſuis artibus aggredi non dubitaret.

XVIII. „ Aliquando enim, cum ſacra Myſteria perageret, Eccleſiam ingreſſus, utpote Chriſtianus, in conferta populi turba mulorum more calcibus impetere cœpit, partim quidem riſum quibusdam movens, partim dolorem aliis, & indignationem. Immo jactabat etiam facturum ſe, ut Epiſcopus

cum

Anno Xpi. 776.

„ cum Presbyteris suis chorum ducens, publicè saltaret; quod ubi animo eum tractare sensit Leo, genibus ad aram advolutus, precibusque peractis ad Heliodorum festinat, eique orarium suum in collum innectit dicens. Per Christum Dominum meum nihil hic valebunt magicæ artes tuæ, deduxitque ad locum, cui nomen Achelles (*) ibique flammis exurendum dedit; nec manum suam, quæ illęsa cum orario mansit, ante subduxit, quam miser ille in cineres redigeretur. Sic itaque nos vir Sanctissimus præsenti ope ab illius importunissimi Magi periculis eripuit: Minime vero prætereundum est, quod Senatorii cujusdam viri uxori contigit, quæ cum in Syracusarum metropoli sanguinis fluxu laboraret, magnisque in medicos facultatibus impensis, sanari nusquam posset, Dei admonitu ad sanctum hunc pastorem nostrum Leonem contendit. Sed cum ad portam Arianam pervenisset, signumque in Ecclesia dari audiens, percontata caussam esset, obitum cognovit divini, miraculorumque opificis Leonis, graduque festino properans simul ac sacra ejus lipsana cum fide attigit, lethali ex morbo Dei gratia statim convaluit. Sed neque illud silentio tegatur, quod mirabiliter gestum est a B. Leone; precibus quippe suis, ac lacrymis detestandum Idolum, quod impius

Decius

(*) *Achelles locus in Urbe media situs; ex aliis enim actis Heliodorus in Urbis centro combustus, ante fores Ecclesiæ S. Mariæ. In S. Euplii græcis actis posuisse Proconsulem in Achilleo tribunal dicitur. Schedæ Constantini Laschàris habent Achillium pro Achelles.*

Anno Xpi. 776. „ Decius colebat (*) (eratque in eo, quod „ olim quidem Gentilium delubrum, nunc vero „ venerabile fanum est SS. Martyrum quadra- „ ginta) minimo negotio disturbavit, ejusque „ loco vivificam, ac salutarem crucem impo- „ suit. Ut autem ad exitum veniat oratio; quo- „ niam, ut ait Paulus, memoria justorum cum „ laude est, & memoriale eorum in generatio- „ ne, & generationem, quibus scilicet vivere „ Christus fuit & mori lucrum. Obdormivit ad- „ mirabilis Leo Præsul, ac parens noster vice- „ sima die Februarii, sanctam, & undequaque „ collucentem animam reddens Domino, cui „ gloria, & imperium in sæcula sæculorum.

Hucusque Græcus Encomiastes, quem nõ-diu post sanctum Pontificem vixisse, multa innunt in hac ejusdem enarratione, ut legenti patet. Ex Græcorum Menæis brevem S. Leonis vitam profert etiam Cajetanus, quam exscribimus.

XIX. *Leonem admirandis operibus, & sanctitate clarissimum Ravenna tulit. Parentes illi nobiles æquè ac pii (neque porro vulgaris homini fuit sacrarum literarum scientia) ceterumque ipsius erat vitæ puritas, & animi mentisque providentia, Ravennæ primum presbyter, deinde Catanæ, quæ tunc Ecclesia erat metropolitana in nobili Sicilia nobilis, ubi hodieque defluit Ætnæus ignis, Episcopus declaratur. Is ergo apto videlicet nomine Leo confidentis animi vir, ac luminaris instar effulgens omnes illustravit; sedulam gerens anima-*

Xxxx rum

(*) *Quodnam Idolum hoc? Cereris celebre fanum S. Leonis precibus prostratum, cujus extant rudera, refert traditio; Cererem a Decio speciali ritu cultam nusquam legi.*

rum curam, defendens viduas, egentibusque prospiciens. Sed eo nimirum semper exarsit in hæreticos odio, tam acriter adversus impios, nunc coram disceptando, nunc scribendo se gessit, ut nemo manus cum eo conserere ausus, sine summa insignis ignominiæ nota victus afflictusque discesserit. Ita supra naturam longius evectum florere eum Dominus voluit operibus naturam ipsam excedentibus. Prius enim quum augustissimum illud egregiæ victrici martyri Luciæ templum (*) suo elaboratum artificio poneret, Idoli simulacrum precum opera dumtaxat usus effregit. Sed ex eo in primis Thaumaturgi cognomen merito tulit, quod Heliodorum admiranda quædam per veneficia malasque artes edentem prodigia in cinerem plane redegerit. Is enim cum passim in vulgus editor miraculorum audiret, vanisque homines imposturis illuderet, atque adeo sacrosanctam Dei Ecclesiam adoriri suis maleficiis ausus esset improbus, eum ubi e vestigio domuerat Leo, sacraque sua stola devinxerat, ingentem Urbe in media adornari pyram jubet; inde cunctas hominis imposturas, captionesque cum detexisset, collo cum arcte colligatum tenens, fornacem devocato cælitus igne, succensam ingreditur; neque vero prius inde pedem extulit, quam in cineres tandem redactus est miser. Id enimvero magnam in omnibus admirationem stuporemque excitavit; neque enim solum magnus vir exustus ab igne non fuit; sed ne sacras

Anno Xpi. 776.

(*) Insigne hoc S. Luciæ Templum a Leone extructum, illud fortasse, quod hodie intra Carmelitarum claustra exurgit, ac S. Leonis titulo donatur. Eo quippe loci S. Agathæ sepulchrum olim situm, ad quod Luciam, ut matri sanitatem impetraret, peregrinationem suscepisse constat.

Ann. Xpi. 776. *cras quidem illius vestes quidquam attigit flamma. Quod sane miraculum cum ad ultimos usque fines pervasisset, inaudissentque Imperatores Leo, & Constantinus, accersiri virum sanctum ad se jubent, pedesque ipsius prehendentes obtestati sunt, pro ipsis ut precaretur. Exinde perhonorifice dimissum ad Ecclesiam suam, vitaque functum summus omnium Imperator, evocavit ad se. Jamvero hic non modo, dum viveret, operibus extitit supra naturam editis maximus, verum etiam ubi e vivis excedens terræ mandatus fuit, pluribus clarus miraculis in omnium animis vivit.*

XX. Jamvero Acta Latina prolixiori stylo exarata ab eodem Cajetano exscribuntur e m. s. codicibus Syracusano, Catanensi, ac Rhegino eruta; sed ea in compendium digesta Gallicanū exhibet Breviarium, quo & Siculi olim utebantur En illa.

„ Beatus Leo Italus in finibus Ravennatum oriundus oppido, ingenuos quidem, ac Christianos parentes habuit; Ipse vero a puerulo bonis operibus intentus degebat; Parentes autem ejus summopere custodiebant, ne ad exteras transiret nationes; ipse vero noctis silentio a patria recedens Rhegium Urbem Calabriæ petivit, permotus sanctitate Cyrilli Episcopi, a quo benigne susceptus, in Presbyteratus ordinem promotus est, ibique Sacramenta populis ministrando, verbo & exēplo cunctos jussu erudiebat Episcopi (*) Per idem vero tempus apud Catinam Urbem Siciliæ nominatissimam Sabinus vir sanctus habebatur

(*) *Archidiaconi etiam munere functum, alii codices Leonem perhibent, ac Cyrillo Rhegino Episcopo ministrasse.*

„ bebatur Antiſtes, quo ad Dominum migran- *Ann. Xpi.*
„ te tota civitas indicto tridui jejunio futurum 776.
„ Epiſcopum a Domino revelandum petebat.
„ Tandem ſingulorum mentibus inſpiratum eſt
„ Leonem virum pontificatu digniſſimum aſſu-
„ mendum, qui licet invitus, nimiumque relu-
„ ctans ad Epiſcopatum aſſumptus eſt, maxi-
„ moque cum honore Catanam deductus.

XXI. „ Erat tunc Catanæ quidam magus
„ nomine Theodorus (*) aſpectu deformis, na-
„ tione Judæus, & poſt Simonem magum nul-
„ li in arte magica ſecundus; nam ſe atque a-
„ lios in omnes ſpecies belluarum transfigura-
„ bat: quare cum cives eum apud Conſtanti-
„ nopolitanum Præfectum accuſaſſent, juſſit illi-
„ co Præfectus ad ſe per Heraclium deduci.
„ Magus autem Heraclium cum multis a By-
„ zantio venientem lætus ad balnea invitavit,
„ ſed ſtatim per artem magicam apparuerunt in
„ balneo apud Conſtantinopolim, quo audito
„ Præfectus expavit, ipſumque magum decolla-
„ ri præcepit; ipſe vero antequam decollaretur,
„ ſitiens petiit vas aquæ, in quo ſubmurmurans
„ ait: apud Catanam me quærite, & immer-
„ gens caput vaſi, eodem momento Catanam
„ rediit. Iterum pro eo miſſus eſt Heraclius,
„ qui Catanam diebus xxx. perveniens delu-
„ ſus eſt, & in trium horarum ſpatio Byzanti-
„ um, eo capto, reverſus eſt; nam per artem
„ magicam tale navigium ille paraverat. Egre-
„ dienti autem de navi Theodoro omnis ætas,
ſexus

(*) *Erratum in Magi nomine, qui & perperam Judæus dicitur, cum Barbaræ Patriciæ filius fuerit. Erratum quoque in Heraclio Protocurſore, qui Heraclides vocabatur. Denique Imperator Præfectus Conſtantinopolitanus male appellatur.*

Anno Xpi. 776. „ sexus omnis occurrit. Uxor autem Heraclii „ cernens Theodorum, indignata dixit: o spurcissime omnium, tu tantillus atque deformis „ tantum fecisti viro meo laborem? & indignans in faciem ejus conspuit. Cui ille: Ego „ te per triduum inenarrabili opprobrio confusam cruciabo: omnemque ignem circa vicinam regionem extingui fecit, & ad posteriora pudendorum mulieris illius ignis accēsus est uberrimus, expositaque in plateis, sic „ cogente magia, ignem cunctis quasi ex fonte „ propinabat. Quare iterum Magus ducitur ad „ decollandum; sed attendens percussoris ictū, „ in dexteram ejus manicam insiluit, & per „ lævam exiens ex oculis evanuit, dicens: Evasi nuper, evasi hodie, si me vultis Catanæ „ adero, eademque hora per ministros Satanæ advectus est Catanam. Demum rediens „ B. Leoni adversare cœpit, Chrysionemque ejus „ cognatum molitus est decipere, cui dixit, „ si jubes, equum tibi dabo præ ceteris velocem; at ille annuens equum ascendit, sed „ cum ad præcipitium duci cerneret, Crucis „ se vexillo munivit, & sic equus evanuit, & „ ille sellæ insidens, pedestris lora tenens remāsit (*) Missi illico apparitores Magum tenuerunt; quibus ille ait: dabo vobis libram auri, „ si me dimittitis, qui accipientes lapidem pro „ auro, eum non invenisse mentiti sunt; sed „ cum vellent aurum dividere, reperientes lapidem, delusi sunt.

Yyyy Erat

(*) *In Actis Græcis res aliter enarratur. Forte bis Chrysin Magus elusit.*

XXII. „ Erat tunc Catanæ delubrum sũmæ venerationis, in cujus summitate duo extabant simulacra staturæ prægrandis, & admirabilis pulchritudinis; nam erant indissolubili arte Magorum locata, quæ quoties ejus Prædecessores Episcopi evertere tentaverant, terra tremebat, fulgura coruscabant. Sanctus autem Præsul Leo fidei scuto munitus intrepidus ad fanum accessit, factaque oratione in quatuor scissum est partes; simulacra vero (*) in partes contrita sunt minutissimas. Fit stupor omnibus, & ingens universorum lætitia, quia Christianæ Religionis surrexisset in melius novitas. Post hæc B. Leo auram popularem perhorrescens cœpit loca secreta diligere, in quibus sibi vacans, & Deo, cum vigiliarum labore carnem suam domuit: tardus erat ad loquendum, sed ad iram tardior promptus erat ad silendum, sed ad risum parcior.

Ann. Xpi. 776.

XXXIII. „ Quodam die B. Leo ad Basilicam in honorem D. Mariæ constitutam, celebraturus processit, quò tota fere civitas convenerat; adfuit etiam Theodorus Magus cum suorum grege complicum, qui variis incantationum generibus a celebratione mysterii fidelium mentes conabatur avertere; nam adstantium vultus in multorum animalium effigies demutavit, & sic ingens cachinnus inter Missarum sollemnia diversimode exortus est. Sanctus autem Antistes non propter hoc, dimotus

(*) *Simulacra hæc duo utrum ne Cereris, & Liberæ, matris, ac filiæ, quibus dicatum delubrum? Vide Cajetanum in animadversionibus ad Acta Latina.*

Ann. Xpi. 776. „ dimotus eſt a myſterio; nam illico flexis
„ poplitibus ad orationis arma recurrit, Maguſque ille populi in medio vinctus divina virtute tenebatur. Expletis itaque divinis myſteriis, Præſul perrexit ad Magum, & orarium ſuum intexuit in collo ejus, atque non procul ab Eccleſia foſſam fieri, ignemque ſuccendi præcepit, & ſolo nexu contentus Orarii ſecum traxit Magum ad locum incendii, ſignumque crucis incendio oppoſuit, & in igne Magum reſupinans ſuperaſtitit, nec vultum a flamma, nec ab igne manum retulit. Magus tandem combuſtus eſt, & quando alii longe ſatis aſtantes, caminum vix ferre valerent, nullam tamen B. Præſul in orario, nec in veſtibus ignis notam contraxit, nec minus pilo nocuit, nam vultus ille angelicus integer, & ipſe illæſus toto corpore paruit.

XXIV. „ Reliquum vero vitæ ſuæ tempus ſolitaria ſub converſatione decrevit agendũ, & tandẽ febre correptus, vocatis ſacerdotibus ceteriſq: Civitatis fidelibus, reſolutionẽ ſui corporis imminere nunciavit, & ſic inter omniũ lamẽta ſuorũ ſanctam ejus animã Angeli ſuſceperũt, ſepultuſq: eſt in Monaſterio ſuo non procul a Civitatis muris x. Kal. Martii. Subditur Syracuſanæ fæminæ a fluxu ſanguinis liberatio, quam brevitati ſtudentes prætermittimus.

XXV. Anonimi Poetæ certè Catanenſis Carmen Jambicum in S. Leonis laudem græcè extat in mſto. Codice Bibliothecæ magni Monaſterii S. Salvatoris Meſſanæ. Scriptor ſtylo & ætate probatur, vixit enim circa annum Chriſti DCCC. Carmen Græcum Auguſtinus Floritus

ſocie-

ſocietatis Jeſu latinum fecit, & Cajetanus exſcripſit. Hymnum quoque ex S. Joſepho Siculo Hymnographo idem Cajetanus exhibet: verſus hymnoſque etiam cum Latinos, tum ex Græco expreſſos noſter Groſſus profert, ex quibus S. Epiſcopi inſignia quidem merita, ac celebritas elucent. Illud porro de Monaſterio *S.* Leonis, cujus in Actis eſt mentio, ſubjiciam: Catanæ deducta a veteribus traditione famam dimanaſſe: Eremum olim ſub Ætna monte duodecim ferme milliaribus ab Urbe diſſitam, ſub S. Leonis de Pannachio nomenclatura, a Benedictinis Monachis circa duodecimi ſæculi initium ex donatione Henrici Comitis inhabitatam, Beatiſſimi Præſulis noſtri præſentia, diuturnoque incolatu ſanctificatam fuiſſe, eò quippe, ut populi ſeſe tumultibus præriperet, ſecedens, aliquandiu quieti, ut ferunt, indulſit. At locus hic alius eſſe oportuit a Monaſterio, quod non longe a mœnibus dicitur, in quo depoſitum *S.* Leonis corpus. Hymnographus: *S. Spiritus templum,* ait, *corpus tuum extitit Pater, & nunc quidem in divino templo, quod in Luciæ martyris gloriam, honoremque erexiſti, poſitum jacet.* Hinc idem Monaſterium, & Templum s. Luciæ fuiſſe videtur, quod alibi etiam a ſancto Epiſcopo extructum vidimus. *Oratorio, Temploque ſanctæ Luciæ* (tradit Cajetanus) *Monaſterium adjunctum crediderim, in quo ſuis cum Monachis Domino inſerviret, quem morem ſanctiſſimos viros, & Eccleſiæ Epiſcopos obſervaſſe video, in Gallia ſanctum Martinum, in Italia ſanctum Ambroſium, in Africa ſanctum Auguſtinum, in Sicilia ſanctos Eulalium Syracuſis, & Leonem Catanæ. Aſſero conjecturam meam, quonam loco Templum ſanctæ Luciæ, & Monaſterium ſancti Leonis fuerit ædificatum*

An. Xpi. 775.

tum

Ann. Xpi. 776. *tum. Catanæ extra urbem ad ſeptentrionem juxta Cœnobium ſanctæ Mariæ Annunciatæ Ordinis Carmelitarum Eccleſia eſt ſanctæ Luciæ, quam divi Leonis extitiſſe conjicio; quamquam non eadem quæ vetus, ſed diruta illa, & inſtaurata. Certe quidem locus idem veteris inſtauratique Templi virtute ſancti Leonis factum crediderim, ut Eccleſia, an Titulus Eccleſiæ, ad noſtram uſque memoriam perdurarit. Porro hæc divæ Luciæ Eccleſia extra urbem, neque a muris Catanæ, neque a mare procul, quod de Oratorio a ſancto Leone condito membranæ M. S. Syracuſanæ teſtantur. Monaſterii verò, quod Oratorio proximum fuit, veſtigia adhuc manent, intra clauſtra Cœnobii ſanctæ Mariæ Annunciatæ, & ruinæ veteres oſtenduntur, in quibus noſtri majores Eccleſiam divo Leoni dicatam ædificarunt, monumentum Oratorii, & Monaſterii eo loco a ſancto Leone conditi, ut is ex ſua poſſeſſione nullo unquam tempore exturbaretur.*

XXVI. Jamvero de ſancti Epiſcopi corpore id etiam Cajetanus refert: Apud Catanenſes traditionem eſſe: divi Leonis corpus Conſtantinopolim a Georgio Maniace fuiſſe deportatum. *Catanæ extra urbem ad Septentrionem Eccleſia eſt divæ Luciæ, quam ſupra memoravi, & in ea ſepulchrum oſtenditur, in quo tradunt Catanenſes Corpora Ss. VV. & MM. Agathę, & Luciæ, & ſancti* Leonis *Epiſcopi ab Exarcho Maniace donec Conſtantinopolim iter inſtitueret, fuiſſe depoſita; quorum triū depictæ imagines ſupra ſepulchrum viſuntur in pariete, qui ad ſeptentrionem obverſus eſt; profectumque Maniacem in Orientem ex eo loco tria ſanctorum corpora ſecum abſtuliſſe.* Extat hodie in ſancti Nicolai de Arena ſacrario ejuſdem ſancti os brachii argentea theca aſſervatum.

XXVII. Meminere ſancti Leonis noſtri Romanum Martyrologium die XX. Februarii in cujus notis Baronius: *Agunt*, ait, *etiam de eodem Greci in Menologio, magnorumque miraculorum effectorem prædicant*. Metaphraſtes, Ferrarius in Catalogo SS. Italiæ, Bollandus in ſuo Februario tom. 2. Majolus tom. 2. coll. 3. aliique. Gabriel Bucellinus Benedictini Inſtituti Profeſſorem eumdem fuiſſe ſcribit. Quoniam vero de Heliodoro celebri Catanenſi mago ſatis in ſancti Leonis vita actum, nonnulla, quæ de eo penes noſtros circumferuntur cives, curſim tradere non pigeat. Illum variè appellatum comperio *Theodorum* ſcilicet in actis Latinis, *Diodorum* a Fazello, *Leodorum* ſive *Liodorum* a Silvagio, atq. ita penes vulgum audit. Hinc ab ejus nomine Elephas, Urbis Catanæ inſigne, ex Ætnæo lapide effictus, quo, ut ajunt, magus ad popularium mentes eludendas utebatur, depravato etiam vocabulo *Liodorus* appellatur. Id olim ſimulacrum publicis Senatus ædibus incumbebat, inde terræmotu disjectum diu jacuit, hodie in Principis Templi area nobili baſi ſubſtructa locatum, cui e Syenite lapide columna Hierogliphicis notis litterata nobile vetuſtatis monumentum incubat. Ann. Xpi 776.

XXVIII. Leonis mortē in annū DCCLXXXVI. rejicit Groſſus, at labitur. Ultimo enim vitæ ſuæ anno Heliodorum magum ſanctus Pontifex flammis comburendum dedit, eodemque ab Leone, & Conſtantino Auguſtis Conſtantinopolim evocatus, ſummisque honoribus affectus ad ſuam Eccleſiam eſt remiſſus; igitur ad annum DCCLXXIX aut ſequentē ſummū vixit; Leoni quippe Auguſto Annus DCCLXXX. vulgaris ærę quintus, & extremus Imperii fuit, poſt quem Conſtantinus, & Irenes ejus mater regno potiti diu imperarunt.

CAPUT III.

CATANA

SUB GRÆCIS IMPERATORIBUS

AB ANNO DCCLXXX. AD

SARACENORUM TYRANNIDEM.

Anno Xpi. 778. I. IMperii ſummâ penes Irenem Auguſtam devolutâ, Elpidius Siciliæ præficitur anno
781 DCCLXXXI., qui cum nova moliri, provincialium fretus auxiliis auderet, Theodori Patricii opera fuſus, pulſuſque eſt.

Poſt Thaumaturgum Leonem Catanenſi Eccleſiæ ſanctum Serapionem præpoſitum nonnulli perhibent, quòd in ſancti Hieronymi Martyrologio ab Acherio in ſuo Spicilegio edito pridie Idus Septembris Ss. *Euplii, & Serapionis Epiſcopi ac Magni* mentio habeatur. Quos Ferrarius in notis ad ſuum Martyrologium vixiſſe ſub Conſtantino, & Irene tradit. Quamvis autem Beda, & Rabanus habeant: *In Civitate Cataniæ Natale Euplii*, ut Cajetanus advertit (a) nec de Serapione, & Magno aliquid innuant; Ado tamen, Maurolycus, & Galeſinus ſcribunt: *In Sicilia Civitate Catana ſanctorum Euplii, & Serapionis Confeſſorum*, Magnumq. reticent, ac de Epiſcopali Serapionis munere mentionem ingerunt nullam. Aliud ſancti Hieronymi exemplar a Franciſco Florentinio vulgatum Euplii & Serapionis Epiſcopi meminit; ſed eos Martyres facit. Hinc in notis idem Florentinius Serapionem in tertium rejicit ſæculum, & poſt Euplium Diaconum ſub Diocletiano paſſum collocat, Euplium

(a) Tom. 2. SS. Sic.

pliumque hac die XII. Septembris memoratum ab illo neutiquam diversum credit. Ferrarius etiam laudatus in quodam Jndice ad Ss. Italiæ tertio Idus ejusdem mensis *Euplium*, & *Serapionem* Martyres recenset. Subdit Florentinius in codice Corbeensi, unde suum exscripsit Acherius Martyrologium, *Magni* nomen & *Julii* abundare, ac passim repeti supra alios codices; Hinc nonnisi *Euplium* & *Serapionem* esse colendos tradit. *Ann. Xpi 781.*

II. Sed illud negotium facessit, Serapionem circa hæc tempora Episcopum inducendo, ejus nempe a sancto Hieronymo neutiquam fieri potuisse mentionem, quum Serapion sæculo nono Hieronymus tertio effloruerint. Verùm complures in eo opere descriptos sancto Hieronymo posteriores, ut ipse Acherius advertit (1) ab aliis adjectos fuisse constat; hinc die V. Octobris Placidus Eutichius, & triginta Monachi, qui recentiores Martyres, subsignantur. *At ne ego tanquam germanum fœtum*, scribit, *integrumque eidem sancto Doctori velim id opus asserere, cum plures ipso recentiores sanctos constat diversis temporibus, tam a Clericis, quam a Monachis pro libitu fuisse adjectos, potissimè Patronos*. Similes etiam accessiones passa Bedæ, Usuardi, & Adonis Martyrologia testantur. Quod de Usuardo Cajetanus signanter docuit. Pirrus denique Euplium Diaconum, & Serapionem Confessores in an. DCCC. rejicit, quod nullius suffragio, aut testimonio probat. Cajetanus ævi incerti eosdem adstruit, sed ante Saracenos constituendos censet. In re tam dubia certè aliquid proferre non audeo, lucemque ab aliis expecto.

(1) *Præfatione ad mart. S. Hieron.*

Anno

Ann. Xpi. 785. III. Anno DCCLXXXV. Theodorus Catanensis Episcopus ejusque Diaconus Epiphanius effloruere, qui Catholicæ Romanæ Ecclesiæ operam strenuè navarunt, ac pro cultu Sanctarum Imaginum restituendo in Nicæno Concilio quammaxime adlaborarunt. Rem forte non injucundam me facturum reor, si paullo altius exordiar. Mox ut Imperii habenas Irenes tenuit, ac filium, seque liberam a factione Cæsarum vidit (Erant Cæsares viri sui Leonis nobilissimi fratres) prima illi cura fuit sublatum a Leone Stemma gemmis, ac lapidibus pretiosis distinctum Ecclesiæ restituere, tum de pace inter fideles componenda cogitare. Neque opportuna defuit occasio. Mortuo enim Paulo Patriarchâ, quum de novo eligendo, multitudine congregata, sermonem Irenes instituisset, populo Tarasium acclamante, qui tunc a secretis erat, subdit Imperatrix, sese eumdem Patriarcham decernere, sed illum detrectare pertinaciter onus. Jussus hinc Tarasius, ut caussam palam exponeret, postquam multa piè, & eloquenter dixisset de Concilio Œcumenico indicendo, ut schismata ab Ecclesia tollerentur, illud attexuit: *Quod si Imperatores nostri rectæ fidei propugnatores, ut hæc mea petitio impleatur, jusserint, ego quoque consentio, vestramque electionem lubens amplector. Sin minus illud præstare nequaquam mihi possibile est, ne anathemati subjiciar*. Cunctis vero orationem hujusmodi probantibus, Concilium generale cogendum unanimi voto decernitur, inauguratusque Tarasius, libellum fidei suæ testem ad Adrianum Romanum Pontificem misit, a quo ad Ecclesiæ communionem est receptus.

IV. Sed & Irenes Augusta legatione ad eũdem Pontificẽ instituta, Constantinũ Leontinensẽ Episcopum & Dorotheum Episcopũ Neapolitanum Romã primo destinavit, ut ex Divali Epistola ad Adrianum colligitur (*a*) mox sequenti anno Theodori Catanensis Pontificis, ejusque Diaconi Epiphanii prudentiâ, ac dexteritate perspectâ, illis suas delegavit vices, atque Romanum Antistitem ad Concilium invitavit. Rem edocent Acta Concilii Nicęæ coacti Actione secunda; lecta enim Adriani Epistola ad Irenem, & Constantinum Augustum subditur: *Joannes magnificentissimus Logotheta dixit: Hæc noverunt, & honorabilissimi Siculi Deo amabiles Theodorus Catanentium Episcopus & qui cum eo est Reverendissimus Diaconus Epiphanius, qui locum tenet Archiepiscopi Sardiniæ. Ambo enim per jussionem piorum Imperatorum nostrorum profecti sunt Romã cum Reverendissimo Apocrisario Sanctissimi Patriarchæ nostri. Theodorus Deo amabilis Episcopus Catanæ dixit: Pio imperio jubente per honorabiles jussiones suas mittere Leonem Dei cultorem Presbyterum, qui una mecum est servus vestræ sanctitatis, simul cum pretiosa Epistola Sacratissimi domini mei, ille qui coluit sanctitatem vestram Siculorum scilicet meæ Provinciæ Strategus, misit me Romam cum pia jussione Orthodoxorum Imperatorum nostrorum.* Eadem habet Christianus Lupus in suis ad Concil. Nicænum dissertationibus.

Ann. Xpi. 786.

(*a*) *In præfat. Conc. Nicæni*

V. Præfuit Synodo Adrianus per suos legatos, duxit autem in ea Siciliæ Præsulum agmen noster Theodorus, seu veluti Metropolita, & ex legationis initæ prærogativa, aut quia ætate præ aliis enitebat, ut ex eorumdem Episco-

porum

Anno Xpi. 787. porum recenſione ſtatim in ipſo Actionis primæ exordio, & ex ſequentibus colligitur: Ubi inter alia hæc legimus: *Theodorus Deo amabilis Epiſcopus Catanæ, & qui cum eo ſanctiſſimi Epiſcopi Siciliæ una cum Epiphanio Diacono Civitatis Catanæ, & locum tenente Thomæ Epiſcopi Sardiniæ dixerunt*. Primus porro in ſubſcriptionibus ſubſignat etiam cum Actione ſecunda, tum reliquis, quarta Actione excepta, ubi Galato Preſbyter vice *Stephani Archiepiſcopi Siciliæ* inter alios Metropolitas ante Theodorum ſubſcribit. Stephanus autem alibi Syracuſanus Epiſcopus dicitur; quamvis in una *Epiſcopum Siciliæ* ſe quoque Theodorus appellet ut Groſſus (a) & Picciolus de Jure Eccleſiæ Siculæ adnotarunt. Familiaris demum amicitiæ neceſſitudine Taraſio Patriarchæ conjunctum, atque addictiſſimum noſtrum Pontificem ex ejuſdem Concilii actis colligunt Pirrus in notitia Eccleſiæ Catanenſis ac laudatus Groſſus.

(a) Cat. Sacra §. 14.

VI. Jamvero non minora etiam de Epiphanio Diacono promenda occurrunt; Quoties enim ſubſcribit ſuo etiam calculo, compoſitiſque ad rem verbis errores, atque Hæreſes convellit; quin etiam Actione ſexta legenti Gregorio Neoceſareæ Epiſcopo Acta Pſeudo-Concilii Septimi Epiphanius reſpondet, confutationemque lectu dignam cuique articulo ſubtexit, ut Chriſtianus Lupus adnotavit. Laudatorium denique ſermonem ipſe in Concilii fine Patribus ac Piiſſimis Auguſtis pronunciavit, clauſitque Synodum. Ex quo ſingularem ejus in ſacris literis eruditionem, eximiamque doctrinam licet deprehendere, ut merito in Sicula Bibliotheca Clariſſimi Mongitorii inter Scriptores Siculos lo-

cum

cum habuerit. Sermonem ex integro referunt Acta ejusdem Concilii. An. Xpi. 787.

VII. Ab hoc tempore in Theodorum ejusque Successores derivatam Metropolitanā dignitatem censent Pirrus, Amicus (a) & Picciolus laudatis locis, ut Grossus advertit (b) Quamvis Picciolus paulo altius illam repetat scribens: (c) *Senserim igitur, ipso quidem initio, cum nondum fortasse Constantinopolitani Patriarchæ jus in Siculas Ecclesias radices altius egisset, solum Episcopum Catanensem Metropolitani nomine honestatum. Honori ne Agathæ celeberrimæ Virginis id tributum, non satis compertum habeo. An, quod, cum in Nicæna secunda Synodo, quæ pro restituendo Sacrarum Imaginum cultu celebrata est, Theodorus Catanæ Episcopus familiam duxisse visus sit, ac plerisque in locis sic de eo scriptum reperiatur*: Theodorus, ac qui cum eo erant amabiles Siciliæ Episcopi. Sanctissimus Episcopus Siciliæ dicit. *Metropolites sit existimatus?* Sane, jam a tempore S. Leonis Thaumaturgi ea dignitate Catanenses Episcopos præfulsisse colligo ex vita ejusdem e Græcis Menæis eruta, ubi dicitur: *Catanę, quæ tunc erat Ecclesia Metropolitana in nobili Sicilia Leo Episcopus declaratur*. Idipsum latinus Encomiastes affirmat; & in vita versibus exarata eumdem Leonem Metropolitana dignum Ecclesia Vates appellat, ut liceat opinari ab avulsione Siculæ Provincię a Romana diœcesi, quæ Isaurici ævo probabilius evenit, nostris Episcopis eam obvenisse prærogativam titulotenus; idest sine suffraganeis, ut pene omnes, & Grossus ipse fatentur.

(a) Differ. de Arch. Jure Syracus.
(b) Decac. Catan. Cor. 2. mad. 3.
(c) De Jure Eccles. Sic. par. p. cap. 26.

VIII. Pace Ecclesiæ parta, non parum res Imperii dissidia inter Irenem, & Constan- 790.

tinum

Anno Xpi. tinum filium exorta perturbarunt, & Matri quidem abrogato dominio, Constantinus annis septē regnavit; sed ambitionis impatiens bona alioquin
797. mulier, filio per insidias capto, atque per summum nefas excęcato, regiminis summâ potita, sola imperavit, ea dexteritate, ac prudentia, ut optimi probique principis partes adamussim
802. expleverit. Quinto autem post anno, & ipsa Nicephori Logothetæ insidiis appetita, ab eoque male habita, in Lesbum Insulam relegatur, ubi ærumnis confecta diem obiit.

IX. Nondiu post Saraceni Siciliæ littora frequenti excursione vexarunt, Nicephoro ra-
812. pinis, atque impietatibus dedito, nihil interim curante. Sed & Ætna mons e summo cratere ingentes ignes evomuit, adeout longinquos etiā & Carolum Occidentis Augustum fortasse in viciniis tunc agentem terrore afficeret, ut Goffridus de Viterbio in Chronico est author, cui Kircherius subscribit (a) incendium ad annum DCCCXII. referens. Sub idem tempus Pontificiam Catanæ sedem S. Severus vitæ integritate, eximiisque virtutibus illustrabat. De eo Pirrus, Cajetanus, Grossus, & Ferrarius, qui ex Græco Menologio scribunt: Sanctum Episcopum ob singularem animi moderationem, vitæque innocentiam ad Catanensem Ecclesiam vocatum, ita munus gessisse, ut vivens summam fuerit laudem assecutus, atque in cælum migrans inter Sanctos meruerit numerari. Excessit feliciter nono Kal. Aprilis anno circiter DCCCXII. apud Grecos maximè celebratus, & in Ecclesiæ suæ tabulis summa cum laude memoratus.

(a) *Mundi Subter. lib. 4. tom. p. sec. p. cap. 8.*

813. X. Nicephoro interim impio, ac scelesto Principe a barbaris in bello occiso, Michael Curopa-

ropalotes vir strenuus, ac pius, Augustus inauguratur, quem post biennium Leo Armenus vafer, sed militari gloria insignis excepit. Hic sacris Imaginibus atrocius bellum indixit. Sub eo Saraceni universam Siciliæ oram prædabundi excurrentes a Gregorio Insulæ tunc Præfecto auxiliaribus instructo cohibiti, quum exorta insuper tempestate ingentem etiam navium jacturam fecissent, pacis inducias postularunt, quas facile a Siculo Patricio obtinuerunt. Id totum habes ex Epistola Leonis III. PP. ad Carolū Imperatorem, digna sane, quæ hìc exscribatur, de Catana enim aliquid, ni fallor, videtur innuere. En illa. *Ann. Xpi. 813.*

XI. *Domino Piissimo, & Serenissimo Victori & Triūphatori filio Amatori Dei, & Domini nostri Jesu Christi Karolo Augusto Leo* Episcopus Servus *Servorum Dei (a) Tertio igitur Idus Novembris suscepimus Epistolam Gregorii Patricii Siciliensis responsum scilicet* Serenitatis *vestræ Epistolæ, quam illi per hominem nostrum emisimus. Vobis siquidem, pro qua causa ignoramus,* Epistolam *nomini vestro titulatam non emisit. Illam tamen, quam nobis direxit Epistolam, de qua vobis exēplar; postquam eam legeremus, a nostro sigillo, vestræ Imperiali potentiæ dirigere petivit. Nos pro vestra satisfactione, neque eam ad legendum aperuimus, neque quod in ea continetur, cognovimus, nisi quod per illum Missum nostrum nobis in verbis direxit. Idest de illis* Saracenorum *Missis, cum quibus pactum confirmavit ipse Patricius in annos decem. Dicebat enim ad prædictos Missos* Saracenorum: *Quale nobiscum pactum facere vultis, cum ecce jam anni octoginta quinque; quod pactum nobiscum fecistis, & firmum non fuit? Im-*

(a) *Tom. 9. Concil. Edit. Labea.*

mo

Ann. Xpi. 813. *mo, & Constantinus Patricius, qui ante me fuit, in decem annos pactum vobiscum firmavit, usque ad futuram octavam indictionem, sed neque pactum ipsum firmum tenuistis. Nunc autem quale vobiscum pactum faciemus, incognitum est. Ad hæc respondebant ipsi Saracenorum Missi, dicentes. Pater ipsius Amiralmumim, qui nunc apud nos regnare videtur, defunctus est, & iste relictus est parvulus, & qui fuit servus, factus est liber, & qui liber fuit, factus est Dominus, & nullum se Regem habere putabant. Sed ecce nunc, postquam omnia, quæ pater suus habuit, sibi subjecit, vult firma stabilitate hoc, quod paramus pactum servare. De Spanis vobiscum non spondemus, quia non sunt sub ditione* Regni *nostri, sed in quantum valemus, eos superare, sicut vos, & nos contra illos in mare dimicare permittimus; Et si soli nos non valemus, nos a parte nostra, & vos a parte vestra Christianorum finibus eos abjiciemus. Post hæc vero convenit illis, & confirmavere in scriptis inter se pactum in annos decem, & dedit eis Missum nomine Theopistum Notarium, & reddidit illis quantos habuit comprehensos de ipsis Saracenis, & illos Christianos, quos de suis partibus prædaverant, reddidissent. Et postquam jam dictum pactum inter se firmaverunt, & Missus ab ipso Patricio absolutus est, invenit* in Catena *unum hominem sub nimia velocitate ad* Patricium, *festinans nunciare, quod septem navigia Maurorum prædaverunt vicum unum in Regio, & duæ naves ex eis post eos ad littus exierunt vacuæ &c.*
Hæc ibi. Syracusis, aut Ennę firmasse cum Saracenis inducias Gregorium Patricium hinc colligo; Theophistus namque Notarius, inde cum illorum Legatis digressus, Catanæ nuncium invenit,

nit, qui depopulatum a Barbaris Rheginum littus significabat. Fractis nondiu post Induciarum fœderibus, ingenti manu Saraceni in Siciliam redeuntes, captâque Panormo, ac populatâ, reliquis vero finitimis populis terrore injecto per annum fermè Insulam vexarunt, sed ad propria mox tuenda in Africam evocati, magna præda onusti tandem recesserunt. *Ann. Xpi.* 820.

XII. Post Leonem Armenum conjuratione sublatum Michael Balbus Imperator sufficitur, qui Siculorum tandem precibus excitus ad cohibendos Saracenorum conatus classem sub Theodosio Duce in Siciliam mittit. Hic Venetorum etiam suppetiis fulctus, Hostium naves, quæ dudum ad populandam Insulam regressæ eamdem impune vexaverant, disjecit, ingentique Barbarorum clade edita, integram de ipsis victoriam est consecutus anno DCCCXXVII. Sed Eugenii Magistri militum scelere, qui regia insignia a Michaele desciscens assumpserat, Saraceni nondiu in Siciliam evocati, sub Adelcamo Duce, Occidentalem Insulæ oram, quæ olim Sicania dicta, magna vi adorti, brevi ea potiuntur, ac passim per universam provinciam sese effundunt. Quo porro anno Catana sub Saracenico jugo captiva ingemuerit incertum; inter eas nihilominus urbes recensenda, quæ postremæ Barbaris cesserunt. Orientalis enim Siciliæ plaga longè post Occidentalem subacta. 827.

XIII. Anno DCCCXXVIII. Theophilus Michaelis filius regnavit. Hunc vivens Pater in Siciliam contra Saracenos direxerat; at ille munitis præsidio valido locis sub Græco adhuc Imperio se continentibus, vitata Saracenorum classe, 828.

quæ

Anno Xpi. quæ longè suam superabat, Constantinopolim remeaverat, ubi mox Imperii fascibus assumptis, Iconomachorum Hæresi promovendæ præcipuè
832 intentus, Siciliæ jacturam neglexit. Hinc Barbari, Messanâ occupatâ, Panormum progressi urbem invadunt; neque unâ Siciliâ contenti Sardiniam, Cretam, aliasque Imperio subditas insulas sibi vindicant. Expeditiones sane quinque adversus Saracenos per Orientem Theophilum suscepisse Scriptores memorant, sed infelici semper exitu, ut Porphyrogeneta verbis illis prodit (a) *Nunquam pro Imperii Majestate, ac laude dignum adversus hostes trophæum erexit, ac neque acceptam cladem resarcire unquam satis potuit.*

(a) Continuat. ad Theopha. l. 3.

842 XIV. Theophilo mortuo ad ejus filium Michaelem adhuc triennem sub Theodoræ matris religiosissimæ feminæ tutela Imperii summa delata est, cujus præcipua, ac prima cura fuit, ut pax Ecclesiæ, cultusque sacris Imaginibus redderetur. Eodem prorsus tempore Adelcamus Primus Siciliæ Princeps, seu verius Tyrannus (Amiram Saraceni vocant) decessit, ac Mahomet Bon-Abdalla in ejus locum Saracenis
846 præfuit. Sub quo Motycæ, atque Ennensis agri excidium reponit Carusius (b) Arabi Anonymi
847 Annalibus innixus circa annum DCCCXLVI. sequenti vero Leontinorum ac Ragusiæ direptio-
851 nem, quamvis Arabi etiam Chronici authoritate Ennæ casum quinto post anno sub Allaba Mahomet successore statuat Aprilis (c) nec abnuat laudatus Carusius, hæc de Allaba scribens: *E vivis sublato Mahometo Abdallæ filio anno Christi* DCCCLI. *Amira novus substituitur eodem quo Pater nomine Allabas Jacubi, & Phazare pro-*

(b) Sic. Hist. l. 10 primi Tom.

(c) Sic. Chr. c. 16

nepos, qui memorabilem in Sicilia præfecturam effecerat magnis victoriis de Christianis reportatis, ac Enna præsertim capta maximi momenti urbe Romano-Græcorum Prætorum assidua, quod monuimus, sedes, ut ex Arabibus Ismaelis Annalibus accepimus postquam Anno Christi DCCCLIV. *Buteram munitissimum Oppidum expugnaverant.* Ubi Ennam post Buteræ occupationem in Allabæ potestatem redactam quinto circiter ejus regiminis anno videtur innuere. Anno Xpi. 854

XV. *Hisce*, prosequitur Carusius ibidem, *victoriis inflati Saraceni Orientales a Pachyno ad Pelorum oras peragrant, in quibus, præter Syracusas, Catinam, & Tauromenium in littore sitas, Notum urbs erat, Græcis olim Neetum, edito in monte, vallibus prealtisque rudibus circumsepta, non multum ab Hyblæo mari ac Promontorio Pachyno distans.... Ciaphejas igitur Amira successor extincti Allabæ Neetum obsidione cupit, ut Anonymo placet Arabi* DCCCLXIV *Christi anno Quam tamen jacturam Urbis Romano-Græci graviter ferentes brevi recuperant, post biennium iterum Saracenis oppugnantibus Urbem reddituri cum Ragusia non procul a Neeti finibus civitate, quam etiam nonnullos ante annos receperunt.* (a) Ex quibus illud inferre licet Catanam per hæc tempora Græci adhuc Imperii auspiciis subjectam in Michaelis ditione fuisse. 864

(a) In Bibl. Hist. Sic. Tom. p.

XVI. Præfuit porro ejusdem Urbis Ecclesiæ Euthymius, qui difficillimis temporibus regimen nactus, gregem sibi commissum, quammaxima dexteritate, & prudentia rexit. Illum Pseudo-Patriarchæ Constantinopolitano Photio cum aliis Siciliæ Episcopis schismatis initio adhæsisse, necessitudo, quæ inter utrumque intercessit

Anno Xpi 864 cessit, clarissime evincit; Extat enim Photii ad Euthymium Epistola, quam Grossus exscribit (a) hęc habens. (a) Cat. Sac. §. 16.

Photius Patriarcha C. P. Euthymio Catanes Metropolitæ: Otium quidem suppetere mihi, ut tua narrem, deprecor, non opto; suppetere autem, ut audiam tu objecisti; Quid ergo reprehendis, quod nec ea, quæ sperabam audivi, & quod silentium in his tenui, quibus nec aures libenter darem? Sed si propterea, quod hæc audivi, tandem sustinui, ideo de Amicorum conceptu accusandus sum? quid facient, qui ea fecerunt, per quæ amicos libertate pro illis loquendi privaverunt, ut inimicorum linguas, non solum contra se, sed etiam contra eos, qui propinqui aliquando fuerant, exacuerunt. Quid ergo facere oportet, a quo appellem? Et nobis, pro te utinam libertatem, quam habemus, reddere, & nihil audire injucundum de te, sed omnes, qui tibi maledicunt os claudere, ad pristinum statum reddendo.

XVII. Quid hæc velint innuere, divinare vix possumus; fortasse apud Photium delatus Euthimyus, quæstus hic eidem fuerat, quod minime de objecta sibi calumnia monuerit. Hinc hisce verbis Patriarcha sese apposite excusat. Hæc autem amicitię consuetudo brevi disrupta est; Photii quippe intrusione, ac malitia cognita in Synodo Generali Octava, Constantino-
870 politana coram Apostolicis legatis celebrata, Ignatio legitimo Patriarchę adhærens Euthymius Actione secunda Photium schismatis damnavit; atque in supplici libello Patribus oblato secundus subscripsit, receptusque ad communionem, ac suo loco fuit restitutus. Interfuit dehinc tertiæ, quartæ, ac sequentibus sessionibus, ubi Archiepiscopus

chiepiscopus, & Metropolita perpetuo appella- *Anno Xpi.* tur, ut inde colligas ea dignitate Catanensem Pontificem rite condecoratum, quum non nisi ab Ignatio, aut Methodio ordinatos Episcopos in ea Synodo fuisse receptos ex ejusdem Actis apertissime constat, cæteros vero repulsam passos suo loco excidisse. Concilium hoc Generale octavum Adrianus II. Romanus Pontifex indixit, Basilius vero Imperator, qui Michaeli ab se occiso successit, auxilio, eaque opera promovit. Sub eo variæ in Sicilia Saracenis illatæ sunt clades, sed quum novæ subinde ex Africa eorumdem copiæ quotidie in Insulam transfretarent, ac Basilius Templis extruendis, publi- 878 cisque aliis operibus intenderet, Syracusæ demum post diuturnam obsidionem ab Ibraimo Siciliæ tunc *Amira* captæ, funditusque sunt deletæ, anno DCCCLXXVIII. vel ut Cajetanus contendit DCCCXXX. Quarum ruina nonnullis etiam provinciæ Civitatibus exitio fuit. Id Basilius ad- 880 vertens ingentem classem copiis instructam Nicephoro Phoca Duce in Siciliam transmittit, cujus opera aliquot in Calabria locis restitutis ac munitis; Tauromenium, ac reliquæ Insulæ Civitates, Catanaque cum primis Græcorum adhuc partibus studentes firmantur, adeout in spem non pauci sint adducti, fore, ut e Sicilia Barbari expellerentur.

XVIII. Euthymio interim Episcopo Antonius successerat, cujus numisma plumbeum penes Blascum Romano-Columnium olim asservatum, ut Grossus, & Blanditius testantur, hæc in antica parte præferebat: *Antonius Metropolita Catanæ*: Postica vero Crucis Signum græcis characteribus interpunctis repræsentabat, quorum

hæc

Ann. Xpi. hæc erat ſententia: *Jeſu Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti Servo Baſilio Imperatore*. Id autem Catanæ inventum, ibidemque cuſum Antonii Epiſcopi in ſede ſua per hæc tempora incolatum evincere videtur. Habes illius Ectypum apud eumdem Groſſum. (*a*) (a) Cat. Sac. §.17

885 XIX. Annus DCCCLXXXV. ſancti Athanaſii Methonenſis Epiſcopi patria Catanenſis pretioſa morte conſecratus a Cajetano creditur (*b*) cujus acta ex Epitaphio Petri Siculi Argivorum Epiſcopi ſuo loco dabimus. Illum e Patriæ ruinis, atque occaſu veluti novum phoſphorum exortum prodit Encomiaſtes, atque a Parentibus voto obtentum, qui Saracenis Inſulam vaſtantibus Catanâ exceſſerant, atque in Peloponneſum appulerant, ubi ille Monachis accenſus, vitæ innocentia, ſanctiſque moribus adeo ſe commendavit, ut Epiſcopali munere digniſſimus communi ſuffragio habitus, Methonenſi Eccleſiæ præficeretur, quam præclaris virtutum exemplis aliquandiu illuſtravit, tandemque hoc anno ſanctiſſimè deceſſit. (b) Tom. 2. SS. Sic.

886 XX. Baſilium Imperatorem anno Regni XIX. mortuum Leo Philoſophus excepit Princeps literis potius, quam belli artibus addictus. Ejus circumfertur diſpoſitio de Metropolitis Eccleſiis, quam Aubertus Miræus typis edidit (*c*) In ea quadrageſimoquinto loco, aliis vero quadrageſimoquarto, Catanenſis Metropolita recenſetur, *cui nullus ſubeſt Thronus*. ut ibi dicitur. Hinc conjecturis agens ſcribit Caruſius: (*d*) *Quod quamvis potior Siciliæ pars ab infidelibus poſſideretur, Chriſtianos tamen ſubditos, neque a libero Dei cultu Barbari abſterrebant, neque ipſis impedimento erant, quominus Epiſcopos ſibi deli-* (c) Not. Epiſcop. Orbis. (d) Mem. Hiſt. lib. 10. Tom. p. Bibl. Hiſt. Sic.

 gerent

gerent, a quibus Christiana Fides in eorum animis firmanda, augendaque erat. Commissum sub Leone in Mamertino freto Græcos inter ac infideles navale prælium Erchembertus ejusdem ævi scriptor (*a*) literarum monumentis tradit, Saracenisque victoriam cessisse; Arabs vero Anonymus subdit Romano-Græcos excensu in Siciliam facto anno DCCCLXXXII. cum hostibus in pugnam venisse; sequenti autem ad Mylas classibus conflixisse, desideratis ex Græcis millibus circiter quinque; hinc Messanæ incolæ, ac Rhegii, littorumque, maritimis relictis locis, in remotiora, ac montana liberis, uxoribusque sublatis concessere, classis vero Græca in proximam Calabriæ oram se recepit.

Anno Xpi 888

(a) *In Chronico*

XXI. Nondiu post subactum ab Ibraimo *Amira*, direptumque Tauromenium tradunt; an vero circa eadem tempora Barbaris cesserit etiam Catana incertum. Tauromenii casum Zonaras Leoni adscribit, qui extruendis etiam Templis in Regia urbe intentus, latè debacchandi Saracenis ansam, atque aditum præbuit: *Cum autem nautis ædificando impeditis, classis vacaret, Agarenorum classis Tauromenium vastavit, & Lemnum Insulam occupavit.* Tauromenii excidium anno DCCCXCIII complures consignant, alii vero CMII. ut Pagius advertit (*b*) Sunt, qui capto Tauromenio Græcorum in Sicilia imperium defecisse credunt; verùm Carusius ad annum usque CMLXXV. illud protrahit. In Thematibus Constantini (*c*) Syracusæ sub Basilio a Saracenis captæ dicuntur; Tauromenium vero sub Leone, subditurque: *Quotquot igitur deserta fuerunt Oppida, hæc ab impiis Saracenis detinentur; sola vero trans mare Calabria a Christianis*

890

(b) *Tom.3.Critic. ad annum 893. & 902.*

(c) *Them.12. l.2.*

Anno Xpi 892 *ſtianis tenetur . . . poſt pauca : ſunt autem ſub Sicilia, & ejus duce urbes viginti duæ .* Ex quibus liquido apparet , Conſtantini tempore, dum hæc ſcriberet circa CMXXX. vulgaris æræ annum, totius omnino Siciliæ Barbaros dominium tenuiſſe . Sciohabadini Annales ſub titulo Chronici Saracenico-Siculi ex Bibliotheca Eſcurialenſi ab Invegio , & a Caruſio editi contra : diu Græcos in Sicilia perſtitiſſe , videntur innuere, urbisque Catanæ jacturam non ante annum CMLXXV. illos feciſſe , clariſſimè tradunt .

XXII. Tauromenio expugnato, a Græcis nihil timendum ratus , qui egrè propria tuebantur , Ibraimus, in Calabriam cum exercitu trajecit , Coſentiamque munitiſſimam urbem obſedit . At civibus patriam egregiè propugnantibus , Ibraimi filius occiſus periit , mox ipſe dyſenteria correptus, e vivis etiam abiit: *Hic ultimus*, inquit Pagius (*a*) *fuit Regum Aglabidorum jam a ſæculo circiter in Africa imperitantium ; nam poſt ejus mortem Almahdi , qui ſe a Fatimida Mahometis Pſeudoprophetæ filia exortum dicebat , Africæ dominatus eſt ;* 910 *annoque* CMX. *ſeſe Calipham , ſeu Imperatorem appellavit* . Almahdi itaque , qui & Mahadis , & Obeldalla etiam dicebatur , Africæ regno firmato, in Siciliam navigavit , diebus XL. ibidem moratus Alaſſanum , qui Inſulæ præfecturam ſuo nomine gereret reliquit .

XXIII. Sub idem tempus Conſtantinus Porphyrogeneta Leonis filius , ac hæres, ejuſque mater Zoes Auguſta , *animadvertentes* , ut Ce-913 drenus ſcribit (*b*) *ſe non pares eſſe bello ſimul , & contra Orientales , & contra Occidentales Saracenos gerendo , preſertim rupto jam etiam a Bul-*

(a) *Tom. 3. Critic ad an. 902.*

(b) *In Annal. de Niceph. Phoca.*

Bulgaris fœdere, pacem cum Sicilienſibus Saracenis componere ſtatuerunt; pactumque eſt, rem agente Euſtachio Calabriæ Præfecto, ut Saracenis darentur tributi nomine quotannis Aureorum xiij. millia. Quamvis Curopolate xxij. millia pacta fuiſſe affirmet. Interim turbæ inter Saracenos Siculos, Afroſque exortæ diu res Inſulæ exagitarunt, ut Chronicon Siculum enarrat. (a) Anno CMXXXVI. Salem Siciliæ Præfectus poſt Alaſſanum conſtitutus ſubditos ſibi populos, Siculoſque Chriſtianos adeo duriter habuit, ac peſſimè vexavit, ut Agrigentini jugo excuſſo, ejectoque Barbarorum præſidio, legatos in Orientem ſuppetias a Conſtantino, & Romano Lacapeno Imperatoribus exoratum miſerint, quibus obtentis, diu *Amiræ* copiis obſtitere, ac ſæpius conſerto prælio eas fuderunt. Defectionem aliæ, ac aliæ Siculæ civitates ſequutæ uſque ad annum CMXL., quo Salemo mortuo, rerum ſummâ *Chalil* claſſis Præfectus potitus Calatabelloctam primo, moxque Agrigentum ſibi ſubdidit. *Anno inſequenti*, ſcribit laudati Chronici Author, *die* 20. *Novembris capta eſt Gergnet, & crevit fames, & deſolatæ ſunt urbes Siciliæ cum pagis ejus. Tum vero Chalil multos captivos in Africam tranſmiſit.* Quos ille ſubſecutus Panormi Præfectos ſtatuit, a quibus Inſula peſſimè adminiſtrata.

936

940

941

(a) Tom. I. Bib. Hiſt. Sic.

XXIV. Aliquot elapſis annis Alaſſano Aly ab *Calipha* Almonſore Siciliæ *Amiratus* defertur, hæreditario jure, ut ex Aſcanagio Sciohabadinus in Annalibus refert, qui rebellantes ſibi Siculos prælio vicit, factioniſque Principes pedibus, manibuſq. præciſis patibulo affixit. *Quo patrato*, inquit Chronicō Siculum, *res Siciliæ quieverunt.* Quū porro Conſtantinus jam ab anno CMXLIV pulſo Romano, quē 947

ſocium

Ann. Xpi. ſocium Imperii adſciverat, ſolus habenas admi-
niſtrans nollet blande ſe Saracenis ſubmittere,
951 ut ſcribit Curopolate (a) aut pacem renovare, (a) De Nicoph. Phoca.
annuumque tributum intermiſſum pendere, coa-
cto idoneo exercitu, ipſique præfecto Malaceno,
claſſem in Calabriam miſit; At ducum avari-
tiam, qua ſubditos Imperii vexari inaudierant,
ut compertam habuere Saraceni, audentiores fa-
cti, conſertâ pugnâ victoriam reportarunt, mox-
que inducias petenti Conſtantino facili negotio
conceſſerunt. Induciarum nondiu poſt elapſo
956 tempore in Calabriam Barbari populabundi ir-
ruere, contra quos majoribus copiis inſtructum
Baſilium Thalaſſiarcham Conſtantinus deſtinavit.
Hic fortiter re geſta in Calabria, excenſione in
Siciliam facta, Thermas Imerenſes expugnans,
ac prope Mazaram magna edita Saracenorum
ſtragge, *Amiræ* exercitum fudit, Anno CMLVI.

958 XXV. Poſt biennium majori claſſe compa-
rata, Cabrea, & Mauro Leone ducibus, Græci
in Siciliam trajicientes hoſtium naves fugant,
quæ graviſſima exorta tempeſtate circa Inſulæ
oram obtritæ jacturam quoque ingentem patiun-
tur. *Inde cum Romanis*, ſubdit Curopolate, *fœdus
Agareni percutiunt, & pax ſervata eſt, quoad
Phocas Imperator declaratus fuit, qui nuper ele-
963 ctus* anno ſcilicet CMLXVIII. *graviſſimum ratus Sa-
racenis tributa pendere, Manuelem Patricium contra
ipſos mittit*. Interim Alaſſanus in Africam pro-
fectus filio Abulaſſano Siciliam adminiſtrandam
reliquerat, qui Græcorum viribus impar cum
illis congredi non eſt auſus; omnem hinc O-
rientalem Inſulæ oram Græci incurſantes, Syra-
cuſas, Leontinos, Tauromenium, aliaſque fi-
nitimas urbes primo impetu recuperant.

XXVI. His confractus cladibus Abulassan in Africam auxilia à Patre postulatum misit; qui mox ingenti manu, ac plurium navium classe stipatus remeans, Græcos loco iniquo adortus ad unum obtinuit, classem indè eorumdem aggressus in anchoris stantem dissipavit anno CMLXIV. urbes, quas sibi hostes vindicaverant, subegit, paucisque post mensibus Panormi decessit eodem Abulassano successore relicto. Sub eo Rametta munitissimum opidum omnino excisum, ac Tauromenium funditùs eversum; Pax demum inter Saracenos, Græcosque firmata. Hanc satis religiosè Abulcassenus anno CMLXIX. post Fratrem Abulassanum suffectus servavit sub Joanne Zemisce, qui enecto Nicephoro Imperii Orientalis thronum annis septem magna cum gloria tenuit. Sed eo extincto, quum regimen penes duos fratres Constantini filios Basilium, & Constantinum, quos Zemisce adoptaverat, ineptos sanè ad munus gerendum juvenes remansisset, opportunam nactus occasionem, Abulcassenus belli in Siculos Christianos gerendi, totius Insulæ expugnandæ consilium iniit. *Non enim*, ait Carusius (a) *Saraceni, qui cum Adelcamo Insulam nostram invaserant, cæterique Amirę successores totius Insulæ principatum tenuerant, nisi partem Provinciæ, Sicaniam a veteribus appellatam. Et quamvis temporis decursu Syracusas primùm, Tauromenium deinde vastaverint; nihilominus in Orientali plaga Regni nondum firmaverant dominatum, ac propterea Christianorum pagos, atque oppida identidem diripiebant, ac populabantur. Verum ut cumque sese res habuerit, certissimum est duobus fratribus imperantibus Messanam, Catinam,* &

Ann. Xpi. 964. 969. 975.

(a) Mem. Sicul. lib. 10. in Bib. Sic. Hist.

Ann. Xpi. 975 *& Hyblam, aliaque in Orientali ora Insulæ loca in Christianorum fuisse potestate.* Imperatorum igitur imbecillitate usus Amiras Abulcassenus Messanam primo, dehinc Catanam, & Abulam, seu ut Carusio arridet, Hyblam adortus, eas vi capit, ac Romano-Græcum in Sicilia Imperium funditus evertit.

CAPUT

CAPUT IV.

CATANA

SUB SARACENIS.

I. Erat annus Egiræ CCCLXIV. inquit in Annalibus Sciohabedinus (a) *inchoatus die* XXI. *Septembris, & novissimis istius anni diebus, & initio sequentis Amiras Abilcassenus Filius Alchassani Filii Aly Binabulussan paravit magnum exercitum, quo se contulit expugnaturum Civitatem Messanam, qua victa una cum Catana, & castrum Avilæ, & plura alia loca expugnavit; Misit postea in Calabriam piratas, qui post multa bella, & certamina maximâ prædâ magnoque captivorum numero onusti in Siciliam rediere.* Primus itaque Catanæ Tyrannus Abulcassenus, qui, quum ad multos annos proximas Siciliæ provincias igne, ferroque infestas reddidisset, Othoni Secundo Occidentis Imperatori sese opponere aliquando cum suis in Calabria ausus, bello victus atque in acie occisus, sævire, ac regnare desiit. *Anno* 981. *Fecit prælium Rex Otho cum Saracenis in Calabria in Civitate Cotruna, & mortui sunt ibi* 40000. *Pœnorum cum Rege eorum nomine Bulcassinus.* Hæc simplici stylo Lupus Protospata (b) Sciohabedinus pridie nonas Julias commissum id prælium scribit, subditque: *Postquam prædictus Amiras occisus est, Gaber filius Abilcasseni mortui ducis sine mandato, et præcepto Almoazii dominium Insulæ Siciliæ sumpsit, qui pessimus fuit Gubernator.*

Ann. Xpi. 974. — 975. — 981.

(a) Bibl. Sicul. Hist. Lib. 1.

(b) In Chronico.

Pul-

983. II. Pulso Gabero Giafar a Calipha Amiras electus anno uno rexit, quo mortuo Abdalla ejus Frater Regimen tenuit, per quadriennium; Hunc excepit Jusuph, *qui optimus fuit*
996. *Amiras* filiumque Giafar adoptavit anno CMXCVI. Per hæc tempora Leo hujus nominis tertius Catanensis Ecclesiæ pontificatum gerebat; Subscripsit enim decreto: *Ne duo fratres duas accipiant consobrinas anno* CMXCIV. Constantinopoli edito inter Metropolitas, ut Picciolus advertit (*a*) pulsum hunc Leonem e Cathedra sua a Saracenis, Constantinopoli consedisse conjicio, aut nominetenus Antistitem egisse. Quamvis fortasse sub Jusupho optimo principe datam Christianis facultatem, ut sibi Pontificem eligerent, a quo salutaria monita exciperent, conjectari non
1004 incongruè possit. Quandoquidem anno MIIII. extructam S. Mariæ sub Annunciationis titulo Ecclesiam Catanæ extra Stesichori portam, Inscriptio docet in ejusdem tecti trabe vetustissimis characteribus exarata, anno MDCLXXXII. casu deprehensa, inque publicas tabulas relata: *Hoc Corpus Fabricæ, atque navis a fundamentis inceptum extitit* XXIIII. *Januarii* VII. *Indict.* MIIII. *deinde tecto completum* MIIII. XXII. *Junii. Ala vero Imaginis B. Mariæ Virginis* VIII. *Martii* MLXXX. Quæ sane indicant, Religionis exercitium non omnino a Barbaris, sub id tempus fidelibus interdictum. Epigrapham hanc, ut extat hodie, ex Archetypo diligentissimè descriptā ac publico Senatus sigillo signatam suo loco libro X. dabimus.

(a) *De Jure Ecc. Sic. par.* 1. *cap.* 25.

III. Giafaro Jusuphi filio ob tyrannicum dominium inviso Al-Achem Frater successit, qui piratas, copiasque contra Christianos emisit, sub-

ditosque Imperii vexavit. Hinc contra ipsum Basilius Augustus ducere statuit, sed morte præreptus fratri Constantino curam omnem eximēdæ Siciliæ a Saracenorum tyrannide reliquit. Año igitur MXXVIII. sub Oreste Protospatario Græcorum classis instructissima in Siciliam appulit; at quum ex gravi pestilentia milites majori ex parte defecissent, Saraceni Al-Achem duce reliquos aggressi fuderunt, ac magna clade affecere, ut Cedrenus testatur. Pax inde Græcos inter & Barbaros composita, quæ sub novo etiam *Amira* Assesano firmata civilis belli in Sicilia occasio fuit. Iniquo enim animo id ferentes Saraceni Abucabum *Amiræ* fratrem concitarunt, Qui ex Africa copiis auctus Assesanum in summas compulit angustias, coegitque, ut ad Michaelem Paphlagonem Constantinopoli imperantem, ejus opem imploratum, confugeret. Adfuit cum auxiliis Leo Opus Italiæ Præfectus; qui in Insulam trajiciens Abucabum primo impetu fregit; nec diu ingens Romana Classis Georgio Maniace duce in rei militaris peritia nulli secundo partisque victoriis clarissimo Byzantio solvit, specie quidem opis ferendæ Assesano, sed verius Siciliæ recuperandæ causâ adornata; Hęc in Italiam primo, ubi subsidiarias Langobardorum, & Northmannorum legiones excepit, mox in Siciliam anno MXXXVIII. trajecit.

Ann. Xpi 1025.

1028.

1037.

1037.

1038.

IV. Excensione facta Maniaces nullo fere impedimento Messanam sibi vindicavit; hinc Syracusis obsessis eas deditione accepit. Fratres interim Saraceni fœdere inter se percusso, suppetiis ex Africa accersitis, repellere Maniacem conabantur, contra quos movens ille, ad ea loca, quæ *Rhemata* dicebantur, prælium commisit, tan-

taque

Ann. Xpi. 1038. taque strage barbaros fudit, ut præterfluens amnis sanguine manaret, Curopalate teste (a) Tresdecim deinde Urbes cepit, quas inter & Catana enumeratur, paulatimque progressus omnem pene sibi Insulam subegit. A majoribus accepimus, S. Georgii Ecclesiam vetustissimis Thermis Catanæ superextructam, quæ hodie majoris Tēpli ambitu concluditur, Georgii Maniacis opus fuisse; hinc vulgaris illa opinio invaluit, maximam scilicet Catanæ Basilicam sacram olim divo Georgio fuisse, Comitemque Rogerium eidem sancto Martyri dicatam voluisse. Sed falsam omnino arguit Inscriptio illa, quæ ejusdem Ædis foribus adhærens ante annum MDCXCIII. hæc exhibebat.

(a) Ad An. mun. 6545.

Comes Rogerius tempore Urbani Papæ II. *Anno Domini* MXCIIII. *sub Ansgerio Abate hoc Templum condi & Deo, ac Beatæ Agathæ dicari jussit.* (*)

X. Illud quoque indubitatum Georgium Maniacem ex antiquissimo S. Leonis Episcopi templo, quod adhuc hodie integrum extra portam Stesichori spectamus intra Carmelitarum Cœnobium, Corpus ejusdem Sancti Pontificis, atque e proximo S. Agathæ Virginis sepulchro ejusdem exuvias substulisse, atque Byzantium una cum aliis Sanctorum Siculorum Lipsanis ad Michaelem Imperatorem ejusque uxorem Zoem destinasse, quod Mauritius Catanensis Antistes in Epistola, quam de translatione S. Agathæ, scripsit, hisce verbis cum primis testatur. *Post multa*

(*) *Plura de hac re congerit Blanditius in ms. opusculo* de Patria S. Agathæ *contra Pirrum, qui a Rogerio Majorem Basilicam Catanensem S. Georgio dicatam asserit.*

multa annorum curricula populus Christianus suis peccatis promerentibus, Justitia Divina castigante in vindictam traditus est manibus Barbarorum, qui diruentes Ecclesias, & Civitates, totam circumquaque Provinciam suo dominio subdiderunt. Quam stragem fidelium Constantinopolitanus audiens Imperator, Exarcum, quem in bellicis rebus habebat expertissimum, vocabulo Maniacum, cum armata manu in Siciliam destinavit, qui in brevi totam peragrans insulam eam ferro, ingenioque perdomitam in ditione accepit. Qui Maniacus corpus Deo dilectæ Virginis Agathæ, cum multis aliorum Sanctorum corporibus Constantinopolim delegavit, credens Orientis Imperium, jam jamque casurum, per eorum preces, & merita posse in robur pristinum relevari. Fazellus (a) de Rebus Siculis Maniacem perduellionis insimulatum, atque e Sicilia revocatum secum eorumdem Sanctorum corpora detulisse tradit: *Qui Insula discedens Agathæ, Luciæ, aliorumque divorum quorundam corpora secum Constantinopolim Imperatori dono detulit, Urbemque Sanctissimis reliquiis ornavit.* Cajetanus denique in Animadversionibus (b) *Exportavit tum Maniaces Constantinopolim corpora SS: Virginum, & Martyrum Agathæ, & Luciæ ex scriptoribus nostris omnibus; SS. Eutichii Episcopi Syracusani, & Clementis Abbatis item Syracusani ex ms. Codicibus Ecclesiæ Syracusanæ; præterea corpus S. Leonis Episcopi Catanensis ex fama. Credimus etiam, quod ait Mauritius Episcopus, transtulisse alia corpora SS. Siculorum quæ nobis ignota. Corpus Beatæ Agathæ,* prosequitur idem Cajetanus, *ad Theodoram Augustam delatum a Maniace, collocatum est in monasterio Virginũ, cui cognomentũ S. Mariæ. Ex Constantino Laschari in Schedis, quæ Messanæ in publico Civitatis thesauro asservantur.*

Ann. Xpi. 1038.

1039.

(a) *Dec.* 2. *lib.* 6. *cap.* 2.

(b) *Ad* Translat. *S. Agat. num.* 5.

1040 VI. In idem tempus prodigiosa apparitio Imaginis Beatæ Mariæ Virginis in Valle Viridi sub Ætna monte incidit, de qua hæc scribit laudatus Cajetanus (a) „Cum Orientis obtineret „ Imperium Michael Paphlago, tumultuantibus „ in Sicilia inter se Barbaris Georgium Maniacem virum strenuum ad liberandam Siciliam „ ducem cum classe misit. Is ubi in Siciliam „ venit, conjunctis contra eum Saracenis prius „ diffidentibus, parem Barbarorum se viribus minimè ratus, ab Salernitano Principe Guaimaro, & Landulfo Capuano duce suppetias „ petiit, a quibus nonnullæ Northmannorum „ copiæ missę Willelmi, & Roberti ductu; inter ceteros Landulfi milites vir quidam Ligur, cui Dionysius nomen, erat, proceræ admodum altitudinis, parisque corporis roboris „ advenit, qui multas ediderat in prælio Barbarorum strages, & formidabilem hostibus se „ prębuerat. Devictis Saracenis, cum Maniaces „ descriptis de spoliorum divisione legibus non „ stetisset, magna inter eum, & Northmannorum „ duces exorta est contentio, quare hi ęgris animis „ abscessere. Dionysius, cum nec Northmannos sequi vellet, nec Georgio sese adjungere, „ pessimum consilium cœpit. Antrum in Ætna „ monte nactus supra virentem vallem diruptis „ rupibus, atque anfractibus invium, ibi sceleratam vitam degere statuit; itaque ad rapinas se vertit, in viatores impetum facere, „ bonis omnibus, quoscumque posset, spoliare „ semper humano sanguine infestas manus tenere. Verum, ita Ss. Matris gloriæ favente „ Deo, evenit, ut mense Junio Catanensis „ quidam Ægidius pius Virginis cultor illuc iter

(a) T. 2. SS. Si. de Imag. B. M

„ habiturus eſſet, qui ab aliquibus admonitus, *Ann. Xpi.* 1040
„ ne in crudeles Dionyſii manus, ſi ulterius pro-
„ grederetur, incideret, progredi omnino opor-
„ tere, reſpondit; ſatis ſibi in Virginis clien-
„ tela, adverſus quemlibet opis eſſe. Nec ho-
„ minem pia fefellit opinio; Nam noctu in via
„ ſtricto gladio a Dionyſiio appetitus, adhibi-
„ tis illi fruſtra precibus, Deiparam tandem
„ invocat patronam ſuam. Adfuit ſtatim præ-
„ ſens illius auxilium; ecce enim repente ve-
„ hementiſſimus terræmotus coortus, & atra
„ nox luce clariſſima refulſit. Ex qua vox in-
„ gens ter emiſſa, ter Dionyſii nomen in-
„ clamavit. Attonitus ille, erecto brachio
„ gladium tenente hærebat, nec ſe poterat
„ commovere; petiit tamen trepida voce, quiſ-
„ nam eſſet, qui ſe vocaret, quidve ab eo
„ peteret. Virgo Deipara, inquit, ſum, quæ
„ ut opem Ægidio meo ferrem tuiſque e ma-
„ nibus eriperem, huc deſcendi; remitte jam
„ enſem, & liberum viatorem ſinas. Flexis tum
„ genibus latro, petita ab Ægidio venia, eum
„ dimittit; Quo profecto, cum multis lacrymis
„ precibuſque Dionyſius a Virgine pacem ex-
„ poſcebat. Sanctiſſima Mater immenſa luce cir-
„ cumfuſa, magnaq. Angelorum multitudine ſti-
„ pata, clarè ſe illi videndam obtulit, bonum
„ habere animum jubet; ſpondet, ſi ſuo dicto
„ obediens futurus eſſet, veniam illi a filio im-
„ petraturam; promittit omnia quamvis ardua,
„ interna jam vi commotus Latro; Tum il-
„ la hęc præcipit: Primum, ut peſſimam prio-
„ ris vitæ vationem deteſtetur, deinde ut E-
„ remitæ habitum capiat, ac ſibi templum in eo
„ loco fabricandum curet. Petiit ab ea Dio-
ny-

Anno Xpi. 1040 „ nyſius, ubi, & quo pacto in ea ſolitudine id „ conſtruendum . . . . . Magiſtratum, & Clerum „ advoca, inſit Virgo, in hac vallem communi „ ni pompa conveniant, & ubi Gruum corona „ na viſa fuerit, ibi noſtra domus excitetur; „ nec aquarum penuriam metuas, ſed quo in „ antro tot hominum effudiſti ſanguinem, meo „ invocato nomine parum effodias, & fontem „ aperies iis, qui biberint, ſalutarem.

VII. „ Satis jam quid facturus eſſet edo- „ docto Dionyſio, Virgo inter cęleſtes choros „ ſublimis abiit; ille protinus armis, veſtibus- „ que depoſitis, eremiticum habitum ex lana „ ſuſcipit, ac ad mandata cœleſtia obeunda „ Opidum propinquius Acim petit; rem publi- „ cè exponit, concurrunt omnes; fit ſolemnis „ ſupplicatio, ad virentem vallem tenditur: „ tria fermè paſſuum millia diſtabat ab Aci. „ Ubi Grues ſpectantibus omnibus apparuere, „ illico ſacras preces flexis genibus incipiunt, „ cumque Sanctiſſimæ Mariæ nomen ter invo- „ caſſent, aves veluti ratione præditæ ſuis can- „ tibus acclamarunt, ac demum in altum evo- „ lantes, ex oculis evanuerunt. Nec minor „ fuit admiratio concurrentis populi, cum ad „ tertium ligonis ictum ex arido antro fons pe- „ rennis aquæ proſiliit, ex qua varii variis af- „ fecti morbis convaluere. His miraculis accen- „ ſis animis inceptum Templi opus, & urgen- „ te Dionyſio, ſequenti anno perfectum eſt. „ At vero ſabati nocte, quæ ultimam Auguſti „ Dominicam præcedit ſacram Virginis diem, cum „ Dionyſius in Templo eſſet, Virginum chorum „ conſpexit, inter quas unam pulcherrimam „ diademate coronatam cum filio iu ulnis, quæ

omnes

 Ann. Xpi 1040.

„ omnes ad pilam Templi accesserunt, ac re-
„ pente ex oculis sublatæ. Illucescente die in
„ eadem pila Imago Virginis inventa. Græca
„ videbatur pictura: sedebat ceruleo velamine
„ aureis notis distincto cooperta sanctissima Ma-
„ ter, dextera ulna Filium tenens, erecta de-
„ xtera benedicentem, sinistra manu gruem ca-
„ pit. Tres coronas aureas duo Angeli impo-
„ nebant.

VIII. Verumenimvero duo in hac Cajetani enarratione displicent. Nam primo institutam a clero, & populo Acensi sollemnem supplicationem dicit, eo ferme tempore, quo Saracenis Insulam vexantibus, locus vix erat fidelibus publicas hasce ceremonias celebrandi. Secundo Angelos triplicem coronam substentantes Cælitum opus asserit, quum satis aliunde intuentes pictam divinitus Deiparæ, ac filii imaginem, Angelos vero hominis, & fortasse imperiti penicillo exaratos agnoscant. Jam vero de Templo Virginis, quod humili quidem schemate constructum tunc fuisse reor, hæc subdit laudatus Auctor.

IX. *Templum hoc autem magnificè extructum decoratumque a Friderico Rege, qui cum Joanne Randatii duce illac iter faciens, Virginem veneratus, a tribus Episcopis illud consecrandum curavit, cujus consecrationis cruces adhuc videntur; prædiis etiam illud magnificè donavit, caputque omnium Acis Ecclesiarum constituit. Et cum multas alias Ecclesias, tum S. Joannis ad Nemus, S. Mariæ a Scalis, & S. Luciæ Templa illi addixit. Mirum fuit, quod in illa Templi ampliatione accidit; quippe cum id dilatare vellent, paries, in quo Deiparę depictum erat simulacrum, renovandus erat;*

Anno Xpi 1040. *rat; Prius itaque tres tabellas ad illius Iconis formam depingendas curant. Sed mirum dictu, cum sero perfectæ essent, postero mane deletæ inveniebantur. Re sepius frustra tentata, machinis protrahere murum decernunt; restitit tamen ille, nec vi ulla proferri potuit. Demum per speciem Damiano Pastori fido clienti SS. Virgo apparuit, renunciat tempus esse, protrahendi parietem sine Iconis detrimento. Ergo dum organa aptantur, & funes expediuntur, alia potentiori dextera impulsus paries, ultro nullo duce ad alium se parietem adjunxit, in dextera Templi parte.* Hæc porro recentioris licèt ætatis, ne excidérent memoria, huc simul congessi.

X. Maniace abeunte Græcos victoria reliquit; hinc passim Barbari eorum fuderunt acies, atque exercitu ex Africa accito omnia vastantes, tota demum Sicilia potiuntur, una excepta Messana, cujus obsidio diuturna ac memorabilis
1041. ob ingentem præsertim cladem a præsidiariis Græcis, civibusque sub Catacalo duce hostibus illatam, qua & *Amiras* Assasanus Abulopharus ac pene triginta Saracenorum millia periere. Post Amiræ mortem variæ in Sicilia turbæ inter Barbaros exortæ; adeout Insulæ præfectura in minores principatus exinde divisa quampluribus invadendæ Tyrannidis aperuerit aditum. *Anno Egiræ* 430., inquit Sciohabedinus, *die tertia Octobris unusquisque seditiosorum se ipsum præfecit alicui Civitati, Portui, vel castro; inter quos Dux Abdalla filius Mannech possidebat Trapanum, & alia vicina loca; Dux vero Aly Bincema cognominatus Binibhavussi occupavit Castriennem, Agrigentum, & alia loca; Binitthamana sibi vindicavit Catanam, & Syracusas, & nonnulla alia*

loca. Egiræ an. ccccxxx. trigesimo octavo,& nono supra millesimum Vulgaris Æræ respondet; At quum *Amiratus* divisio post Assasani mortem evenerit, rectius cum Carusio (a) illam anno MXLI statuimus.

XI. Nec sane minores Orientali Imperio discordiæ per hæc ipsa tempora obvenerunt. Mortuo enim Michaele Paphlagone ad Michaelem alterum Calaphatum illius fratris filium sceptrum defertur, quo post menses aliquot exauthorato, Zoes Augusta regimen assumpsit; Hinc Constātinus Monomachus tertius ab eadem Zoe ad Imperialē thalamū adscitus, Augustus acclamatur; qui variis, & perniciosissimis bellis distractus, de Sicilia tuenda vix cogitavit. Saraceni ergo audentiores facti, ad occupandam Messanam, auxiliaribus copiis ex Africa accersitis, sese comparant. Qua demum subacta, Græcorum in Sicilia Imperium omnino desiit, ac Insula universa Saracenorum subiit jugum, quod nonnisi Northmannorum virtute depulit. 1042

Humbertum Siciliæ Archiepiscopum circa idem tempus invenio S. Benedicti Monachum, vitæ sanctimonia, doctrinæ fama, multisque in Ecclesiam meritis illustrem. Hunc noster Grossus inter Catanenses Pontifices enumerat, Pirrus vero Panormitanis accenset; Sed ad Siculorum salutem ordinatum tantummodo a Romano Pontifice Lanfranchus asseruit; hinc universa Insula sibi illum vindicare, nulla vero peculiaris Ecclesia suis adscribere potest.

(a) De rebus Sara. lib. 10. mem. Hist. Sicul.

FINIS PRIMI TOMI.

INDEX RERUM NOTABILIUM.

A

Ar-

Magni-

D

In-